

JAAARSTUKKEN 2020

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Leeswijzer	5

Deel 1 2020 in vogelvlucht

2020 in vogelvlucht	9
---------------------------	---

Deel 2 Programmaverantwoording

1. Ruimte en water	13
2. Milieu en energie	27
3. Platteland en natuur	49
4. Bereikbaarheid	71
5. Economie	105
6. Cultuur en maatschappij	133
7. Openbaar bestuur	151
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	165

Deel 3 Paragrafen

1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing	181
2. Financiering	197
3. Bedrijfsvoering	207
4. Lokale heffingen	217
5. Onderhoud kapitaalgoederen	225
6. Grondbeleid	229
7. Verbonden partijen	231
8. Nationaal Programma Groningen	249

Deel 4 Jaarrekening

1. Overzicht van baten en lasten	253
2. Balans per 31 december	278
3. Controleverklaring	309

Bijlagen

Toelichting op de jaarrekening	313
1. Baten en lasten per taakveld	315
2. Single Information Single Audit (SISA).....	317
3. Begrotingswijzigingen buiten P&C-cyclus	319
4. Inhuur personeel.....	323
5. Subsidiestaat	325
6. Realisatie per programma, deelprogramma en productgroep	327
Afkortingenlijst	329

Voorwoord

Hierbij presenteren wij u de Jaarstukken 2020. In dit document leggen wij verantwoording af over onze doelen, prestaties en middelen zoals uw Staten hebben vastgesteld in onze Begroting 2020. Tussentijds hebben wij aan uw Staten via onze P&C-cyclus - via de voorjaars- en najaarsmonitor - gerapporteerd over de voortgang van de Begroting 2020.

Verbinden Versterken Vernieuwen is de titel van ons coalitieakkoord, die weergeven hoe we in deze collegeperiode onze ambities willen realiseren met en voor de Groningse samenleving. Daarbij ligt het accent op het vormgeven van drie grote transities in onze samenleving: de energie- en klimaattransitie, de economische transitie en de landbouwtransitie. Ook blijft er veel aandacht voor de gaswinningsproblematiek.

We zetten ons in voor een veilige, vitale en toekomstbestendige Groningse samenleving, die goed bereikbaar is, met voldoende werk, duurzame bedrijvigheid en een prettige leefomgeving. Dit doen we samen met inwoners, gemeenten, instanties en bedrijven.

Ten aanzien van de doelen en prestaties zoals opgenomen in het huidige coalitieakkoord Verbinden Versterken Vernieuwen zijn in 2020 op vele terreinen resultaten geboekt. Maar we moeten ook constateren dat de coronacrisis zeker impact heeft. De coronacrisis heeft gevolgen voor de gehele maatschappij. Ook de inwoners, ondernemers en instellingen in onze provincie ondervinden de gevolgen van deze bijzondere crisis.

In onze jaarstukken zult u op vele plekken het woord 'corona' terug zien komen. De gevolgen van deze pandemie zijn ook bij ons op diverse beleidsterreinen zowel in kwaliteiten als in kwantiteiten van onze taakuitoefening terug te vinden. Op onderdelen hebben we beoogde activiteiten doorgeschoven en we hebben daar waar nodig aanvullende maatregelen getroffen om de effecten van deze crisis voor onze maatschappelijke partners te beperken. We zien helaas ook dat op meerdere beleidsterreinen de coronacrisis voor vertraging in de uitvoering heeft gezorgd. Een uitgebreide verantwoording van onze prestaties is opgenomen in deel 2 van deze jaarstukken, de Programmaverantwoording.

In dit voorwoord lichten we een aantal resultaten voor 2020 eruit:

- De ruimtelijke ontwikkeling krijgt met de omgevingsagenda's steeds meer structuur en samen met andere provincies en gemeenten sluiten we de omgevingsvisies en doelen op elkaar aan.
- De Regiodeal Oost-Groningen is met het Rijk is gesloten waarmee € 30 miljoen beschikbaar komt.
- De verkopen van kavels in de Blauwestad verloopt voorspoedig en de Blauwe Loper is aangelegd.
- De Klimaatagenda Groningen 2030 en het uitvoeringsprogramma Energietransitie zijn vastgesteld waarin onze ambitie verder reikt dan die van het Nationaal Klimaatakkoord.
- De Groninger Aanpak Stikstof is vastgesteld waarin we beschreven hebben hoe wij samen met verschillende sectoren in Groningen de stikstofproblemen willen aanpakken.
- Het Programma Duurzame Landbouw 2020-2024 is vastgesteld en is een meerjarig programma opgezet voor ketenontwikkeling en verduurzamen van de agoroketens.
- Op het gebied van mobiliteit zijn diverse programma's en projecten opgepakt. Belangrijk is de voorbereiding van een vaststellingsovereenkomst waarin de afspraken over de Ring Zuid zijn vastgelegd begin 2021.
- In het openbaar vervoer zijn tientallen zero-emissiebussen en HVO-bussen gaan rijden die onder normale (niet-corona)omstandigheden tot circa 85% CO₂-reductie zouden hebben geleid.
- Het Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023 is vastgesteld, gericht op een toekomstbestendige economie.
- De aanleg van snel internet op het platteland gaat als onderdeel van de digitalisering door, de industrie werkt volop aan verduurzaming en zijn 983 personen via het 1000-banenplan ondanks de coronacrisis in 2018-2020 duurzaam aan het werk gekomen.
- Met de lancering van het Nesec Shipping Debt Fund wordt een belangrijke economische sector en dus werkgelegenheid gestimuleerd.
- Als gevolg van corona wisten meer toeristen de weg naar Groningen te vinden.
- Het Just Transition Fund is, met een bedrag van € 330 miljoen, voor ons gebied voor de komende jaren een groot succes.
- Ondanks de nodige creativiteit is er op het terrein van cultuur weinig doorgegaan door de coronacrisis, wel hebben we diverse stimulerende maatregelen kunnen treffen.

- Voor de komende jaren is wel het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2021-2024 ontwikkeld en vastgesteld.
- Het erfgoedprogramma voor is geactualiseerd en vanuit het Nationaal Programma Groningen is voor 2020-2023 € 20 miljoen beschikbaar gesteld.
- 75 jaar bevrijding kon helaas niet in haar oorspronkelijke vorm doorgaan en wordt in 2021 ondergebracht in een online evenement.
- Er is stevig geïnvesteerd in onze netwerken en samenwerking met gemeenten, Rijk en andere provincies.
- En tot slot heeft ook onze communicatie in 2020 succesvol naar andere vormen gezocht om er voor te zorgen dat we wel zichtbaar zijn en blijven.

Uiteraard is deze opsomming noodzakelijkerwijs slechts een klein deel van de behaalde resultaten. Meer specifiek gericht op onze programma's hebben we per programma een inleiding opgenomen waarin we ingaan op de behaalde resultaten.

We hebben op onderdelen ook middelen vrij gemaakt om inwoners, ondernemers en instellingen tegemoet te kunnen komen. Het belangrijkste is het Coronafonds van € 11,5 miljoen dat we in de loop van 2020 beschikbaar hebben gesteld. Dit is in 2020 nog niet besteed en we zullen dat in 2021 alsnog gaan inzetten.

Als gevolg van alle ontwikkelingen sluiten we het boekjaar 2020 af met een positief resultaat van € 23,4 miljoen. En dat is beduidend hoger dan normaal. In deel 4, de jaarrekening, en de voordracht bij rekening lichten we de belangrijkste afwijkingen toe en doen we voorstellen voor de bestemmingsvoorstellen van dit rekeningsaldo.

De jaarstukken zijn opgesteld volgens de verslaggevingsvoorschriften zoals die zijn vastgelegd in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV). Het BBV bevat de regels voor de opzet en de inrichting van de begroting en de jaarstukken voor gemeenten en provincies.

Onze inzet blijft gericht op verbinden, versterken en vernieuwen. Zo maken we Groningen, samen met onze inwoners en partners, duurzamer, vitaler en veiliger. Een provincie waar het goed wonen, werken, ondernemen en leven is.

Digitale versie

De Jaarstukken 2020 zijn via [onze website](#) te downloaden.

Leeswijzer

De Jaarstukken 2020 zijn opgebouwd uit vijf delen.

Deel 1 2020 vogelvlucht

Dit deel vormt de spiegel van deel 1 uit de Begroting 2020 en laat de gerealiseerde inkomsten en uitgaven in 2020 zien, alsmede de thema's waaraan in 2020 is gewerkt.

Deel 2 Programmaverantwoording

De programmaverantwoording vormt inhoudelijk gezien de kern van de jaarstukken. Dit deel is opgezet volgens de programma-indeling die vanaf 2018 leidend is. Deze indeling bestaat uit de acht programma's en 21 deelprogramma's volgens de zeven kerntaken van het Profiel provincies Kompas 2020 ([voordracht nr. 22/2016](#)).

Ieder programma bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Inleiding waarin de belangrijkste resultaten aan de orde komen;
2. Uitwerking op deelprogrammaniveau, opgebouwd uit:
 - a. Beleidsdoel;
 - b. Verantwoording indicatoren;
 - c. Verantwoording prestaties waarbij onderscheid is gemaakt in prioriteiten en regulier;
3. Totaal lasten/baten/saldo en toelichting.

Deel 3 Paragrafen

De voorgeschreven zeven paragrafen in deel 3 zijn nadere toelichtingen op onderwerpen die van belang zijn voor het inzicht in de financiële positie. Daaraan toegevoegd is de paragraaf Nationaal Programma Groningen.

Deel 4 Jaarrekening

In dit deel is het rekeningresultaat opgenomen. Daarnaast treft u in deel 4 (een toelichting op) het overzicht van baten en lasten en de balans aan.

Bijlagen

De bijlagen in dit boekwerk geven een nadere toelichting op deel 4 Jaarrekening. Daarnaast is er een separaat bijlagenboek met voortgangsrapportages en jaarverslagen over 2020.

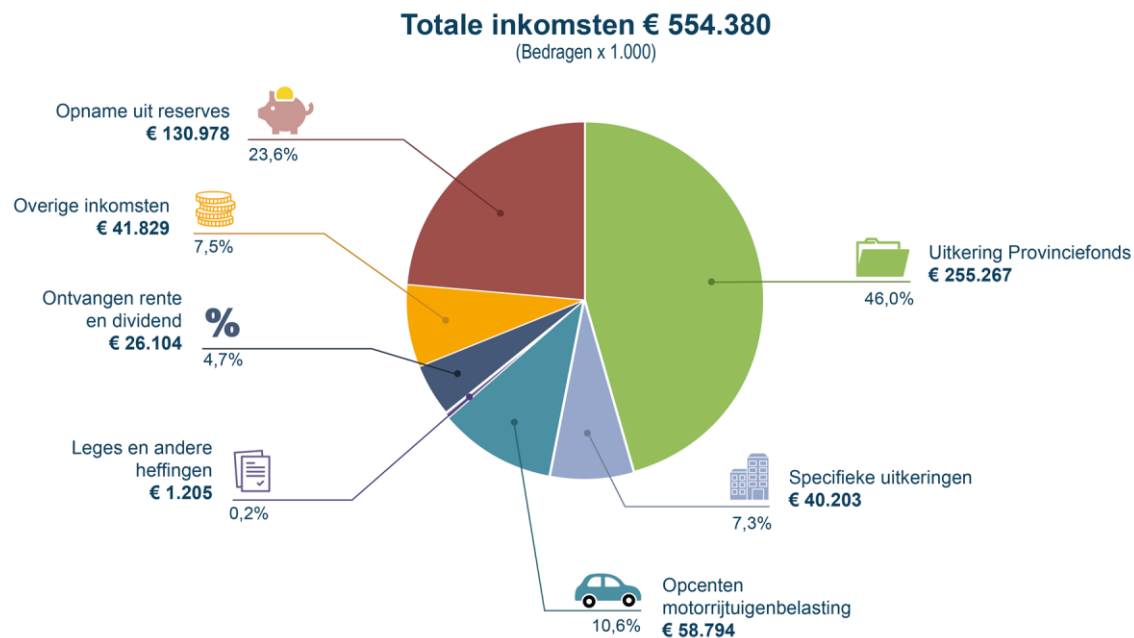
Deel 1

2020 IN VOGELVLUCHT

2020 in vogelvlucht

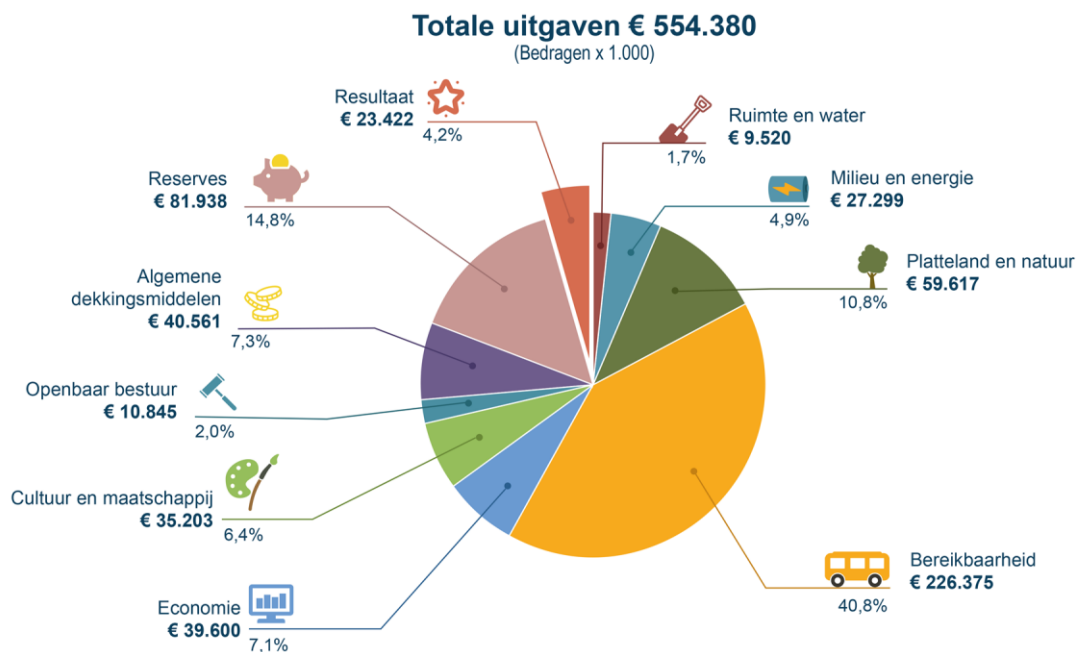
Inkomsten

Waar is het geld vandaan gekomen?

Uitgaven

Waar is het geld naartoe gegaan?

Deel 2

PROGRAMMAVERANTWOORDING

1. Ruimte en water

Inleiding

Het programma Ruimte en water heeft als doel:

Een veilige en bewoonbare provincie met een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit en voorzien van betrouwbare watersystemen

Het programma bestaat uit de deelprogramma's:

- Ruimtelijke ontwikkeling
- Waterbeheer.

Bereikt in 2020

Ruimtelijke ontwikkeling

Om ervoor te zorgen dat de Nationale Omgevingsvisie (NOVI) en de omgevingsvisies en doelen van provincies en gemeenten op elkaar aansluiten, komen er omgevingsagenda's. De provincie Groningen werkt samen met de provincies Fryslân, Drenthe, het Rijk, waterschappen en gemeenten aan de Noordelijke Omgevingsagenda. De omgevingsagenda is een nieuw ruimtelijk, integraal sturingsinstrument. In deze agenda's komen de verschillende omgevingsvisies – nationaal, provinciaal en gemeentelijk – met elkaar in verbinding. In dit kader werken we binnen de regio Groningen-Assen ook samen met partners aan de verstedelijkingsagenda.

De provincie gaat samen met de gemeenten Midden-Groningen, Oldambt en Veendam één gezamenlijke regionale ruimtelijk-economische visie voor het gebied rond de A7 en de N33 opstellen. Het gaat om het gebied vanaf de stad Groningen in oostelijke richting, met kernen als Hoogezand, Veendam, Zuidbroek en Winschoten. Wij zijn hiermee in 2020 gestart. De gemeenten en provincie zien veel mogelijkheden om de ontwikkeling van de economie en werkgelegenheid in deze regio te stimuleren, onder andere door de goede verbindingen die er bestaan. De gezamenlijke visie gaat verder dan de gemeentegrenzen. Doel van de visie is te bepalen hoe je gebruik kunt maken van bestaande en nieuwe bedrijven in de regio en hoe die passen bij hun omgeving. De bedrijven moeten op een zodanige manier in het landschap worden ingepast dat dit gecombineerd kan worden met andere ontwikkelingen in de omgeving, zoals op het gebied van klimaat, leefbaarheid, landbouw, natuur, recreatie en toerisme en duurzaamheid. Hiermee geven we invulling aan ons voornemen zoals verwoord in de Kadernota 2020-2024 om door middel van een gebiedsgerichte aanpak samen met gemeenten in te willen zetten op het creëren van werkgelegenheid.

In 2017 is de structuurvisie Eemsmond-Delfzijl vastgesteld in uw Staten waarin fysieke en milieuruimte wordt geboden voor 15 ontwikkelingen in het Eemsdeltagebied. Wij hebben bij de vaststelling toegezegd de structuurvisie te gaan evalueren in 2020 en daarmee zijn wij de tweede helft van het jaar gestart. Wij informeren uw Staten binnenkort over de uitkomsten van deze evaluatie. De provincie ontwikkelt een digitaal instrument met als werktitel Inzicht in Ruimte. Voor twintig beleidsterreinen brengen we in een geografisch informatiesysteem (GIS) het huidige ruimtebeslag in kaart, net als het geplande en voorgenomen ruimtegebruik en de (praktische, juridische en beleidsmatige) beperkingen op het gebruik van de ruimte. Met behulp van dit instrument hopen we de kwaliteit van ruimtelijke afwegingen te ondersteunen. Versie 1.0 is in 2020 gereedgekomen.

Op 10 juli 2020 heeft de ondertekening van de Regiodeal Oost-Groningen plaatsgevonden, waarbij de cofinanciering van het Rijk is uitgekomen op € 15 miljoen en de totale deal € 30 miljoen bedraagt. De uitvoering van de initiatieven, na akkoord van de Stuurgroep Regiodeal, eind 2020, is inmiddels gestart.

In 2020 is de landschappelijke inpassing van ruimtelijke ontwikkelingen, zoals zonneparken, door middel van maatwerktrajecten begeleid door het provinciaal bouwweerschap. De subsidieregeling ruimtelijke kwaliteit heeft het opstellen van plannen van onder andere gemeenten en maatschappelijke organisaties met specifiek aandacht voor ruimtelijke en landschappelijke kwaliteit mogelijk gemaakt.

Het projectbureau Blauwestad sluit het jaar 2020 af met de verkoop van 68 kavels. Dit is het beste resultaat sinds de kavelverkoop in Blauwestad startte en bevestigt de opgaande tendens die vanaf 2015 met de introductie van projectmatige woningbouw is ingezet.

Een ander belangrijke mijlpaal is de realisatie van de Blauwe Loper. Deze brug legt een rechtstreekse verbinding tussen het centrum van Winschoten en Het Havenkwartier van Blauwestad. Naar deze fiets- en voetgangersbrug - de langste van Europa - is lange tijd uitgezien en wordt algemeen gezien als belangrijke stimulans voor de verdere groei naar een 'volwassen' woon- en leefgebied.

Het projectbureau legt in 2020 de basis voor de ontwikkeling van nieuwe projectmatige deelgebieden in Het Riet, De Wei en Het Havenkwartier. De aanleg van bruggen (Azuurjuffer) en diverse (asfalterings)werkzaamheden aan wegen is een project dat sterk bijdraagt aan de bereikbaarheid van de woongebieden en afronding van de hoofdinfrastructuur. Ook dit vond plaats en kenmerkt 2020.

Waterbeheer

In 2020 is in grote lijnen gewerkt aan het introduceren van het thema Klimaatadaptatie, het integreren van de waterproblematiek bij ruimtelijke plannen en een koersbepaling rondom grondwater. Kortom: Klimaat en Water op de Agenda!

Door uw Staten is de Startnotitie Klimaatadaptatie vastgesteld. Deze startnotitie biedt een richting voor het verdere proces voor een Regionale Adaptatiestrategie en de op te stellen Omgevingsvisie. Met onze partners is gezocht naar de plek en de urgentie van klimaatadaptatie in het lopende beleid. Ook de rolverdeling onderling is een bespreekpunt. Tegelijkertijd zijn er concrete acties uitgevoerd zoals het ontwikkelen van een plan voor een zoet-zoutovergang bij het Lauwersmeer en stevige bijdragen in de voorbereidingen van de VN-Klimaatadaptatieweek en specifiek daarin de [JongerenTop](#). Ook is meegedacht in het Nationaal Programma Groningen om water onderdeel te laten zijn van de uitvoeringsplannen. Verder hebben wij in de bewustwording van klimaatverandering resultaten behaald in het werven en bereiken van jongeren voor de Youth for Climate Adaptation, de YfCA.

Op het gebied van veenoxidatie en CO₂-reductie hebben wij ingezet op impulsmiddelen voor veenweiden en hiervoor € 5 miljoen aan rijksmiddelen toegewezen gekregen voor Groningen. Wij zullen met gebiedsplannen en in samenwerking met partners en agrariërs deze middelen goed gaan besteden.

Rondom de Kaderrichtlijn Water (KRW) hebben wij met de waterschappen de derde generatie KRW-plannen opgesteld en door ons vastgesteld. Bestuurlijk is in de Stuurgroep Water druk uitgevoerd op de minister van IenW om in overleg te treden met haar collega van LNV en duidelijkheid te geven over het ammoniakbeleid, alvorens de doelen van de KRW in de regio's vast te stellen.

Wederom was 2020 een heel droog jaar. Met het oog op de afgelopen droogtejaren, de watervoorziening in de Eemshaven-Delfzijl en de noodzaak tot strategische grondwatervoorraden, zijn wij in gesprek gegaan met het Waterbedrijf en waterschappen om beleids- en uitvoeringsprojecten te starten. Ook in landelijk verband wordt extra aandacht gegeven aan de grondwateronttrekkingssituatie per provincie. Provincie Groningen heeft met de waterschappen goed zicht op de grondwateronttrekkingen.

Voor waterveiligheid heeft er overleg plaatsgevonden met de waterschappen en is extra aandacht besteed aan de opgave versterking Lauwersmeerdijk en de opgave uitvoering Nieuwe Waterwerken Zoutkamp. Naast waterveiligheid zijn de onderwerpen KRW en droogte in de toezichtsgesprekken met de waterschappen aan de orde geweest.

1.1. Ruimtelijke ontwikkeling

Beleidsdoel Ruimtelijke kwaliteit

Een zo hoog mogelijke ruimtelijke kwaliteit in onze provincie, zowel in stedelijk gebied als in het buitengebied

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
Aantal verkochte bouw kavels Blauwestad	66	53	54	68	39	34	23	23

Bron: Grondexploitatie Blauwestad 2020.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Ruimte vinden voor en ruimtelijke inpassing van onder andere energietransitie, economie en ontwikkeling landschap: <i>Resultaat 2020</i> - Geaccepteerde werkwijze die wordt gevolgd om de verschillende ruimteclaims in onderlinge samenhang en met behoud van kwaliteit het hoofd te bieden. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Ruimtelijk integrale realisatie van de verschillende ambities die alle een claim leggen op de zowel ruimtelijk als regeltechnisch beperkt beschikbare ruimte in de provincie.	groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Sinds 2019 werken wij aan de ontwikkeling van de viewer 'Inzicht in Ruimte': een hulpmiddel bij het in beeld brengen van de ruimteclaims van opgaven en een integrale aanpak daarvan. De 1.0 versie van de viewer is inmiddels gereed en kan worden gebruikt voor interne integrale beleidsontwikkeling. <i>Resultaat 2020-2023</i> - De versie 2.0 van de viewer is in ontwikkeling en er is inmiddels een conceptversie als eerste test opgeleverd. Wij streven ernaar dat deze versie grotendeels openbaar toegankelijk is en eind 2021 organisatiebreed wordt gebruikt.
Regiodeal Wonen, werken en leven in Oost-Groningen: Samen met het Rijk realiseren en uitvoeren van de aanpak die Oost-Groningen heeft gemaakt voor de particuliere woningmarkt, verbreed met de thema's zorg, voorzieningen, economie en grensoverschrijdende samenwerking (GROS):		Regiodeal Wonen, werken en leven in Oost-Groningen: Samen met het Rijk realiseren en uitvoeren van de aanpak die Oost-Groningen heeft gemaakt voor de particuliere woningmarkt, verbreed met de thema's zorg, voorzieningen, economie en grensoverschrijdende samenwerking (GROS):

<i>Resultaat 2020</i> - Ondertekende Regiodeal Oost-Groningen inclusief € 20 miljoen cofinanciering Rijk. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Rijk, regionale overheden, de bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties zijn samen opgetrokken om regionale opgaven aan te pakken, dit heeft de regio's en daarmee Nederland versterkt.	groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Op 10 juli heeft de ondertekening plaatsgevonden. Daadwerkelijke cofinanciering Rijk is uitgekomen op € 15 miljoen. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Voor 2020 en verder liggen we volledig op schema. Na de zomer is gestart met de uitvoering van tien projecten. De bepaling van de prestatie-indicatoren duren iets langer dan gepland en worden waarschijnlijk in het najaar van 2021 vastgesteld.
---	---------------------------	---

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
• Uitvoeren Subsidieregeling ruimtelijke kwaliteit provincie Groningen: Faciliteren van onderzoek en inzet van ontwerpdeskundigheid voor de ontwikkeling van een onderzoek, studie, expositie, visie, plan of een vergelijkbaar ander product. De plannen die door overheden, maatschappelijke partners en inwoners worden ingediend zijn op dit moment nog niet bekend.	groen	• Uitvoeren Subsidieregeling ruimtelijke kwaliteit provincie Groningen: Deze subsidieregeling is bedoeld voor onderzoek om de kwaliteit van het landschap en de bebouwing in beeld te brengen. Ook is er geld voor de inzet van ontwerpers op het gebied van stedenbouw en landschap. Met deze subsidie willen we ruimtelijke kwaliteit van onze provincie verbeteren en onder de aandacht brengen zodat deze aantrekkelijk blijft voor inwoners en bezoekers. Er zijn dit jaar tot nu toe zes subsidies verstrekt: - kwaliteitsplan museum Menkemaborg; - gemeente Delfzijl: landschappelijke en stedenbouwkundige kwaliteiten in beeld brengen; - Palaos Arboretum en voedselbos Blijham; - landschapsplan Den Horn; - visie Veendammerpoort; - landschapsvisie omgeving Klooster Ter Apel.
• Opstellen bevolkingsprognose en prognose woningbehoefte voor Oost-Groningen;	groen	• Ter zake zijn werkafspraken gemaakt tussen de provincie Groningen en de regio Oost-Groningen. De prognose is opgesteld in 2020 en kan opgevraagd worden bij het Regionaal Woon- en Leefbaarheidsplan Oost-Groningen (RWLP).
• Verwerken aantal nog liggende wijzigingen voortkomend uit moties en nieuw beleid Energie in Omgevingsvisie provincie Groningen 2016-2020 en Omgevingsverordening provincie Groningen 2016;	groen	• De nog liggende wijzigingen zijn waar relevant doorgevoerd en afgehandeld.

• Uitvoering gebieds- en woningbouwopgave Blauwestad: Grondexploitatie (GREX) Blauwestad/ woningbouwontwikkeling: - Verkoop vrije kavels in de vier woongebieden en verkoop van projectmatige kavels (Havenkwartier/Het Riet-Falster); - Afronding ontwikkeling Het Havenkwartier; de stedenbouwkundige visie Havenkwartier-midden als onderlegger voor de verkoop en realisatie van het resterende bouwareaal in Het Havenkwartier. - Openbare infrastructuur: - Realisatie brugverbinding Blauwe Loper; - Aanleg diverse brugverbindingen als afronding hoofdinfrastructuur woongebieden; - Realisatie (aanbevelingen) landschapsplan Prolander (waterpartijen Het Havenkwartier ten behoeve van diverse woonvormen); - Studie/uitwerking verbetering hoofdontsluiting A7; - Continueren en mogelijk uitbreiden naar een standaard ecologisch groenbeheer; - Fasegewijze overdracht openbare ruimte/infra aan gemeente Oldambt en overdracht Oldambtmeer aan waterschap Hunze en Aa's.	groen groen groen groen groen groen groen	• Uitvoering gebieds- en woningbouwopgave Blauwestad: - Het realisatiecijfer 2020 bedraagt 68 kavels, de streefwaarde in de GREX voor 2020 ligt op 39 kavels. - In 2020 vindt naast de bouw en oplevering van het bouwblok fase 3 (26 woningen), de levering van het bouwblok fase 4 (21 woningen) en de planuitwerking van de laatste bouwphase 5 plaats. Ook wordt de stedenbouwkundige onderlegger voor Havenkwartier Midden vastgesteld (mei 2020). - De bouw van de Blauwe Loper is in december 2020 afgerond. Na een testperiode is de brug eind januari/begin februari 2021 in gebruik genomen. - 2020 staat in het teken van de realisatie (voorbereiding, bouw of oplevering) van diverse nieuwe brugverbindingen in De Wei en Het Havenkwartier, en verloopt volgens planning. In de woongebieden zijn verder diverse (asfalterings)werkzaamheden uitgevoerd. - Nadere uitwerking - die een plek krijgt binnen de uitwerking van het stedenbouwkundige plan voor Havenkwartier Midden (2021) - vindt plaats in overleg met de gemeente. De uitvoering van verbetering van de groenstructuur in de diverse woongebieden loopt en vindt fasegewijs plaats. - Studie en uitwerking door Prolander inzake herinrichting Hoofdstraat is afgerond, de uitwerking en prioriteit van uitvoering gebeurt in samenhang met andere projecten voor inrichting van het gebied en/of verbetering van de groenstructuur. - Diverse gebieden in en rond Blauwestad worden ecologisch beheerd. - Inventarisatie en fasegewijze overdracht vindt plaats in samenspraak met de gemeente Oldambt.
---	--	---

Inrichtings- en landschapsmaatregelen: - Realisatie (aanbevelingen) landschapsplan Prolander; onder meer studie/realisatie bosgebied in woongebied Het Wold, herinrichting woongebied Het Park.	groen	- Er ligt een studie voor aanplant van een bosgebied in Het Wold. Het projectbureau werkt de realisatiemogelijkheden verder uit. De uitvoering van landschapsmaatregelen in Het Park en De Wei en overige woongebieden is gaande en vindt fasegewijs plaats.
Gebiedsontwikkeling/leefbaarheid, economie, recreatie en toerisme: - Uitvoering Investeringsagenda Ring Blauwestad (REP-ZZL): aanleg (ontbrekende) fiets- en wandelverbindingen, kano- en passantensteigers, rustpunten en informatie- en beleefroutes;	groen	- In 2020 vindt de vaststelling van de projectenlijst en gemeentelijke subsidieaanvraag (REP-ZZL) plaats.
- Ontwikkeling boulevard Havenkwartier (wonen/werken);	groen	- De planvorming concept Havenkade met een menging van wonen en werken wordt afgerond.
- Uitwerking en realisatie diverse plannen op het gebied van duurzaamheid, elektrisch/zelfrijdend openbaar vervoer, SolaRoad, social return c.q. werkervaringsplaatsen (Buitenwerkplaats Blauwestad).	groen	- De plaatsing van laadpalen (Redersplein) gebeurt vanuit het gezamenlijke project en aanbesteding door de provincie en deelnemende gemeenten (1000 extra openbare laadpalen), waaronder de gemeente Oldambt. Het bieden van werkervaringsplaatsen wordt gecontinueerd en uitgebreid. Een nadere toelichting van de indicatoren en prestaties staat in de Voortgangsrapportage Blauwestad, opgenomen als bijlage bij deze jaarstukken.

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

1.2. Waterbeheer

Beleidsdoel Waterveiligheid

Zorgen voor integrale waterveiligheid en zoetwatervoorziening

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
De regionale waterkeringen voldoen aan de veiligheidsnormen	881 km	1056 km	1140 km	1147 km	1159 km			

In de jaarlijkse voortgangsgesprekken met de waterschappen wordt de voortgang van de realisering van de veiligheidsnormen besproken.

Uw Staten zijn bij brief van 8 juli 2020 (K18473) uitvoerig geïnformeerd over de stand van zaken van de realisering van de veiligheidsnormen van de regionale waterkeringen.

Het totaal aantal km (12) aan overschrijding van de streefwaarde in 2020, is de optelsom van tien kleinere trajecten die ieder met een eigen reden nog niet aan de veiligheidsnorm voldoen. Redenen zijn bijvoorbeeld: bepaalde trajecten waren nog niet procedureel obstakelvrij, uitvoering vindt in combinatie met andere projecten plaats (win/win-situaties) en medewerking/afstemming met derden.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Klimaatadaptatie; klimaatbestendig maken ruimtelijke inrichting en leefbaarheid bevolking <i>Resultaat 2020</i> - Klimaatadaptatieplan ter voorbereiding van Omgevingsvisie; - Netwerkopbouw VN Global Climate Centre (GCECA). <i>Resultaat 2020-2023</i> - Klimaatadaptatieplan; - Plan zoet water voor koel- en proceswater industrie;	groen groen groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Op 11 november 2020 is de Startnotitie Klimaatadaptatie door Provinciale Staten vastgesteld. - Met het Global Centre on Adaptation (GCA) en de partners in het Akkoord van Groningen is een samenwerking aangegaan rond het delen van kennis tussen internationale en regionale kennisinstellingen en het internationale en regionale bedrijfsleven. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Op 11 november 2020 is de Startnotitie Klimaatadaptatie door Provinciale Staten vastgesteld. - In de eerste helft van 2021 wordt in samenwerking met de waterschappen, Waterbedrijf Groningen en het bedrijfsleven verder in beeld gebracht wat de vraag en het aanbod van zoet water is en in welke kwaliteiten het zoet water nodig en beschikbaar is.

- Droogteplan; - Pilot vernieuwd grondgebruik; - Netwerkopbouw VN Global Climate Centre (GCECA).	groen groen groen	- Dit is onderdeel van de Startnotitie Klimaatadaptatie en wordt in dat kader nader uitgewerkt. - Dit wordt opgepakt als element van het uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie. - Een inventarisatie van kennisbehoefte regionale bedrijven is afgerond. Mede op basis daarvan is met GCA en Akkoord van Groningen besloten een kennis- en innovatiemakelaar aan te stellen. Deze zal in 2021 aan de slag gaan, om vraag en aanbod van kennis bij elkaar te brengen en kansen voor (markt)innovaties op te sporen.
• Reductie van CO₂; Veenoxidatie <i>Resultaat 2020</i> - Planvorming pilot. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Pilot vernatten veen in combinatie met natuur en alternatieve energie.	oranje groen	<i>Resultaat 2020</i> - Door de perikelen met stikstof en coronavirus is de prestatie achter gebleven bij de planning. In januari 2021 is de uitvraag gedaan voor het opstellen van een Plan van Aanpak. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Geen afwijkingen in prestatie, planning of middelen.

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Beleidsdoel Waterkwaliteit

Verbeteren waterkwaliteit

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren								
% waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit (oppervlaktewater) ¹⁾	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%		0,0%		
Landelijke waarde ²⁾	0,5%	0,5%	0,5%	0,0%				
Eigen indicatoren								
% uitgevoerde KRW-maatregelen ³⁾								
- waterschap Noorderzijlvest	47%	49%	50%	54%				
- waterschap Hunze en Aa's	97%	9%	10%	17%				

1) Bron: [Informatiehuys Water](#).

Betreft alle KRW-waterlichamen die in beheer zijn van waterschappen Noorderzijlvest en Hunze en Aa's en Wetterskip Fryslân, voor zover liggend in de provincie Groningen, met de waardering 'goed'. Beoordeeld volgens de beoordelingsmethode van de Europese Kaderrichtlijn Water. De KRW-stroomgebiedsbeheerplannen zijn vastgesteld voor de periode 2015-2021. Het jaar 2021 is een nieuw ijkmoment voor het bepalen van de streefwaarden. Tussentijdse streefwaarden zijn niet bekend.

In 2015 waren in de provincie Groningen geen oppervlaktewateren met de waardering 'goed' (landelijke waarde: 0,5%). [Nederland kent verschillende watertypen: 'natuurlijk', 'kunstmatig' of 'sterk veranderd'. Binnen deze watertypen is een aantal subcategorieën te onderscheiden. Ieder aangewezen KRW-waterlichaam wordt ondergebracht bij één van deze categorieën. Ieder watertype heeft zijn eigen GEP (gewenst ecologisch potentieel) dat bepaald wordt door verschillende parameters. De parameter die het laagst scoort bepaalt de ecologische kwaliteit van het oppervlaktewaterlichaam in de range van 'zeer goed', 'goed', 'matig', 'ontoereikend' en 'slecht'. Een waterlichaam kan geen goede ecologische kwaliteit hebben als één van de parameters niet voldoet. Het volgende ijkmoment voor de KRW, waarin de doelen opnieuw worden vastgesteld, is 2021. In 2027 moeten alle waterlichamen over een goede ecologische kwaliteit beschikken. In 2020 had 60% van de waterlichamen in Groningen een matige ecologische kwaliteit.

2) In 2019 is de landelijke ecologische toestand van de KRW-waterlichamen opnieuw beoordeeld (publicatie in 2020). Doordat andere maatregelen zijn toegepast en de doelen voor sommige waterlichamen zijn veranderd is het landelijke percentage van waterlichamen met een goede ecologische kwaliteit 0% geworden.

3) Waterschap Hunze en Aa's heeft alle maatregelen voor de periode 2009-2015 uitgevoerd, vanaf 2018 wordt alleen gerapporteerd over de maatregelen die voor de periode 2016-2021 gepland staan. Waterschap Noorderzijlvest heeft maatregelen uit de eerste planperiode doorgeschoven naar de huidige, voor dit waterschap worden alle maatregelen tezamen gerapporteerd.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
Waterbedrijf Groningen: • Zorg dragen voor de drinkwatervoorziening (het produceren en leveren van drinkwater) in haar verzorgingsgebied.	groen	• Er is voldoende drinkwater beschikbaar voor de openbare drinkwatervoorziening.

Beleidsdoel Grondwater

Duurzaam gebruik grondwater

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
Incidenten grondwatergebieden				1 ¹⁾	0	0	0	0

¹⁾ Er heeft zich een incident voorgedaan ten aanzien van verontreinigingen in een grondwaterbeschermingsgebied. Dit is door het Waterbedrijf Groningen opgepakt. Er zijn geen innamestops geweest ten gevolge van verontreinigingen in het onttrokken grond- of oppervlaktewater.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
We willen een robuuste drinkwatervoorziening in Groningen. Daarvoor willen we onder andere een strategische voorraad grondwater (ASV) aanwijzen. In 2020 worden de onderzoeken naar de ASV afgerond en starten we met een MER-procedure.	oranje	De onderzoeken ASV (Aanvullende Strategische Voorraden) Zuidoost-Groningen worden in 2021 afgerond. Om te bepalen of het gebied geschikt is, zijn aanvullende metingen noodzakelijk. Door weerstand vanuit de landbouw krijgen we niet in alle gevallen toegang op de percelen om metingen uit te voeren. Als het gebied geschikt is als ASV, start in 2021 de MER-procedure.

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2019	Primitieve begroting 2020	Begroting 2020 na wijziging	Rekening 2020	Vershil
LASTEN					
Ruimtelijke ontwikkeling	1.769	3.263	9.649	7.347	2.302
Waterbeheer	1.750	2.034	2.534	2.173	361
Totaal lasten	3.518	5.297	12.183	9.520	2.663
BATEN					
Ruimtelijke ontwikkeling	4.878	587	5.694	5.903	209
Waterbeheer	486	368	678	587	-91
Totaal baten	5.364	954	6.372	6.490	118
Saldo	-1.845	4.343	5.811	3.030	2.781
RESERVEMUTATIES					
Toevoegingen	7.268		3.970	6.001	-2.031
Onttrekkingen	3.210		6.171	6.074	-98
Saldo reservemutaties	4.059	0	-2.201	-73	-2.128
Saldo na reservemutaties	2.214	4.343	3.609	2.957	653

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Ruimtelijke ontwikkeling			
- <i>Bouwheerschap</i> Ten aanzien van de begrote kosten (€ 250.000) van het provinciaal bouwheerschap en de subsidieregeling Ruimtelijke kwaliteit zijn de daadwerkelijke bestedingen afgerond € 50.000 lager uitgevallen. Vanwege de coronamaatregelen zijn er minder dan verwachte opdrachten uitgezet en minder dan verwachte subsidieaanvragen ontvangen. De restantmiddelen komen ten gunste van het rekeningresultaat.	50		
- <i>DU Flexwonen</i> We hebben voor uitvoering in 2021 een opdracht verleend voor onderzoek particuliere huurwoningen in de Groninger krimpregio's voor afgerond € 200.000. Daarom kunnen de kosten voor deze DU niet ten laste van 2020 komen. Het restantbedrag is benodigd om aan de verplichting die doorloopt tot en met oktober 2021 te kunnen voldoen en is daarom toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten.	185		-185
- <i>Gebiedsontwikkeling</i> Bij de Kadernota 2020-2024 hebben uw Staten middelen beschikbaar gesteld voor het doen van een eerste verkenning over nut en noodzaak wat betreft een eventuele uitbreiding van industrieterreinen voor grootschalige, duurzame industrie en een eventuele vervolgfase. Deze verkenning is gestart in 2020 en loopt door in 2021.	369	-73	

De verkenningen gaan minder snel dan wij hadden gehoopt, mede doordat het organiseren van bijeenkomsten met stakeholders, die wij graag willen betrekken bij de verkenning, bemoeilijkt wordt door de maatregelen ten aanzien van COVID-19. Wij hechten aan zorgvuldigheid dus hebben de tijd genomen om deze processen goed vorm te kunnen geven. Als gevolg hiervan laten ook de voorbereidingen voor een mogelijk vervolg iets langer op zich wachten. De noodzaak om in 2021 met dit proces door te gaan is onverminderd, willen wij in de toekomst voldoende voorbereid zijn om ruimte bieden aan grootschalige economische ontwikkelingen die bijdragen aan werkgelegenheid maar bijvoorbeeld ook aan de realisatie van de waterstofagenda dan is het doen van een dergelijke verkenning noodzakelijk. Daarom stellen wij voor de middelen via bestemming van het rekeningresultaat over te boeken naar 2021.			
- <i>Grondexploitatie Blauwestad</i> Er is begroot dat binnen de Grondexploitatie (GREX) Blauwestad voor ca. € 4,7 miljoen aan kosten zouden worden gemaakt. De gerealiseerde kosten bedragen ook ongeveer € 4,8 miljoen. Als gevolg van de door uw Staten vastgestelde grondexploitatie 2021 is een bedrag van ca. € 2,5 miljoen vrijgevallen vanuit de voorziening, waarvan al ca. € 1 miljoen in de begroting was verwerkt. De daadwerkelijke opbrengsten binnen de Grondexploitatie Blauwestad bedragen € 3,9 miljoen, terwijl een bedrag van € 2,7 miljoen was begroot. Deze extra opbrengsten zijn het gevolg doordat meer bouw kavels zijn verkocht dan was geprognosticeerd. Als gevolg van deze extra opbrengst is naar balanspost Voorraad bouwgrond een bedrag van ca. € 0,9 miljoen geboekt, terwijl hiervoor een bedrag van circa € 2 miljoen was begroot. Dit bedrag is bepaald als gevolg van het saldo gemaakte kosten en opbrengsten binnen de grondexploitatie. Doordat er meer opbrengsten zijn gerealiseerd is een lager bedrag dan begroot geboekt naar de balanspost Voorraad bouwgrond.	1.262	284	-1.583
- <i>Ruimtelijke aspecten ontwikkeling landschap</i> Over dit bij het Coalitieakkoord 2019-2023 gevormde budget zijn in de loop van het jaar nieuwe inzichten ontstaan over de prioriteitstelling. Zo werd duidelijk dat een zwaardere regiefunctie nodig is, dat Groningen NOVI-gebied zou worden en dat een stevige inzet wordt verlangd op de Noordelijke Omgevingsagenda. De implementatie van deze veranderingen vroeg tijd en heeft gemaakt dat we niet het volledige budget van 2020 hebben besteed. De niet bestede middelen worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.	255		
- <i>Vrijval op subsidies Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing (ISV)</i> Bij de afrekening van in het verleden toegekende ISV-subsidies is wegens lagere projectkosten enige vrijval opgetreden. De vrijval wordt toegevoegd aan de reserve Leefbaarheid krimpgebieden.	44		-44
- <i>Overig</i>	73	-2	
- <i>Apparaatskosten</i>	63	0	
Totaal verschil	2.301	209	-1.812
Waterbeheer			
- <i>DU Hydrologische maatregelen</i> De opdrachtverlening voor de brede grondwaterstudie was complex en heeft daarom langer geduurd dan gedacht. In januari 2021 is de opdracht verstrekt en kunnen de werkzaamheden starten. De restantmiddelen zijn daarom toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten.	316		-316
- <i>Eemszijlen Delfzijl</i> Van deze in oktober ontvangen specifieke uitkering (SPUK) NPG (€ 250.000) is bijna € 92.000 uitgegeven aan met name kosten inhuur van een omgevingsmanager. De niet bestede middelen zijn als vooruitontvangen middelen op de balans geboekt.	158	-158	

- <i>Klimaatadaptatie/verdroging</i> Er is vertraging ontstaan in het proces van totstandkoming van de Regionale Adaptatiestrategie (RAS). De vertraging is mede veroorzaakt door de coronacrisis. We hebben de ambitie de RAS zo snel mogelijk met alle partners op te stellen en vervolgens op basis daarvan snel een uitvoeringsprogramma op te stellen. Zodra het uitvoeringsprogramma is goedgekeurd, kunnen wij stevige investeringsimpulsen geven aan de uitvoering van een klimaatbestendig ingerichte provincie. In de eerste helft van 2021 wordt dit alsnog opgestart. De niet bestede middelen komen ten gunste van het rekeningresultaat. - <i>Plan van aanpak Veenoxidatie</i> Het opstellen van een plan van aanpak Veenoxidatie en het inzetten van de middelen hiervoor, heeft vertraging opgelopen omdat de grondgebruikers en LTO beter betrokken moesten worden bij onze voorgenomen plannen. De niet bestede middelen van het budget voor reductie CO₂ Veenoxidatie komen ten gunste van het rekeningresultaat. - <i>Overig</i> - <i>Apparaatskosten</i>	76		
	44		
	-32	67	
	-202		
Totaal verschil	360	-91	-316
Totaal verschillen programma	2.661	118	-2.128

Bedragen x € 1.000

2. Milieu en energie

Inleiding

Het programma Milieu en energie heeft als doel:

Een gezonde, schone en veilige duurzame leefomgeving in Groningen

Het programma bestaat uit de deelprogramma's:

1. Milieu
2. Energie en klimaat.

Bereikt in 2020

Milieu

In 2020 is het Milieuplan geëvalueerd en wordt het plan gebruikt als basis voor het Milieuprogramma voor de komende twee jaar. De gestelde doelen zijn grotendeels bereikt of worden binnen afzienbare termijn gerealiseerd. Ook is het Meerjarenprogramma Bodem en Ondergrond geëvalueerd en geactualiseerd. Verder hebben we de Nota Ondergrond opgesteld, als langetermijnvisie op ontwikkelingen met impact op de ondergrond.

Met deze beleidsnotities is een goede basis gelegd voor effectief en gebiedsgericht milieubeleid. Dit verbetert de milieukwaliteit en houdt deze in stand. Het milieubeleid heeft de afgelopen periode substantieel bijgedragen aan de ambities uit onze Omgevingsvisie. Daarom is het belangrijk dit beleid voort te zetten en de vooruitgang die is geboekt vast te houden. Dit is ook in lijn met het coalitieakkoord, waar de continuïteit van het huidige beleid centraal staat.

In de ontwerp-Omgevingsverordening zijn alle regulerende en normerende elementen uit het Milieuplan opgenomen. Om de bevoegdheden van uw Staten en de continuïteit van beleid goed te borgen zijn bovendien regels opgenomen over omgevingsveiligheid, grondwaterkwaliteit en geur. Bij de herziening van de Omgevingsvisie zijn de ontwikkelingen op milieugebied en de impact van de grote opgaven geduid. De uitkomsten hiervan worden opgenomen in een strategische Milieuagenda en uiteindelijk in de nieuwe Omgevingsvisie.

In 2020 is het meetnet rondom Oosterhorn geëvalueerd. Het is een succesvol project gebleken omdat het de concentraties van gemeten stoffen rondom het bedrijventerrein en de woonkernen er omheen inzichtelijk heeft gemaakt. Overal werd voldaan aan de wettelijke normen, hoewel er voor een aantal gemeten stoffen hogere concentraties zijn aangetroffen dan gemiddeld. Hiermee heeft het meetnet haar doel behaald: inzicht geven in de luchtkwaliteit en geurhinder rondom Oosterhorn. De metingen van siliciumcarbidevezels worden de komende tijd voortgezet met het oog op het vergunningverleningstraject. Verder is in 2020 de basis gelegd voor het ontwikkelen van een hinderapp op basis van de bevindingen met de luchtapp. Het is de bedoeling dat de hinderapp op termijn in de gehele provincie wordt ingezet.

Energie en klimaat

In 2020 is de Klimaatagenda Groningen 2030 en het uitvoeringsprogramma Energietransitie opgesteld en vastgesteld. De klimaatagenda beschrijft onze bijdrage aan het Nationaal Klimaatakkoord en het uitvoeringsprogramma geeft de provinciale inzet voor de komende jaren weer.

Het doel van het Nationaal Klimaatakkoord is om in 2030, 49% CO₂-emissiereductie te realiseren ten opzichte van 1990. Onze ambitie reikt verder. De provincie Groningen streeft naar 55% CO₂-emissiereductie. In 2020 is in totaal 588,8 MW wind op land gerealiseerd. Daarnaast is het doel om 300MW zonne-energie op land te realiseren met 375 MW ruimschoots behaald. Opgesteld komt dit op jaarbasis neer op circa 750.000 kg CO₂-emissiereductie.

Een afgeleide van de Klimaatagenda is de concept RES 1.0. De concept RES 1.0 is in juni 2020 vastgesteld. Hierin is opgenomen dat het RES-gebied Groningen in 2030, 5,7 TWh duurzame energie

op wil wekken. De al gerealiseerde projecten en de door gemeenten vastgestelde ambities voor wind op land en zonne-energie maken onderdeel uit van de 5,7 TWh.

Sinds 1 juli 2019 kunnen elektrische rijders via de concessie, 1000 publieke laadpalen Groningen en Drenthe laadpalen aanvragen. In het eerste halfjaar van 2019 zijn 54 laadpalen gerealiseerd. In 2020 is het aantal verviervoudigd: er zijn 242 laadpalen geplaatst. Meer dan de helft hiervan staat in de provincie Groningen (141) en 2727 unieke elektrische rijders hebben ervan geprofiteerd in 14.102 laadsessies. De CO₂-emissiereductie die middels deze laadpalen in 2020 in onze provincie Groningen is bereikt, bedraagt 220.678 kg.

2.1. Milieu

Beleidsdoel Milieukwaliteit

Behoud en ontwikkeling van de milieukwaliteit in Groningen door het voorkomen en wegnemen van milieuhinder

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
N.v.t.								

In een nieuw beleidskader Milieu zullen de indicatoren worden bepaald. (Het opstellen van het Milieuprogramma 2021-2023 heeft vertraging opgelopen. De verwachting is dat dit programma eind juni wordt opgeleverd. De werking van het huidige milieuplan is met een jaar verlengd tot eind 2021.)

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Omgevingsdienst Groningen: Adequate uitvoering VTH-taken bij BRZO-bedrijven draagt bij aan verminderen van uitstoot, hinder en overlast <i>Resultaat 2020</i> - Voldoen aan BRZO Noordelijke Maat; - Extra inzet op specifieke dossiers. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Voldoen aan BRZO Noordelijke Maat;	oranje groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Op basis van de concept Jaarrapportage 2020 (d.d. 21 januari 2021) BRZO Noord-Nederland is geconcludeerd dat aan bijna alle criteria van de Noordelijke Maat wordt voldaan. De uitzondering is de actualisering van de omgevingsvergunningen. Hierop is een bekende achterstand ontstaan. Omgevingsdienst Groningen (ODG) hanteert haar meerjarenactualisatieplan om de tekortkoming op te heffen. - Uit de concept Jaarrapportage 2020 BRZO Noord-Nederland is afgeleid dat de extra inzet is gepleegd. <i>Resultaat 2020-2023</i> - De beheers- en rapportagecycli zijn ingericht. Met onze jaaropdrachten en de werkprogramma's van de ODG wordt bewerkstelligd dat ook in de komende jaren aan de Noordelijke Maat zal worden voldaan. De ODG zal in de periodieke rapportages daarover rapporteren.

		Ook zal worden bekeken op welke manier vervolgens publicatie op de website mogelijk is, hierbij rekening houdend met de AVG. Vervolgens zal worden bekeken met het ministerie op welke manier de sanering van asbestdaken in de provincie kan worden gestimuleerd en bevorderd. Ook zullen we nagaan of we als provincie en gemeenten wel of niet gaan deelnemen in een landelijk asbestfonds.
- Bevorderen afval als grondstof <i>Resultaat 2020</i> - Verkenning VTH-instrumentarium (in IPO-verband) bevorderen circulaire aanpak; - Bevorderen makelen secundaire grondstoffen tussen bedrijven. <i>Resultaat 2020-2023</i> - In de opvolger van het Milieuplan 2017-2020 nadere acties formuleren en uitvoeren; - Door te vertalen in jaarprogramma's VTH.	oranje groen groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Er wordt aangehaakt bij het IPO-traject om afvalbeleid in het kader van de transitie naar een circulaire economie te ontwikkelen. Dit proces loopt en wordt eind 2021 opgeleverd. - In een noordelijke bijeenkomst (5 maart 2020) op het gebied van circulaire economie is besproken om bedrijven met elkaar in contact te brengen om vraag en aanbod van afval met elkaar in verbinding te brengen. Tevens kan de ODG bezien of het makelen van secundaire grondstoffen in de vergunningen vergemakkelijkt kan worden. Het is overigens wel aan de markt om verdienmodellen hiervoor te ontwikkelen. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Evaluatie van het Milieuplan 2017-2020 is afgerond, inclusief een procesvoorstel voor de toekomst. Het opstellen van de opvolger van het Milieuplan vergt nog enige tijd, om die reden is de werking van het huidige Milieuplan met een jaar verlengd. - Doorvertaling in jaarprogramma's VTH heeft plaatsgevonden.
Implementatie Omgevingswet		Implementatie Omgevingswet: De invoeringsdatum van de Omgevingswet is door de minister om een aantal redenen uitgesteld naar 1 januari 2022. De deadlines voor de uit te voeren activiteiten zijn hierdoor ook verschoven naar 2021. Het uitstel van de wet geeft de benodigde ruimte om in deze bijzondere tijden een aantal zaken goed te organiseren samen met onze ketenpartners.

<i>Resultaat 2020</i> - Herziening Omgevingsverordening aan de vereisten van de Omgevingswet; - Provinciale procedure Projectbesluit; - Aansluiting op het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO); - Geoptimaliseerde werkprocessen voor beleidsvorming en VTH; - Bestendige en bruikbare informatie nodig voor de Omgevingswet. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Brede beleidsmatige herziening Omgevingsvisie en Verordening in de geest van de Omgevingswet.	oranje oranje oranje oranje oranje groen	<i>Resultaat 2020</i> - De ontwerp Omgevingsverordening hebben wij op 15 december 2020 vastgesteld. Na de formele consultatieperiode zal naar verwachting de Omgevingsverordening in het tweede kwartaal van 2021 formeel ter vaststelling aan uw Staten worden aangeboden. Door het uitstel van de wet, wordt de deadline ruimschoots gehaald. - Het uiteindelijk opleveren van de provinciale Projectbesluit-procedure zal gelet op het uitstel van de wet opschuiven naar 2021. 2020 is benut om voorbereidingen te treffen om in 2021 de procedure vorm te kunnen geven. - Gezien het niet tijdig gereed zijn van het DSO zijn we in 2020 niet gestart met de implementatie. De voorbereidingen hiervoor zijn al wel gestart. Zodra het DSO gereed is kunnen wij aansluiten. - De analyse voor de werkprocessen voor het VTH-traject is afgerond. Er zijn concrete implementatie-acties gedefinieerd voor de werkprocessen VTH. De analyse voor werkprocessen beleid wordt in het eerste kwartaal van 2021 afgerond. - In eerste instantie is gestart met de data benodigd voor de omgevingsverordening. Op basis van de analyse van de werkprocessen worden in 2021 ook de andere benodigde databronnen opgepakt. <i>Resultaat 2020-2023</i> - In september 2020 is door uw Staten de Startnotitie om te komen tot een nieuwe Omgevingsvisie vastgesteld. Het laatste kwartaal van 2020 hebben wij benut om de verkenningsfase op te starten, waarbij wij toewerken naar een koersdocument. De belangrijkste elementen zijn een analyse van de fysieke leefomgeving en de stand van het omgevingsbeleid. Ook verkennen wij de belangrijkste opgaven en eerste prioriteiten van thema's waar de Omgevingsvisie zich op kan richten. Wij verwachten het koersdocument ter vaststelling eind 2021 te kunnen aanbieden aan uw Staten.
--	--	--

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
Evaluëren en actualiseren milieubeleid; doorontwikkeling gebiedsgericht milieubeleid;	groen	Evaluatie van het Milieuplan 2017-2020 is afgerond. Het voornemen is gebiedsgericht milieubeleid opnieuw deel te laten uitmaken de brede beleidsmatige herziening van de Omgevingsvisie. De actualisatie vindt plaats in de eerste helft van 2021.
Doorontwikkeling milieumonitor op gebied milieueffecten grote transitieopgaven;	oranje	Hierover (CO₂, lucht, geluid) wordt reeds nagedacht in het kader van het opstellen van het Koersdocument Omgevingsvisie en krijgt in de loop van 2021 een plek in de Milieumonitor (in de Staat van Groningen).
Onderzoek naar verminderen regellast bedrijfsleven;	oranje	Het Plan van Aanpak wordt in 2021 opgesteld in verband met nog lopende trajecten zoals Circulaire Economie om te inventariseren welke bedrijven in aanmerking komen.
Vermindering van de risico's afvalsector inclusief financiële zekerheid in relatie tot circulaire economie (zie brief behandeling motie 'De vervuiler betaalt' d.d. 6 oktober 2017).	oranje	- Mede door de lobby vanuit de gezamenlijke provincies heeft de staatssecretaris van IenW inmiddels besloten (consultatieronde Nationaal Milieubeleidskader, consultatieronde wijziging Omgevingsbesluit) tot het opnemen van een mogelijkheid tot het verlangen van een financiële zekerheidstelling van afvalbedrijven ('kan-bepaling'). De provincies zijn tevreden dat het wijzigingsbesluit tegemoet komt aan hun wensen. Wel signaleren de provincies nog een aantal stevige knelpunten in de regeling zoals de overgangsperiode en de bevoegdheden die we nodig hebben om tot een goede uitvoering van de regeling te kunnen komen. Die knelpunten worden met het ministerie nader besproken. Vooruitlopend op deze wetwijziging bereiden provincies zich in IPO-verband voor door middel van: - actualisering/schrijven handreiking; - onderzoek en opstellen organisatieplan en actualiseringsprogramma; - besluitvorming capaciteit en organisatie voor feitelijke uitvoering. (Zie hiervoor ook motie M291). De afronding loopt synchroon met inwerking treden van de Omgevingswet.
Opstellen gezondheidskaart ultrafijnstof.	groen	Dit is reeds afgerond in 2019.

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
Omgevingsdienst Groningen: • Uitvoeren vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van het omgevingsdomein voor de deelnemers (waaronder de provincie Groningen), waarmee de deelnemers de kwaliteit van de uitvoering van deze taken willen verbeteren.	groen	

Beleidsdoel Duurzaamheid	
--------------------------	--

Duurzaamheid is verankerd in de gehele organisatie, in alle portefeuilles, beleidskeuzes, opgaven, programma's en projecten.

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
N.v.t.								

Nieuwe indicatoren met streefwaarden voor 2021 zijn opgenomen in de Begroting 2021.

Prioriteiten

[illegible]**Regulier**

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Beleidsdoel Gaswinning

Inzetten op een zorgvuldig gebruik van de ondergrond waarbij sprake is van een veilig en verantwoord niveau van gaswinning en daarbij bijdragen aan oplossingen voor schadeherstel en versterking en het creëren van een kansrijk perspectief voor het aardbevingsgebied waardoor het vertrouwen bij de Groninger bevolking wordt hersteld

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
N.v.t.								

Voor wat betreft de schadeafhandeling en versterking is de provincie niet verantwoordelijk. Daarom zijn geen indicatoren opgenomen. Voor Nationaal Programma Groningen zijn aparte afspraken gemaakt over indicatoren. Hiervoor wordt op overkoepelend niveau voor het gehele programma gerapporteerd door het bestuur van Nationaal Programma Groningen.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Een effectief en efficiënt proces van schadeherstel en versterking, waarin de inwoner centraal staat en waardoor in Groningen net zo veilig gewoond en gewerkt kan worden als elders in Nederland en waar sprake is van een normale woningmarkt <i>Resultaat 2020</i> In samenwerking met Rijk en regio: - Realiseren van een proces voor het radicaal vereenvoudigen en versnellen van de versterkingsaanpak met eigen regie inwoners;	groen	<i>Resultaat 2020</i> - Op 6 november 2020 hebben het Rijk en de regio overeenstemming bereikt over een pakket aanvullende maatregelen voor de versterking van woningen in het aardbevingsgebied en voor genoegdoening. Het gaat om een totaalbedrag van ruim € 1,5 miljard. Dat geld is onder meer bedoeld om huiseigenaren te compenseren, om mensen keuzes te geven en om ongewenste verschillen in straten en wijken te voorkomen. Daarnaast komt er een algemene subsidie voor woningverbetering. De verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het versterkingsprogramma ligt hoofdzakelijk bij de Nationaal Coördinator Groningen (NCG) en de gemeenten.

- Oplossen van (het stuwmeer van) oude schadeverzoeken, voorkomen van nieuwe achterstanden en zorg dragen voor een redelijke afhandelingstermijn van nieuwe meldingen; - Realiseren van een pakket van passende (compensatie)maatregelen ter ondersteuning van inwoners.	groen groen	De provincie heeft een belangrijke rol bij het uitvoeren van de integrale programma's voor agrariërs, mkb'ers, erfgoed en sociaal-emotionele ondersteuning. Hiervoor is € 50 miljoen gereserveerd. - De lijst met zogenaamde oude schadegevallen die in de afgelopen jaren is ontstaan door meldingen van bewoners bij de commissaris van de Koning en de minister van EZK is nagenoeg weggewerkt. Nog steeds dienen zich complexe schadegevallen aan, waaronder vanuit de agrarische sector. - De regeling Reparatie herstelkosten acceptanten ruimhartig aanbod NAM, waarbij bewoners met oude schades zich tot 1 maart jl. konden melden bij de provincie, is afgerond. In totaal hebben 194 bewoners een verzoek ingediend. 88 bewoners vielen binnen de doelgroep van de reparatieregeling. Hiervan hebben 54 bewoners een geheel of gedeeltelijke toekenning ontvangen. - De arbiter heeft diens werkzaamheden beëindigd. Dit betekent dat er weinig beroep meer wordt gedaan op de door de provincie uitgevoerde subsidieregeling Arbitrprocedure, waarbij gedupeerden een bijdrage voor juridisch/bouwkundig advies kunnen aanvragen. Inmiddels is van de beschikbare € 200.000 ruim € 165.000 uitgegeven en hebben 112 inwoners een subsidiebedrag ontvangen. De subsidieregeling is per 1 april 2021 beëindigd. - Nieuwe schadegevallen die vallen onder het Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG) worden doorgaand gemonitord, waarbij de provincie optreedt als vertegenwoordiger voor de regio. - Het Instituut Mijnbouwschade Groningen (IMG) is op 1 september 2020 gestart met de uitvoering van de regeling waardedaling. De provincie volgt de uitvoering kritisch en overlegt met het IMG en het Rijk over pijnpunten, zoals bijvoorbeeld de inwoners die eerder van de opkoopregeling van NAM gebruik hebben gemaakt en inwoners die gebruik hebben gemaakt van de sloop-/nieuwbouwregeling.
---	---------------------------	--

<i>Resultaat 2020-2023</i> - Uitvoering van de versnellingsmaatregelen als overeengekomen in het Bestuurlijk Overleg van 5 juni 2019. - Een passende structuur voor de Governance Gevolgen Gaswinning die snelheid en slagkracht waarborgt, en recht doet aan de belangenvertegenwoordiging van inwoners, maatschappelijke organisaties en bestuurders en voorziet in een ondersteunende structuur voor de regio.	groen groen	Beide groepen komen niet in aanmerking voor de nieuwe regeling. - De regeling voor immateriële schade is nog in de maak. De belangrijkste kaders zijn inmiddels wel bekend gemaakt. De regeling gaat niet eerder van start dan in het eerste kwartaal van 2021. - In het kader van de uitvoering van de bestuursafspraken van 6 november jl. is de provincie medeverantwoordelijk voor de uitwerking van de integrale programma's voor agrariërs, erfgoed, mkb en sociaal-emotionele ondersteuning. De laatste maanden is hard gewerkt aan een plan van aanpak voor een agroprogramma ten behoeve van de agrarische sector in het aardbevingsgebied, het inrichten van een programma-organisatie en het rondkrijgen van de financiering voor de uitvoering van het programma. Het agroprogramma zal in het eerste kwartaal van 2021 van start gaan. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Zie voor de status van de versnellingsmaatregelen hierboven. - Het ondersteunend bureau (schade en versterken) Groningen faciliteert de procesmatige routing voor de verschillende bestuurlijke overleggen (Versterkingsoverleg Groningen (VOG) en Bestuurlijk Overleg Groningen (BOG)) en coördineert de terugkoppeling aan de regiobestuurders. Zie organisatiestructuur.
• Nationaal Programma Groningen: nieuw perspectief bieden voor onze provincie <i>Resultaat 2020</i> - Vastgestelde kaders voor het Nationaal Programma Groningen;	groen	• Nationaal Programma Groningen: nieuw perspectief bieden voor onze provincie <i>Resultaat 2020</i> - Voor Nationaal Programma Groningen (NPG) zijn de documenten 'Programmakader' en 'Financiële opbouw' opgesteld die dienen als respectievelijk inhoudelijk en financieel kader voor het programma. Beide documenten zijn eind 2019 vastgesteld door de raden van de gemeenten in het aardbevingsgebied en uw Staten. Deze documenten vormen de basis voor het opstellen van de lokale programmaplannen en het thematisch programmaplan.

- Programmaplannen voor het thematische deel van het Nationaal Programma Groningen, op te stellen in samenwerking met regionale stakeholders, gemeenten en het Rijk <i>Resultaat 2020-2023</i> - Realisatie investeringen in Nationaal Programma Groningen, in samenwerking met Rijk, gemeenten en regionale partners en met een zo groot mogelijke financiële hefboom.	groen groen	- In mei 2020 is het thematisch programmaplan opgeleverd en hebben wij, het bestuur van Nationaal Programma Groningen en vervolgens uw Staten dit plan vastgesteld. Op basis van het thematisch programmaplan kunnen aanvragen worden gedaan bij het NPG. Het thematisch programmaplan wordt periodiek geactualiseerd. Een actualisatie van het programmaplan wordt in de tweede helft van 2021 voorgelegd aan uw Staten. <i>Resultaat 2020-2023</i> De provincie is verantwoordelijk voor het thematisch programma waarvoor tot 2023 een budget beschikbaar is van € 193,8 miljoen. In 2018 en 2019 hebben 39 prioritaire projecten financiering ontvangen vanuit het thematisch programma. Na vaststelling van het thematisch programmaplan door uw Staten hebben wij samen met onze partners aanvragen ingediend bij het NPG in de vorm van twee uitvoeringsparagrafen. Vervolgens heeft het bestuur van Nationaal Programma Groningen op 7 december 2020 de eerste negen aanvragen toegekend. Het beschikbare budget tot 2023 komt daarmee uit op € 95,9 miljoen. Zie ook de paragraaf Nationaal Programma Groningen.
• Het Rijk heeft in 2018 de verantwoordelijkheid overgenomen van NAM voor wat betreft de schadeafhandeling en de versterking. Wij zijn een constructieve gesprekspartner voor het Rijk, de aardbevingsgemeenten en de maatschappelijke organisaties bij de totstandkoming van een slagvaardige versterkingsoperatie, ruimhartige schadevergoeding voor de inwoners, snelle verlaging van het winningsniveau, verbetering van de bestuurlijke structuren en het ontwikkelen en verbeteren van het perspectief van de provincie. We vervullen hierbij een agenderende, adviserende en faciliterende rol.	groen	• Zie voor de invulling van onze rol de teksten hierboven.

Het Rijk is verantwoordelijk voor de hoogte van de gaswinning. Wij volgen nauwlettend het Kabinetsbesluit om de gaswinning zo snel mogelijk terug te brengen naar nul. Voor ons hangt de hoogte van de winning en de afhandeling van schade en versterking nadrukkelijk samen. Indien noodzakelijk, tekenen wij samen met de andere overheden beroep aan tegen het vaststellingsbesluit van de minister.	groen	Wij hebben tot nu toe steeds met de regio ingezet op een zo spoedig mogelijke afbouw van de gaswinning. Vanaf 29 maart 2018 zet het kabinet in op de afbouw van de winning en gaat de winning jaarlijks naar beneden. Op 21 februari 2020 heeft de minister van EZK de Tweede Kamer geïnformeerd dat de winning uit het Groningenveld medio 2022 op nul zal zijn bij een gemiddeld jaar. Het veld zal tot 2026 dan alleen nog ingezet worden in uitzonderlijke situaties, Zolang de winning nog geen nul is blijven we als regio in onze adviesrol aan de minister inzetten op een spoedige beëindiging mede omdat de versterking en de schadeafhandeling wel gestart zijn, maar nog niet afgerond zijn. Op 24 november 2020 heeft de minister de Kamer laten weten het proces op te starten voor de wetswijzigingen die nodig zijn om het Groningenveld te kunnen sluiten.
--	---------------------	---

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

2.2. Energie en klimaat

Beleidsdoel Energietransitie

Versnellen van de energietransitie

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO ₂ -equivalenten) in absolute aantallen (tonnen uitstoot)	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.					
Landelijke waarde	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.					
Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (PJ)	9,2	n.n.b.	n.n.b.					
Landelijke waarde (PJ)	120,2	n.n.b.	n.n.b.					
Eigen indicatoren								
Realisatie taakstelling wind ¹⁾	453 MW	460 MW	470 MW	n.n.b.	855,5 MW			
Percentage duurzame energie ten opzichte van totale energievoorziening ²⁾	14,9%	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	21,0%			
Energie door zonnepanelen	42 MWp zon-PV	72 MWp zon-PV	235 MWp zon-PV	298 MWp zon-PV	300 MWp zon-PV			
Energiebesparing per jaar	0,5%	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	1,5%			

Ten aanzien van de verplichte indicatoren (bron: Klimaatmonitor RWS) zijn nog geen provinciale doelstellingen of streefwaarden voor de komende periode vastgelegd. De eigen indicatoren komen uit het programma Energietransitie 2016-2019. De Klimaatagenda Groningen en de Regionale Energiestrategie (RES) zijn op 30 september 2020 door Provinciale Staten vastgesteld, de doorvertaling naar de eigen indicatoren is opgenomen in de Begroting 2021.

¹⁾ Bron: Monitor Wind op Land. De monitor 2020 verschijnt rond mei 2021.

²⁾ Bron: <https://energiemonitor.provincie-groningen.nl>. Deze monitor heeft geen vastgesteld verslagjaar omdat deze continu wordt geüpdatet.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
49% CO₂-reductie in 2030, streven naar 55% <i>Resultaat 2020</i> - Zie eigen indicatoren. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Volgt.	groen groen	49% CO₂-reductie in 2030, streven naar 55% <i>Resultaat 2020</i> - De Klimaatagenda Groningen 2030 is op 30 september 2020 vastgesteld door Provinciale Staten. De nieuwe indicatoren zijn naar aanleiding van de Klimaatagenda opgenomen in de Begroting 2021. In deze jaarstukken rapporteren we nog over de indicatoren uit het programma Energietransitie 2016-2019. (Het Uitvoeringsprogramma Energietransitie 2020-2021 hebben wij op 15 december 2020 vastgesteld en op 22 januari 2021 ter informatie naar uw Staten gestuurd.) <i>Resultaat 2020-2023</i> - We werken toe naar een uitstoot van maximaal 4,4 Mton.
- Energiebesparingsfonds (€ 20 miljoen, risicobuffer 10% bij programma 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering) <i>Resultaat 2020</i> - Opzetten fonds/aansluiten bij fonds. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Nog niet bekend.	groen	- Energiebesparingsfonds (€ 20 miljoen, risicobuffer 10% bij programma 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering) <i>Resultaat 2020</i> - De opzet van het fonds wordt voor de zomer voorgelegd aan de Staten - Overige onderdelen energiebesparing particulieren waarmee we zijn gestart betreffen: ⊖ opzetten sociaal krediet voor huishoudens met een smalle portemonnee; ○ opzetten sociaal krediet voor huishoudens met een smalle portemonnee; ○ meer gebruik van landelijk beschikbare instrumentarium; ○ meer instrumentarium op landelijk niveau voor de warmtetransitie. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Nog niet bekend.

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Regionale Energiestrategie (RES) <i>Resultaat 2020</i> - Concept-RES voor duurzame opwekking elektriciteit en de Regionale Structuur Warmte; - Voor het onderdeel Mobiliteit wordt een Regionaal Mobiliteitsplan opgesteld (zie deelprogramma 4.2). <i>Resultaat 2020-2023</i> - Definitieve RES voor duurzame opwekking elektriciteit en de Regionale Structuur Warmte.	groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Op 30 september 2020 is de Concept-RES Groningen vastgesteld door Provinciale Staten. - Zie deelprogramma 4.2. <i>Resultaat 2020-2023</i> - De Regionale Energiestrategie Groningen: Gezamenlijk gedragen ambitie voor de productie van duurzame elektriciteit in de provincie tot en met 2030. - Winsten opwek duurzame elektriciteit zoveel mogelijk binnen de regio houden.

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
Omgevingsdienst Groningen (ODG): Uitvoeren vergunningverlenende, toezichthoudende en handhavingstaken op het gebied van de energiebesparende maatregelen bij bedrijven.	groen	Omgevingsdienst Groningen (ODG): In 2020 voert ODG nog toezicht uit namens gemeenten; het gaat om afrondende taken voor het toezichtproject dat in de vorige collegeperiode liep. ODG heeft aangegeven weinig vertraging te hebben opgelopen door de coronacrisis, omdat een groot deel van de werkzaamheden bestaat uit bureauwerk, bijvoorbeeld het beoordelen van energiebespaaronderzoeken van bedrijven. Ook kwamen toezichtbezoeken vlak voor de zomer weer op gang.

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2019	Primitieve begroting 2020	Begroting 2020 na wijziging	Rekening 2020	Verschil
LASTEN					
Milieu	28.480	17.511	27.002	21.886	5.116
Energie en klimaat	17.270	4.008	5.538	5.413	125
Totaal lasten	45.750	21.518	32.540	27.299	5.241
BATEN					
Milieu	2.075	1.377	10.007	7.158	-2.849
Energie en klimaat	2.576	0	1.436	1.096	-340
Totaal baten	4.650	1.377	11.443	8.254	-3.190
Saldo	41.100	20.141	21.097	19.045	2.052
RESERVEMUTATIES					
Toevoegingen	961			157	-157
Onttrekkingen	26.372	889	3.050	1.218	-1.832
Saldo reservemutaties	-25.411	-889	-3.050	-1.061	-1.989
Saldo na reservemutaties	15.689	19.252	18.047	17.984	63

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Milieu			
- <i>Uitvoeringskosten Nationaal Programma Groningen (NPG)</i> Nationaal Programma Groningen (NPG) is geen eigen organisatie of rechtspersoon. Het programmabureau, dat het bestuur van het NPG ondersteunt, is ondergebracht in de provinciale organisatie. Op basis van de begroting voor uitvoeringskosten NPG (onderdeel van het vastgestelde kader Financiële opbouw NPG) worden voor het programmabureau middelen ontvangen volgens een met het Rijk overeengekomen kasritme. Voor Toukomst (toekomstbeeld provincie Groningen, zie website) zijn een deel van de activiteiten naar 2021 verplaatst, aangezien door de coronacrisis het proces vertraging opgelopen heeft. Deze middelen zijn via een specifieke uitkering (SPUK) aan de provincie uitgekeerd. Niet bestede middelen blijven beschikbaar voor de uitvoeringskosten van het programmabureau en zijn naar de balans geboekt als vooruitontvangen bedragen.	1.814	-1.814	
- <i>Bodemsaneringsprojecten</i> De bestedingen voor de bodemsaneringsprojecten zijn vooraf moeilijk te voorspellen. Als gevolg hiervan zijn in 2020 minder uitgaven op projecten gedaan dan vooraf aangenomen: Voor de bodemsanering van de gasfabriek in Bedum heeft de eindafrekening plaatsgevonden. Gemeente Het Hogeland heeft in december 2020 de eindafrekening opgesteld, dit resulteert in een bedrag van € 246.000 dat gemeente Het Hogeland aan provincie Groningen zal overmaken. Dit is geboekt als te ontvangen in 2021.	1.861	302	-2.165

Voor de bodemsanering van de gasfabriek Stadskanaal is de bijdrage die de provincie doet in de juridische kosten € 66.000 lager uitgevallen in 2020 dan verwacht. Er is nog een openstaande verplichting hiervoor van € 1,012 miljoen. Het is moeilijk in te schatten wanneer deze kosten zich voor doen. Een aantal baten (€ 57.000) worden veroorzaakt door bijdragen van gemeenten aan een project en een aantal projecten zijn door geschoven naar 2021 waardoor de lasten € 104.000 lager uit vallen. De per saldo resterende middelen zijn verrekend met de reserve Bodemsanering.			
- <i>Dossier Gaswinning</i>	1.373	-1.162	
De ontwikkelingen in dit dossier en onze inzet daarvoor zijn sterk afhankelijk van (veelal) externe ontwikkelingen. Inzet en uitgaven laten zich daarmee op jaarbasis lastig plannen. Indien de ontwikkelingen daarom vragen, dienen wij direct te kunnen reageren. Onderdeel van dit budget is ook de lumpsumvergoeding van het Rijk.			
- <i>Rente nazorg stortplaatsen</i>	-476		
De realisatie van de baten ten behoeve van het nazorgfonds zijn fors meer dan de begrote baten. Dit wordt veroorzaakt door een hogere marktwaarde van het aandelenfonds ultimo boekjaar. Eind 2017 is circa € 6,7 miljoen uitgezet in een duurzaam aandelenfonds. Dit fonds wordt op balansdatum 31 december jaarlijks gewaardeerd tegen de dan geldende marktwaarde (ter beoordeling of het totale fondsvermogen nog wel in evenwicht is met het doelvermogen binnen het nazorgfonds). In 2020 is het aandelenfonds gestegen en leidt tot een hogere marktwaarde van het fonds op balansdatum van circa € 8,7 miljoen. Dit is een stijging van circa € 0,5 miljoen (ruim 5%) ten opzichte van de eindstand van 2019. Deze opbrengst wordt gestort in de voorziening nazorg gesloten stortplaatsen en heeft derhalve geen voordelig effect op de exploitatie van de provincie.			
- <i>Leges Wabo</i>	56	-262	166
Dit jaar waren de legesopbrengsten Wabo circa € 480.000. Dit is lager dan begroot (€ 742.000) als gevolg van het feit dat minder vergunningen zijn verleend dan van tevoren verwacht. De begrote kosten (toezicht windmolens ODG) vallen enigszins lager uit. Het per saldo tekort op de heffing van Wabo-leges wordt verrekend met de egalisatiereserve Wabo. Zie ook paragraaf Lokale heffingen.			
- <i>Onderzoek SiC-vezels</i>	30		
De begrote middelen zijn bestemd voor een verstrekte opdracht aan TNO voor het uitvoeren van metingen van SiC-vezels. Op 24 juni 2019 heeft de rechter echter besloten om de last onder dwangsom voorlopig te schorsen, onder voorwaarde dat ESD binnen acht weken een vergunbare aanvraag voor deze uitstoot indient. Dit is inmiddels gebeurd, maar de aanvraag hebben wij buiten behandeling gesteld, omdat deze niet aan de indieningsvereisten voldeed. Hierop heeft de rechter besloten ESD alsnog in de gelegenheid te stellen een aanvraag in te dienen. Dit heeft ertoe geleid dat er in 2019 geen juridische grond was om handhavend op te treden en daarmee alsnog formeel opdracht te geven aan TNO om de hiervoor noodzakelijke SiC-metingen uit te voeren. De dwangsom is opgelegd door ons college en een gevolg is dat we na 8 april 2021 moeten meten. De niet bestede middelen worden daarom via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.			
- <i>Overig</i>	-51	69	
- <i>Apparaatskosten</i>	509	19	
Totaal verschil	5.116	-2.848	-1.999
Energie en klimaat			
- <i>NPG Warmtetransport Eemshaven</i>	798	-798	
Eind 2019 hebben we een specifieke uitkering NPG ontvangen voor het project Warmtetransport Eemshaven.			

Deze SPUK-middelen zijn als vooruitontvangen middelen op de balans geboekt.			
- <i>NPG Pilot leven lang leren</i>	-330	330	
Eind 2019 hebben we een specifieke uitkering NPG ontvangen voor de Pilot leven lang leren. Deze SPUK-middelen zijn als vooruitontvangen middelen op de balans geboekt.			
- <i>Uitvoeringsprogramma Energietransitie 2020-2021</i>	628	29	
De Groninger Klimaatagenda betreft een programma voor de periode 2020-2023. Provinciale Staten heeft de Groninger Klimaatagenda op 30 september 2020 vastgesteld. Vervolgens hebben wij op d.d. 15 december 2020 ingestemd met het Uitvoeringsprogramma Energietransitie 2020-2021 waarin staat beschreven wat onze provinciale inzet is op de opgaven en de doelen uit de Groningse Klimaatagenda. Door de late besluitvorming is de besteding van de middelen in 2020 achtergebleven bij de begroting. De doelen en de uitvoering van het programma gaan uit van de beschikbaarheid van de volledige begroting van de Groningse Klimaatagenda. Daarom stellen wij voor om de per saldo resterende middelen (€ 657.300) via bestemming van het rekeningresultaat over te boeken naar 2021.			
- <i>Stilstandvoorziening windmolens Eemshaven</i>	155	37	
De tweede opdracht voor het ontwikkelen voor een model dat in staat is om 50 uur van tevoren trekvogels die over de Eemshaven vliegen (trekvogelvoorspellingsmodel voor de Eemshaven) is niet gegeven in 2020. Het besluit om met dit project door te gaan wordt in de loop van 2021 verwacht. De per saldo resterende middelen (€ 191.800) worden daarom via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.			
- <i>1000 Laadpalen Groningen-Drenthe</i>	137	43	
In 2017 hebben wij met de provincie Drenthe en Enpuls gezamenlijk het initiatief genomen tot een concessie voor 1000 laadpalen op de openbare weg. Bij de start van de aanbesteding hebben de partijen reserveringen gemaakt. Bij de reserveringen is dezelfde verhouding aangehouden als bij de verdeling van de 1000 laadpalen zoals die volgens elektrisch vervoer (EV) prognoses is voorzien: 700 in de provincie Groningen en 300 in de provincie Drenthe. Voor de bedragen die beide provincies inleggen, legt Enpuls er eenzelfde bedrag bij. Het project is in uitvoering: de concessie is gestart, het innovatietraject is gestart. Oorzaak van het de niet bestede middelen is dat het tempo van de uitrol is vertraagd. Dat heeft te maken met de coronacrisis, capaciteitsproblemen bij toeleveranciers en de eisen van de ACM met betrekking tot prijstransparantie. Hierdoor hebben we onze oorspronkelijke planning niet gehaald en daarom hebben we het bedrag voor 2021 en 2022 nodig. Een grote kostenpost (€ 150.000) verwachten we eind 2021 voor meerkosten ten behoeve van de plaatsing van extra strategische laadpalen in de deelnemende gemeenten. Daarom wordt voorgesteld om de per saldo resterende middelen (€ 179.600) via bestemming van het rekeningresultaat over te boeken naar 2021.			
- <i>NPG Programma Lokale Energietransitie</i>	-70	70	
Door het NPG-bestuur is een bedrag van € 2.510.000 toegekend voor Lokale Energietransitie. Dat bedrag wordt gespreid over vier jaren uitgegeven. Doordat de subsidieaanname niet gelijk loopt met de daadwerkelijke uitbetaling is een verschil ontstaan in 2020. Het betreft een specifieke uitkering (SPUK). Het verschil is verrekend met het totale vooruitontvangen bedrag op de balans.			
- <i>Overig</i>	-24	-53	10
- <i>Apparaatskosten</i>	-1.168	1	
Totaal verschil	126	-341	10
Totaal verschillen programma	5.242	-3.189	-1.989

Bedragen x € 1.000

3. Platteland en natuur

Inleiding

Het programma Platteland en natuur heeft als doel:

Landschappelijke kwaliteit is van belang voor een gevoel van verbondenheid met en eigenheid van de streek en een plezierige leefomgeving

Het programma bestaat uit de deelprogramma's:

1. Natuur en landschap
2. Landbouw.

Bereikt in 2020

Natuur en landschap

Het jaar 2020 stond in het teken van de aanpak stikstof, om de vergunningverlening voor de Wet natuurbescherming weer vlot te trekken is naast het intern salderen ook het extern salderen opengesteld in Groningen. We hebben een gebiedscommissie ingesteld die ons college gaat adviseren over te nemen maatregelen in het Natura2000-gebied Lieftingsbroek. Ook hebben we de [Groninger Aanpak Stikstof](#) (GrAS) vastgesteld waarin we beschreven hebben hoe we samen met de verschillende sectoren in Groningen de stikstofproblemen willen gaan aanpakken ([zie brief d.d. 21 oktober 2020](#)). Hierover hebben we in de sectortafels veelvuldig overleg gehad met de sectoren en hier hebben de Statenleden ook actief aan kunnen deelnemen.

Daarnaast zijn we voortvarend aan de slag gegaan met de inrichting van het Natuurnetwerk Nederland en het versterken van de biodiversiteit. In het Westerkwartier waar we samen met het waterschap Noorderzijlvest natuurinrichting combineren met waterberging. Ook in Westerwolde loopt de inrichting van het Natuurnetwerk Nederland voorspoedig en is 377 ha natuur opgeleverd in het gebied De Renneborg.

Het [Programmaplan 2021-2026 van het programma Eems-Dollard 2050](#) (tweede tranche) is opgesteld en in februari 2021 vastgesteld..

Een belangrijk speerpunt op het gebied van landschap is de realisatie van landschapscompensatieprojecten in de directe omgeving van het nieuwe 380 kV hoogspanningstracé (Eemshaven-Vierverlaten). Conform het vastgestelde landschapsplan dienen ca. zestig projecten die bijdragen aan de versterking van en de beleving van het landschap te worden gerealiseerd in de jaren 2020-2027. De eerste bijdragen aan externe initiatiefnemers (zoals gemeenten, waterschappen, terreinbeherende organisaties en dorpsbelangenverenigingen) voor de uitvoering van deze projecten zijn in 2020 toegekend en veel andere projecten bevinden zich in de planvormingsfase en zullen de komende jaren worden toegekend en uitgevoerd.

Landbouw

Wij hebben in 2020 het Programma Duurzame Landbouw 2020-2024 opgesteld en vastgesteld. Dit programma betreft een voortzetting van het huidige beleid en past in de huidige Omgevingsvisie en -verordening. Daarnaast biedt ook de in 2020 vastgestelde Groninger Aanpak Stikstof mogelijkheden om integraal te werken aan stikstofreductie en verduurzaming. Met het Programma Duurzame Landbouw wordt via een zevental routes op integrale wijze gewerkt aan zestien concrete ambities voor een toekomstbestendige landbouw. .

In 2020 is uitvoering gegeven aan een deel van deze inhoudelijke routes. Zo zijn vanuit de Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw -naast een aantal praktijkexperimenten- streefbeelden en actieplannen ontwikkeld voor natuurinclusieve landbouw in Westerwolde, Veenkoloniën, Oldambt en de Noordelijke Kleischil. In het kader van het Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland is een programma ontwikkeld voor natuurinclusieve landbouw in het Westerkwartier, dat in 2021 in uitvoering gaat.

De biologische landbouw is op diverse manieren (zoals onderzoek strokenteelt, demonstraties met robotica) onder de aandacht gebracht bij de agrarische sector in Groningen. Ook aan de keukentafel zijn boeren rechtstreeks geïnformeerd en geadviseerd over de mogelijkheden en kansen van biologische landbouw.

Voor de ketenontwikkeling en verduurzaming van de Groningse agroketens is een meerjarig en majeur programma ontwikkeld, Fascinating (Food Agro Sustainable Circular Nature Technology in Groningen). Dit programma zet de transitie naar duurzame en plantaardige eiwitten in gang. Via het Nationaal Programma Groningen is hier eind 2020 ruim € 10 miljoen voor beschikbaar gesteld. In het kader van het internationale programma Salfar (Saline Farming) is op de proefboerderij van Stichting Proefboerderijen Noordelijke Akkerbouw een praktijkproef opgezet met diverse niveaus van verzilting. Ook is het programma Zoet-op-zout ontwikkeld waarmee boeren meer inzicht krijgen in de daadwerkelijke verzilting op hun bedrijf en mogelijke gevolgen daarvan.

3.1. Natuur en landschap

Beleidsdoel Natuurnetwerk Nederland

Beschermen en ontwikkelen van de biodiversiteit binnen het Natuurnetwerk Nederland

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
Ingerichte NNN: Ontwikkeling van nieuwe natuurwaarden binnen het Natuurnetwerk Nederland (in ha) ¹⁾	135	10	6	377 ²⁾	657	152	570	315
Landelijke waarde	1.920	3.029						
Beheer NNN: Beheer van natuurwaarden binnen het Natuurnetwerk Nederland (in ha) ¹⁾	13.263	13.425	13.431	13.808	13.263	13.263	13.263	13.263
Landelijke waarde	477.630	490.953						
Eigen indicatoren								
Toename areaal verworven gronden ten behoeve van NNN (in ha)	111	149	136	101	88	115	115	115

¹⁾ De realisatiegegevens 2017 en 2018 zijn afkomstig uit de Voortgangsrapportage Natuur (Prolander). Realisatie 2019 en streefwaarden 2019 tot en met 2023 betreffen een inschatting van Prolander. De landelijke (realisatie)waarden zijn afkomstig van waarstaatje provincie.nl.

²⁾ De realisatie is achtergebleven bij de streefwaarde in 2020. De uitvoering van de inrichting in de natuurgebieden De Drie Polders en Polder de Dijken - Bakkerom is namelijk gedeeltelijk doorgeschoven naar 2021 vanwege weer technische omstandigheden, maatwerk met de omgeving en corona gerelateerde (leverings)problemen.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Reductie van CO₂; Bossen <i>Resultaat 2020</i> - Pilot planvorming.	groen	<i>Resultaat 2020</i> We hebben ambitie voor het vergroten van het areaal aan bos en hout. Het is gelukt om in 2020 de pilot multifunctioneel klimaatbos van 3 ha nabij het centrum van Winschoten uit te voeren. Het is de bedoeling om elk jaar een pilot te gaan uitvoeren. Doel van pilots is te leren om klimaatslim en biodivers bos en hout te ontwerpen en aan te leggen. Resultaten worden benut voor educatie.

<i>Resultaat 2020-2023</i> - Aanleg extra (voedsel) Bos en hout; <i>Resultaat 2020</i> - Educatie.	groen groen	<i>Resultaat 2020-2023</i> - Verkennende studie en berekening van kansen, kosten en baten van 1% bosuitbreiding zijn afgerond. De feitelijke aanleg en CO₂-invang is mede afhankelijk van beschikbaar komen van extra middelen. - Pilot Winschoten gaat gebruikt worden als voorbeeldproject bij educatie.
• Biodiversiteit: vergroten natuurwaarden in natuur- en landbouwgebied en toegankelijk voor recreatie en toerisme (vergroten, ontwikkelen en versterken toeristische infrastructuur) <i>Resultaat 2020</i> - Strategieplan voor realisatie natuur binnen en buiten NNN en bermbeheer; - Inventarisatie recreatieve knelpunten. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Natuurinvesteringen - Aanleg voet-/fietspad - Bewegwijzering - Ecologisch bermbeheer	groen groen groen groen groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Er is een plan van aanpak voor verbetering ecologisch bermbeheer gereed dat de basis vormt voor het bermbeheer de komende jaren. - De provincie Groningen heeft momenteel een sluitend recreatief routenetwerk (wandelen en fietsen). Bij de aanleg van dit netwerk is rekening gehouden met de bestaande natuurgebieden. Ook bij de uitleg van nieuwe natuur-gebieden wordt rekening gehouden met aansluiting bij het routenetwerk. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Noodzakelijke middelen maken onderdeel uit van het plan van aanpak ecologisch bermbeheer. - Bij de aanleg van natuurgebieden is recreatieve ontsluiting, bewegwijzering en aansluiting op bestaande voet- en fietspaden een vast onderdeel van studie en uitvoering. In het natuurgebied De Drie Polders wordt bijvoorbeeld een wandelroute aangelegd met een uitzichtpunt. - Zie hierboven. - Maatregelen uit het plan van aanpak bermbeheer worden stap voor stap geïmplementeerd.
• Versterking soortenbeleid <i>Resultaat 2020</i> - Maatregelen ter versterking/begeleiding akkerweidevogels, wolf, bever en zeehonden en exoten en Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF).	groen	<i>Resultaat 2020</i> - Er is een Zeehondenakkoord opgesteld. Samen met de partijen geven we hier invulling aan de komende jaren. Met de (aangrenzende) provincies werken we aan bescherming van de wolf, preventie van schade aan landbouwhuisdieren en draagvlak voor de komst van de nieuwe soorten. Ook hebben we bijgedragen aan het onderhoud van de Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF).

<i>Resultaat 2020-2023</i> - Realiseren beleidsuitwerking doelsoorten; - Onderhouden en optimaliseren NDFF (waarvan 150 miljoen waarnemingen van planten en dieren zijn opgeslagen). De NDFF is cruciaal voor beleidsmonitoring door provincies en derden.	groen groen	<i>Resultaat 2020-2023</i> - Zie boven. - Onderhoud Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF) vindt doorlopend plaats.
• Realisatie landschapskwaliteit <i>Resultaat 2020</i> - subsidie landschapsprojecten; - 100 Tennetprojecten in planvorming; - Landschappelijke begeleiding klimaat- en energietransitie	groen groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Samen met de gebiedspartners werken we structureel aan kennisdeling en uitvoering van het landschapsconvenant. Landschapsbeheer heeft subsidie ontvangen voor een pilot van één jaar om voor drie gebieden (Westerkwartier, Westerwolde en Gorecht) een uitvoeringsagenda op te stellen en een plan voor de uitrol naar de overige vier regio's. Ook is subsidie verleend voor het herstel van pingoruïnes in het Gorechtgebied en het herstel van de tuinen van Borg Welgelegen in Hoogezand-Sappemeer. - Bij het initiële landschapsplan (op hoofdlijnen) is op basis van een ruwe inschatting uitgegaan van 100 projecten. Na een uitspraak van de Raad van State over het rijksinpassingsplan voor de hoogspanningsverbinding heeft de provincie begin 2020 samen met TenneT en andere partners het landschapsplan geconcretiseerd. De concrete projecten zijn geraamd en er blijkt budget voor 80 projecten. Dit gewijzigde Landschapsplan is inmiddels goedgekeurd door de Raad van State en de uitvoering ervan is in 2020 gestart. Er staan nu 80 projecten op de kaart waarvan verschillende zijn opgestart. In 2020 zijn 9 projecten ingediend en goedgekeurd. Voorbeelden zijn onder andere Historische Haven Hoogkerk en Begraafplaats Menkeweer. - Als onderdeel van de provinciale klimaatagenda is het programma Bos en Hout uitgewerkt en vastgesteld. Het programma bevat een Kansenkaart en vijf programmalijnen voor de landschappelijke begeleiding van de klimaat- en energietransitie door de uitbreiding van Bos en Hout.

<i>Resultaat 2020-2023</i> - Landschapsfonds; - 100 gerealiseerde Tennetprojecten; - Landschappelijk goed ingepaste klimaat- en energieprojecten.	groen groen groen	<i>Resultaat 2020-2023</i> - Middels uitvoeringssubsidies versterken we de landschappelijke structuren in de Groningse deelgebieden. Voor alle zeven deelgebieden is met de partners van het landschapsconvenant een uitvoeringsagenda opgesteld. Het bijeen brengen van de benodigde financiering via een landschapsfonds voor herstel en ontwikkeling van het landschap is onderdeel van deze uitvoeringsagenda's. - Het landschapsprogramma 380kV loopt tot 2028 (vijf jaar na aanleg van de hoogspanningsverbinding). Het is een meerjarig programma die we samen met gemeenten, dorpsverenigingen, terrein beherende organisaties, het waterschap en particuliere eigenaren uitvoeren. Een groot aantal projecten zijn opgestart en komen de komende jaren in uitvoering. In het gezamenlijk landschapsplan zijn 80 projecten opgenomen. - Via het programma Bos en Hout groeit de beplanting in Groningen de komende tien jaar met 1% per jaar. Deze uitbreiding is benut om klimaat en energieprojecten goed in te passen met bos en lijnvormige beplantingen zoals boomwallen en houtsingels.
• Realisatie Waddenopgave en Eems-Dollard <i>Resultaat 2020</i> - Start inrichting Groote Polder zoetwaterbeschikbaarheid;	oranje	<i>Resultaat 2020</i> - In 2020 is het inrichtingsplan opgesteld en is een MIRT-verkenning (Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport (MIRT) gestart om te onderzoeken of het omleggen van het spui van het centrum van Delfzijl naar de Groote Polder mogelijk is. Daarmee wordt een goede zoet-zout-verbindingszone mogelijk gemaakt, kan een recreatiesluis in het centrum van Delfzijl hersteld worden en kan de zoetwaterbeschikbaarheid vergroot worden. De verwachting is dat hierover eind 2021 een besluit genomen kan worden.

- Stevig bestuurlijke rol in Bestuurlijk Overleg Wadden (BOW); <i>Resultaat 2020-2023</i> - Grote projecten: Haven Lauwersoog, Vergroening chemie, Groote Polder, Noordpolderzijk, Werelderfgoed, Klimaatadaptatie kustzone Westpolder, Gebiedsontwikkeling/ versterking Lauwersmeerdijk en Zoutkamp, Dubbele Dijk, Kleirijperij, gezamenlijke sedimentmanagement met Duitsland;	groen groen groen groen oranje	- De governance van het Waddengebied is in 2020 herzien en bestaat uit drie overleggen: het Bestuurlijk Overleg Waddengebied, het Omgevingsberaad Waddengebied en de Beheerautoriteit Waddenzee. Wij zijn vertegenwoordigd in de drie genoemde overleggen en hebben daarmee een stevige bestuurlijke rol in het Waddengebied. <i>Resultaat 2020-2023</i> - De Groote Polder is naar verwachting in 2023 ingericht, ook zal duidelijkheid zijn over het omleggen van de spui-locatie, waardoor een zoet-zoutovergang gerealiseerd kan worden. - Binnen de Dubbele Dijk worden via een groeimodel (initiatiefnemers krijgen de ruimte waarna kansrijke initiatieven kunnen opschalen en alsnog op commerciële basis kunnen gaan werken) innovaties in de landbouw gestimuleerd door proeven en onderzoek naar en met zilte teelten. Daarnaast wordt in 2022 de getijdenduiker in het zuidelijk deel geïnstalleerd waardoor slibvangst en natuur ontstaan. - Kleirijperij: - o Uit de tweede monitoringsronde is gebleken dat onder meer het zoutgehalte te hoog is. In samenwerking met het project Brede Groene Dijk wordt de gerijpte klei in 2022 toegepast. Alle partijen zijn akkoord met levering van klei in 2022. De samenwerkingsovereenkomst (SOK) is hiervoor aangepast en het project gaat een jaar langer door. - o In de Nederlands-Duitse samenwerking was het voornemen om in 2020 met een reeks workshops meer focus te ontwikkelen op thema's en de manier van samenwerken. Door de COVID-19-pandemie en de geldende contactbeperkingen zijn in de eerste helft van 2020 de workshops uitgesteld. In de tweede helft van 2020 hebben twee digitale workshops plaatsgevonden.
---	---	---

- GS bepalend in Waddenbeleid.	groen groen	Juist in de grensoverschrijdende samenwerking zijn zowel de Nederlandse als ook de Duitse stakeholders het met elkaar eens dat een fysieke ontmoeting duidelijke meerwaarde heeft. Voornemen is om in de eerste helft van 2021 wel in fysieke vorm bij elkaar te komen. In een van de twee digitale bijeenkomsten hebben de Duitse collega's de gelegenheid gekregen om mee te denken over de strategieën voor de tweede tranche van het Programma Eems-Dollard 2050 (ED2050). - o Het Interbestuurlijk Programma Verbetering Landbouwprogramma door Ophoging met slib uit de Eems-Dollard (IBP-VLOED) heeft geleid tot kennis over het ophogen van landbouwgronden met slib en het opschalen van kleirijperijen. Daarnaast worden vijf scenario's uitgewerkt. Deze scenario's vormen de basis voor het opschalen van de pilot Ophogen Landbouwgronden. - Vanwege de stevige bestuurlijke rol van provincie Groningen in het Waddenbeleid hebben wij een bepalende rol in het Waddenbeleid.
• Ecologie en Economie in balans (E&E) 2020-2024: Verbeteren en faciliteren van samenwerking tussen 25 partijen wat leidt tot een aantrekkelijker vestigingsklimaat voor bedrijven met meer groei in duurzame economische activiteiten, een beter ecologisch systeem van het Eems-Dollard estuarium en een hogere kwaliteit van het milieu en de leefomgeving <i>Resultaat 2020</i> - Kennisuitwisseling op gebied van Energietransitie organiseren; - Maken voorstel vervolg atelier Eemsdelta (met name ruimtegebruik); - Ontwikkelen advies over wijze waarop partijen instrumentarium uit Omgevingswet kunnen inzetten voor accommoderen ontwikkelingen; - 'Joint fact finding' over biomassa met leden uit het netwerk en ontwikkelen rapportage met cijfers en feiten gebundeld;	groen groen groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Kennisuitwisseling op dit thema gebeurt voldoende via andere netwerken. - De scenariostudie Delfzijl-Zuidoost is opgeleverd in mei 2020. - De omgang met de Omgevingswet is onderdeel van het werkplan E&E 2020/2021. - Het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) heeft een landelijke 'joint fact finding' studie naar biomassa gedaan.

- Professionaliseren ecologische plus (inclusief uitwerken kader). <i>Resultaat 2020-2023</i> - Provincie brede toepassing werkwijze E&E; - Netwerk uitbreiden naar Duitsland; - Communicatie en marketing van E&E; - E&E-partners dragen zelf dossiers en issues aan waarvoor ze E&E willen inzetten (zoals bijvoorbeeld PAS-problematiek).	oranje groen groen groen groen	Vervolgens is gekozen om het landelijk voorwerk in te zetten als bouwsteen voor de dialoogdag biograndstoffen. Doel van de dag is uitwisselen van perspectieven op biograndstoffen vanuit industrie, natuur en landbouw in de Eemdelta. Wegens de coronacrisis is de dialoogdag in 2020 uitgesteld en omgezet naar een hybride bijeenkomst in 2021. - Uitvoering vindt plaats in 2020/2021. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Uitvoering vindt plaats in 2020/2021. - Uitvoering vindt plaats via ED2050 in 2020/2021. - Communicatiestrategie is opgeleverd in september 2020. - Dit is een continue activiteit. Bijvoorbeeld kennissessie stikstof, biograndstoffen, zoetwaterbeschikbaarheid en plastic uit water als grondstof.
--	---	---

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
• Waddenkust: <i>Programma Eems-Dollard:</i> Uitvoering van het adaptief programma Eems-Dollard 2050 dat gericht is op ecologische en economische versterking van de Eems-Dollard. - Evaluatie programma ED2050 2016-2020. - Afgeronde eerste tranche programma ED2050 onder andere en nieuw programma aanpak 2021-2026. Deelprogramma Vitale kust: - Rijke Dijk Eemshaven-Delfzijl: afronding en oplevering werkzaamheden;	groen groen groen	• Waddenkust: <i>Programma Eems-Dollard:</i> Uitvoering van het adaptief programma Eems-Dollard 2050 dat gericht is op ecologische en economische versterking van de Eems-Dollard. - De evaluatie is afgerond en gedeeld met de partners. - De eerste tranche van het programma is afgerond en wordt opgevolgd door de tweede tranche van het programma (periode 2021-2026). Het Programmaplan ED2050 2021-2026 is op 2 februari 2021 door de Stuurgroep Ecologie & Economie in balans vastgesteld. Deelprogramma Vitale kust: - Het project is opgeleverd, maar vraagt om nazorg in verband met monitoring en beheer. Dit is samen met waterschap Noorderzijlvest opgepakt. Omdat de hoogwatervluchtplaatsen niet mogelijk bleken wordt verkend of rifblokken van baggerspecie een ecologisch alternatief is.

- Dubbele Dijk: uitwerking inrichting en beheer noordelijk en zuidelijk deel van het tussengebied van de Dubbele Dijk; - Herstel polder Breebaart; baggeren tweede fase en afronding werkzaamheden; - Kleine Polder Termunten: uitvoering inrichting; - Groote Polder Termunten: definitief inrichtingsplan en start aanbesteding; - Brede Groene Dijk: definitieve planvorming pilot Brede Groene Dijk. Deelprogramma Nuttig toepassen slib: - Kleirijperij: uitvoeren rijpingsproces in pilot Delfzijl en start pilot op kwelders langs Dollarddijk; - Start pilot ophogen landbouwgronden met slib uit de Eems-Dollard;	groen groen groen oranje groen groen oranje	Begin 2021 wordt besloten of het pilotproject Rifblokken voor biobouwer wordt opgestart. - De inrichting van zowel het noordelijk als het zuidelijk deel is gestart. In 2020 is een uitvoeringsteam samengesteld. - Engineering (ontwerp) voor getijdenduiker zuidelijk deel wordt in 2021 gestart. - De baggerwerkzaamheden van polder Breebaart zijn in februari 2020 afgerond. De resterende recreatieve voorzieningen zijn in het najaar van 2020 opgeleverd. - De werkzaamheden zijn aanbesteed en alle benodigde vergunningen zijn verleend. Omdat de ontgrondingsvergunning langer op zich liet wachten start de uitvoering later, namelijk in het eerste kwartaal van 2021. De oplevering is eind 2021 voorzien. - Voor Fase 1 zijn de werkzaamheden vergund en aanbesteed. De werkzaamheden starten in het eerste kwartaal van 2021. - Fase 2 (omleggen spui) wordt verkend met Rijk en regionale partners (MIRT-verkenning). Het besluit over de uitvoering volgt eind 2021 als de resultaten van deze verkenning er zijn. - In de eerste helft van 2020 hebben er diverse overleggen plaatsgevonden over de voorkeursvariant Brede Groene Dijk en de vergunbaarheid ervan. In de tweede helft van 2020 is dit uitgewerkt in het projectplan Waterwet Brede Groene Dijk. Dit projectplan is op 14 december 2020 gepubliceerd, er zijn geen zienswijzen ingediend. Deelprogramma Nuttig toepassen slib: - Uit de tweede monitoringsronde is gebleken dat onder meer het zoutgehalte te hoog is. In samenwerking met het project Brede Groene Dijk wordt de gerijpte klei toegepast. De samenwerkingsovereenkomst (SOK) is hiervoor aangepast en het project loopt een jaar langer door. - Het werk (in bouwteamvorm) is in 2020 aanbesteed. De gezamenlijke voorbereiding is gestart. De verwachting is dat het uitvoeringscontract in maart/april wordt getekend en er direct daarna kan worden gestart met de uitvoering.
--	--	---

- Voorbereiding opschaling verschillende nuttige toepassingen van slib. Deelprogramma hydromorfologische verbetering: - Verkenning buitendijkse slibsedimentatie. <i>Programma Lauwersmeer/Lauwersoog;</i> - Vaststellen 2e uitvoeringsprogramma Lauwersmeer 2020-2024. Uitvoering meerjarige projecten: - Rondje Lauwersmeer 'Beleef Lauwersmeer' gereed in 2020; - Uitvoering Rietproef Lauwersmeer; start in 2020, afhankelijk van beroepzaak; - Uitvoering Werelderfgoedcentrum Waddenzee; aanbesteding bouw.	groen groen groen oranje oranje	- Voor ophogen landbouwgronden en kleirijpen voor dijkversterking is het Interbestuurlijk Programma (IBP) VLOED gestart. Voor het gebruik van Waddenslib voor zandgrondverbetering is door de WUR (Wageningen University & Research) onderzocht binnen welk juridisch kader een grootschalige toepassing zou kunnen plaatsvinden. Er is nagegaan onder welke voorwaarden de toepassing in de toekomst kan worden opgeschaald. Een marktpartij is geïnteresseerd in de uitvoering van deze opschaling (kostendekkend). Vanuit de landbouw zijn verschillende verzoeken voor levering van slib ontvangen. De toepassing van geperste bouwblokken van slib is in de voorbereidingsfase. Kansen voor toepassingen binnen de verbreding van de N33 Midden en andere infrastructurele en waterbouwkundige werken en wegmeubilair zijn besproken met potentiële afnemers. Bij de N33 Midden wordt dit meegenomen in de verkenning, andere toepassingen zitten in inventarisatiefase. Deelprogramma hydromorfologische verbetering: - Het concept voorkeursalternatief is gereed. - Nieuwe kennisprogramma hydromorfologie is opgesteld voor de komende tranche 2021-2026. Naast hydromorfologie is ook de ecologie opgenomen in het kennisprogramma. <i>Programma Lauwersmeer/Lauwersoog;</i> - Dit programma is vastgesteld in januari 2020. Uitvoering meerjarige projecten: - Dit loopt volgens planning, behalve deelproject Uitkijktoren wegens noodzakelijk extra ecologisch onderzoek. - De voorlopige voorziening is afgewezen. De rietproef is officieel niet van start gegaan in 2020 in verband met weersomstandigheden. De proef vindt nu plaats in 2021. - Bestemmingsplan is vastgesteld. Planning is afhankelijk van mogelijk beroep.
--	--	---

• Beheer en monitoring broedeilanden bij de Eemshaven en bij het industriegebied Oosterhorn: - Monitoring broedsucces visdiefjes en noordse sterns op de broedeilanden.	oranje	- Broedeiland Stern, Eemshaven: Provincie Groningen is hiervoor verantwoordelijk. Het beheer wordt gedaan door Natuurmonumenten en de reguliere monitoring door vereniging Sovon Vogelonderzoek Nederland. De broedpopulaties van noordse stern en visdief zijn sinds 2018 met groot succes verplaatst van de bedrijfsterreinen in de Eemshaven naar broedeiland Stern. Alle twee de populaties op het eiland zijn elk jaar toegenomen. - Broedeiland Marconi, haven Delfzijl: Gemeente Delfzijl is hiervoor verantwoordelijk. De laatste zaken met betrekking tot aanleg, beheersubsidie, inrichting zijn in 2020 geregeld. De aanbesteding voor het beheer loopt. Tot 2020 werd monitoring uitgevoerd door Sovon. Voor beide projecten geldt dat monitoring afloopt. Een structurele oplossing voor monitoring wordt onderzocht, gedacht wordt aan een basis vogelmonitoring voor de hele Eems-Dollardkust.
--	---------------	--

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
Prolander: • Vertalen van provinciaal beleid op het gebied van plattelands- en gebiedsontwikkeling in concrete gebiedsprojecten.	groen	• Er zijn diverse projecten in planvorming en uitvoering, zoals de inrichting van natuurgebied De Drie Polders in het Zuidelijk Westerkwartier. In Westerwolde is het natuurgebied De Renneborg (377 ha) ingericht.
Waddenfonds: • Behartigen van de belangen van de deelnemende provincies (waaronder Groningen) met betrekking tot het beheer van het Waddenfonds en de besteding van middelen ten laste van dit fonds.	groen	

Beleidsdoel Landschap

Beschermen en versterken van het landschap en het culturele erfgoed

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
N.v.t.								

De onderstaande prestaties zijn ondersteunend aan onder andere natuurrealisatie. De indicatoren hiervoor zijn onder het betreffende beleidsonderdeel opgenomen.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
Prolander: Het vertalen van provinciaal beleid op het gebied van plattelands- en gebiedsontwikkeling in concrete gebiedsprojecten.	groen	De subsidieverlening voor landschapsprojecten is overgedragen van Prolander naar het provinciale subsidieteam.
Waddenfonds: Het behartigen van de belangen van de deelnemende provincies (waaronder Groningen) met betrekking tot het beheer van het Waddenfonds en de besteding van middelen ten laste van dit fonds.	groen	

3.2. Landbouw

Beleidsdoel Innovatie landbouw

Verduurzaming en innovatie in de landbouw, met ruimte voor schaalvergroting binnen begrenzing

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
N.v.t.								

Het Programma Duurzame Landbouw 2020-2024 hebben wij in het najaar 2020 vastgesteld. Dit programma geeft uitvoering aan het landbouwbeleid tot 2024 op basis van de verwachte toekomstige ontwikkeling van de landbouw richting 2030. In de Begroting 2022 zullen eventuele nieuwe indicatoren en streefwaarden worden opgenomen.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Verduurzaming en innovatie in de landbouw, met ruimte voor schaalvergroting binnen begrenzing <i>Resultaat 2020</i> - Start uitvoering Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw Noord-Nederland (opstellen van vier streefbeelden voor de vier Groningse gebieden) incl. IBP-opgave Westerkwartier; - Ontwikkelen van visie en beleid op gebied van precisielandbouw en 5G-netwerken, (regionale) kringlopen, korte ketens en verzilting; - Uitvoeren pilots natuurinclusieve landbouw; - Ontwikkelen noordelijk kennisnetwerk natuurinclusieve landbouw. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Uitvoering Regiodeal (en de realisatie van streefbeelden), IBP Westerkwartier en overige trajecten;	groen groen groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - De regiodeal is in uitvoering. Over de voortgang zijn uw Staten per brief d.d. 20 mei jl. geïnformeerd. Medio 2021 ontvangt u weer een update. - Wij hebben het Programma Duurzame Landbouw 2020-2024 op 28 september 2020 vastgesteld en ter informatie naar uw Staten verstuurd. Omdat het hier om voortgang van bestaand beleid gaat, is de uitvoering al volop in gang. Separaat aan dit programma wordt in het kader van de nieuwe Omgevingsvisie een visie op de landbouw ontwikkeld en vastgesteld. - De pilots Westeresch en Midwolderbouwten lopen, zie bovengenoemde brief d.d. 20 mei jl. - Vanuit de Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw is een noordelijk kennisnetwerk ontwikkeld. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Zie bovenstaande toelichting Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw.

Beleidsdoel Biologische landbouw

Stimuleren van biologische landbouw

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
Toename areaal (aantal ha) biologische landbouw. (bron: Skal Biocontrole)	4.145	4.626	4.766	n.n.b.	5.130	> 5.130	> 5.130	

In 2019 was ook nog 419 ha in omschakeling naar biologisch. Realisatiecijfer 2020 komt in het vierde kwartaal 2021 beschikbaar.

NB. Het Programma Duurzame Landbouw 2020-2024 hebben wij in het najaar 2020 vastgesteld.

Dit programma geeft uitvoering aan het landbouwbeleid tot 2024 op basis van de verwachte toekomstige ontwikkeling van de landbouw richting 2030. In de Begroting 2022 zullen eventuele nieuwe indicatoren en streefbeelden worden opgenomen.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Meer biologische landbouw <i>Resultaat 2020</i> - Toekomstbestendige landbouw. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Toekomstbestendige landbouw.	groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Er wordt doorlopend gewerkt aan een toekomstbestendige sector. Zo hebben we in 2020 een aantal nieuwe proeven ondersteund, waaronder twee strokenteeltproeven (op twee verschillende grondsoorten) en een gewassenproef. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Er wordt doorlopend gewerkt aan een toekomstbestendige sector. Een en ander is ook opgenomen in het nieuwe landbouwprogramma. Separaat aan dit programma wordt in het kader van de nieuwe Omgevingsvisie een visie op de landbouw ontwikkeld en vastgesteld.

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Uitvoeren huidig Programma Duurzame Landbouw 2017-2020 <i>Resultaat 2020</i> - Ambities uit het programma zijn behaald.	groen	<i>Resultaat 2020</i> Ambities uit het vorige programma zijn behaald.

<i>Resultaat 2020-2023</i> - Toekomstbestendige landbouw.	groen	<i>Resultaat 2020-2023</i> - Er wordt doorlopend gewerkt aan een toekomstbestendige sector. Een en ander is ook opgenomen in het nieuwe landbouwprogramma .
--	--------------	--

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2019	Primitieve begroting 2020	Begroting 2020 na wijziging	Rekening 2020	Vershil
LASTEN					
Natuur en landschap	42.987	72.214	60.553	53.466	7.088
Landbouw	3.751	3.868	7.559	6.152	1.408
Totaal lasten	46.738	76.082	68.113	59.617	8.495
BATEN					
Natuur en landschap	10.641	31.633	21.885	17.604	-4.281
Landbouw	559	0	1.167	1.004	-162
Totaal baten	11.200	31.633	23.052	18.608	-4.444
Saldo	35.538	44.450	45.061	41.009	4.052
RESERVEMUTATIES					
Toevoegingen	1.521		4.292	5.370	-1.079
Onttrekkingen	6.985	8.872	10.758	9.956	-802
Saldo reservemutaties	-5.464	-8.872	-6.467	-4.586	-1.881
Saldo na reservemutaties	30.074	35.578	38.594	36.423	2.171

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Natuur en landschap			
- <i>Realisatie Natuurnetwerk Nederland</i>	1.757	-3.324	1.567
De uitvoering van onder andere de projecten in het Zuidelijk Westerkwartier (natuurgebieden De Drie Polders en Polder Dijken-Bakkerom) schuift gedeeltelijk door naar 2021, vanwege weertechische omstandigheden en maatwerk met omwonenden. Ook in de regio's Centraal (on der andere de aanbesteding van de verbindingzone Westerbroek is een kwartaal opgeschoven) en Oost (de aanbesteding van de verbindingzone Brualer Schloot heeft aan de Duitse zijde vertraging opgelopen vanwege een complex vergunningstraject) schuift de uitvoering gedeeltelijk door. Hierdoor hebben we lagere lasten gehad én hebben we bijdragen van derden in de door te schuiven projecten niet aan 2020 toegerekend. Het saldo wordt verrekend met de reserve PLG.			
- <i>Eems-Dollard 2050</i>	1.634	32	-329
Het Programma Eems-Dollard 2050 is een meerjarig adaptief programma. De ambitie is dat de Eems-Dollard in 2050 voldoet aan het ecologisch streefbeeld dat door acht samenwerkende partijen is geformuleerd. Vanuit dit gezamenlijke streefbeeld worden in tranches projecten uitgevoerd. Het programma bevindt zich in de eerste tranche (2016-2021) van de uitvoeringsfase. In deze eerste tranche worden langs de kust van de Eems-Dollard pilotprojecten uitgevoerd. De tweede tranche 2021-2025 is inmiddels volop in voorbereiding. De provincie is direct verantwoordelijk voor de projecten Dubbele Dijk en Kleirijperij daarnaast faciliteert de provincie dit programma door het programmamanagement op zich te nemen.			

Wij hebben voor de Dubbele Dijk in 2020 besloten om in het noordelijk deel van het tussengebied ruimte te bieden voor meerdere kleinere initiatieven om samen met onderwijs- en kennisinstellingen de gelegenheid te experimenteren met zilte teelten, zout tolerante gewassen en aquacultuur en zo te leren door te doen. Het budget 2020 voor de Dubbele Dijk van € 1,3 miljoen was te hoog ingeschat. Reden daarvan is dat er minder kosten zijn gemaakt voor het uitwerken van het ontwerp en de voorbereiding van de aanbesteding van de duiker. Deze activiteiten zijn vertraagd doordat het een complex ontwerp betreft en het bouwteam pas in december op sterkte was. Voor de Kleirijperij is de keuze, met instemming van het bestuurlijk platform ED2050, gemaakt om depotlocatie Delfzijl een jaar later te ontmantelen. Hiervoor is gekozen vanwege de ontstane vertraging bij het vullen van het depot op de kwelder (Polder Breebaart). Hierdoor worden beide depotlocaties tegelijkertijd ontmanteld zodat vanuit de beide locaties de gerijpte klei tegelijkertijd geleverd wordt aan de Brede Groene Dijk. Om het programma ED2050 optimaal te faciliteren zijn wij samen met de mede-opdrachtgevers: ministeries LNV en IenW en Rijkswaterstaat Noord-Nederland verantwoordelijk voor de uitvoering van dit programma. Over de meerjarenbegroting van het programmamanagement zijn tussen de partijen (financiële) afspraken vastgelegd om het programmamanagement te continueren. Er zijn inmiddels afspraken gemaakt met het Waddenfonds om via de werkplannen de einddatum van het project te verlengen. Omdat het een meerjarig project betreft en er meerjarige afspraken zijn gemaakt met derden (Waddenfonds) over de financiering en de provincie cofinancierder is, stellen wij voor de niet bestede middelen van per saldo ongeveer € 1,3 miljoen via bestemming van het rekeningresultaat over te boeken naar 2021. De niet bestede DU-middelen (€ 329.300) worden toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten.			
- <i>Vierde openstelling Deltaplan Agrarisch Waterbeheer (DAW)</i> We hadden voor de subsidieregeling DAW een vierde openstelling voorzien in 2020. Dit is aan het eind van het jaar gelukt maar de subsidieaanvragen kunnen pas in 2021 worden beschikt (de afstemming met het waterschap en de administratief technische afwikkeling van het subsidietraject heeft meer tijd gekost dan gepland). Daardoor zijn niet alle middelen van 2020 besteed én hebben we niet de bijdragen van de waterschappen kunnen opvragen. De per saldo resterende middelen worden toegevoegd aan de reserve PLG.	1.415	-1.223	-192
- <i>Opgave Waddengebied</i> De opgave Waddengebied betreft meestal meerjarige projecten waarin we participeren met andere partijen en daardoor ook afhankelijk zijn van die partijen. Dat maakt het vooraf per boekjaar begroten van lasten en baten lastig. Per saldo houden we over 2020 in totaal € 796.800 over en dat heeft alles te maken met het feit dat we voor het project Dijkversterking Lauwersmeerdijk niet alle lasten aan dit jaar kunnen toerekenen. De niet bestede middelen boeken we daarom via de via bestemming van het rekeningresultaat naar 2021 om in dat jaar aan onze financiële verplichtingen voor dit project te kunnen voldoen. Het overschot op de baten (€ 262.000) betreft de in 2020 ontvangen bijdrage van het Waddenfonds voor het project Vissen voor Verbinding. Hiertegenover staat eenzelfde bedrag aan niet begrote lasten.	535	262	
- <i>Landschapscompensatie</i> Er staan tachtig projecten op de projectenkaart die stapsgewijs in planvorming komen. Negen projecten zijn 2020 in planvorming gereed gekomen en goedgekeurd maar worden in 2021 uitgevoerd, hierdoor zijn er in 2020 minder lasten geweest dan voorzien. De per saldo resterende middelen worden toegevoegd aan de reserve PLG.	498	1	-499
- <i>Verkoopopbrengsten gronden</i> We hebben de kans gekregen en benut om enkele gronden van onze voorraad te verkopen. We hebben echter minder grond kunnen verkopen dan ingeschat, ze blijven in voorraad. De opbrengsten gebruiken we voor de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland en worden daarom verrekend met de reserve PLG.	0	-448	448

- <i>Verbinden natuur</i> We hebben in 2020 enkele faunapassages gerealiseerd in eigendommen van gemeenten. De administratieve afwikkeling (onder andere vanwege technische aanvullende vragen van de wegbeheerder) met overdracht middelen voor beheer en onderhoud moet nog plaatsvinden. Dat doen we in 2021. De grote faunapassage in de A28 is niet in 2020 aangelegd vanwege de complexiteit in de uitvoering (er moet onder andere een hoofdtransportleiding van het drinkwaterbedrijf verlegd worden en er zijn aanvullende verkeerstechnische maatregelen nodig). Dit gebeurt in 2021. De niet bestede middelen worden toegevoegd aan de reserve PLG.	407		-407
- <i>Natuurbeheer</i> Op het budget voor Natuurbeheer hebben we per saldo een bedrag van € 350.000 overgehouden dat we verrekenen met de reserve PLG. Bij openstellingen is niet exact in te schatten in welke mate subsidies worden aangevraagd.	312	38	-350
- <i>Natuurcompensatie</i> De technische uitwerking voor natuurcompensatie is complex vanwege veel maatwerk in het veld en het gebiedsproces met betrokken partijen en eigenaren moet zorgvuldig worden doorlopen. Hierdoor zijn er in 2020 minder kosten gemaakt dan voorzien. De baten betreffen de declaraties die we conform de overeenkomst indienen bij TenneT. De per saldo resterende middelen worden toegevoegd aan de reserve PLG.	-295	392	-97
- <i>Schade-uitkering Faunafonds</i> De tegemoetkomingen faunaschade kunnen per jaar fluctueren. Dit als gevolg van wisselende gewasprijzen en aan- of afwezigheid van schade veroorzakende dieren. De faunaschade wordt landelijk geregistreerd en uitbetaald. Hiervan krijgen we pas achteraf de eindafrekening. Het is moeilijk vooraf in te schatten of we geld terugontvangen of moeten nabetalen. Tot nu toe is ons € 302.000 minder in rekening gebracht dan begroot. De niet bestede middelen worden toegevoegd aan de reserve PLG.	302		-302
- <i>Vertraging rietproef</i> In 2020 heeft de rietproef Lauwersmeer niet kunnen plaatsvinden. Dit als gevolg de extreem natte periode. De niet bestede middelen worden toegevoegd aan de reserve PLG.	215		-215
- <i>Stikstof/biodiversiteit</i> Van de bij de Kadernota 2020-2024 beschikbaar gestelde middelen voor Stikstof/biodiversiteit hebben we bij de Najaarsmonitor 2020 € 700.000 overgeboekt van 2020 naar 2021. Dat overgeboekte bedrag blijkt nu te hoog te zijn geweest. De veranderende werkelijkheid in 2020 was met name dat een groot aantal rechtszaken gevoerd moesten worden. De ontstane overschrijding willen we via de bestemming van het rekeningresultaat dekken uit het budget van 2021.	-87		
- <i>Verwervingsprocedures</i> Voor de werving van de laatste schakels in het natuurnetwerk hebben we aanvullende instrumenten. De afwikkeling van twee procedures (onder andere juridische afwikkeling schadeloosstelling) loopt gedeeltelijk door naar 2021. De rechtbank is hierin bepalend. Daardoor er minder lasten zijn geweest in 2020. De niet bestede middelen worden toegevoegd aan de reserve PLG.	129		-129
- <i>Projecten Biodiversiteit</i> We hebben in 2020 meerdere subsidieaanvragen ontvangen en toegekend voor projecten die niet zijn gestart in 2020. De lasten mogen dan niet op 2020 drukken. De projecten betreffen biodiversiteit. De niet bestede middelen worden toegevoegd aan de reserve PLG.	119		-119
- <i>Lagere bijdrage aan IPO GWO</i> Deze kosten voor de IPO-begroting vielen iets lager uit dan begroot. De restantmiddelen worden toegevoegd aan de reserve PLG.	59		-59

- Overig	185	-11	63
- Apparaatskosten	-98		
Totaal verschil	7.087	-4.281	-620
Landbouw			
- <i>Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw Noord-Nederland</i> Ten tijde van de Najaarsmonitor 2020 was de verwachting dat in 2020 aan een kennisconsortium een subsidie van circa € 1 miljoen verstrekt zou worden, ten laste van de Regiodeal. Deze subsidieaanvraag hebben we in 2020 niet ontvangen. Deze aanvraag is in februari 2021 ontvangen, de verwachting is dat deze in 2021 alsnog wordt toegekend. Verder was de verwachting dat € 100.000 bijgedragen zou worden aan het Drents Plateau in 2020. Ook hiervoor geldt dat dit in 2021 gaat plaatsvinden. De niet bestede DU-middelen (in totaal € 749.200) worden toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten. De per saldo resterende middelen (€ 179.300) worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.	1.094	-155	-749
- <i>Projecten Provinciale Meefinanciering</i> Vanuit de reserve Provinciale Meefinanciering wordt bijdragen aan onder andere subsidies op het gebied van landbouw. In de tweede helft van 2020 zijn minder subsidies verleend dan dat we ten tijde van de Najaarsmonitor 2020 hadden voorzien, onder andere veroorzaakt door de coronacrisis. Het resultaat wordt verrekend met de reserve Provinciale Meefinanciering.	532		-532
- <i>Bijzondere Leerstoel Natuurinclusieve Landbouw</i> In 2018 is besloten om € 200.000 beschikbaar te stellen voor de oprichting van een bijzondere leerstoel Natuurinclusieve Landbouw aan de Rijksuniversiteit Groningen (RUG). Deze leerstoel is gestart in 2020. Bij de Rekening 2019 is besloten om hiervoor € 40.000 per jaar voor de jaren 2020-2024 in de begroting op te nemen. Dit is administratief niet uitgevoerd. Het beschikbaar stellen van deze subsidie aan de RUG is wel schriftelijk bevestigd. Gevolg is dat onterecht andere kosten in 2020 (in totaal € 92.604) uit dit krediet zijn gedekt, die uit één of meerdere andere kredieten binnen de productgroep landbouw hadden moeten worden gedekt. In feite zou er dus € 160.000 ruimte moeten zijn, wat echter maar € 67.000 is geworden doordat er € 93.000 aan kosten op dit krediet terecht zijn gekomen. Deze € 160.000 zou voor € 40.000 verdeeld moeten worden over de jaren 2021-2024. Dit wordt gedeeltelijk hersteld door het doen van een overboekingsvoorstel. In 2021 zal nog voor circa € 41.000 aan dekking moeten worden gezocht voor het laatste jaar (2024).	67		
- <i>DU Agrariërs met complexe problematiek</i> De provincie Groningen heeft € 62.000 via een decentralisatie-uitkering (Provinciefonds) ontvangen voor de aanpak voor agrariërs die met complexe problematiek te maken krijgen als gevolg van de gaswinning. De inzet voor deze aanpak is gedekt vanuit middelen gaswinning (programma 2). De niet bestede middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat.	62		
- <i>Verduurzaming innovatieve landbouw</i> In 2020 is middels een begrotingswijziging bij de najaarsmonitor een deel van het budget 2020 overgeheveld. De besteding op dit budget heeft gekruist met de overheveling naar 2021. Hierdoor is er te veel overgeheveld naar 2021 en is in 2020 een nadeel ontstaan.	-60		
- Overig	-18	-7	20
- Apparaatskosten	-270	-1	
Totaal verschil	1.407	-163	-1.261
Totaal verschillen programma	8.494	-4.444	-1.881

4. Bereikbaarheid

Inleiding

Het programma Bereikbaarheid heeft als doel:

Ons mobiliteitsbeleid heeft tot doel om ruimtelijke functies met elkaar te verbinden zodat mensen en goederen zich vlot, veilig en duurzaam van de ene naar de andere plek kunnen verplaatsen. Een goede bereikbaarheid van steden en dorpen is van belang voor de leefbaarheid en verdere ontwikkeling van onze provincie.

Het programma bestaat uit de deelprogramma's:

1. Infrastructuur
2. Openbaar vervoer.

Bereikt in 2020

In 2020 zijn er op het gebied van mobiliteit diverse mooie mijlpalen bereikt. Zo is de [startnotitie voor het Programma Mobiliteit Provincie Groningen \(PMPG\)](#) door uw Staten vastgesteld (30 september 2020) en is aansluitend gestart met een intensief participatietraject voor dit programma zowel intern als extern. Daarnaast is het uitvoeringsprogramma Fiets door ons vastgesteld, hebben we een groot aantal hubs verder kunnen opwaarderen en heeft het innovatienetwerk [hive.mobility](#) nog meer strategische partners weten te inspireren om zich aan te sluiten en mooie projecten aan te dragen.

Infrastructuur

Ook binnen het grootste infraproject van onze provincie Aanpak Ring Zuid, waren belangrijke momenten te vieren: in 2020 werd de Helperzoomtunnel opengesteld. Ook is inmiddels 94% van de damwanden ingetild. In juli 2020 is met Combinatie Herepoort (CHP) overeenstemming op hoofdlijnen bereikt over de financiën. Uitwerking van de gemaakte afspraken in een Vaststellingsovereenkomst lukte uiteindelijk niet meer in 2020 maar is in januari 2021 afgerond. In het afgelopen jaar zijn er ook diverse successen geboekt binnen de programma's wegen en vaarwegen. Zo hebben uw Staten ingestemd met het vervolgen van de projecten [Westelijke Ringweg](#) en de Blauwe Roos naar de volgende fase en is ingestemd met het [nieuwe Beleidskader Beheer en Onderhoud](#).

Daarnaast is het project Verbetering Busverbinding Corridor West afgerond en daarmee is de infrastructuur voor de bus van en naar Leek en Hoogkerk dusdanig aangepast dat de busroute toekomstbestendiger, robuuster én veiliger is geworden.

Ook is een deel van de vaarwegen verder aangepakt, zoals de verbetering van de boordvoorzieningen van het Winschoterdiep en is het baggerwerk van het Hoendiep en Aduarderdiep afgerond.

Openbaar vervoer

Bij de start van de busconcessie Groningen-Drenthe zijn in 2020 tientallen zero-emissiebussen en HVO-bussen ingestroomd waarmee onder normale (niet-corona) omstandigheden 85% CO₂-reductie zou zijn gerealiseerd. Ook met betrekking tot het verduurzamen van de regionale treindiensten zijn in 2020 de eerste stappen gezet. Zo heeft een pilot met een waterstoffrein en een pilot met twee bestaande treinen op HVO-biodiesel plaatsgevonden. Ook zijn er in de bestaande treinen pilots uitgevoerd met ATO level 2 (Automatic Train Operation).

Helaas waren er niet alleen successen te vieren: de coronacrisis heeft vanaf maart 2020 een enorme impact gehad op het openbaar vervoer. Het heeft geleid tot een drastische afname van het gebruik van het openbaar vervoer. Landelijk hebben alle provincies met het Rijk over 2020 afspraken kunnen maken over compensatie van gederfde reizigersinkomsten via een beschikbaarheidsvergoeding.

4.1. Infrastructuur

Beleidsdoel Fiets

Meer mensen op de fiets, om daarmee bij te dragen aan de bereikbaarheid van onze provincie, aan duurzaamheid en aan de gezondheid van onze inwoners, daarnaast een afname van het aantal (ernstige) ongevallen met betrokkenheid van fietsers

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
Klanttevredenheid doorfietsroutes minimaal een 8 ¹⁾	7,9	7,9	n.v.t.	7,7 ¹⁾	≥ 8,0	≥ 8,0	≥ 8,0	
Beoordeling fietsvoorzieningen bij overstappunten minimaal een 7,5	n.v.t.	n.v.t.	7	n.v.t.	≥ 7,5	≥ 7,5	≥ 7,5	
Daling aantal fietsdoden met 47% t.o.v. 2002 (2002: 5 doden)	2	2	2	n.n.b.	max. 3	max. 3	max. 3	
Daling aantal ziekenhuisgewonden (fiets) met 34% t.o.v. 2002 (2002: 126 ziekenhuisgewonden)	167	156	134	n.n.b.	max. 83	max. 83	max. 83	
Gemiddeld aantal verplaatsingen per fiets per persoon per dag ²⁾ (2014=0,85 2015=0,83 2016=0,71)	0,84	0,92	0,87	n.n.b.				0,94
Gemiddelde afgelegde afstand (km) per fiets per persoon ²⁾ (2014=3,07 2015=3,41 2016=2,38)	3,07	3,50	3,45	n.n.b.				3,37

¹⁾ Dit betreft het oordeel van de gebruikers van de doorfietsroute Assen-Groningen tussen Haren en Groningen. Om het (prima) cijfer nog iets te verhogen werken we dit jaar nog aan het verhogen van de aantrekkelijkheid van dit deel van de doorfietsroute (scoorde in het onderzoek een 6,9).

²⁾ Streefwaarden over tussenliggende jaren zijn niet opgenomen in de fietsstrategie. De realisatiegegevens komen van het CBS. Zij doen jaarlijks een 'Onderzoek Verplaatsingen in Nederland' (OVIN). De gegevens over 2020 zijn op moment van vaststelling van deze jaarrekening nog niet beschikbaar.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
Meer mensen op de fiets, om daarmee bij te dragen aan bereikbaarheid van onze provincie, duurzaamheid, gezondheid van onze inwoners en afname van het aantal (ernstige) ongevallen met betrokkenheid van fietsers (vanaf 2020 intensiveren uitvoering fietsbeleid).		

Resultaat 2020-2023 - Aanleg van fietsinfrastructuur en uitvoeren andere maatregelen/activiteiten die fietsgebruik stimuleren.	groen	Resultaat 2020-2023 - Zoals hiervoor aangegeven hebben wij op 6 oktober 2020 het Uitvoeringsprogramma Fiets 2020-2023 vastgesteld. Eind 2020 zijn verschillende projecten uit dit uitvoeringsprogramma volgens planning opgestart, zoals: - o voorverkenning van het fietsnetwerk; - o communicatieplan Doortrappen; - o verlichting op de doorfietsroute Zuidhorn-Groningen (Söllepad-Professor Uilkensweg); - o landelijk onderzoek 'Samen op het fietspad'.
--	--------------	---

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
• Uitvoeren voorbelasting ten behoeve van realisatie doorfietsroute Assen-Groningen gedeelte Haren-Witte Molen;	groen	• De voorbereidende grondwerkzaamheden voor de realisatie van de doorfietsroute Assen-Groningen (deel Haren-Witte Molen) zijn afgerond.
• Planuitwerkingsbesluit doorfietsroute Assen-Groningen gedeelte Witte Molen-De Punt;	oranje	• In 2020 is de verkenningfase inhoudelijk afgerond. Op 3 februari 2021 ligt het planuitwerkingsbesluit voor in uw Staten. Dit is iets later dan gepland. Dit heeft vooral te maken met de complexe situatie in de Glimmermadepolder waar ook grote ecologische belangen spelen en er dus een zorgvuldige afweging moest worden gemaakt (onderbouwd met een uitgebreid ecologisch onderzoek).
• Uitrollen van de strategie voor het herkenbaarder maken van de doorfietsroutes naar de steden Groningen en Assen en de hoofdfietsroutes in de stad Groningen over de (grotendeels) gerealiseerde doorfietsroutes;	rood	• Het was de bedoeling om in het voorjaar van 2020 de voorbereidingen te treffen voor de uitrol van de strategie voor de herkenbaarheid (met onder andere doorfietsroutelogo's). Echter, de in 2020 vastgestelde (landelijke) richtlijn voor bewegwijzering van doorfietsroutes (met onder andere de verplichting om F-nummers toe te passen en elke route een andere kleur te geven) maakt dat we hebben besloten om onze strategie voor de herkenbaarheid aan te passen. Een uitrol (van de strategie voor herkenbaarheid en de aanpassing van de bewegwijzering conform de nieuwe richtlijn) bleek daardoor in 2020 niet realistisch en is doorgeschoven naar 2021.

Beleidsdoel Wegen

Een wegennet van voldoende kwaliteit en veiligheid

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
De onderhoudsachterstand van de wegen bedraagt niet meer dan de landelijke norm van 7-9%	11%	10%	9%	8%	8%	7%	7%	7%

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Knelpunten MIT: Investerings in Knijpsbrug, Blauwe Roos, doorfietsroute Groningen-Leek <i>Resultaat 2020</i> - Knijpsbrug: De verkenningsfase voor dit project is nog gaande. De verwachting is dat uw Staten zich in 2020 kunnen uitspreken over het starten van de planuitwerkingsfase. - Blauwe Roos (rotonde Blauwestad): Momenteel loopt de voorverkenning. De rapportage hierover wordt dit najaar met de gemeente Oldambt en RWS besproken. Op basis daarvan kan worden besloten op welke wijze de verkenningsfase wordt ingegaan. Hiervoor zal een opnamebesluit aan uw Staten worden voorgelegd. Alsdan zal 2020 in het teken staan van het doorlopen van de verkenningsfase.	groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Knijpsbrug: In verband met de burgerparticipatie waren inloopbijeenkomsten gepland maar die konden als gevolg van de coronacrisis geen doorgang vinden. Gezien de duur van de beperkende maatregelen is vervolgens gekozen om deze digitaal te organiseren. Dat heeft in juni en juli plaatsgevonden. In het najaar is de nota van reactie vastgesteld. Uw Staten hebben op 3 februari 2021 een planuitwerkings- en realisatiebesluit genomen (zie voordracht). - Blauwe Roos (rotonde Blauwestad): Op 10 juni hebben uw Staten ingestemd met de voordracht voor het nemen van een opnamebesluit en acceptatiebesluit voor de Verkeersknoop aansluiting A7 Winschoten, Blauwe Roos en het nemen van een planuitwerkingsbesluit en reserveringsbesluit voor een aantal no-regret-maatregelen.

- Doorfietsroute Groningen-Leek: Bestuurlijk overleg is opgestart en de inzet is zo spoedig mogelijk een realisatiebesluit aan uw Staten voor te leggen. Bij positieve besluitvorming van uw Staten speelt in 2020 en latere jaren de realisatiefase. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Knijsbrug: Doorlopen van de verkennings- en planuitwerkingsfase afhankelijk van het tempo waarin dit verloopt start realisatie. - Blauwe Roos (rotonde Blauwestad): Doorlopen van de verkennings- en planuitwerkingsfase en afhankelijk van het tempo waarin dit verloopt start realisatie. - Doorfietsroute Groningen-Leek: Bij positieve besluitvorming door uw Staten doorlopen van de realisatiefase.	groen groen groen groen	- Doorfietsroute Groningen-Leek: Wij hebben eind februari uw Staten de voordracht realisatiebesluit toegestuurd. Op basis hiervan hebben uw Staten op 10 juni 2020 het realisatiebesluit genomen. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Knijsbrug: Na de afronding van de verkenningsfase in februari 2021 wordt bij positieve instemming van uw Staten van het gecombineerde planuitwerkings- en realisatiebesluit gestart met de realisatiefase. De verwachting is nog steeds dat de Knijsbrug in 2023 gerealiseerd zal zijn.. - Blauwe Roos (rotonde Blauwestad): Doorlopen van de verkenningsfase en voor wat betreft de zogeheten no-regret-maatregelen doorlopen van de planuitwerkingsfase zodat in de loop van 2021 voor de uitvoering van deze maatregelen een realisatiebesluit aan uw Staten kan worden voorgelegd. - Doorfietsroute Groningen-Leek: Aanleg van de doorfietsroute Groningen-Leek in verschillende fasen: nadere inpassing, ruimtelijke procedure, grondverwerving, aanbesteding en uitvoering.
• Knelpunten MIT: Verbeteren bereikbaarheid <i>Resultaat 2020</i> - Smart Mobility: Met Groningen Bereikbaar is de planning, monitoring en beïnvloeding van het mobiliteitsgedrag geprofessionaliseerd. Met de huidige afspraken over Groningen Bereikbaar is die taak tot en met 2020 financieel geregeld. - Intelligente VRI's: In het BO-MIRT november 2018 is, in het kader van de landelijke aanpak smart mobility, afgesproken dat Rijk en regio's een versnelling geven aan de vervanging van conventionele verkeersregelinstanties door nieuwe intelligente verkeersregelinstanties, die kunnen communiceren met voertuigen, fietsers etc.	groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Smart Mobility: In oktober 2020 is een nieuwe bestuursovereenkomst Groningen Bereikbaar voor de periode 2020-2024 ondertekend, waarmee de werkzaamheden van Groningen Bereikbaar tot en met 2024 zijn geregeld. - Intelligente VRI's (iVRI's): Provincie Groningen vervangt in de periode 2020-2023 naar verwachting een achttal VRI's. Deze worden bij vervanging in elk geval iVRI-ready gemaakt, dat wil zeggen geschikt om daar op een later moment de iVRI-modules aan toe te voegen. Het daadwerkelijk installeren van iVRI-modules laten wij afhangen van de leerervaringen met de eerste iVRI's.

Op dit moment wordt bij de provincie en de gemeente Groningen geïnventariseerd welke conventionele VRI's voor vervanging in aanmerking komen. Op basis van deze longlist zullen vervolgens nadere keuzes worden gemaakt over welke VRI's wanneer worden vervangen. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Smart Mobility: Continueren Groningen Bereikbaar en de ervaringen die zijn opgedaan binnen Groningen Bereikbaar zoals anders roosteren, anders benutten, inzetten op fiets en OV verder uitrollen naar andere delen van de provincie. - Intelligente VRI's: Afhankelijk van besluiten over aantallen, locaties, impact, uitroltempo als ook financieringsverdeling.	groen groen	Na het ondertekenen van de verwerkersovereenkomsten in het kader van de privacybescherming worden de functionaliteiten van de eerste tranche iVRI's op de Ring West aangezet en beproefd. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Smart Mobility: Met de in oktober 2020 afgesloten bestuursovereenkomst Groningen Bereikbaar is ruimte gemaakt voor de uitrol van de activiteiten in andere delen van de provincie. Voortzetten en verbreden van de Minder Hinder-aanpak via Groningen Bereikbaar is ook afgesproken in het BO-MIRT van 26 november 2020, met als doel het structureel borgen van een dergelijke samenwerking in Noord-Nederland. Momenteel zijn wij dit aan het uitwerken voor onze provincie, onder andere vanuit het uitvoeringsprogramma en ketenmobiliteit. - Intelligente VRI's (iVRI's): De nieuwe VRI N386 Rengerslaan in Hoogezand-Sappemeer is als eerste in 2020 iVRI-ready gemaakt. Tot en met 2023 wordt een achttal VRI's vervangen en iVRI-ready gemaakt.
• Nieuw provinciaal MIT <i>Resultaat 2020</i> - Er wordt gewerkt aan het opstellen van een Regionaal Mobiliteitsplan (RMP). Middels dit plan gaan we invulling geven aan afspraken uit het Klimaatakkoord. Daarnaast wordt in dit plan onze mobiliteitsstrategie opgenomen. Insteek is om dit nieuwe plan te voorzien van uitvoeringsprogramma's. In het verlengde hiervan zullen wij werken aan de totstandkoming van een Regionaal Mobiliteitsfonds waar wij niet langer investeringen willen opdelen in modaliteiten maar voor een benadering kiezen waar mobiliteit als geheel centraal staat.	oranje	<i>Resultaat 2020</i> - De mobiliteitsstrategie wordt onderdeel van het Programma Mobiliteit Provincie Groningen. Uw Staten hebben op 30 september 2020 ingestemd met de voordracht Startnotitie Programma Mobiliteit. De uitvoering van het Klimaatakkoord in de vorm van een Regionaal Mobiliteitsplan (RMP) blijft daarnaast bestaan. Ook uitwerking van de Nationale Agenda Laadinfrastructuur (NAL) valt hieronder. Ten dienste van zowel het Programma Mobiliteit als het RMP zijn we in het najaar van 2020 gestart met een participatietraject (met enige vertraging als gevolg van corona).

- Adequaat beheer en onderhoud provinciale infrastructuur <i>Resultaat 2020</i> - Het huidige Meerjarenprogramma beheer en onderhoud provinciale infrastructuur 2017-2020 loopt volgend jaar af. De wijze waarop de reguliere en de via de Kadernota 2019-2023 beschikbaar gekomen aanvullende middelen vanaf 2021 worden ingezet zal tot uitdrukking komen in het meerjarenprogramma 2021-2024. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Adequaat beheer en onderhoud provinciale infrastructuur.	groen groen	<i>Resultaat 2020</i> Uw Staten hebben in de vergadering van 30 september 2020 ingestemd met de voordracht over het Beleidskader Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur. Wij hebben, uitgaande van dit beleidskader, het Uitvoeringsprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur 2021-2024 opgesteld en vastgesteld. Dit uitvoeringsprogramma is via een brief d.d. 8 december 2020 naar uw Staten gestuurd. <i>Resultaat 2020-2023</i> Adequaat beheer en onderhoud provinciale infrastructuur door het uitvoeren van het Uitvoeringsprogramma Beheer en Onderhoud 2021-2024.
--	---------------------------	---

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
Uitvoeren ombouw Ring Zuid Groningen;	rood	Het project Aanpak Ring Zuid heeft drie jaar vertraging opgelopen. Onder leiding van de commissie Hertogh zijn afspraken gemaakt waarmee een stabiele basis is gelegd voor het verdere verloop van het project. In juli 2020 is over de financiële angel een overeenkomst op hoofdlijnen bereikt, die is uitgewerkt in een vaststellingsovereenkomst. Medio januari 2021 is deze ondertekend en is een voordracht voor een extra bijdrage aan het project door uw Staten op 3 februari jl. vastgesteld.
Starten verkenning Ring West Groningen;	groen	Wij hebben eind maart de voordracht voor het afronden van de voorverkenning en het starten van de verkenning Ring West aan uw Staten toegezonden. Uw Staten hebben op 30 september 2020 conform ons voorstel besloten, hiermee is de verkenning gestart.
Nemen realisatiebesluit N33 Midden;	rood	Op 9 juni 2020 heeft de minister het ontwerp-tracébesluit (OTB) ondertekend. Van 27 augustus tot en met 7 oktober 2020 lag het OTB ter visie.

- N361 Traject vanaf Adorp-Sauwerd: Groot onderhoud asfaltverharding in combinatie met herinrichting Sauwerd; - N386 Traject Kropswolde - De Groeve: Groot onderhoud asfaltverharding hoofdrijbaan en fietspad; - N363 Traject Ranum-Uithuizermeeden: Groot onderhoud asfaltverharding in combinatie met herinrichting Uithuizen; - N355 Traject Niezijl-Noordhorn: Groot onderhoud asfaltverharding hoofdrijbaan en fietspad; - Vervanging sluisdeuren Robbengatsluis (buiten ebdeuren) door ultrahogesterktebeton (UHSB) deuren (innovatief project) en vervanging van de stalen stormvloeddeuren; - Waterhuizerbrug: Aanbrengen van slijtlaag op houten dek, conserveren van staaloppervlak en leuningwerk en vervangen 'wrijfgordingen'; - N996 Middelstum-N46: Groot onderhoud vervangen deklaag; - Conserveren staalconstructie Rengersbrug, vervangen slijtlaag; - Groot onderhoud viaduct Oomsberg in N366; - Vervangen geluidsscherm nabij tunnel Moersloot en De Maten (N366).	groen	- Het project is uitgevoerd.
	oranje	- Het grootste deel van het groot onderhoud aan de hoofdrijbaan is in het najaar 2020 uitgevoerd. Voor de aanpak van het fietspad is meer voorbereidingstijd nodig om de maatregelen uit te werken in verband met schade door wortelopdruk. Dit in relatie tot het mogelijk verwijderen van bomen. Er wordt gekeken naar een integrale en toekomstbestendige aanpak, dit vergt meer voorbereidingstijd.
	oranje	- Het werk is opgedeeld in drie delen. De eerste twee delen en een deel van het derde deel is uitgevoerd. Uitvoering van het allerlaatste stuk heeft niet kunnen plaatsvinden in 2020 in verband met teveel overlast voor de omgeving en zal in 2021 worden uitgevoerd.
	groen	- Het project is uitgevoerd.
	oranje	- De ebdeuren worden in het begin van 2021 geplaatst. In 2020 waren een aantal benodigde materialen niet leverbaar in verband met de pandemie.
	groen	- Het project is uitgevoerd.
	groen	- Het project is uitgevoerd.
	groen	- Het project is uitgevoerd in combinatie met groot onderhoud aan de VRI-locatie Rengersbrug en de N386 (A7-Rengersbrug).
	oranje	- Het werk is uitgevoerd.
		- Het werk is in voorbereiding. Wij kijken nog eens goed naar de geluidsnormen en de omgeving alvorens wij deze geluidsschermen vervangen.

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Beleidsdoel Verkeersveiligheid

Betere verkeersveiligheid in de hele provincie Groningen

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
Maximaal 25 verkeersdoden in de provincie Groningen in 2020	25	23	19	20	max. 25			
Maximaal 300 ziekenhuisgewonden in de provincie Groningen in 2020	463	430	400	395	max. 300			

De definitieve realisatiegegevens komen jaarlijks in het vierde kwartaal van het daaropvolgende jaar beschikbaar. Deze gegevens zijn afkomstig van de landelijke dienst WVL. De gegevens over 2020 zijn voorlopige cijfers.

NB. Voor verkeersgewonden is in de loop der jaren wel een daling te zien maar is de streefwaarde van maximaal 300 niet behaald. In het nieuwe beleidsplan verkeersveiligheid zullen we in het kader van het landelijke Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 nadere invulling geven aan ons beleid om de verkeersveiligheid verder te verbeteren en een extra impuls te geven.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
Inzetten op verkeersveiligheid in relatie tot de fiets;	groen	In het op 6 oktober 2020 vastgestelde Uitvoeringsprogramma Fiets 2020-2023 is volop aandacht voor verkeersveiligheid. Zo wordt met de 3E-aanpak (mix van voorlichting/educatie, handhaving en infrastructuur) de fietsroute Hoogezand-Groningen veiliger gemaakt. Wij verwachten dat medio 2021 de infrastructurele maatregelen zullen zijn afgerond. Daarnaast hebben wij in samenwerking met UMCG en andere ziekenhuizen in onze provincie onderzoek gedaan naar ongevallen met fietsers. In juli 2020 hebben wij dit onderzoek afgerond. Verder verwijzen we naar het beleidsdoel Fiets waar is aangegeven dat in combinatie met groot onderhoud een aantal fietspaden vergevingsgezind worden ingericht. Het Uitvoeringsprogramma Fiets 2020-2023 is deels een uitwerking van de Fietsstrategie maar ook van het nieuwe landelijk Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030 (SPV2030). Een onderdeel in het SPV2030 is de risico gestuurde aanpak. Dit is ook onderdeel van het Uitvoeringsprogramma Fiets 2020-2023.

Ondersteunen gemeenten bij het weghalen van onbeveiligde spoorweginfrastructuur.	groen	- Vanuit het NABO-programma pakken wij een faciliterende en coördinerende rol om NABO's (Niet Actief Beveiligde Overwegen) van maatregelen te voorzien. ProRail en de gemeenten zijn 'in the lead' voor de aanpak van NABO's. De focus in het NABO-programma ligt op de openbaar toegankelijke NABO's. In de provincie Groningen hadden wij bij de start van het programma 36 openbare NABO's. Hiervan zijn er inmiddels 19 van een maatregel voorzien. Een groot deel hiervan ligt in de voormalige gemeente Winsum; daar is de NABO-aanpak afgerond. Er resteren nu nog openbaar toegankelijke NABO's in: - de voormalige gemeente Bedum (onderdeel van project Rondweg Bedum); - de gemeente Westerkwartier (onderdeel van project Extra Sneltrein Groningen-Leeuwarden); - de gemeente Midden-Groningen; - de gemeente Het Hogeland (gemeentelijk project in uitvoering); - in de voormalige gemeente Loppersum. Voor de NABO's bij Loppersum geldt dat hier nog gesproken wordt over de maatregelen. Door de coronacrisis is de afstemming met de omgeving moeizamer hetgeen vertraging oplevert. Er resteert nog een aantal stationsoverpaden die ProRail uiterlijk in 2023 beveiligd wil hebben.
--	--------------	---

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
Opstellen nieuw uitvoeringsprogramma verkeersveiligheid provinciale wegen (MUP) 2021-2024;	oranje	De voorbereidingen om te komen tot het nieuwe Uitvoeringsprogramma verkeersveiligheid provinciale wegen (MUP) 2021-2024 zijn volop gaande. Bij een deel van de projecten liften we mee met het onderhoud. Het Uitvoeringsprogramma Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur 2021-2024 is in het najaar 2020 vastgesteld, nadat uw Staten zich hebben uitgesproken over het Beleidskader Beheer en Onderhoud provinciale infrastructuur. Wij verwachten daarom in 2021 het nieuwe MUP te kunnen vaststellen.

		Zowel het MUP 2021-2024 als ook het Beleidskader Beheer en Onderhoud zullen als bouwstenen worden gebruikt voor het op te stellen Programma Mobiliteit Beleid provincie Groningen.
- Uitvoeren projecten die zijn ondergebracht in het Meerjarenuivoeringsprogramma verkeersveiligheid provinciale wegen (MUP) 2017-2020 zoals: - Herinrichten komtraverse Uithuizen (N363) in samenhang met groot onderhoud; - Continueren 3E-aanpak N361 (door mix van infrastructuur, voorlichting/educatie en handhaving); - Verbeteren van fietsoversteken op de N363 in samenhang met groot onderhoud. Het gaat dan om de kruising met de Wadwerderweg, de Streeksterweg en de Zijlsterweg.	groen groen oranje	- Het groot onderhoud asfaltverharding in combinatie met herinrichting Uithuizen) is eind 2020 uitgevoerd. - De aanpak is ook in 2020 gecontinueerd en wordt in 2021 afgebouwd na het gereedkomen van de aanpassingen aan de weg. - De fietsoversteken Andelsterweg en Zijlsterweg zijn inmiddels gerealiseerd. De aanleg van de andere twee fietsoversteken staan gepland voor het tweede kwartaal van 2021.
- Uitvoeren van activiteiten die zijn ondergebracht in het door het Verkeeren Vervoereraad (VVB) Groningen nog vast te stellen Werkplan 2020, zoals: - verzorgen van verkeerseducatie-activiteiten op basisscholen en scholen van voortgezet onderwijs;	oranje	- Het VVB Werkplan 2020 is op 28 februari 2020 door de stuurgroep van het VVB vastgesteld. - Voor de doelgroep basisscholen (4 tot en met 12 jaar) werd er in VVB-verband in 2020 op ingezet dat 41.000 leerlingen met verkeerseducatie-activiteiten bereikt worden. Het VVB geeft aan 23.500 leerlingen te hebben bereikt. Te denken valt hierbij aan lessen over de dode hoek bij vrachtwagens, over omgaan met landbouwverkeer en smartphonegebruik. Door de coronacrisis is het grootste deel van de activiteiten op scholen tot de zomervakantie komen te vervallen. Hierdoor is het niet gelukt de doelstelling voor het aantal te bereiken leerlingen in 2020 te halen. - Bij de scholen van voortgezet onderwijs (12 tot en met 16 jaar) werd er in 2020 op ingezet om 12.500 leerlingen te bereiken. Het VVB geeft aan 4.500 leerlingen te hebben bereikt. Hierbij ging het onder andere om lessen over veilig uitgaan en drank/drugs in het verkeer en (groeps)gedrag in het verkeer. Door de coronacrisis is het grootste deel van de activiteiten op scholen tot de zomervakantie komen te vervallen. Hierdoor is het niet gelukt de doelstelling voor het aantal te bereiken leerlingen in 2020 te halen.

- geven van voorlichting over alcohol op straat, festivals en tijdens politiecontroles;	rood	- Door de coronacrisis komen tot nader order activiteiten op straat en festivals te vervallen. Hierdoor is de doelstelling voor het aantal te bereiken deelnemers in 2020 niet gehaald.
- geven van voorlichting over afleiding door mobiele telefoons in de auto en op de fiets en het verbod op gebruik van elektronische apparatuur op de fiets;	rood	- Door de coronacrisis komen tot nader order ook deze voorlichtingsactiviteiten te vervallen. Hierdoor is de doelstelling voor het aantal te bereiken deelnemers in 2020 niet gehaald.
- geven van voorlichting en praktijkgerichte clinics gericht op veilig gebruik van de e-bike voor 65-plussers.	rood	- Door de coronacrisis zijn alle activiteiten geannuleerd. Omdat het hier een doelgroep betreft die meer risico loopt bij het coronavirus. Ook hier wordt de doelstelling voor het aantal te bereiken deelnemers in 2020 niet gehaald.

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

[illegible]

Een vaarwegennet van voldoende kwaliteit en veiligheid

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
N.v.t.								

In de Nota beheer provinciale vaarwegen Groningen 2011-2020 is geen beleidshorizon opgenomen waarbinnen de knelpunten moeten worden opgelost. Dit betekent ook dat per kalenderjaar geen indicatoren zijn vastgelegd.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
Afronden uitvoeren damwandwerkzaamheden in het Winschoterdiep;	groen	De damwandwerkzaamheden in het Winschoterdiep tussen Hoogezand en Waterhuizen zijn afgerond.
Uitvoeren kadewerkzaamheden en roeioevers in het Noord-Willemskanaal;	oranje groen	- Kadewerkzaamheden: In het najaar 2020 is de voorbelasting aangebracht. De aannemer is nu bezig met het vervangen van de kleibekleding en in het najaar van 2021 is de verwachting dat de uitvoering van de fietspadverharding zal starten. Dit is overigens afhankelijk van het zettingsproces van de voorbelasting. - Roeioevers: Delen van de beschoeiing zullen volgens afspraak worden gewijzigd in een stortsteenoever. De uitvoering is eind 2020 gestart en de verwachting is dat het werk in april 2021 afgerond zal zijn.
Vorbereiden en uitvoeren baggerwerk in het Winschoterdiep;	oranje	De aanbesteding vindt plaats in het eerste kwartaal 2021. Vanwege het stormseizoen start de uitvoering in april en moet het zijn afgerond in oktober 2021.

Afronden baggerwerk Aduarderdiep en Hoendiep;	groen	Het baggerwerk in het Aduarderdiep en het Hoendiep is afgerond.
Vorbereiden baggerwerk Reitdiep.	oranje	De bedoeling was dat de voorbereiding van het baggerwerk in 2020 zou starten. Het is gebruikelijk dat dit soort complexe en veelomvattende werken enkele jaren voorbereidingstijd vergen. Echter, in 2020 zijn de voorbereidingen van dit project niet opgestart. Vanwege kosteneffectiviteit is er besloten om te schuiven in de programmering; de voorbereiding zal nu op korte termijn starten. In 2022 zal de uitvoering van het baggerwerk plaatsvinden.

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

4.2. Openbaar vervoer

Beleidsdoel OV

Een dekkend netwerk van openbaar vervoer bestaande uit HOV+-basisnet en aanvullend vervoer, van voldoende kwaliteit en veiligheid

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
Klantwaardering regionaal openbaar vervoer waarvoor provincie concessie verleent (trein respectievelijk bus) ¹⁾	7,5 resp. 7,7	7,5 resp. 7,6	7,6 resp. 7,7	7,6 ²⁾ resp. 7,9	7,5 resp. 7,5			
Landelijke waarde	7,6	7,7	7,8	7,8 ²⁾				
Eigen indicatoren								
Reizigersgroei HOV					2%			
Reizigersgroei OV geheel					1%			
a. HOV - trein (reizigerskilometers)	239,9 mln.	242,4 mln.	247,5 mln.	n.n.b.				
b. HOV - bus (passagiers)	12,9 mln.	12,7 mln.	13,0 mln.	6,2 mln.				
c. Overig OV (GD en KLOV) (passagiers)- ²⁾	13,1 mln.	12,8 mln.	13,0 mln.	6,5 mln.				
Daling CO ₂ -uitstoot bus (ten opzichte van 2016) ³⁾	112 gram	113 gram	112 gram	23,7 gram	85%	90%	90%	90%
Aantal te realiseren hubs (cumulatief) ⁴⁾	0	3	3	26	34	34	34	34

¹⁾ Bron: OV-kantenbarometer, zie [waarstaatjeprovincie.nl](http://www.waarstaatjeprovincie.nl).

²⁾ De cijfers over 2020 hebben betrekking op het eerste kwartaal. Vanwege de coronacrisis zijn de metingen met enquêteurs in zowel bussen en treinen op 12 maart 2020 beëindigd.

³⁾ Deze indicator heeft betrekking op een daling van de uitstoot CO₂ per reizigerskilometer. De toename vanaf 2020 wordt veroorzaakt door het laten instromen van tientallen zero-emissiebussen en het gebruik van HVO-biodiesel.

⁴⁾ De streefwaarden ten aanzien van het aantal op te waarderen, veelal gemeentelijke, hubs zijn voor de afzonderlijke jaren niet gedefinieerd. Daarom is het totale aantal op te waarderen hubs in onze provincie opgevoerd. Het tempo van realisatie van volledige hubs en van voorzieningen is in belangrijke mate afhankelijk van de beschikbare financiële middelen bij zowel de provincie als de gemeenten.

NB. Als gevolg van het coronavirus is beperkt gebruik gemaakt van het openbaar vervoer. Hierdoor wijken de realisatiewaarden voor 2020 sterk af van de afgelopen jaren.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
• Duurzame mobiliteit: Verminderen van de CO₂- uitstoot, uitstoot geluid en het verbeteren van de luchtkwaliteit door overstap van fossiele naar hernieuwbare zero emissie brandstoffen, slim en groen goederenvervoer en logistiek en verdere vergroening bij de aanleg van infrastructuur. Realiseren van de afspraken uit het Klimaatakkoord, Regionaal Mobiliteitsplan en de Duurzaamheidsdeal Noord-Nederland. <i>Resultaat 2020</i> - Oplevering van het in het Klimaatakkoord overeengekomen Regionaal Mobiliteitsplan inclusief beleid Slim en Groene mobiliteit plus bijbehorend uitvoeringsprogramma; - Uitwerking afspraken Duurzaamheidsdeal Noord-Nederland. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Verminderen CO₂-uitstoot in mobiliteit overall, waaronder nieuw te bestellen treinen op HVO/waterstof; - Uitwerken afspraken uit de genoemde akkoorden (Klimaatakkoord, Regionaal Mobiliteitsplan en de Duurzaamheidsdeal Noord-Nederland).	oranje oranje groen oranje	<i>Resultaat 2020</i> - In verband met de coronacrisis hebben we de participatie aan de voorkant van het proces moeten uitstellen. Daarmee schuift ook de totale planning van het Programma Mobiliteit (inclusief het Regionaal Mobiliteitsplan uit het Klimaatakkoord) door. De startnotitie hebben wij uw Staten bij onze voordracht van 30 juni 2020 toegezonden en op 30 september 2020 hebben uw Staten ingestemd met deze startnotitie. - In verband met de coronacrisis zullen maatregelen binnen de Duurzaamheidsdeal Noord-Nederland later uitgevoerd worden. <i>Resultaat 2020-2023</i> - De pilot met de waterstoffrein heeft begin 2020 plaatsgevonden. De resultaten van deze pilot waren positief. In september is het rapport hierover openbaar gemaakt. Wij zijn nu op zoek naar voldoende financiële middelen om de voor Veendam-Stadskanaal nieuw te bestellen treinen op waterstof te kunnen laten rijden. - Zoals in de startnotitie benoemd zullen wij, na vaststelling van het nieuwe Programma Mobiliteit, een uitvoeringsprogramma opstellen. Intussen loopt de uitwerking van het Klimaatakkoord (waaronder het Regionaal Mobiliteitsplan) gewoon door, met inachtneming van vertraging door de coronacrisis.

- Het (via participatie in hive.mobility (voorheen genoemd Mobility Innovation Center) duurzaam borgen van kennis en ervaringen op het gebied van slimme en groene mobiliteit in Noord-Nederland en uitdragen van onze koploperspositie op dit vlak <i>Resultaat 2020</i> - Het voortzetten en uitbreiden van de werkzaamheden van het hive.mobility aan de hand van de samengestelde innovatieagenda. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Het uitdragen van Noord-Nederland als koploper op het gebied van slimme en groene mobiliteit en het voor onze regio benutten van deze koploperspositie door realisatie van de innovatieagenda;	groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Het aantal partnerinitiatieven in hive.mobility is afgelopen jaar gegroeid van 20 naar ongeveer 50. Ook zijn er nieuwe strategische partners (Demcon en de Regio Groningen-Assen) bijgekomen. Ondanks het coronavirus zijn er toch nog meerdere events georganiseerd (vooral digitaal). Verder is hive.mobility eind 2020 uit meer dan 900 initiatieven derde geworden bij de Europese verkiezing voor het meest veelbelovende mobiliteitsinitiatief van 2020. <i>Resultaat 2020-2023</i> - De hive.mobility-organisatie heeft samen met ons en de andere partners de koers voor de komende vier jaar opgesteld. De basis voor de organisatie staat nu goed op poten. Van hieruit kan er gewerkt worden aan het uitbouwen van hive.mobility en het behalen van de doelen voor de komende jaren. In deze koers komt ook de zichtbaarheid en het uitdragen van onze koploperpositie terug en er wordt op basis van deze koers en de innovatieagenda gewerkt aan het binnenhalen van meer externe middelen voor de plannen. Een deel van de koers kan mogelijk gerealiseerd worden met NPG-middelen. Hive.mobility is voor het thematisch programma onderdeel Bereikbaarheid de paraplu waaronder wij met onze partners aanvragen indienen voor NPG-middelen. Daarnaast liggen er grote kansen bij de Europese programma's op het gebied van Smart & Green Mobility, zeker met het oog op de bovengenoemde uitverkiezing. Verder zijn bij het BO MIRT 2020 nadere afspraken gemaakt met het Rijk over bijv. een gezamenlijke Noord-Nederlandse aanpak van het autonoom vervoer op de vier modaliteiten: weg, spoor, water en lucht via @north, een gezamenlijke werkgeversaanpak en de doorontwikkeling van ketenmobiliteit en hubs.
--	---------------------------	---

- Werven van nieuwe strategische partners en behouden van de bestaande ter versteviging van de basis van hive.mobility.	groen	- In de bovengenoemde koers is ook aangegeven hoe ingezet wordt op het werven van nieuwe partners en welke afspraken er liggen om de bestaande te behouden. Met de bestaande partners zijn in het najaar 2020 de overeenkomsten afgerond en getekend voor minimaal drie jaar. In 2020 zijn er twee nieuwe strategische partners bijgekomen (Demcon en de RGA). Ook komende jaren wordt ingezet op het uitbreiden van het aantal strategische partners (mits zinvolle toevoegingen). Belangrijk in dit kader is ook de komst van het European Hyperloop Center naar Groningen. De aanwezigheid van het ecosysteem (netwerk van partijen mobiliteitsgebied, dat elkaar snel weet te vinden) van hive.mobility heeft hierin zeker ook een rol gespeeld en inmiddels is duidelijk dat de financiering van dit testcentrum rond is.
VERDER:		
• Het behalen van een systeemsprong in het basisnetwerk OV;	oranje	• Er is in samenwerking met andere partijen binnen de landelijke OV en Spoortafel gestart met de regionale uitwerking van het OV-toekomstbeeld 2040. Dit zal resulteren in een Ontwikkelagenda OV Noord-Nederland welke als bouwsteen wordt gebruikt voor het op te stellen Programma Mobiliteit, waarvoor uw Staten inmiddels de voordracht van 30 juni 2020 de startnotitie ontvangen heeft. Bovenstaande uitwerking is gericht op de langere termijn. Voor de korte termijn geldt dat wij samen met vervoerders, Rijk en andere overheden hebben afgesproken een COVID-19 transitieplan te gaan opstellen. Vanwege het advies om thuis te werken en doordat het hoger onderwijs (deels) digitaal gegeven wordt, zijn voorlopig minder reizigers en lagere inkomsten te verwachten. In het transitieplan wordt een werkwijze afgesproken om het aanbod aan te passen aan de vraag, zonder dat de beschikbaarheid en veiligheid van het OV daar op termijn onder lijdt. Het opstellen van dit transitieplan is een voorwaarde van het Rijk om ook in de tweede helft van 2021 een beschikbaarheidsvergoeding beschikbaar te stellen. Voor het regionaal busvervoer in de provincies Groningen en Drenthe is daarom een aangepast vervoersplan 2021 gemaakt.

		Voor het regionaal treinvervoer is er nog geen aanpassing van de dienstregeling aan de orde en zal dit worden verkend in het kader van het nog op te stellen transitieplan.
• Verdere ontwikkeling Publiek Vervoer als laagdrempelig openbaar vervoer van elke voordeur.	groen	• Het OV-bureau Groningen Drenthe is gestart met het beter vindbaar maken van hubtaxi. Net als bij zoveel zaken heeft de coronacrisis ingrijpende gevolgen voor OV en Publiek Vervoer/hubtaxi. Samen met het ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, provincie Drenthe, OV-bureau Groningen Drenthe en Publiek Vervoer Groningen Drenthe zijn wij betrokken bij de MaaS-pilot Groningen-Drenthe (Mobility as a Service) waarbij ingezet wordt op een koppeling tussen regulier OV en verschillende soorten voor- en natransport waaronder hubtaxi. Voor deze pilot is in 2020 de aanbesteding doorlopen. Arriva heeft deze aanbesteding gewonnen en zal de pilot uitvoeren. Zoals elk jaar vragen wij uw Staten om advies over de tarieven voor het openbaar vervoer, waaronder de hubtaxi. In uw vergadering van 16 december 2020 hebben uw Staten met de vaststelling van de tarieven voor 2021 ook de verlaging van het tarief voor hubtaxi tot 1,5 maal het OV-tarief vastgesteld. In 2021 wordt tevens - per drie maanden te verlengen - korting van 0,5 maal het OV-tarief gegeven.

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
• Werken aan de realisatie van de projecten: - Groningen Spoorzone;	oranje	- Het project bevindt zich in de realisatiefase. De twee grote contracten, spoor en station, zijn beide aanbesteed en gegund. De aannemer van het spoorcontract heeft het nieuwe opstelsterrein afgerond, evenals het vierde spoor tussen Europapark en het Hoofdstation. Inmiddels is de bouw bij het Hoofdstation gestart. Omdat de aannemer meer kabels en leidingen en archeologische vondsten tegenkwam bij het ontmantelen van het oude opstelsterrein dan hij had verwacht,

- - Extra Sneltrain Groningen-Leeuwarden (ESGL);	groen	- wordt de planning momenteel herzien. Het is waarschijnlijk dat de treinvrije periode van 2022 een jaar doorschuift. De aannemer is verantwoordelijk voor het maken van de nieuwe planning en houdt hierbij uiteraard zo veel mogelijk rekening met belangrijke momenten, zoals de oplevering. - Sinds 14 december 2020 is, geheel volgens planning, de extra sneltrain tussen Groningen en Leeuwarden gaan rijden. Hiermee is een kwaliteitssprong op het spoortraject tussen Groningen en Leeuwarden gerealiseerd en de bereikbaarheid van het Noorden verbeterd. Eind 2019 is al de nieuwe onderdoorgang voor alle verkeer bij de Paterswoldseweg in gebruik genomen, daar is inmiddels ook gestart met de overdracht van werkzaamheden. ProRail heeft de aannemer aansprakelijk gesteld voor de opgetreden vertraging in de uitvoering van de werkzaamheden (van najaar 2019 naar november 2020) en de hieruit voortvloeiende kosten. Deze arbitragezaak is inmiddels gestart. De uitkomst hiervan bepaalt in belangrijke mate de (financiële) eindafrekening van het project.
- Reactivering spoorverbinding Veendam-Stadskanaal;	groen	- ProRail is aan de slag om de voorkeursoplossing van de provincie uit te werken. Daartoe is ProRail in 2020 begonnen aan een verkenning waarin wordt gekeken naar de benodigde investeringen, de kosten voor beheer en onderhoud en de planning van het project. Op die manier wordt inzichtelijk gemaakt wat nodig is voor een veilige spoorverbinding naar de maatstaven van de 21e eeuw. Onderdeel van de verkenning zijn complexe opgaven zoals de overwegveiligheid, de inpassing van de stations in de omgeving, de conditie van de talrijke bestaande bruggen en wat er praktisch voor nodig is om de STAR (Stichting Stadskanaal Rail) en Arriva veilig om de beurt van het baanvak gebruik te laten maken. De resultaten van de verkenning worden in de eerste helft van 2021 verwacht.

- Fase 1 Kwaliteitsverbetering van de spoorlijn Groningen-Bremen (Wunderline);	groen	- In twee bouwstappen wordt de reistijd teruggebracht van (voorheen) 2 uur 48 minuten naar 2 uur 11 minuten in 2030. De eerste bouwstap wordt gefaseerd uitgevoerd en moet gereed zijn gelijk met het herstel van de Friesenbrücke eind 2024. Deze werkzaamheden liggen op planning. Voor dit onderdeel is tevens € 12,7 miljoen EU-subsidie ontvangen. Voor de realisatie van de eerste fase van de uitvoering is ondertussen met ProRail een realisatieovereenkomst ondertekend. (Deze werkzaamheden worden in 2021 en 2022 uitgevoerd. Wij komen begin 2021 met een voordracht over de financiering van de eerste bouwstap.)
• Uitvoeren onderzoek naar mogelijke mobiliteitsalternatieven bij de sluiting van station Sappemeer Oost;	groen	• Het onderzoek is uitgevoerd en 30 juni 2020 aan uw Staten aangeboden en 30 september in uw Staten behandeld (zie brief). Als gevolg van de coronacrisis moest geïmproviseerd worden omdat het gebruikersonderzoek in eerste instantie niet op het station uitgevoerd kon worden. Na de zomer van 2020 is het onderzoek op het station Sappemeer Oost nogmaals uitgevoerd wederom onder niet de meest ideale omstandigheden als gevolg van COVID-19. De resultaten daarvan waren vergelijkbaar met het eerdere onderzoek.
• Uitvoeren onderzoek naar introductie ERTMS-level 3 (beveiligingssysteem op het spoor en in de trein);	groen	• ProRail heeft onderzoek uitgevoerd. Naar aanleiding daarvan worden nog een aantal zaken verder uitgezocht. Een belangrijk onderdeel daarvan is de bekostiging van de ombouw van het treinmaterieel. In 2021 moet het ministerie van IenW een besluit nemen of ERTMS in de komende jaren kan worden ingevoerd in Groningen.
• Opstellen ontwikkelagenda verduurzaming regionale treindiensten;	oranje	• Hiermee is een start gemaakt. De exacte invulling van de ontwikkelagenda is mede afhankelijk van mogelijk te verwerven subsidies van derden. De ontwikkelagenda zal na zicht op de te verwerven subsidies afgerond worden in 2021.

Laten instromen van de eerste nieuwe treinen op HVO-biodiesel (een synthetische diesel die gemaakt wordt van afval- en reststromen);	oranje	Zoals wij uw Staten per brief van 30 juni 2020 hebben geïnformeerd, zullen in 2021 vanaf half april in de provincies Groningen en Fryslân de achttien nieuwe treinen op HVO- biodiesel gaan rijden. Hiernaast is een pilot gestart waarbij twee bestaande treinen op HVO- biodiesel rijden.
Laten instromen van tientallen zero-emissie bussen en gebruik van HVO-biodiesel, waardoor in 2020 een reductie van CO₂-uitstoot van 85% en vanaf 2021 een reductie van 90% wordt gerealiseerd.	oranje	Bij de start van de busconcessie Groningen-Drenthe zijn in 2020 tientallen zero-emissiebussen en HVO-bussen ingestroomd, waar 85% CO₂-reductie is gerealiseerd. Voor beide type bussen geldt dat dit 50% van de vloot betreft. In verband met de coronacrisis zullen de twintig waterstofbussen die in december 2020 zouden instromen in de dienstregeling nu in 2021 instromen. Daarmee wordt in totaal 90% CO₂-reductie gerealiseerd.

Autonoom vervoer

Voortzetten en uitbreiden van de testen met autonoom vervoer op de weg, waaronder het verder testen met besturing op afstand, zodra nieuwe landelijke wetgeving dat toestaat, het digitale rijbewijs, inductief laden, koppeling met goederenvervoer en het testen met hogere snelheden in iets drukker ruraal gebied;	oranje	De voorbereidingen voor besturing op afstand zijn afgerond. In augustus 2020 zijn wij gestart met de eerste praktijktesten en begin oktober 2020 heeft voor het eerst een autonoom voertuig met besturing op afstand een maximale snelheid van 72 km per uur gehaald bij een test op Groningen Airport Eelde. De maanden daarna zijn, voor zover mogelijk in verband met het coronavirus, benut om deze techniek in het field-laboratorium stabiel te maken voor testen tussen ander verkeer op de openbare weg. Daarbij wordt ook de koppeling met betere objectherkenning gemaakt, waarvoor nu proeven lopen met onder meer 5Groningen en het Groningse bedrijf Horus. De laatste test in onze regio voor het digitale rijbewijs is geweest, het moet nu eerst door het ministerie verder gebracht worden. Het ministerie werkt op dit moment aan een nieuw toelatingskader dat waarschijnlijk voor de zomer van 2021 gereed is. Koppeling met inductief laden vindt naar verwachting in 2021 plaats, dit is onderdeel van het Interreg-project Kontaktlo(o)s Laden en de laatste maanden van 2020 zo goed mogelijk voorbereid. Met autonoom goederenvervoer willen we in Bourtange gaan testen, zodra de bruggen daar hersteld zijn. Ook dit project heeft vertraging opgelopen door de coronabeperkingen.
--	---------------	---

		We richten ons nu op een start eind derde kwartaal 2021, maar dit blijft onzeker op het moment. Het project in Scheemda is inmiddels afgerond. Deze is door de coronacrisis iets eerder gestopt dan oorspronkelijk de bedoeling was. Die crisis kan ook een effect op de andere onderdelen hebben. Het eindrapport voor Scheemda wordt nu gemaakt met de partners en is voorjaar 2021 gereed.
Inzetten op verdere participatie van gemeenten in testen met autonoom vervoer;	groen	We hebben ons vooral gericht op de testen om de techniek te verbeteren zonder dat er reizigers meerijden, dit komt ook deels door de huidige corona beperkingen. Dan gaat het met name om de hogere snelheden en objectherkenning. Pas als er weer meer mogelijk is gaan we ook weer kijken naar projecten met reizigers. Daarbij worden dan ook de betreffende gemeenten betrokken. De voorbereidingen voor de eerste fase in Bourtange gaan wel door, omdat deze zich focust op pakketbezorging. Projecten moeten wel echt meerwaarde hebben ten opzichte van eerdere testen. Daarnaast wordt autonoom vervoer ook een onderdeel in ons Programma Mobiliteit, waarbij we ook de gemeenten betrekken.
Testen met autonoom vervoer op het spoor, op het water en in de lucht (drones) voortzetten en uitbreiden, waarbij wordt samengewerkt met de provincies Drenthe en Fryslân en met veel andere publieke en private partijen, waaronder kennisinstellingen en waarbij net als op de weg naast personenvervoer ook gekeken wordt naar de mogelijkheden voor koppeling met goederenvervoer;	groen	We hebben met de stichting DroneHub GAE (Groningen Airport Eelde) en hive.mobility inmiddels de eerste fase van een gezamenlijk autonoom vliegen programma met drones afgerond. In het najaar zou fase 2 starten in de Eemshaven. Dit is eerst op 'on hold' gezet in verband met de coronacrisis. Het thema van dit programma is tot nu toe specifiek gericht op medisch transport (zoals medicijnpakketten, bloedzakken, AED's, COVID-19 testmaterialen etc.). In een latere fase wordt dit uitgebreid naar breed goederenvervoer en uiteindelijk mogelijk ook personenvervoer. Er is hiervoor een eerste ontwikkeltraject opgesteld met de betrokken partners. In provincie Fryslân wordt gewerkt aan een nieuw project op het water met veel verschillende bedrijven. Het gaat daarbij om een autonoom varende pont in Drachten. Deze moet nog in 2021 gaan varen. Ook in de Eemshaven zijn nieuwe plannen met autonoom varen, onder meer gekoppeld aan de plannen voor off shore windenergie.

		Samen met ProRail, Arriva en Stadler hebben we het afgelopen jaar op het spoor voor het eerst met reizigers getest. In de tweede helft van dit jaar wilden we de testen met autonome treinen een vervolg geven. Het programma hiervoor (fase 2b) is medio 2020 afgerond, evenals een doorkijk naar fase 3 in 2021. Door de coronacrisis is fase 2b uitgesteld tot de zomer van 2021. In de tussentijd zijn we met alle partners binnen de autonoom vervoer programma's bezig met een plan voor bundeling van de projecten en programma's.
• Verder verstevigen en uitdragen van de positie van Noord-Nederland als dé regio op het gebied van autonoom vervoer;	groen	• Naast alle bovengenoemde projecten en de samenwerking met de provincies Drenthe en Fryslân onder de noemer @north is autonoom vervoer één van de vijf pijlers binnen hive.mobility. Via deze netwerkorganisatie dragen we uit wat wij en de hieraan verbonden kennisinstellingen en bedrijven allemaal doen op het gebied van autonoom vervoer. De plannen voor bundeling van de verschillende initiatieven in field labs dragen hier ook sterk aan bij. Dit uitdragen doen we in binnen- en buitenland. Verder zijn we bijvoorbeeld partner in het ART Forum Interreg-project met veel regio's rondom de Noordzee en landelijk zijn we op ambtelijk niveau voorzitter van de bundel die gaat over shuttles en pods binnen de Krachtenbundeling Smart Mobility.
• Organiseren van minimaal één groot 'event' per jaar op het gebied van autonoom vervoer in Noord-Nederland ten behoeve van het delen van kennis en ervaringen met andere regio's in Nederland en Europa.	rood	• Door de strenge coronamaatregelen heeft er in 2020 geen fysiek 'event' plaatsgevonden. Wel zijn er meerdere digitale 'events' geweest in samenwerking met hive.mobility.
<i>Ketenmobiliteit, hubs en bushaltes</i>		
• Rapporteren over voortgang en effecten van de initiatieven ketenmobiliteit op basis van de ontwikkelde monitoring;	oranje	• Niet alle onderzoeken en tellingen hebben kunnen plaatsvinden door de coronacrisis. De monitor die in 2020 ontsloten wordt, is daarmee nog niet volledig, maar zal steeds verder aangevuld worden.

Doorzetten van de in 2019 ingezette versnelde uitrol van (basis)voorzieningen op alle hubs. Hierbij gaat het onder meer om plaatsen van watertappunten op alle hubs, DRIS-panelen (bij)plaatsen op 13 hubs, wifi (in DRIS), hubzitelementen op circa vijf hubs, laadpalen voor elektrische auto's (in het kader van Green Deal) met minimaal één laadpaal per hub. Streven is om alle hubs eind 2020 voorzien te hebben van de basisvoorzieningen; we zijn daarbij afhankelijk van de gemeenten als beheerder van de hubs. Na evaluatie van de pilot met vier (oude ANWB) praatpalen (die werken als landmark en waarop een tablet met verschillende toepassingen zit) bepalen van verdere uitrol. Na evaluatie van gebruik en klantervaring in de pilot met flexibele fietskluizen met oplaadpunt die met een app te reserveren, betalen en openen zijn, bepalen van verdere uitrol;	oranje	Plaatsing van DRIS-panelen is in de eerste helft van 2020 afgerond. In december 2020 is de wifi-uitrol in DRIS-panelen op de hubs afgerond. Op een aantal hubs zijn laadpalen gerealiseerd en voor de overige hubs blijven we gemeenten stimuleren om laadpalen op de hubs aan te vragen. Het plaatsen van watertappunten op hubs is opgestart; de eerste fase met de 'makkelijk te plaatsen' wordt begin 2021 afgerond, de tweede fase waar meer onderzoek en afstemming nodig is later in 2021. Op een aantal hubs waar geen waterleiding is, nemen we plaatsing van watertappunten op in een bredere opwaardering. Uit de pilot met de praatpalen is gebleken dat de technische betrouwbaarheid niet goed genoeg is. We richten ons nu op een ander type informatiezuil en sluiten aan bij ontwikkelingen die in België en Noord-Holland plaatsvinden. Monitoren van de fietskluizen loopt nog: gebruik hiervan en het onderzoek hiernaar is door de coronacrisis vertraagd. (We gaan begin 2021 door een brede communicatiecampagne het gebruik stimuleren.)
Opwaarderen van in ieder geval drie hubs. Starten met pilots op in ieder geval drie hubs. Hierbij wordt met name de verbinding met publiek vervoer en logistiek opgenomen (De verwachting en inzet is om meer hubs op te waarderen. We zijn daarbij afhankelijk van gemeenten als beheerder van de hubs);	groen	- Opwaardering van de hubs P+R Leek, station Bedum en station Haren is afgerond. We zijn met de gemeenten, NS en ProRail op drie hubs bezig met een opwaardering, in verschillende fases: van planfase tot afronding. Dat gaat om station Hoogezand, station Scheemda en Siddeburen. Ook is er gezamenlijk met gemeenten voor een vijftal hubs een verkenning gestart. - Op P+R Hoogkerk is een pilot met elektrische deelfietsen, onder de naam hubfietsen, gestart. Ook worden hier in de eerste helft van 2021 pakketkluizen geplaatst. Deze pilot is onderdeel van het Europese Horizon 2020 project Ulaads, dat in september 2020 is gestart. - De pilots met Publiek Vervoer worden zijn in verschillende gemeenten voorbereid; uitvoering ervan is door coronacrisis vertraagd.
Afronden van de eerste fase van uitvoering van de opwaardering van bushaltes, plaatsen en verbeteren van (fiets)voorzieningen en de kwaliteitsverbetering vanabri's waarmee in 2018 is gestart.	oranje	De uitvoering van de eerste fase is gestart in september 2020 en wordt begin 2021 afgerond. De kleine vertraging komt door de langere productie- en levertermijnen van de halteonderdelen. Na afronding zullen ongeveer 100 provinciale haltes opgewaarderd zijn.

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestatie	Voortgang	Toelichting
OV-bureau Groningen-Drenthe Voor de bijdrage van het OV-bureau Groningen Drenthe wordt verwezen naar voordracht nr. 24/2019. Tijdens de vergadering van Provinciale Staten van 27 mei 2019 is besloten geen zienswijze in te dienen met betrekking tot de ontwerpbegroting 2020 van het OV-bureau Groningen Drenthe zoals bijgevoegd bij de voordracht van dit besluit.	groen	De begroting van het OV-bureau Groningen Drenthe 2020 is door het Algemeen Bestuur van het OV-bureau op 8 juli 2019 (ongewijzigd) vastgesteld. De coronamaatregelen hebben een groot effect op de reizigersopbrengsten. Voor 2020 heeft het Rijk een beschikbaarheidsvergoeding voor het openbaar vervoer in het leven geroepen waardoor voor 2020 de (negatieve) effecten beperkt zullen blijven hetgeen in de jaarstukken 2020 van het OV-bureau zal worden opgenomen.

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2019	Primitieve begroting 2020	Begroting 2020 na wijziging	Rekening 2020	Vershil
LASTEN					
Infrastructuur	68.968	77.430	78.412	74.309	4.103
Openbaar vervoer	127.871	119.452	161.393	152.066	9.327
Totaal lasten	196.839	196.881	239.805	226.375	13.430
BATEN					
Infrastructuur	19.680	21.903	31.045	32.682	1.637
Openbaar vervoer	48.874	31.343	57.744	62.672	4.927
Totaal baten	68.554	53.245	88.789	95.354	6.565
Saldo	128.285	143.636	151.016	131.022	19.995
RESERVEMUTATIES					
Toevoegingen	18.554	3.503	12.771	24.352	-11.580
Onttrekkingen	47.139	41.196	60.396	53.189	-7.206
Saldo reservemutaties	-28.584	-37.694	-47.624	-28.838	-18.787
Saldo na reservemutaties	99.700	105.943	103.392	102.184	1.208

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Infrastructuur			
- <i>Onderhoud wegen en fietspaden</i> De kosten voor onderhoud wegen en fietspaden zijn in totaal € 4 miljoen hoger uitgevallen. Dit is het gevolg van het meeliften van maatregelen verkeersveiligheid en fiets (ca. € 2,6 miljoen). Hiervoor is separate dekking ontvangen. Andere redenen zijn onder andere onvoorziene kosten als gevolg van droogteschade bij de N362 en N987 en hoogovenslakken bij de N366. Tevens is in het licht van de coronacrisis gekozen om zoveel mogelijk werk in de markt te zetten. De baten zijn bijna € 2,6 miljoen hoger uitgevallen. Dit is voornamelijk het gevolg van het meeliften van verbetering verkeersveiligheid en fietsverbeteringen (en de daarbij behorende vergoeding) bij de onderhoudsprojecten.	-4.069	2.583	
- <i>Bereikbaarheid Lauwersmeergebied</i> Enige vertraging in de uitvoering van de deelprojecten van dit RSP-project heeft geleid tot lagere uitgaven, bijvoorbeeld als gevolg van overdracht van de weg van provincie naar gemeente die nog niet heeft plaatsgevonden en minder snelle grondaankoop dan verwacht. De per saldo resterende middelen worden verrekend met de RSP.	2.393	-2.820	427
- <i>Diensten voor derden</i> In de periode 2017-2020 hebben wij het project Bediening op afstand Fryslân voor Rijkswaterstaat uitgevoerd. In 2020 is het project afgerekend. De financiële en administratieve afwikkeling leidt tot een positief effect op het rekeningresultaat van € 1,3 miljoen. In de voorgaande jaren zijn de baten niet volledig en op een juiste wijze verantwoord, waardoor in de betreffende jaren het rekeningresultaat	-463	3.077	-921

nadelig is beïnvloed. De baten ten behoeve van de bediening van bruggen voor Rijkswaterstaat zijn per saldo € 1,04 miljoen hoger dan begroot. Deze meeropbrengst dient ter dekking van de gemaakte kosten (€ 0,19 miljoen) en wordt ingezet om de interne voorfinanciering van het project afstandsbediening bruggen af te lossen. Tenslotte zijn voor derden diverse projecten uitgevoerd die hebben geleid tot € 0,26 miljoen aan niet begrote kosten. Deze kosten zijn, samen met de gemaakte uren, weer in rekening gebracht, waardoor de overige baten € 0,79 miljoen hoger zijn.			
- <i>Mutaties investeringen ten laste van reserves</i> De kosten van het projecten N355 Groningen-Zuidhorn zijn aan te merken als investeringen en moeten daarom worden geactiveerd. De kosten die tot 2020 waren gemaakt zijn in eerste instantie niet geactiveerd maar dit is in 2020 alsnog gecorrigeerd ten laste van de reserves MIT en duVV.	2.185		-2.185
- <i>Onderhoud vaarwegen</i> De kosten voor het onderhoud van vaarwegen zijn in totaal € 137.000 hoger uitgevallen. Dit is het gevolg van het uitvoeren van doorgeschoven werkzaamheden uit voorgaande jaren.	-137	31	
- <i>DuVV-middelen voorgaande jaren</i> Aan derden in voorgaande jaren beschikte duVV-bijdragen zijn na verantwoording op een lager bedrag vastgesteld waardoor er een vrijval is ontstaan. De middelen worden toegevoegd aan de reserve Verkeer en vervoer (duVV).	708		-708
- <i>Actieplan Vekeersveiligheid</i> Het Meerjarenuitvoeringsprogramma Vekeersveiligheid Provinciale Wegen (MUP) heeft een looptijd van 2017 tot en met 2020. Zoals ook in de programmaverantwoording is beschreven is een aantal in het MUP opgenomen projecten vertraagd. Hierdoor wordt een bedrag van ca. € 0,4 miljoen via bestemming van het resultaat overgeboekt naar 2021. Het overige deel komt ten gunste van het rekeningresultaat door het voorlopig komen te vervallen van de 3E-aanpak op de N355 en het uitstellen van de aanschaf van mottoborden langs de N366. Dit wordt meegenomen in het nieuw vast te stellen uitvoeringsprogramma.	796	10	
- <i>Bestedingsplan duVV</i> Op het bestedingsplan duVV resteert circa € 6,3 miljoen. Hiervan heeft € 0,6 miljoen betrekking op het deelprogramma Infrastructuur. Het andere deel valt onder het deelprogramma Openbaar vervoer. Het restant wordt voor € 0,3 miljoen veroorzaakt door nog niet bestede middelen aan het Programma Mobiliteit. Op het budget voor verkeersveiligheidsactiviteiten resteert circa € 0,2 miljoen omdat door de coronamaatregelen hebben veel van deze activiteiten niet plaats kunnen vinden. (Zie ook programmaverantwoording.) De niet bestede middelen worden verrekend met de reserve Verkeer en vervoer (duVV).	561		-561
- <i>Capaciteitskredieten</i> Er zijn minder baten ontvangen dan geraamd met name doordat de storting vanuit het project Extra Snelrein Groningen-Winschoten niet in 2020, maar in 2021 gerealiseerd zal worden. De overschrijding van de lasten wordt met name veroorzaakt door de vertraging van de start van een aantal projecten inzake beheer en onderhoud en de projecten Rondweg Bedum en N355 Groningen-Zuidhorn. Daarnaast waren de voorbereidende kosten voor het project Westelijke Ringweg geheel in 2020 begroot. Deze kosten lopen echter door tot na 2020. De middelen worden verrekend met de reserve Overboeking kredieten.	439	-858	419
- <i>Project afstandsbediening</i> Het provinciaal aandeel van de kosten voor het project afstandbediening bedraagt € 423.000 en wordt via voorfinanciering gedekt uit de reserve Afkoop vervanging kunstwerken Winschoterdiep.	-423	0	423

- <i>Kadewerken en oevers Noord-Willemskanaal</i>	400	-111	
De resterende middelen voor de uitvoering van kadewerken Noord-Willemskanaal (€ 289.400) worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021 ter dekking van de verwachte investeringslasten in dat jaar. In 2020 is op het zuidelijk deel de kade opgehoogd en doorbelast. De zettingen van de voorbelasting zal in 2021 (zoals gebruikelijk) worden gemonitord. De huidige verwachte zettingstijd is een jaar. Hierdoor zal naar verwachting de aanleg van de doorfietsroute op het traject Meerweg tot aan de Witte Molen in 2022 plaatsvinden. Daarnaast zijn de door ons beschikbaar gestelde middelen voor de aanleg van oevervoorzieningen voor de roeiverenigingen. In verband met de PAS- en PFAS-problematiek is nader onderzoek nodig geweest, waardoor de uitvoering niet meer in 2019 en helaas ook niet in 2020 heeft kunnen plaatsvinden. Het project zal gereed zijn in 2021.			
- <i>Programmakosten hive.mobility</i>	169	-119	-50
De fysieke events die met hive.mobility en de funding partners gepland waren, konden niet doorgaan of zijn online gehouden. Hierdoor zijn de kosten lager uitgevallen. Een extern project waar Hive financieel aan zou bijdragen is tevens niet doorgegaan. Als gevolg van lagere kosten zijn er ook minder bijdragen ontvangen.			
- <i>Onderhoud kunstwerken</i>	-530	-279	
De kosten voor onderhoud kunstwerken zijn in totaal € 530.000 hoger uitgevallen. Dit is met name het gevolg van de uitvoering van groot onderhoud kunstwerken, waaronder de Rengersbrug. De baten zijn € 279.000 lager uitgevallen. Dit zijn voornamelijk de baten voor onder andere de bediening van niet-provinciale bruggen. Deze baten zijn verantwoord bij het onderdeel Diensten voor derden.			
- <i>Uitvoeringsprogramma Fiets 2020-2023</i>	282		
Dit budget maakt onderdeel uit van het Uitvoeringsprogramma Fiets 2020-2023 (zie ook programmaverantwoording) waarbij een andere fasering van middelen is opgenomen. Hierdoor wordt ca. € 0,3 miljoen via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.			
- <i>Westelijke ringweg</i>	516		-516
Voor dit deel van de ringweg zijn middelen gereserveerd binnen de reserve ESFI. Doordat in 2020 hiervoor geen kosten gemaakt zijn worden in 2020 geen middelen onttrokken uit de reserve ESFI.			
- <i>Verkeersmanagement</i>	259	60	
Als gevolg van de relatief zachte winter in 2020 zijn de kosten voor gladheidsbestrijding lager uitgevallen.			
- <i>N33 Midden</i>	295	-102	-193
De lasten van de specifieke inzet op het gebied van duurzaamheid voor dit project zijn hoger uitgevallen (€ 58.000). De baten met betrekking tot de inzet op het gebied van duurzaamheid zijn hoger als gevolg van de ontvangen externe financiering (€ 90.000). Daarnaast schuift een deel van de kosten door naar 2021.			
- <i>Mutaties investeringen ten laste van de reserve MIT - waterwegen</i>	181		-181
Het verschil bestaat uit diverse kleinere afwijkingen.			
- <i>Mutaties investeringen ten laste van de reserve ESFI</i>	147		-147
Het project Termunterzijldiep is in 2020 succesvol binnen budget afgerond en financieel afgesloten. Op basis van finale bepaalde eigendomsposities is de definitieve verdeling gemaakt en dit heeft geleid tot een administratieve correctie met betrekking tot de bijdrage vanuit de reserve ESFI.			
- <i>Financiële afwikkeling investeringsprojecten voorgaande jaren</i>	82	134	
In 2020 zijn een zevental projecten langlopende infrastructurele projecten financieel afgewikkeld met een gezamenlijke begroting van ca. € 44,7 miljoen. Dit heeft geleid tot een voordeel van ca. € 216.000.			

- <i>Aanpak Ring Zuid (RMF)</i> Door geringe vertraging in de werkzaamheden van de aannemer is ook de vergoeding van de regio aan project Aanpak Ring Zuid iets lager dan geraamd.	73	-273	200
- <i>Afkoopsommen wegen en waterwegen</i> Het verschil heeft betrekking op de afkoopsom voor het project Fietsroute Plus Groningen-Ten Boer. De afkoopsom is ten onrechte direct ten laste van het project geboekt. De verrekening naar de exploitatie heeft echter niet in 2020 plaatsgevonden en gebeurt in 2021.	57		-57
- <i>Communicatie</i> Het restant wordt veroorzaakt doordat communicatiekosten veelal aan projecten worden toegerekend waardoor het regulier budget minder hoeft te worden benut.	36		
- <i>Uitvoeringsprogramma Fiets 2017-2020</i> Een aantal onderdelen uit het Uitvoeringsprogramma Fiets 2017-2020 zijn nog niet afgerond. Zie hiervoor de toelichting in de programmamaverantwoording. De hiervoor benodigde middelen blijven beschikbaar binnen de reserve MIT.	-56	128	-72
- <i>Kapitaallasten</i>	170		-162
- <i>Overig</i>	33	105	21
- <i>Apparaatskosten</i>	-2	71	71
Totaal verschil	4.103	1.637	-4.192
Openbaar vervoer			
- <i>Bestedingsplan duVV</i> Op het bestedingsplan duVV resteert circa € 6,3 miljoen. Hiervan heeft per saldo (baten en lasten) € 5,7 miljoen betrekking op het deelprogramma Openbaar vervoer. Het andere deel valt onder het deelprogramma Infrastructuur. Het grootste deel hiervan (€ 4,4 miljoen) heeft betrekking op de middelen voor slim en groen. Zie hiervoor de toelichting onder verduurzaming OV. Vanuit het Rijk is een extra bijdrage voor het regionale OV ontvangen van € 1,4 miljoen. De per saldo resterende middelen worden verrekend met de reserve Verkeer en vervoer (duVV).	4.341	1.367	-5.707
- <i>Beter Benutten</i> De rijksbijdrage Beter Benutten is eind 2020 beschikt via een specifieke uitkering waar deze voorheen in september via het Provinciefonds werd ontvangen. De bijdrage is opgenomen in het bestedingsplan duVV. Bij de Najaarsmonitor 2020 is dit bedrag tijdelijk uit de reserve duVV gehaald, dit bedrag wordt nu weer toegevoegd aan de reserve duVV.		2.530	-2.530
- <i>Groningen Spoorzone</i> De lasten voor het project Groningen Spoorzone ten laste van de RSP-middelen en de reserve duVV zijn ca. € 1,43 miljoen hoger dan begroot. Dit is het gevolg van meerkosten die in 2020 zijn opgetreden (onder andere kosten als gevolg van COVID-19) en niet in de prognose voor de jaarschijf 2020 waren opgenomen. Deze kosten zijn opgevangen binnen het budget onvoorzien van het project.	-1.427	2.391	-964
- <i>Sneltrein Groningen-Leer</i> Meevallers in de uitvoering hebben geleid tot lagere lasten in 2020. Naar verwachting zullen de totale projectkosten lager uitvallen dan oorspronkelijk door ProRail geraamd. Meevallers zitten met name in de 'verbussingskosten' en de kosten van de ProRail-projectorganisatie.	3.250	-1.270	-1.980

- <i>Spoor Groningen-Leeuwarden</i> Bij dit project zijn meerdere risico's opgetreden, waardoor de lasten hoger zijn uitgevallen in 2020. Wij hebben uw Staten hierover geïnformeerd via de voortgangsbrief van 7 april 2020. Bij de voordracht van de Begroting 2021/Najaarsmonitor 2020 is het totale projectkrediet om deze reden opgehoogd met € 6,6 miljoen.	-946	1.948	-1.002
- <i>Spoor Groningen-Bremen (kortere reistijd)</i> Eind 2020 is aan de provincie een specifieke uitkering toegekend. Deze leidt, samen met een hoger aandeel van de EU-subsidie, tot lagere lasten voor het RSP.	1.291	-439	-852
- <i>Verduurzaming OV</i> Verduurzamingsprojecten kennen veelal een lange aanlooptijd. Enerzijds doordat deze vernieuwend zijn en anderzijds geldt dat wij in een vroeg stadium zelf over middelen moeten beschikken om subsidies van zowel het Rijk als ook Europa binnen te kunnen halen. Opdrachten of subsidies kunnen vervolgens veelal pas worden verstrekt als de totale kosten gedekt zijn. Subsidietrajecten kosten veel tijd. Dit is de oorzaak dat reeds in de begroting opgenomen middelen resteren en gereserveerd moeten blijven voor latere jaren. De niet bestede middelen blijven beschikbaar in de reserve MIT.	858		-858
- <i>NPG-projecten innovatief duurzaam vervoer</i> Zoals vermeld in de programmaverantwoording kennen diverse projecten voor innovatief duurzaam vervoer een doorloop naar 2021. Van de specifieke uitkering NPG voor mobility innovation en de pilots autonoom rijden en autonome ERTMS resteert € 0,75 miljoen. De middelen zijn als vooruitontvangen bedragen op de balans geboekt en blijven beschikbaar voor genoemde activiteiten.	751	-751	
- <i>Bereikbaarheid Veenkoloniën</i> De kosten zijn lager uitgevallen door een aantal maanden vertraging, onder andere in het reviewproces door stakeholders.	564	-340	-224
- <i>Verbeteren Busverbinding Corridor West</i> Meevallers in de projectuitvoering van dit RSP-project leiden tot lagere kosten. Het beschikbaar gestelde krediet zal niet volledig worden besteed.	491	-516	25
- <i>Innovatief zelfrijdend vervoer</i> Zoals vermeld in de programmaverantwoording kennen diverse projecten voor innovatief duurzaam vervoer een doorloop naar 2021. De niet bestede middelen blijven hiervoor beschikbaar binnen de reserve MIT.	353	7	-360
- <i>Spoor Roodeschool-Eemshaven (infrabijdrage)</i> Ondanks dat het spoortraject al in gebruik is genomen hebben in 2020 nog de laatste afrondende werkzaamheden plaatsgevonden. De kosten worden gedekt uit het beschikbare projectbudget.	380		-380
- <i>Opwaarderen bushaltes</i> Zoals vermeld in de programmaverantwoording is gestart met de uitvoering van de eerste fase. De gemaakte kosten worden verrekend met de hiervoor beschikbare bijdrage vanuit de reserve MIT.	-265		265
- <i>Overig</i>	28		-28
- <i>Apparaatskosten</i>	-341		
Totaal verschil	9.327	4.927	-14.595
Totaal verschillen programma	13.430	6.565	-18.787

Bedragen x € 1.000

5. Economie

Inleiding

Het programma Economie heeft als doel:

Een aantrekkelijke en leefbare provincie met voldoende werk en dynamiek

Het programma bestaat uit de deelprogramma's:

1. Economie en werkgelegenheid
2. Recreatie en toerisme
3. Grensoverschrijdende samenwerking.

Bereikt in 2020

Economie en werkgelegenheid

De Kadernota Groningen@Work is door Provinciale Staten in december 2019 vastgesteld. In deze kadernota zijn diverse sectoren benoemd die belangrijk zijn voor de economie in de provincie. Op 10 november 2020 hebben wij het Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023 vastgesteld. Met dit programma wil de provincie werken aan een toekomstbestendige economie. Daarbij moeten zoveel mogelijk Groningers aan het werk blijven. De belangrijkste thema's waaraan gewerkt wordt zijn:

- digitalisering van het midden- en kleinbedrijf
- verduurzaming van de industrie
- een wendbare arbeidsmarkt.

Vanuit het thema digitalisering van het midden- en kleinbedrijf zijn in 2020 verder stappen gezet met betrekking tot het project Snel internet. Hoe meer mensen aangesloten zijn op snel internet, des te beter. De provincie heeft - via de subsidieregeling 'Snel Internet Groningen' - in totaal € 30 miljoen beschikbaar gesteld voor de aanleg van snel internet op het platteland. De Economic Board Groningen en Nationaal Coördinator Groningen dragen elk vijf miljoen euro bij. Inmiddels zijn er honderden kilometers geul door de provincie gegraven. De vraagbundeling in het hele aardebelevingsgebied is inmiddels succesvol afgerond, mede dankzij de inzet van diverse ambassadeurs.

Verder staat in Groningen de proeftuin 5Groningen, een proeftuin waar mkb-bedrijven uit de regio werken aan innovaties gebruik makend van de nieuwste 5G-technologie. Het is belangrijk om deze innovatiekracht in onze regio op dit terrein te behouden en te versterken, de proeftuin is dan ook voorgedragen voor een bijdrage vanuit de NPG-middelen en hiermee is ingestemd.

Ook is er een duidelijke focus op het gebied van digitale geletterdheid. Dit wordt steeds belangrijker als voorwaarde om mee te kunnen doen in de samenleving. Groningen heeft de ambitie neergelegd bij de Digital Literacy Coalition (DLC) om van Groningen de meest digitaal geletterde regio van Nederland te maken. De DLC doet dit door onder andere aan de slag te gaan in verschillende regionale proeftuinen (zorg, onderwijs en mkb). De provincie Groningen is partner van de DLC samen met gemeente Groningen, UMCG, Rijksuniversiteit Groningen (RUG), de Hanzehogeschool Groningen en VNO-NCW.

Tot slot heeft het ministerie van EZK de provincie Groningen nadrukkelijk als koploper benoemd op het gebied van digitale economie en veiligheid. Onder leiding van de faculteit Rechtsgeleerdheid van de Rijksuniversiteit Groningen werken onder meer RUG, Hanzehogeschool, TNO en de stichting Cyber Security Centrum Noord-Nederland samen aan het verbeteren van de digitale weerbaarheid van het mkb.

Voor het thema verduurzaming van de industrie zijn in het 2020 concrete resultaten zichtbaar geworden. Zo maakte het bedrijf Avantium bekend dat Delfzijl de vestigingslocatie wordt voor de productie van duurzame plastics. Verder maakte in het voorjaar van 2020 een consortium van Gasunie, Groningen Seaports en Shell bekend te starten met het ambitieuze waterstofproject NorthH2. Inmiddels hebben ook het Noorse Equinor en het Duitse RWE zich aangesloten bij dit consortium. In september 2020 opende koning Willem-Alexander de wereldwijd eerste circulaire staalfabriek waar zwaar verontreinigd staalschroot een nieuw leven krijgt als grondstof voor de staalindustrie.

Ook in september 2020 heeft Chemport Europe de agenda voor toepassing van suikers in chemie en landbouw gelanceerd. De samenwerkende partijen waaronder de provincie Groningen zien veel mogelijkheden voor suikers als bouwstenen voor hernieuwbare chemische industrie. Tot slot hebben Enexis Netbeheer, TenneT, provincie Groningen en Groningen Seaports in december 2020 een convenant getekend voor de gezamenlijke uitwerking van een deel van de Cluster Energiestrategieën (CES) van Noord-Nederland. Het doel van dit convenant is om de realisatie van de benodigde infrastructuur voor de verduurzaming van de industrie te versnellen.

Ook voor het thema wendbare arbeidsmarkt zijn diverse resultaten behaald. Zo zijn er via het 1000-banenplan (banen in het aardbevingsgebied) in de periode 2018 tot en met 2020 (ondanks de coronacrisis) 983 personen duurzaam aan het werk gekomen. Daarnaast is in 2020 de Scholingsalliantie Noord verder geprofessionaliseerd. De Scholingsalliantie Noord is een publiek-privaat samenwerkingsverband tussen opleidingsfondsen, brancheorganisaties, sociale partners en overheden in de regio. Dit is gericht op het blijvend ontwikkelen van onze beroepsbevolking. Tot slot heeft de provincie Groningen in 2020 onder andere via het Regionaal Investeringsfonds het project Gateway to Hospitality ondersteunt. Dit project is erop gericht om een kwaliteitsslag te maken in de diverse beroepsopleidingen gericht op het werken binnen de gastvrijheidssector.

Coronafonds

Door het coronavirus bevinden wij ons op dit moment in een (economische) crisis. Samen met het Rijk en de gemeenten wordt er hard gewerkt aan een herstelplan voor de bedrijven. Inmiddels ligt er een op landelijk niveau een uitvoeringsagenda Herstel Regionale Economie. Deze richt zich op een groen en duurzaam herstel van onze economie. Daarnaast heeft de provincie zelf ook regelingen in het leven geroepen om bedrijven in nood te helpen.

De provincie Groningen investeert via het coronafonds € 7,89 miljoen in onderwijs, arbeidsmarkt en regionale economie. Dit fonds - dat in totaal € 11,5 miljoen bevat - is in het leven geroepen om bedrijven en organisaties sterker uit de coronacrisis te laten komen. Er wordt hiermee toekomstgericht geïnvesteerd. Het accent ligt op (vrijtijds)economie, scholing, digitalisering en het behoud van werkgelegenheid. De provincie investeert onder meer in een adviesloket voor ondernemers en subsidie voor mkb-bedrijven die willen innoveren en vergroenen. Met een nieuwe voucherregeling wil de provincie de digitale dienstverlening van bedrijven een impuls geven. Verder zet de provincie via het coronafonds stevig in op scholing van werkende en werkzoekende Groningers.

Evaluatie TopDutch

De TopDutch-campagne wás en is belangrijk in het aantrekken van internationale bedrijven naar Noord-Nederland. Die conclusie heeft het bureau ERAC getrokken in een onderzoek naar de opbrengsten van de campagnes van TopDutch. De onderzoekers schrijven: regiobranding (het vergroten van de bekendheid van de drie noordelijke provincies) is een zaak van lange adem. De provincies gebruiken het evaluatierapport om samen met onder meer de NOM te onderzoeken hoe we de internationale regiobranding van Noord-Nederland in de toekomst succesvol kunnen organiseren.

Fonds scheepvaart

Staatssecretaris Mona Keijzer van Economische Zaken en Klimaat gaf op 27 januari 2020 het startschot voor de lancering van het Nesc Shipping Debt Fund (totaal € 250 miljoen). Investeerders en de provincie Groningen bieden via dit fonds financiering aan Nederlandse reders die schepen willen laten bouwen of verbouwen. De provincie stopt € 15 miljoen in het fonds. Het fonds is een aanvulling op de bestaande bankleningen. Driekwart van de 400 schepen in Noord-Nederland is in handen van Groningse rederijen. In onze provincie zijn 40 rederijen actief. In vijf jaar tijd werden hier meer dan 100 schepen gebouwd. Met een omzet van € 1,3 miljard en 4300 medewerkers in ca. 100 bedrijven is de scheepsbouw van groot belang voor de economie en werkgelegenheid in het Noorden en Groningen in het bijzonder.

Regio Deal Oost-Groningen

Op vrijdag 10 juli 2020 zijn de handtekeningen onder de Regio Deal Oost-Groningen gezet. Rijksoverheid, provincie en gemeenten, bedrijven, kennisinstellingen en maatschappelijke organisaties werken samen om te komen tot verbetering van de leefbaarheid en de economie in de regio. De regio Oost-Groningen (provincie Groningen en de gemeenten Midden-Groningen, Oldambt, Pekela, Stadskanaal, Veendam en Westerwolde) heeft een deal gesloten met het Rijk voor € 30 miljoen.

De helft van dit bedrag komt van de provincie en de gemeenten, de andere helft van het Rijk. Het programma loopt vier jaar en richt zich op leren, werk en inkomen, gezondheid en woonomgeving.

Recreatie en toerisme

In 2020 is de Strategische visie Vrijtijdseconomie provincie Groningen 2021-2030 tot stand gekomen in een periode dat de wereld werd geteisterd door de COVID-19 pandemie. Ondanks de beperkingen die dit met zich meebracht zijn er toch vele gesprekken gevoerd en is de visie tot stand gekomen met betrokkenheid van veel partijen (onder andere toeristisch-recreatieve ondernemers, culturele instellingen, natuur- en landschapsorganisaties, onderwijs- en kennisinstellingen, promotie- en marketingorganisaties, routeontwikkelingsorganisaties en de Groninger gemeenten). Wij zien de toeristische sector als een kansrijke sector. Dit blijkt ook uit de visie en de daaraan gelinkte strategische opgaven. In de zomer van 2020 wisten als gevolg van COVID-19 meer mensen de weg naar de provincie Groningen te vinden. Vakantie vieren en recreëren op het platteland komt weer meer in trek. Dit biedt kansen om de komende jaren bezoekersaantallen in Groningen te verhogen. We hebben de impact van COVID-19 op de sector in beeld gebracht door hier een analyse naar te laten uitvoeren. De sector is hard geraakt door deze crisis. Marketing Groningen en Routebureau Groningen hebben subsidie gekregen voor de zogenaamde reguliere activiteiten. Binnen het project Routegebonden recreatie is in de hele provincie een bewegwijzerd, Wandelknooppuntennetwerk uitgerold en zijn er verbeteringen aangebracht in het Fietsknooppuntennetwerk. Verder hebben we een bijdrage geleverd aan de totstandkoming van de landelijke Icoonroute LF Kustroute.

Grensoverschrijdende samenwerking

Voor grensoverschrijdende samenwerking was het een jaar van ups-and-downs om het maar in goed Nederlands te zeggen. Het jaar heeft in het teken gestaan van het creëren van het fundament voor de internationale samenwerking van de provincie Groningen. Met het vaststellen van het Beleidsprogramma Internationalisering in juni 2020 hebben wij de strategie bepaald voor de periode 2020-2023. De komende jaren gaan we ons als provincie internationaal inzetten op vijf thema's: mobiliteit, energietransitie, landbouw, klimaatadaptatie, economie en arbeidsmarkt.

Relatie Duitsland-Brussel en Duitsland-Noordzeeregio

Het jaar 2020 is als gevolg van de coronapandemie een bijzonder jaar geweest voor het onderhouden van ons internationale netwerk. Veel bijeenkomsten zijn afgezegd en zijn verplaatst naar een nader te bepalen moment. Daarnaast hebben fysieke overleggen noodgedwongen plaats gemaakt voor onlinebijeenkomsten. Dat heeft invloed gehad op de (persoonlijke) interactie, tegelijk hebben we ook ervaren dat dankzij de talloze onlinemogelijkheden de frequentie wat betreft overleggen met bijvoorbeeld onze Duitse partners is toegenomen.

En daar zijn we blij mee aangezien we onze relaties met Noordwest- Duitsland hard nodig hebben om én een sterke sociaal-economische noordelijke grensregio te realiseren én als regio meer invloed te kunnen hebben richting Brussel en de Noordzeeregio.

In Brussel stond het jaar in het teken van de EU Green Deal, de onderhandelingen over de nieuwe begrotingsperiode en programma's (kaders) en natuurlijk de coronacrisis - het coronaherstelpakket. De EU Green Deal is het plan van de Europese Commissie om Europa in 2050 klimaatneutraal te laten zijn en is de Groeiagenda van de Europese Commissie. In 2020 hebben we ons actief ingezet om waar mogelijk aansluiting te vinden bij de Europese plannen en onze eigen projecten in Brussel goed voor het voetlicht te brengen.

Europese programma's

Tot slot was 2020 het jaar van het Just Transition Fund (JTF). Zowel de Europese Commissie als het Rijk hebben Noord-Nederland als focusgebied aangewezen voor het JTF omdat Groningen voor de enorme opgave staat de energietransitie te realiseren, de gevolgen van het sluiten van de gaskraan op te vangen en nieuw sociaal en economisch perspectief nodig is. Hiervoor is € 330 miljoen aan JTF-geld voor Groningen gereserveerd. Overigens zijn er naast het JTF nog andere EU-fondsen voor Groningen/Noord- Nederland beschikbaar (EFRO, REACT EU, GLB/POP en de Interreg-programma's).

5.1. Economie en werkgelegenheid

Beleidsdoel Innovatie bedrijven

Versterken en stimuleren van bedrijven via innovatie en vergroening

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
Aantal (niet specifiek groene) banen, wo/hbo/mbo (RIG/lenD/GO)	154	177	471	121 ¹⁾	200	200	200	200
Bedrag aan uitgelokte investeringen (RIG/lenD)	€ 8 mln.	€ 89 mln.	€ 431 mln.	€ 14 mln. ²⁾	€ 68 mln.	€ 68 mln.	€ 68 mln.	€ 68 mln.
Aantal ondersteunde bedrijven aan regelingen (RIG/lenD/GO, excl. export)	58	109	110	98 ³⁾	190	190	190	190

Betreft de regeling Regionale Investeringssteun Groningen (RIG, verlengd tot en met 2019) met financiering vanuit het Nationaal Programma Groningen), het programma Innovatie en Duurzaamheid (lenD, loopt tot en met 2020) en de Groninger Ondernemersregeling (GO, loopt tot en met 2021).

¹⁾ Aantal gerealiseerde banen in 2020 bestaat uit 28 RIG, 60 lenD en 33 GO.

²⁾ Bedrag uitgelokte investeringen in 2020 bestaat uit € 10 miljoen RIG en € 4 miljoen lenD (streefwaarde 2020: € 64 miljoen RIG en € 4 miljoen lenD). Vanwege corona- en de stikstofcrisis zijn een aantal investeringen in de vertraging geraakt.

³⁾ Aantal ondersteunde bedrijven in 2020 bestaat uit 1 RIG, 19 lenD en 78 GO.

De realisatiewaarden zijn lager dan de streefwaarden vanwege het feit dat er in het geval van RIG sprake is van vertraging in de toekenning en uitvoering van projecten door de corona- en de stikstofcrisis. Ook is de opvolger van de RIG een jaar later gerealiseerd en in uitvoering gekomen dan eerder voorzien.

NB. Naast de ambities in het Coalitieakkoord 2019-2023 zal het nieuwe beleidsprogramma Economie & Arbeidsmarkt 2020-2023 (Groningen@Work) de basis zijn voor het definiëren van de indicatoren voor de komende periode. Het [Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023](#) is op 10 november 2020 vastgesteld (en op 20 januari 2021 door uw Staten behandeld). De indicatoren en de streefwaarden zullen bij de Voorjaarsmonitor 2021 worden aangepast.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Programma Arbeidsmarkt & Economie <i>Resultaat 2020</i> - Nieuw programma Arbeidsmarkt & Economie 2020-2023.	groen	<i>Resultaat 2020</i> - De kadernota Economie en Arbeidsmarkt 2020-2023 (Groningen@Work) is op 18 december 2019 door uw Staten vastgesteld. Het Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023 hebben wij in onze vergadering van op 10 november 2020 vastgesteld en ter informatie naar uw Staten verstuurd.

<i>Resultaat 2020-2023</i> - Uitvoeren nieuwe programma; - Perspectief op werk voor alle Groningers, dit in nauwe samenwerking met bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen.	groen groen	<i>Resultaat 2020-2023</i> - Uitvoering van het nieuwe programma vindt plaats in deze periode. De doelen uit het programma zullen eind 2023 zijn bereikt. - Wij zullen in deze periode subsidie hebben verleend en verder invulling hebben gegeven aan diverse projecten. Zie beleidsdoel Arbeidsmarkt.
• Chemische sector <i>Resultaat 2020</i> - Vormgeven Suikeragenda en uitvoeringsprogramma; - Versterken positie Chemport Europe c.q. realiseren van Chemport Innovation Centre; - Invullen van faciliterende rol bij de begeleiding van bedrijven in de transitie naar vergroening en naar circulaire bedrijfsvoering; - Uitvoeren van de Investeringsagenda Waterstof, waaronder Waterstofbussen.	groen groen groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - De Suikeragenda is eind september na wat vertraging door de verschuiving van prioriteiten wegens de coronacrisis definitief geworden en enthousiast ontvangen. Het uitvoeringsprogramma volgt in het eerste kwartaal 2021. - Het strategisch plan Chemport Europe is vastgesteld in januari 2020 en is nu in uitvoering. Resultaten dit jaar: - o Er zijn bestuurlijke afspraken gemaakt om het circulaire kunststoffen initiatief 'Het schone Noorden' onder te brengen bij Chemport. - o Het businessplan van Chemport Innovation Centre is ontwikkeld. - o Investerings in een 'flagship'-fabriek zijn gerealiseerd. - o In de Chemportregio zijn twee succesvolle acquisities gerealiseerd (totale investering ca. € 200 miljoen, ca. 100 fte werkgelegenheid.). - o De Innovatie Agenda Universiteit van het Noorden is gekoppeld aan de industrie waardoor er afstemming is tussen de industrie en de kennisinstellingen over de onderzoeksagenda. - Hieraan wordt invulling gegeven met de uitvoering van het strategisch plan Chemport Europe. Meerdere cases zijn in uitvoering. - Een deel van de projecten in de Investeringsagenda Waterstof Noord-Nederland gaan richting uitvoering. Enkele voorbeelden: - o Het project HEAVENN is onlangs gestart, waarmee een samenhangend geheel van projecten integraal tot uitvoering komt. Het project loopt van 2020 tot 2026.

-		Het icoonproject Landbouw wordt verkend. ○ Resultaten aanjagers zijn gepresenteerd op de noordelijke CE-bijeenkomst op 5 maart 2020. De resultaten zijn positief ontvangen en de bijeenkomst werd als zeer nuttig ervaren. ○ Meerdere EFRO-projecten zijn ondersteund (onder andere Anaerobe Fermentatie en Superkritisch CO₂) en in proces (BioBTX). Aan deze projecten wordt verder invulling gegeven met de uitvoering van het strategisch plan Chemport Europe. ○ Een noordelijke subsidieregeling mede gericht op CE-initiatieven is gestart op 4 mei jl. Er zijn 25 CE-projecten ingediend. Voor alle ontwikkelingen rond het vergroenen van de (proces)industrie geldt dat de coronacrisis voor vertraging kan zorgen. De stikstofcrisis heeft reeds een forse rem gezet op ontwikkelingen. We constateren dat het regionale financieringsklimaat voor bedrijven verslechtert op het gebied van toegang tot regionaal risicokapitaal minder wordt nu regionale investeringsfondsen zoals het Investeringsfonds Groningen en het Groeifonds uitgeput raken. Een belangrijk risico voor het realiseren van beleidsdoelstellingen is ook het realisatietempo van nieuwe energie-infrastructuur. De provincie vraagt hiervoor nadrukkelijk aandacht bij het Rijk en de netwerkbedrijven. Gebrek aan ondergrondse buisleidinginfrastructuur vormt een belemmering voor verduurzaming en vergroening van de (proces)industrie. Samengevat: We liggen op schema maar er zijn nieuwe uitdagingen die om aandacht vragen. Dit heeft aandacht in het Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023. In 2023 zullen de doelen en ambities op het gebied van CE (vergroening van productie van bedrijven) zijn bereikt, als onderdeel van het Strategisch plan Chemport Europe.
---	--	---

- Uitwerken afspraken uit Klimaatakkoord, Regionaal Mobiliteitsplan en de Duurzaamheidsdeal Noord-Nederland.	groen	- Voor alle ontwikkelingen rond het vergroenen van de (proces)industrie geldt dat de coronacrisis voor vertraging kan zorgen. De stikstofcrisis heeft reeds een forse rem gezet op ontwikkelingen. We constateren dat het regionale financieringsklimaat voor bedrijven verslechtert op het gebied van toegang tot regionaal risicokapitaal minder wordt nu regionale investeringsfondsen zoals het Investeringsfonds Groningen en het Groeifonds uitgeput raken. Een belangrijk risico voor het realiseren van beleidsdoelstellingen is ook het realisatietempo van nieuwe energie-infrastructuur. De provincie vraagt hiervoor nadrukkelijk aandacht bij het Rijk en de netwerkbedrijven. Gebrek aan ondergrondse buisleidinginfrastructuur vormt een belemmering voor verduurzaming en vergroening van de (proces)industrie. Samengevat: We liggen op schema maar er zijn nieuwe uitdagingen die om aandacht vragen. Dit heeft aandacht in het Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023.
--	--------------	---

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage Verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Beleidsdoel Arbeidsmarkt

Verbeteren van de balans arbeidsmarkt en bevorderen van participatie

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
% bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid) t.o.v. de totale beroepsbevolking in de leeftijd van 15-75 jaar (conform CBS-definitie) ¹⁾	67,8%	67,6%	68,1%	n.n.b.	68,5%	68,8%	68,8%	68,8%
Landelijke waarde	70,1%	70,5%	71,2%	n.n.b.	70,8%	71,1%	71,1%	71,1%
Eigen indicatoren								
Jaarlijkse groei werkgelegenheid Groningen (GR) t.o.v. Nederland (NL)	GR: 2,2% NL: 1,5%	GR: 3,2% NL: 2,2%	GR: 2,1% NL: 2,5%	GR: n.n.b. NL: n.n.b.	GR: 0,6% NL: 0,6%	GR: 0,2% NL: 0,6%	GR: 0,2% NL: 0,6%	GR: 0,2% NL: 0,6%
Regionale component in de werkloosheid (verschil nationale en Groninger werkloosheid, bron: CBS)	1,3%	1,3%	1,0%	n.n.b.	0,8%	0,7%	0,7%	0,7%

¹⁾ Bron: LISA/CBS, zie [waarstaatjeprovincie.nl](http://www.waarstaatjeprovincie.nl).

De realisatiewaarden 2020 zijn nog niet beschikbaar. Eind 2021 komen de eerste voorlopige regionale arbeidsgegevens beschikbaar over 2020.

Naast de ambities in het Coalitieakkoord 2019-2023 zal het nieuwe programma (Groningen@Work) de basis zijn voor het definiëren van de indicatoren voor de komende periode. Het Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023 is op 10 november 2020 vastgesteld (en op 20 januari 2021 door uw Staten behandeld). De indicatoren en de streefwaarden zullen bij de Voorjaarsmonitor 2021 worden aangepast.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Programma Arbeidsmarkt & Economie <i>Resultaat 2020</i> - Nieuw programma Arbeidsmarkt & Economie 2020-2023. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Uitvoeren nieuwe programma;	groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - De kadernota Economie en Arbeidsmarkt 2020-2023 (Groningen@Work) is op 18 december 2019 door uw Staten vastgesteld. Het Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023 hebben wij op 10 november 2020 vastgesteld en ter informatie naar uw Staten verstuurd. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Uitvoering van het nieuwe programma vindt plaats in deze periode. De doelen uit het programma zullen eind 2023 zijn bereikt.

- Onderzoek doen naar creatieve sector.	oranje	- Dit onderwerp wordt nader uitgewerkt. Prioriteit inzet lag bij andere arbeidsmarktonderwerpen. In april wordt meer duidelijkheid verwacht over dit onderwerp uit het coalitieakkoord.
<i>Resultaat 2020-2023</i> - Passende werkgelegenheid in de provincie; - Betere aansluiting vraag en aanbod op de arbeidsmarkt.	groen groen	<i>Resultaat 2020-2023</i> - De doelen zullen naar verwachting eind 2023 zijn behaald. - De doelen zullen naar verwachting eind 2023 zijn behaald.

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Beleidsdoel Vestigingsklimaat

Vergroten van de aantrekkelijkheid voor bedrijven, instellingen en werknemers

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
Groei bruto regionaal product (BRP), inclusief aardgas ¹⁾	-0,4%	-2,7%	-1,4%	n.n.b.	-2,0%	-2,0%	-2,0%	-2,0%
Landelijke waarde ¹⁾	2,9%	2,4%	1,7%	n.n.b.	1,6%	1,4%	1,4%	1,4%
Eigen indicatoren								
Aantal startende bedrijven ²⁾	5.124	5.566	5.947	6.463	5.000	5.000	5.000	5.000
Groei bruto regionaal product (BRP), exclusief aardgas ¹⁾	3,1%	0,8%	1,1%	n.n.b.	2,0%	1,6%	1,4%	1,4%

¹⁾ Bron: CBS, zie [waarsstaatjeprovincie.nl](http://www.waarsstaatjeprovincie.nl)
De definitieve cijfers voor 2018 zijn eind 2020 beschikbaar gekomen, de voorlopige cijfers voor 2019 in het najaar van 2020. De percentages uit de Najaarsmonitor 2020 zijn daarom aangepast.
Definitieve cijfers 2019 verschijnen eind 2021 en voorlopige cijfers 2020 zijn beschikbaar in het najaar van 2021.

²⁾ Bron: KvK Bedrijvendynamiek

Naast de ambities in het Coalitieakkoord 2019-2023 zal het nieuwe programma (Groningen@Work) de basis zijn voor het definiëren van de indicatoren voor de komende periode. Het Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023 is op 10 november 2020 vastgesteld en op 20 januari 2021 door Provinciale Staten behandeld. De indicatoren en de streefwaarden zullen bij de Voorjaarsmonitor 2021 worden aangepast.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Programma Arbeidsmarkt & Economie <i>Resultaat 2020</i> - Nieuw programma Arbeidsmarkt & Economie 2020-2023.	groen	<i>Resultaat 2020</i> De kadernota Economie en Arbeidsmarkt 2020-2023 (Groningen@Work) is op 18 december 2019 door uw Staten vastgesteld. Het Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023 hebben wij op 10 november 2020 vastgesteld en ter informatie naar uw Staten gestuurd.
<i>Resultaat 2020-2023</i> Uitvoeren nieuwe programma;	groen	<i>Resultaat 2020-2023</i> Uitvoering van het nieuwe programma vindt plaats in deze periode. De doelen uit het programma zijn bereikt.
Perspectief op werk voor alle Groningers, dit in nauwe samenwerking met bedrijven, kennis- en onderwijsinstellingen.	groen	Wij hebben subsidie verleend en verder invulling gegeven aan diverse projecten. Zie beleidsdoel Arbeidsmarkt.

• Digitalisering <i>Resultaat 2020</i> - Snel internet: uitvoering subsidieregeling Snel Internet Groningen: alle witte adressen zijn aangesloten op snel internet. - Human Capital en digitale geletterdheid: meest digitaal geletterde stad en regio van Nederland; - Digitalisering mkb, proces- en maakindustrie: uitvoering van de programma's MKB Werkplaats Digitalisering, Smart Industry programma en Robotica;	oranje groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - De subsidieregeling Snel Internet Groningen is volop in uitvoering. Zie voor de stand van zaken de brief aan uw Staten d.d. 20 mei 2020. In het voorjaar van 2021 zullen wij uw Staten opnieuw informeren over de stand van zaken. - De Digital Literacy Coalition (DLC) richt zich de komende periode op het verder uitwerken van vier proeftuinen op de thema's Onderwijs, Werk, Digitale Inclusie en Gezondheid. Er zijn themasessies georganiseerd met de verschillende partners om verbinding, samenwerking en kennisdeling te bevorderen. De DLC doet dit door onder andere aan de slag te gaan in verschillende regionale proeftuinen (zorg, onderwijs en mkb). De DLC zorgt voor kennisdeling en -uitwisseling tussen de partners. Op 30 november 2020 heeft de eerste themasessie plaatsgevonden met als thema De Lerende Burger. (Op 13 en 25 januari 2021 hebben respectievelijk de themasessies Digitale Inclusie en Werk plaatsgevonden). Verder hebben we vanuit de provincie Groningen een aantal partners bijeengebracht rond het thema digitale geletterdheid, onder de titel Regie op de toekomst. Samen met onze partners werken we aan verschillende projecten waarmee we inwoners ondersteunen om te werken aan hun digitale vaardigheden. De provincie Groningen is partner van de DLC samen met gemeente Groningen, UMCG, RUG, Hanzehogeschool en VNO-NCW. - De proces- en maakindustrie is in Groningen een belangrijke pijler onder onze economie en één van de industrieën waar de steeds verdergaande digitalisering nu al volop te zien is. De digitalisering van het industriële proces gaat een enorme impact hebben op deze industrie. - Aan het project Smart Industry Hub Noord-Nederland (SIH-NN) is een subsidie verstrekt als cofinanciering van de door het SNN en het Rijk verstrekte middelen.
---	---	---

- - Cyber Safety: uitvoering van het REP-project Cybersecurity Noord-Nederland. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Digitale Agenda is uitgevoerd.	groen groen	De SIH-NN wil een bijdrage leveren aan de digitalisering van ons industriële mkb. Dat zijn dus de productiebedrijven uit de maak- en procesindustrie, hun toeleveringsketens en technologie-aanbieders van Smart Industry-oplossingen. Tegelijkertijd zien we dat een significant deel van deze bedrijven moeite heeft om mee te komen in de digitalisering. Noord-Nederland kent relatief veel kleine bedrijven. Deze bedrijven zijn vaak op zichzelf aangewezen en beschouwen digitalisering en smart industry als de grootste uitdaging voor het komend decennium. Met het project willen wij deze bedrijven ondersteunen in deze complexe transitie. - De REP-subsidieaanvraag Cybersecurity Noord-Nederland is begin 2019 behandeld in uw Staten en goedgekeurd. Het project behelst een unieke samenwerking tussen kennis- en onderwijsinstellingen om samen met het bedrijfsleven onze digitale ecosysteem te versterken. Dit rondom het thema Cybersecurity. Het project is in uitvoering, de eerste resultaten worden in het voorjaar 2021 met een breder publiek gedeeld. De voortgangsrapportage komt een dezer weken binnen. Op basis hiervan worden uw Staten - indien opportuun - geïnformeerd. Dit eventueel middels een brief. <i>Resultaat 2020-2023</i> - De Digitale Agenda is uitgevoerd. Voor de thema's CyberSafety en Blockchain zijn (gratis) workshops aan scholen aangeboden, die door de provincie financieel zijn ondersteund. Als onderdeel van het uitvoeringsprogramma Groningen@Work wordt er een uitvoeringsagenda opgesteld.
• Acquisitie <i>Resultaat 2020</i> - Diverse acquisitiebezoeken aan buitenlandse bedrijven, met name geconcentreerd rondom de thema's vergroening en digitalisering.	oranje	<i>Resultaat 2020</i> - Fysieke acquisitiebezoeken zijn er in het afgelopen jaar niet geweest. Ook het geplande uitwisseling programma met Israël is afgelast vanwege de coronacrisis. Digitaal zijn er nog wel een aantal overleggen geweest.

<i>Resultaat 2020-2023</i> - Diverse acquisitiebezoeken, met als resultaat minimaal vijf concrete leads voor buitenlandse ondernemingen die zich hier willen vestigen; - Aantrekkelijk vestigingsklimaat. Goede verbindingen binnen onze regio en met andere economische regio's zijn van essentieel belang voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat.	groen groen	<i>Resultaat 2020-2023</i> - De noordelijke regiobranding is geëvalueerd. Naar aanleiding van die evaluatie gaan de drie noordelijke colleges in de eerste helft van 2021 voorstellen voorleggen aan Provinciale Staten voor de wijze waarop regiobranding in de toekomst vormgegeven moet worden. - Samen met gemeente Groningen zullen we de relaties met Duitsland verder uitwerken, met name de samenwerking met Hamburg krijgt hier extra aandacht.
• Regelingen en fondsen, het Rijk en Europa <i>Resultaat 2020</i> - Europese en rijksfondsen worden ingezet voor scholing, omscholing en bijscholing en voor de energie- en industrietransitie. Er wordt meer ingezet op revolverende fondsen, minder op subsidies. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Optimaal gebruik van Europese en rijksfondsen. Maximale inzet van revolverende fondsen, in plaats van subsidies.	groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Onderdeel van het onlangs vastgestelde Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2020-2023 is de inzet van Europese en rijksfondsen. Zie ook de wijze waarop we invulling geven aan motie M038, waar we zoeken naar financiering van Scholingsalliantie Noord binnen rijksmiddelen en ESF. (Scholingsalliantie Noord richt zich op om- en bijscholing naar kansrijke sectoren (bijvoorbeeld energie, ICT en Zorg) en op bevorderen van leven lang ontwikkelen.). Eind 2020 is duidelijk geworden (zie kamerbrief) dat vanuit drie Europese fondsen REACT-EU, EFRO en Just Transition Fund (JTF) voor de periode 2021-2027 in totaal bijna € 500 miljoen beschikbaar zal komen voor Noord-Nederland. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Er is optimaal gebruik gemaakt van Europese en rijksfondsen.

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
Groningen Seaports (GSP) - Vervullen van de publieke taken in verband met het nautisch beheer, de scheepvaart, de havens en de vaarwegen in het beheergebied; - Bevorderen van de verdere ontwikkeling en het gebruik van de havens en de daarbij behorende industrieterreinen gelegen in de gemeenten Delfzijl en van de Eemshaven en de daarbij behorende industrieterreinen gelegen in de gemeente Eemshaven.	groen groen	- Het vervullen van de publieke taken is een continu proces. - GSP voert zijn taken met betrekking tot het realiseren van CO₂-emissie en groei werkgelegenheid uit conform aandeelhoudersinstructie. Als onderdeel daarvan heeft GSP recent bekend gemaakt een bedrag van € 25 miljoen te investeren in uitbreiding van het Chemiepark om een aantal acquisities op het gebied van groene chemie te huisvesten. - De samenwerking op het gebied van Chemport Europe loopt. Participerende bedrijven zijn GSP, NOM, SBE, de provincie en kennisinstellingen. GSP en NOM zijn primair uitvoerders van het plan van aanpak. Zie verder onder beleidsdoel Innovatie bedrijven.
Investerings- en ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland (NOM) - Verstrekken van risicodragend kapitaal (leningen, aandelenkapitaal) voor het bedrijfsleven ten behoeve van vestiging, groei en vernieuwing van ondernemingen; - Bevorderen van investeringen door onder andere het acquireren van (buitenlandse) bedrijven.	groen groen	- Het verstrekken van risicodragend kapitaal loopt en is een continue activiteit. Door de coronacrisis is het verstrekken van risicodragend kapitaal sterk verminderd. Het is voor start-ups, scale-ups en innovatieve mkb-ers niet of nauwelijks mogelijk om overbruggingskrediet te krijgen. In opdracht van het Rijk is de NOM samen met de andere regionale ontwikkelingsmaatschappijen sinds april 2020 gestart met het verstrekken van overbruggingskredieten, de zogenaamde Corona-Overbruggings-Lening (COL) aan deze specifieke groep van ondernemingen. (Voor heel Nederland is € 300 miljoen beschikbaar.) De NOM heeft ca. vijftig bedrijven in Noord-Nederland geholpen met een COL-lening. - Zie onder beleidsdoel Acquisitie.

Investeringsfonds Groningen (IFG) - Als revolverend fonds deelnemen in andere fondsen voor het bedrijfsleven ten behoeve van vestiging, groei en vernieuwing van ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf in Groningen; de opbrengsten van de investeringen worden weer ingezet voor nieuwe aanvragen. - Als Acquisitiefonds Groningen (onderdeel van IFG) rechtstreeks deelnemen in ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf in Groningen en rechtstreeks risicodragend kapitaal verstrekken aan nieuw te vestigen kleine en middelgrote ondernemingen in Groningen.	groen groen	- Ultimo 2020 heeft investeringsfonds Groningen in totaal zeven doelfondsen geïnvesteerd. - Ultimo 2020 heeft Investeringsfonds Groningen geïnvesteerd in drie participaties. Er zijn twee leads in onderzoek. Met alle bovenstaande investeringen is nu € 34,3 miljoen gecommiteerd en zijn 193 directe arbeidsplaatsen (fte) gecreëerd. Ervan uitgaande dat één directe arbeidsplaats minimaal één indirecte arbeidsplaats oplevert (gebaseerd op onderzoek van prof. dr. Jouke van Dijk van de RUG), betekent dit dat door de investeringen van IFG per ultimo 2020 386 arbeidsplaatsen (fte) gecreëerd zijn.
Groningen Airport Eelde (GAE) Bevorderen van het regionale acquisitieklimaat, economie en werkgelegenheid en logistieke infrastructuur door verbeterde (intercontinentale) connectiviteit; zowel vanuit Noord-Nederland als naar Noord-Nederland.	rood	Sinds 1 januari 2021 heeft Groningen Airport Eelde een nieuwe directeur. Op 4 maart 2021 heeft een Bestuurlijk Overleg met de minister van IenW en Schiphol plaatsgevonden. De demissionaire minister heeft aangegeven nu geen mandaat te hebben maar ziet in de Luchtvaartnota (2020-2050), die controversieel is verklaard, wel voldoende aanknopingspunten voor de gelijke behandeling van alle regionale luchthavens. GAE is bezig met een nadere uitwerking van haar toekomstvisie, die op 22 september 2020 gepresenteerd is aan leden van Raden en Staten. Deze nadere uitwerking van de toekomstvisie is inclusief de benodigde financiering voor de (overbruggings)periode 2021/2022. Dit totaalpakket is inclusief besluitvorming over de nieuwbouw van de brandweerkazerne en zal in april/mei besproken worden met Raad en Staten.

5.2. Recreatie en toerisme

Beleidsdoel Recreatie en toerisme

Betere benutting van de toeristisch-recreatieve potentie door het aantrekken van meer bezoekers, waardoor de toeristische bestedingen en de werkgelegenheid toenemen

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
Ontwikkeling aantal toeristische overnachtingen (bron: CBS)	+7,2%	+21,3%	-4,7%	n.n.b.	+5%	+5%	+5%	+5%
Ontwikkeling aantal banen in toeristisch-recreatieve sector (bron: LISA)	+5,5%	+5,1%	+4,4%	n.n.b.	+3%	+3%	+3%	+3%

In april/mei 2021 worden de definitieve cijfers verwacht.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Aantrekken van meer bezoekers, waardoor de toeristische bestedingen en de werkgelegenheid toenemen; handhaving/toename leefbaarheid landelijk gebied <i>Resultaat 2020 (zie ook indicatoren)</i> - Groei van het aantal toeristische en zakelijke overnachtingen; - Groei van de werkgelegenheid in zakelijk toerisme. NB: Dit zijn beoogde resultaten vanuit de Toerisme-Visie tot en met 2020. Deze worden wellicht bijgesteld in verband met nieuwe ambities mede na consultatie van het 'veld'.	oranje oranje	<i>Resultaat 2020 (zie ook indicatoren)</i> - De toerisme- en recreatiesector wordt hard geraakt door de coronacrisis. Wat het uiteindelijke resultaat is van enerzijds een slecht voorjaar en najaar, en anderzijds een goede bezetting van een aantal verblijfsaccommodaties in de zomer is nog ongewis. In april/mei 2021 worden de definitieve cijfers verwacht. - De toerisme- en recreatiesector is in 2020 hard geraakt door de coronacrisis. Wij verwachten dat dit consequenties heeft gehad voor de werkgelegenheid. Op dit moment is de omvang hiervan nog niet te overzien. We verwachten deze cijfers voorjaar 2021.

- Verkenning zakelijke markt.	groen	- Het jaar 2020 was een overgangsjaar naar de nieuwe Strategische visie Vrijetijdseconomie 2021-2030 uw Staten op 3 februari 2021 hebben vastgesteld. De verkenning naar de zakelijke markt heeft plaatsgevonden. In de visie is geen specifiek beleid voor de zakelijke toeristische markt opgenomen.
-------------------------------	-------	--

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

5.3. Grensoverschrijdende samenwerking

Beleidsdoel Internationalisering

Versterken van het internationaal-economisch profiel en internationale kennisuitwisseling

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
Aantal ondersteunde bedrijven aan Groninger Ondernemersregeling, onderdeel Export ¹⁾	7	26	17	18	50	20	p.m.	p.m.
Aantal deelnemende mkb-bedrijven aan grensoverschrijdende innovatieve trajecten ²⁾	32	66	98	101	60	p.m.	p.m.	p.m.
Omvang Europese en nationale subsidies	€ 17 mln.	€ 20 mln.	€ 21 mln.	€ 25 mln.	€ 14 mln.	€ 20 mln.	p.m.	p.m.

¹⁾ Realisatie 2020 is lager dan de streefwaarde als gevolg van de coronacrisis. (De uitvoering van de Groninger Ondernemersregeling loopt tot en met 2021.)

²⁾ Dit aantal betreft mkb-deelname in de huidige EU-programmaperiode (2014-2020) voor grensoverschrijdende samenwerking (Interreg A).

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Internationalisering: Het aangaan en waar nodig versterken van de internationale samenwerking, interne organisatie, externe oriëntatie en netwerken om het collegeakkoord te realiseren Resultaat 2020 - Internationaliseringsagenda 2019-2023 met uitvoeringsplan en in stand houden van organisatie in relatie tot internationalisering, Public Affairs (PA), lobby en strategie. Resultaat 2020-2023 Realisatie doelen Internationaliseringsagenda 2019-2023, zoals:	groen	Resultaat 2020 - Op 30 juni hebben wij het Beleidsprogramma Internationalisering 2020-2023 vastgesteld. Hierover hebben wij uw Staten via brief d.d. 8 juli 2020 geïnformeerd. - Eind 2020 zijn de bijbehorende vijf uitvoeringsprogramma's (één per thema) uitgewerkt. Resultaat 2020-2023 Realisatie doelen Beleidsprogramma Internationalisering 2020-2023:

- Op basis van PA-dossiers en inhoudelijke opgaven actief onderhouden en aangaan van internationale samenwerkingsverbanden in het kader van het collegeakkoord; - Versterkte samenwerking met Noord-Duitsland door GROS inhoud te geven, prioriteiten hierin aan te brengen en een effectieve organisatie neer te zetten; - Versterkte samenwerking met de gemeente Groningen op het gebied van internationalisering; - Inbedding belang van internationaal samenwerken in interne organisatie.	groen groen groen groen	- We borduren voort op de netwerken die zijn opgebouwd de afgelopen jaren. We blijven onze netwerken inzetten, de rollen vervullen die we hierin hebben en koersen daarbij op concrete resultaten. - De Samenwerkingsagenda tussen Noord-Nederland en Nedersaksen is in beide regio's goedgekeurd, daarmee is de basis voor de samenwerking in de noordelijke grensregio gelegd. In deze samenwerking is de inhoud leidend: vorm volgt de inhoud. - Afstemming tussen de provincie en gemeente Groningen is er continu. - In het proces te komen tot het uitvoeringsprogramma Internationalisering is inhoudelijke afstemming tussen de verschillende afdelingen binnen de interne organisatie een belangrijk onderdeel van dat proces. Dit draagt bij aan de inbedding van het belang van internationaal samenwerken.
• Public affairs (PA): Het actief onderhouden en aangaan van externe relaties, communicatief ondersteunen van de lobby-agenda en het bezoeken en organiseren van relevante netwerkevents waarbij het strategisch doel te allen tijde helder is. <i>Resultaat 2020</i> - Dynamische lobby-agenda 2019-2020 verbinden met public affairs. - Opbouwen en versterken van (inter)nationale relaties en PA-uitingen. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Actief onderhouden en aangaan van (inter)nationale en externe contacten en PA-uitingen in het kader van het collegeakkoord.	groen groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Dit is een continu proces. Vanuit onze lobby-agenda wordt ook proactief gekeken naar opkomende thema's naast bestaande lobbydossiers en contacten. Zo hebben we bijvoorbeeld in 2020 onverwachts veel tijd gestoken in inmiddels succesvol afgesloten lobby op het Europese Just Transition Fund (JTF). - Dit is een continu proces. Meer dan voorgaande jaren gaan we zowel nationaal als internationaal strategisch en integraal om met onze relaties en PA-uitingen alsook onze belangrijkste relaties. Inmiddels is een team externe betrekkingen samengesteld. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Dit is een continu proces. Inmiddels is een team externe betrekkingen samengesteld.

• onderzoeken haalbaarheid van het opzetten en inzetten van een monitoringsmethodiek waarmee de effecten van grensoverschrijdende samenwerking op onder andere de thema's arbeidsmarkt, onderwijs, toerisme en cultuur, en gezondheidszorg inzichtelijk worden gemaakt;	oranje	• Op basis van interne gesprekken over een mogelijke methodologie is besloten hier in 2020 niet de prioriteit bij te leggen. Dat vindt nu plaats in 2021. Het implementeren van een valide en betrouwbaar monitoringssysteem is tijdsintensief.
• effectieve inzet Begleitgruppe;	groen	• Als gevolg van de coronacrisis zijn alle fysieke overleggen afgelast, en hebben onze overleggen online plaatsgevonden. Dankzij de coronacrisis hebben we elkaar vaker (online) getroffen: de frequentie is verhoogd, de duur van elk overleg was verkort. Tijdens deze overleggen worden de grensoverschrijdende thema's besproken en de grensoverschrijdende bestuurlijke overleggen voorbereid. Eind 2020 heeft de Triloog plaatsgevonden.
• monitoring ontwikkelingen rondom diploma-erkenning;	groen	• Dit is een continu proces en loopt.
• verkennen van mogelijkheden van grensoverschrijdende samenwerking op gebied van groene energie;	groen	• In afstemming met gemeente Groningen en provincie Drenthe wordt met drie ministeries van Nedersaksen (Umwelt, Wirtschaft en Europa-aangelegenheden) samengewerkt op het gebied van groene energie (waterstof). Tezamen met het Hannover (Statskanzlei) is tijdens de Triloog afgesproken dat ambtelijk verkend moet worden op welke manier we in de noordelijke grensregio het thema waterstof verder kunnen brengen. (In 2021 wordt hier vervolg aan gegeven.)
• bezoek aan Brussel (PV/LV) met uw Staten en de Landtag van Niedersachsen;	oranje	• Dit heeft niet plaatsgevonden als gevolg van de coronacrisis en is verplaatst naar 2022 omdat de verwachting is dat ook in 2021 geen fysiek treffen kan worden georganiseerd. In 2021 wordt wel een online-event georganiseerd tussen de Staten en de Landtag om zo de relatie op politiek vlak te onderhouden.
• voorbereiding nieuwe EU-programmaperiode 2021-2027 en opstellen van operationele programma voor EFRO, Interreg en GLB. Op basis van de RIS3 (regionale innovatiestrategie) zoeken wij de samenwerking met andere Europese regio's;	groen	• Operationele Programma Interreg A: Dit verloopt volgens planning. Het Comité van Toezicht heeft in 2018 de opdracht gegeven om een voorbereidingsgroep en diverse werkgroepen te formeren. Deze vergaderen frequent. De progressie is afhankelijk van de ontwikkelingen in Brussel en het MFK (meerjarig financieel kader). Het MFK is inmiddels vastgesteld.

		• Interreg B: Dit verloopt volgens planning. Momenteel wordt door de Programme Preparation Group gewerkt aan het nieuwe subsidieprogramma voor 2021-2027. De verwachting is dat de eerste call voor het aanvragen van subsidie eind 2021/begin 2022 open kan gaan. Momenteel wordt geschreven aan het nieuwe Operationeel Programma voor het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling (OP EFRO) 2021-2027. • In november 2020 is een besluit genomen over de Europese middelenverdeling EFRO, REACT EU en JTF (Just Transition Fund) (Zie ook verantwoording onder deelprogramma Economie en werkgelegenheid, beleidsdoel Vestigingsklimaat). In Noord-Nederlands verband hebben we hiervoor een intensieve lobby gevoerd. Er is € 330 miljoen voor provincie Groningen (en het industriecluster Emmen) vanuit het JTF beschikbaar gekomen. Dit is 53% van het totale budget voor Nederland. Voor EFRO gaat er € 108 miljoen naar Noord-Nederland, plus € 45 miljoen voor REACT EU. Voor Interreg is de middelenverdeling nog niet duidelijk. Dit besluit zal voorjaar 2021 worden genomen door het Rijk. • Op 6 januari 2021 is het REACT EU programma door SNN opengesteld. De overige programma's (EFRO en Interreg) zullen later (najaar of begin 2022) van start gaan.
• verkenning hoe provincie Groningen te positioneren als Europese energieprovincie en proeftuin op het gebied van circulaire economie, natuurinclusieve landbouw, digitalisering en vergroening van de economie (waterstof).	groen	• Deze verkenning loopt.

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
• uitvoeren plan grensoverschrijdende samenwerking Nederland-Duitsland (GROS-/Kooperationsagenda) met als doel de sociaaleconomische ontwikkeling te versterken in de noordelijke grensregio;	groen	• De Samenwerkingsagenda (Kooperationsagenda) tussen Noord-Nederland en Nedersaksen is in beide regio's goedgekeurd, daarmee is de basis voor de samenwerking in de noordelijke grensregio gelegd. In deze samenwerking is de inhoud leidend: vorm volgt de inhoud.

afhankelijk van het thema bewuste keuzes maken wat betreft intensiveren samenwerking met de gemeente Groningen en de provincies Fryslân, Overijssel en Drenthe op het gebied van grensoverschrijdende samenwerking;	groen	De verkenning naar wat gemeente Groningen en de drie noordelijke provincies gezamenlijk willen bereiken in de toekomst is gestart. Het maken van bewuste keuzes is de volgende stap.
intensiveren samenwerking met Niedersachsen in en richting Brussel;	groen	Dit betreft een van de doelstellingen voor de komende jaren. Door de grensoverschrijdende samenwerking op inhoudelijke thema's in de noordelijke grensregio (provincie Groningen - al dan niet samen met de andere twee provincies - en Nedersaksen) te versterken, hebben we meer invloed in Brussel. Op verschillende vlakken wordt deze samenwerking de komende jaren versterkt en uitgebouwd.
uitvoeren van programma's gericht op internationalisering van het mkb via gemeenschappelijke operationele programma's (GOP) en Interreg A;	groen	Interreg A: Het Groninger mkb is goed aangehaakt bij het programma, zowel op gebied van innovatie (P1) als ook bij de socio-culturele projecten (P2) die bijdragen aan de vermindering van de barrièrewerking van de grens. Bij een meerderheid van alle, door de stuurgroep Interreg A EDR goedgekeurde, projectaanvragen participeert minimaal één bedrijf uit Groningen.
behouden en waar nodig versterken van grensoverschrijdende contacten.	groen	Dit is een continu proces.

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2019	Primitieve begroting 2020	Begroting 2020 na wijziging	Rekening 2020	Vershil
LASTEN					
Economie en werkgelegenheid	59.395	31.082	47.850	37.518	10.332
Recreatie en toerisme	1.504	1.582	1.811	1.475	337
Grensoverschrijdende samenwerking	535	576	510	608	-97
Totaal lasten	61.434	33.239	50.171	39.600	10.572
BATEN					
Economie en werkgelegenheid	19.228	965	6.198	6.807	609
Recreatie en toerisme	162	5	-73	-53	20
Grensoverschrijdende samenwerking	38	42	42	85	43
Totaal baten	19.428	1.012	6.167	6.839	672
Saldo	42.006	32.227	44.005	32.761	11.244
RESERVEMUTATIES					
Toevoegingen	8.041	2.000	2.825	4.441	-1.616
Onttrekkingen	22.756	2.516	13.575	9.684	-3.891
Saldo reservemutaties	-14.715	-516	-10.750	-5.243	-5.507
Saldo na reservemutaties	27.292	31.711	33.255	27.518	5.737

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Economie en werkgelegenheid			
- <i>HEAVENN</i> De NPG-aanvraag voor HEAVENN is in december 2020 goedgekeurd. De € 5 miljoen in de begroting van 2020 was een reservering die nu komt te vervallen in verband met de NPG-financiering van het project. Van de reservering komt € 3 miljoen uit de reserve Verkeer en Vervoer.	5.000		-3.000
- <i>Groningen Airport Eelde</i> Er is nog steeds discussie in de aandeelhoudersvergadering over de brandweerkazerne. Bestuurders willen nu in 2021 eerst overleg met de minister van IenW (dit is tot nu toe twee keer uitgesteld). Het is dus afwachten op het overleg met de minister van IenW, voordat zij de bouw van de brandweerkazerne definitief goedkeuren. Wij hebben ons voor een periode van tien jaar (2017 tot en met 2026) gecommitteerd om 30% van € 46 miljoen bij te dragen aan GAE voor het uitvoeren/implementeren van de beleidsoptie 'Investeren: internationale toegangspoort voor het Noorden'. De niet bestede middelen dienen beschikbaar te blijven tot en met 2026. Daarom wordt voorgesteld om de resterende middelen via de bestemming van het rekeningresultaat over te boeken.	2.728		
- <i>Subsidieregeling RIG (DU)</i> Voor de subsidieregeling Regionale Investeringssteun Groningen (RIG) zijn middelen vanuit het Nationaal Programma Groningen beschikbaar gesteld. Deze middelen zijn via een decentralisatie-uitkering ontvangen.	1.579		-1.579

De regeling wordt uitgevoerd door het SNN. Ten opzichte van de begroting is voor een lager bedrag aan subsidies verleend. Er is nog een project in behandeling waarvan de verwachting was dat deze in 2020 zou worden toegekend. Verder is er sprake van uitvoeringskosten van het SNN die naar verwachting door zullen lopen tot en met 2024. Tot slot is de verwachting dat sprake zal zijn van een lichte onderbesteding van de beschikbare subsidie. De niet bestede middelen worden toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten.			
- <i>PMF: Marktsectoren</i>	627	5	-632
Vanuit de reserve Provinciale Meefinanciering wordt onder andere bijgedragen aan subsidies. Het betreft regelingen die we zelf uitvoeren en regelingen waarvan de uitvoering door derden plaatsvindt. In de tweede helft 2020 zijn minder subsidies verleend dan dat we ten tijde van het opstellen van de Najaarsmonitor 2020 hadden voorzien. Het resultaat wordt verrekend met de reserve Provinciale Meefinanciering. Omdat dit meerdere regelingen betreft is het niet mogelijk om naast de impact van het coronavirus nog een oorzaak aan te wijzen.			
- <i>SER Noord-Nederland</i>	-251	251	
Wij zijn penvoerder voor de SER Noord-Nederland. De totale lasten worden gedekt door een bijdrage van de SER Nederland en subsidie van de provincie.			
- <i>Subsidieregeling Innovatief en Duurzaam MKB</i>	201		
Dit betreft ca. tien pijlpunten voor subsidie aanvragen voor de Subsidieregeling Innovatief en Duurzaam MKB. Deze regeling is verlengd tot 31 december 2021. Daarom wordt voorgesteld om de resterende middelen via de bestemming van het rekeningresultaat over te boeken naar 2021.			
- <i>Groningen Ondernemersregeling REP</i>	-194	132	62
Er zijn meer subsidies verleend dan dat we ten tijde van het opstellen van de najaarsmonitor hadden voorzien. Dit heeft onder andere betrekking op de regeling anderhalvemetersamenleving, dit is een coronagerelateerde subsidie. De per saldo resterende middelen worden verrekend met de reserve RSP.			
- <i>Projecten NOM</i>	159		
Een aantal projecten is uitgesteld onder andere vanwege vertraging door de coronacrisis. De niet bestede middelen (€ 159.100) worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021 omdat het reguliere jaarbudget voor 2021 naar alle waarschijnlijkheid onvoldoende is om alle plannen te kunnen uitvoeren.			
- <i>Human Capital Agenda</i>	85		
Voor 2020 hadden we middelen voor cofinanciering gereserveerd voor de projecten 'RIF Vitaliteit' & 'Veerkrachtige Regio'. Voor het Regionaal Investeringsfonds (RIF) heeft het Rijk de aanvraag afgewezen met de mogelijkheid opnieuw een aanvraag in te dienen. Voor 'Veerkrachtige Regio' komt de indiener met een aangepaste aanvraag in 2021.			
- <i>Suikeragenda</i>	50		
De Suikeragenda is pas in september 2020 vastgesteld. Door de coronacrisis moesten enkele onderdelen op de lange baan geschoven worden, aangezien bijdragende partijen werden geconfronteerd met de gevolgen van corona binnen hun organisatie.			
- <i>Overig</i>	52	224	71
- <i>Apparaatslasten</i>	296	-3	
Totaal verschil	10.332	609	-5.078

Recreatie en toerisme			
- <i>Projecten provinciale meefinanciering recreatie en toerisme</i> Vanuit provinciale meefinanciering wordt bijgedragen aan projecten op het gebied van recreatie en toerisme. Een subsidie is lager toegekend dan oorspronkelijk bij de Najaarsmonitor 2020 werd verwacht. Het resultaat wordt verrekend met de reserve Provinciale meefinanciering.	429		-429
- <i>Recreatie en toerisme</i> Het jaar 2020 is een overgangsjaar geweest tussen twee visies, zonder uitvoeringsprogramma. Daarnaast is de toeristische sector hard geraakt door de coronacrisis: betrokken partijen waren vooral druk om het hoofd boven water te houden en minder bezig met het ontwikkelen van projecten, waardoor wij minder geld hebben kunnen wegzetten. Tevens hebben we het tekort op het budget Marketing Groningen verrekend met dit budget.	43		
- <i>Overig</i>	17	20	
- <i>Apparaatskosten</i>	-153		
Totaal verschil	337	20	-429
Grensoverschrijdende samenwerking			
- <i>Overig</i>	13	43	
- <i>Apparaatslasten</i>	-111		
Totaal verschil	-98	43	0
Totaal verschillen programma	10.572	672	-5.507

Bedragen x € 1.000

6. Cultuur en maatschappij

Inleiding

Het programma Cultuur en maatschappij heeft als doel:

Een aantrekkelijke en leefbare provincie. Inwoners voelen zich uitgenodigd volwaardig mee te doen aan de maatschappij en hebben grip op hun eigen leefomgeving. Er is een breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod.

Het programma bestaat uit de deelprogramma's:

1. Cultuur
2. Erfgoed en archeologie
3. Maatschappij
4. Versterking leefbaarheid

Bereikt in 2020

Cultuur

Veel culturele activiteiten konden geen doorgang vinden vanwege de coronacrisis. Ondanks dat lieten vele culturele organisaties zien dat zij hier creatief mee om konden gaan. Digitale voorstellingen, workshops, zomerscholen en cultuuronderwijs online en dergelijke. De provincie stimuleerde met de anderhalvemeterregeling creatieve aanpassingen te maken in de bedrijfsvoering. En daarnaast is er een provinciaal steun- en stimuleringspakket aan maatregelen voor de culturele sector ontwikkeld. In 2020 is het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2021-2024 'Wij zijn cultuur' ontwikkeld en vastgesteld en hebben ruim veertig culturele en erfgoedinstellingen subsidie gekregen voor de komende vier jaar. Hiermee versterken we het culturele aanbod in de provincie.

De steuninstellingen hebben in 2020 de uitvoerende instellingen zo goed als mogelijk ondersteund en gefaciliteerd. In coronatijd was de steun onder meer gericht op de ontwikkeling van digitale producten en het geven van adviezen over coronamaatregelen en subsidies.

Erfgoed en archeologie

In het kader van de opgave Erfgoed, Ruimtelijke Kwaliteit en Landschap (ERL): Gronings Goud bestond in 2020 onze inzet voor het gebouwd erfgoed uit het volgende: het Erfgoedprogramma voor het bevingengebied is geactualiseerd en heeft een bijdrage ontvangen vanuit het NPG van € 20 miljoen voor de periode 2020-2023. Vanuit dit programma zijn in 2020 ook al de eerste resultaten te melden, zoals de verbreding van het Erfgoedloket met dienstverlening aan complexe dossiers en karakteristieke panden, de vaststelling van de subsidieregeling voor onderhoud aan karakteristieke panden en het toevoegen van subsidiemogelijkheden aan de regeling GRRG voor 'groene' rijksmonumenten. De erfgoedmonitor is verder aangevuld met karakteristieke panden en de gegevens van de rijks- en gemeentelijke monumenten in de bevingsgemeenten zijn geactualiseerd. Voor de onderdelen Ruimtelijke kwaliteit en Landschap zijn begin 2020 twee uitvoeringsinstrumenten goedgekeurd door de Stuurgroep ERL en is de uitvoering hiervan gestart, nl. de pilot Steunfunctie Ruimtelijke kwaliteit bij Libau en het maken van een Stimuleringsprogramma Agrarisch Landschappelijk Bouwen. In algemene zin zijn de onderwerpen van ERL medio 2020 opgenomen in het kader voor het NPG thematisch en is het plan van aanpak voor een gebiedsbiografie opgesteld. Echter, ook binnen ERL liepen we tegen de beperkingen aan die corona ons bood. Zo kon bijvoorbeeld een bezoek van de Europese partners aan MOMAr geen bezoek brengen aan onze provincie. Dat is uitgesteld naar 2021. Wel hebben we een geslaagde digitale bijeenkomst gehad waarin we toch interessant Groningse projecten hebben kunnen presenteren.

Maatschappij

De maatschappelijke uitdagingen waar we in onze provincie voor staan, houden zich veelal niet aan gemeentegrenzen. Dit vraagt om samenwerking tussen overheden, maatschappelijk organisaties, bedrijven en inwoners. De rol van de provincie is een aanvullende rol op die van onze partners. Zo werken we nauw samen aan oplossingen voor de complexe maatschappelijke opgaven, met als doel het stimuleren en verbeteren van de leefbaarheid van alle inwoners van Groningen. Concrete voorbeelden zijn bijdragen in 2020 aan een onderzoeksproject 'Intergenerationele armoede

Veenkoloniën' samen met de provincie Drenthe, een gezondheidsproject voor mensen met een lage sociaal-economische status (SES) in de gemeente Westerkwartier en een innovatieve pilot met de Groninger Kredietbank en een aantal gemeenten in Groningen en Drenthe om de schuldenaanpak flexibeler en vooral sneller te laten verlopen.

Versterking leefbaarheid

In het kader van de *Sociale agenda* zijn op verzoek van bijna alle gemeenten webinars op maat georganiseerd waarin zij kennismaken met het concept Brede Welvaart. Daarnaast is vanuit maandelijkse bijeenkomsten met alle wethouders sociaal domein, gewerkt aan een goede regeling Dorpshuizen voor het Coronafonds. Het Regenboogsymposium zou plaatsvinden in de Martinikerk op 8 oktober. Dit was volledig voorbereid, maar kon helaas door corona op het laatste moment niet doorgaan. Op 10 december 2020 is voor het eerst bij het provinciehuis de mensenrechtenvlag gehesen.

Onze betrokkenheid bij het onderdeel *zorg en gezondheid* in de provincie is zichtbaar door onze rol in het Preventie Overleg Groningen (voorzitter) en ook door het beschikbaar stellen van subsidies voor Zorg en Voorzieningen. In 2020 zijn zes subsidieaanvragen gehonoreerd, waarmee een begin is gemaakt aan de doelstelling om zorgvoorzieningen duurzaam te clusteren.

Ten aanzien van de *krimp- en woonagenda* zijn de laatste twee subsidies binnen de reserve Leefbaarheid krimpgebieden toegekend. Verder is in juli 2020 de regiodeal voor krimpregio Oost-Groningen bekrachtigd. Ook is de subsidieregeling Flexpool versnelling voorfase woningbouw provincie Groningen gerealiseerd.

Het afgelopen jaar is met gemeenten in zes regio's gewerkt aan *regionale arrangementen* als onderdeel van het goedgekeurde Leefbaarheidsprogramma 2020-2023. Voor alle arrangementen die in ontwikkeling zijn, geldt dat er goed gekeken wordt naar verbindingen met lopende programma's en projecten in andere regio's, provinciaal of landelijk. Zo laten we ons inspireren door de onlangs vastgestelde Regiodeal Oost- Groningen en worden de resultaten betrokken van ons meerjarig RUG-onderzoek intergenerationele armoede Veenkoloniën.

De regio's werken aan resultaatgerichte arrangementen die een plus voor de regio zijn en passen binnen de kaders van het leefbaarheidsprogramma en de uitgangspunten van de Brede Welvaart. Het eerste regionale arrangement zal in het voorjaar vastgesteld worden.

6.1. Cultuur

Beleidsdoel Cultuur

Vergroten van de culturele aantrekkingskracht van de provincie met een breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
Aantal deelnemers en bezoekers uitvoerende instellingen (gesubsidieerd uit cultuurnota)	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.n.b.	> jaar 2017			
Geografische spreiding van gesubsidieerde activiteiten uit cultuurnota	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.	n.n.b.	evenwichtig			
Aantal scholen primair onderwijs waarbij Cultuureducatie met Kwaliteit (aandeel) ²⁾	68%	75%	69%	80%	90%			
Aandeel private financiering in budgetten: (1) Matchfunding; (2) Fonds Digitalisering Collectie Groningen	(1) 76% (2) 0%	(1) 61% (2) 38%	²⁾ (1) 80% (2) 58%	²⁾ (1) n.n.b. (2) 72%	> 50%			

- 1) De regeling Cultuur met Kwaliteit werkt in twee tranches: 2017/2018 en 2019/2020. Dat betekent dat alle scholen in stad en provincie Groningen in 2019 een nieuwe aanvraag konden indienen. Dit heeft 69% van de scholen in 2019 gedaan. Het zal nog verder oplopen in de rest van de periode. In 2020 is het aantal scholen gegroeid naar 80%. De streefwaarde van 90% is niet helemaal gehaald. De oorzaak daarvan is de coronacrisis. Hierdoor zijn veel scholen een tijdje dicht geweest en moest er online les gegeven worden. Daar ging veel aandacht voor de scholen naar uit.

- 2) Dit zijn verwachte realisatiewaarden. De definitieve percentages worden in het najaar van 2020 verwacht, ook inzake matchfunding.

NB. In het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2017-2020 zijn geen streefwaarden gedefinieerd, alleen indicatoren van kwalitatieve en relatieve aard ('groei, verdubbeling, minstens de helft, evenredige spreiding'). In het proces van het opstellen van een nieuwe cultuurnota (voor de periode 2021-2024) wordt het ontwikkelen van een SMART-monitor cultuurbeleid en het definiëren van nieuwe indicatoren meegenomen.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Cultuur <i>Resultaat 2020</i> - Nieuwe Cultuurnota 2021-2024;	groen	<i>Resultaat 2020</i> - Het Strategisch Beleidskader Cultuur 2021-2028 is in november 2019 door uw Staten vastgesteld. In onze vergadering van 6 oktober 2020 hebben wij het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2021-2024 vastgesteld en vervolgens ter informatie naar uw Staten gestuurd.

- Versterken van de culturele infrastructuur en van de rol van de cultuurpijlers in de provincie; - Functie cultuurpijlers. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Aantrekkelijke provincie met breed en kwalitatief hoogstaand cultureel aanbod.	groen	- Dit jaar was het laatste jaar van uitvoering van het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2017-2020. Er wordt doorlopend gewerkt aan het versterken van de culturele infrastructuur. Een en ander heeft een vervolg gekregen in de nieuwe cultuurnota. - De functie van cultuurpijlers heeft haar rol bewezen in het versterken van de culturele infrastructuur en maakt ook onderdeel uit van het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2021-2024. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Ambities uit de Cultuurnota 2017-2020 zijn behaald. Naar aanleiding van de evaluatie hebben we de incidentele subsidieregelingen op een aantal punten aangescherpt. De aanbevelingen zijn verwerkt in het uitvoeringsprogramma voor de periode 2021-2024.
	groen	
	groen	

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

6.2. Erfgoed en archeologie

Beleidsdoel Cultureel erfgoed

Versterken van de culturele identiteit van de inwoners van de provincie

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
% rijksmonumenten (excl. functie woonhuis) weergegeven naar de staat van het casco, categorie 'matig' en 'slecht' ¹⁾	n.v.t.	matig: 14% (691.592 m ³) slecht: 3,2% (157.528 m ³)	matig: 14% (691.592 m ³) slecht: 3,2% (157.528 m ³)	matig: 12% (652.098 m ³) slecht: 4,5% (201.705 m ³)	< peiljaar 2018			
Landelijke waarde	n.v.t.	matig: 12,5% slecht: 4,4%	matig: 12,5% slecht: 4,4%	matig: 12,3% slecht: 3,6%				
Eigen indicatoren								
Aantal thema's en verhalen (stichting De Verhalen van Groningen: DVvG)	183	254	300	n.n.b. ²⁾	≥ peiljaar 2016			
Aantal digitale bezoekers (DVvG)	160.000	321.000 ³⁾	177.660 ³⁾	n.n.b. ²⁾	≥ peiljaar 2016			
Aantal gedigitaliseerde items binnen de Collectie Groningen	302	406	556	656 ⁴⁾	900			
Aantal gerealiseerde restauraties (waarvan aantal in combinatie met herbestemming)	11 (1)	29 (6)	51 (10)	37 (10)	> peiljaar 2018			

¹⁾ De indicator van de staat van onderhoud van de rijksmonumentale niet-woonhuizen is ogenschijnlijk iets verslechterd ten opzichte van vorig jaar. Dit heeft echter te maken van de verandering in het afgelopen jaar van de CBS-categorieën voor de rijksmonumenten. De actualisatie van de rijksmonumenten in het bevestigingsgebied hebben we nog niet kunnen verwerken omdat de steekproef nog niet is afgerond. De steekproef is naar verwachting in juni 2021 afgerond.

Bron: Erfgoedmonitor. Daarin wordt de staat van onderhoud zichtbaar vanaf de buitenkant van het pand beoordeeld.

²⁾ De realisatiecijfers 2020 worden in juni 2021 verwacht.

³⁾ Dit aantal is incl. bezoekers deelwebsites en social media die beheerd worden door de stichting.

⁴⁾ Aantal gedigitaliseerde items ligt onder de streefwaarde maar komt wel overeen met subsidieverlening en gevraagde prestatie binnen het project Digitalisering fase 2 (uitvoering door Erfgoedpartners).

NB. In het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2017-2020 zijn geen streefwaarden gedefinieerd, alleen indicatoren van kwalitatieve en relatieve aard ('groei, verdubbeling, minstens de helft, evenredige spreiding'). In het proces van het opstellen van een nieuwe cultuurnota (voor de periode 2021-2024) wordt het ontwikkelen van een SMART-monitor cultuurbeleid en het definiëren van nieuwe indicatoren meegenomen.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Uitvoeren opgave ERL (Erfgoed, ruimtelijke kwaliteit en landschap <i>Resultaat 2020</i> - Erfgoedprogramma (onder andere via NPG); - Fondsen/subsidieregelingen gebouwd erfgoed; - Erfgoedmonitor;	groen groen oranje	<i>Resultaat 2020</i> - Het erfgoedprogramma voor het aardbevingsgebied is als 'special' opgenomen in de kaders van het Nationaal Programma Groningen. Het erfgoedprogramma is geactualiseerd en aangevuld. De Stuurgroep Erfgoedprogramma en het Algemeen Bestuur NPG hebben het document vastgesteld en de middelen zijn beschikbaar gesteld. De uitwerking van enkele nieuwe instrumenten is uitgevoerd, bijvoorbeeld: - de verbreding van het erfgoedloket; - het toevoegen van groen erfgoed aan de huidige subsidieregelingen voor gebouwd erfgoed; - het opzetten van de subsidieregeling voor onderhoud aan karakteristieke panden. - De subsidieregelingen voor gebouwd erfgoed en het Cultuurfonds lopen goed. We blijven inhoud van en dienstverlening rond de subsidieregelingen steeds verbeteren. De subsidieregelingen zijn onlangs weer met een jaar verlengd en inhoudelijk verbreed met onder andere groen erfgoed. Het Cultuurfonds zit qua leningen op schema. De laatste tranche is uitbetaald. - De gemeenten zijn bezig met het aanwijzen van karakteristieke panden. Zodra deze panden in het bestemmingsplan zijn opgenomen en de eigenaren hiervan op de hoogte zijn, nemen wij ze op in de Erfgoedmonitor. - We hebben eind 2019 80% in beeld gebracht in de Erfgoedmonitor. In de eerste drie maanden van 2020 is de opname van archeologische terreinen en karakteristieke panden verder opgepakt. Ook is de eerste actualisatie van de rijks- en gemeentelijke monumenten in de aardbevingsgemeenten eind 2020 afgerond op de steekproef na.

- Uitrollen pilot Innovatie, verduurzaming, restauratie, herbestemming en onderwijs/arbeidsmarkt; - Internationale samenwerking via MOMar (Interreg-project 'Models of Management for Singular Rural Heritage'); - Inhoudelijke en procesmatige bijdrage op grote ruimtelijke ontwikkelingen;	groen groen groen	In 2021 volgt de opname van de resterende karakteristieke panden in enkele gemeenten die deze nog moeten aanwijzen. De gegevens van de erfgoedmonitor worden op geaggregeerd niveau ontsloten via www.destaatvangroningen.nl. Met de gegevens uit de Erfgoedmonitor kunnen we als provincie ons beleid ten aanzien van het gebouwd erfgoed en archeologie opstellen, monitoren en bijstellen. - In de zomer van 2020 is het plan van aanpak voor de pilot verduurzamen, herbestemmen en onderwijs in relatie tot erfgoed gereedgekomen. Ook is aan drie concrete projecten binnen deze pilot subsidie verleend. Het betreft de Villa Barmerhoek in Doodstil, de Dorpskerk in Overschild en de Enne Jansheerd te Maarhuizen. - De aanvraag voor het Europese project MoMAR (Models of Management for Singular Rural Heritage) is gehonoreerd door de Europese Commissie en in augustus 2019 van start gegaan. In september 2019 heeft de kick-off plaatsgevonden in Zaragoza en in maart 2020 heeft het eerste inhoudelijke bezoek plaatsgevonden aan Corsica. We hebben onze stakeholders in Groningen nauw betrokken bij dit project via bijeenkomsten en een-op-eengesprekken. Ook de delegatie naar Corsica bestond voor de helft uit maatschappelijke organisaties. In verband met de coronamaatregelen is in november 2020 een tweedaags webinar georganiseerd over/vanuit Groningen. Het daadwerkelijke bezoek aan Groningen zal in het voorjaar 2021 plaatsvinden. - In het eerste kwartaal hebben we bestuurlijk groen licht gekregen voor het maken van een Stimuleringsprogramma Agrarisch Landschappelijk Bouwen en voor het oprichten van een Steunpunt Ruimtelijke kwaliteit. Boerderijen en schuren vormen een belangrijk en zichtbaar onderdeel van het landschap. Om de landschappelijke kwaliteit op het platteland van Groningen te kunnen waarborgen, is het belangrijk aandacht te hebben
---	--	--

- Netwerk Ruimtemakers; - Uitvoeren wettelijke en autonome taken op het gebied van (gebouwd) erfgoed en archeologie vanuit de Cultuurnota 2017-2020. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Verbetering staat van onderhoud, duurzaamheid en gebruik van gebouwd erfgoed en landschap; - Een minder kwetsbare positie van het erfgoed, de ruimtelijke kwaliteit en het landschap binnen de grote ruimtelijke ontwikkelingen in Groningen.	groen groen groen groen	voor de (ver)bouw van agrarische bedrijfspanden. Met de stimuleringsregeling willen we eigenaren steunen in de keuze voor een kwalitatief en goed bouwplan voor agrarische bedrijfspanden zoals schuren en stallen. Met het Steunpunt Ruimtelijke Kwaliteit willen we gemeenten en waterschappen ondersteunen in hun werkzaamheden ten aanzien van Ruimtelijke kwaliteit. Ondertussen hebben de eerste bijeenkomsten plaatsgevonden over het stimuleringsprogramma en hebben wij de subsidie aan het Steunpunt Ruimtelijke Kwaliteit verleend. Ook is subsidie verleend aan Landschapsbeheer Groningen om in drie gebieden te starten met de uitvoering van het Landschapsconvenant. Het betreft de gebieden Westerwolde, Westerkwartier en het Gorecht. - Het netwerk Ruimtemakers heeft de voorstellen met betrekking tot het bovengenoemde stimuleringsprogramma en het steunpunt mede voorbereid en zal ook de uitvoering volgen en deels bemensen. Dit netwerk bestaat uit gemeentelijke en provinciale beleidsmakers Ruimtelijke kwaliteit en vertegenwoordigers van het Waterschap en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed. - De taken, zoals NAD Nuis en de ondersteuning van de gemeenten via het Steunpunt Cultuur Erfgoed, zijn uitgevoerd zoals omschreven in het Uitvoeringsprogramma Cultuur 2017-2020. <i>Resultaat 2020-2023</i> - De verbetering van de staat van onderhoud, duurzaamheid en gebruik stimuleren wij via onze subsidieregelingen, fondsen en pilotprojecten. Dat blijven we de komende jaren voortzetten en uitbreiden. Zodra de Erfgoedmonitor volledig is gevuld, kunnen we dit ook cijfermatig gaan volgen. Dat geldt ook voor de landschapsmonitor. - Het versterken van de positie van de genoemde onderwerpen is een kwestie van een lange adem. Het beleid ten aanzien van erfgoed is opgezet en aangevuld. Daar gaan we de komende jaren mee verder.
---	--	---

		Voor de onderdelen Ruimtelijke kwaliteit en landschap zijn de eerste stappen gezet (onder andere Steunpunt Ruimtelijke kwaliteit en het Stimuleringsprogramma Agrarisch Landschappelijk Bouwen) voor extra beleidsmatige aandacht. Ook hebben we Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Leefbaarheid (ERL) goed opgenomen in het thematisch deel van het Nationaal Programma Groningen (NPG). Het versterken van de positie van ERL bouwen we de komende jaren uit.
--	--	---

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

6.3. Maatschappij

Beleidsdoel Voorzieningen

Maatschappelijke voorzieningen (zorg, educatie, bibliotheek, sport) bereikbaar en waar mogelijk op maat beschikbaar voor alle inwoners, waaronder asielzoekers, waar nodig met steun van de provincie

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
Alle gemeenten halen hun halfjaarlijkse taakstelling huisvesting vergunninghouders	eerste halfjaar: 12 (23) tweede halfjaar: 20 (23)	eerste halfjaar: 16 (20) tweede halfjaar: 4 (20)	eerste halfjaar: 2 (12) tweede halfjaar: 1 (12)	eerste halfjaar: 0 (12) ¹⁾ tweede halfjaar: 2 (12)	eerste halfjaar: alle (12) tweede halfjaar: alle (12)			
Aantal gehonoreerde aanvragen Stichting Provinciaal Groninger Studiefonds (per schooljaar)	385	375	389	400	420			
Aantal (unieke) bezoekers zorgmonitor	5.459	6.742	5.867	n.v.t. ²⁾	n.v.t. ²⁾			
Sport en bewegen:								
N.n.b. ³⁾								

¹⁾ In 2020 heeft het merendeel van de gemeenten haar taakstelling niet gehaald. Het gaat om achterstanden die de gemeenten niet kan worden aangerekend. Het zijn verschoonbare achterstanden. Deze achterstanden zijn vooral het gevolg van de coronacrisis.

²⁾ Bij de uitwerking van het Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2020-2023 is, vanwege herprioritering van beleid, besloten om geen vervolg te geven aan de zorgmonitor.

³⁾ Uitvoeringsprogramma Sport- en beweegvisie liep tot en met 2019. Het kader sport- en beweegbeleid 2021-2023 is op 3 februari 2021 vastgesteld door uw Staten. De indicatoren voor sport en bewegen voor 2021-2023 worden ingevuld in de Voorjaarsmonitor 2021.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Een gezonde vitale provincie door inzet op provinciaal beweegakkoord en beweeginclusief beleid Resultaat 2020 - Kadernota en provinciaal beweegakkoord. (Zie ook prioriteit resultaten Leefbaarheid, zorg, wonen bij beleidsdoel Leefbaarheid.)	groen	Resultaat 2020 In december 2020 is het Gronings Provinciaal Beweegakkoord door 35 partijen ondertekend en is het Kader sport- en beweegbeleid 2021-2023 door ons vastgesteld. De betreffende voordracht is op 3 februari 2021 door uw Staten vastgesteld. (Wij hebben het uitvoeringsprogramma op 6 april 2021 vastgesteld.)

<i>Resultaat 2020-2023</i> - Uitvoering provinciaal beweegakkoord met gemeenten en andere partners met als resultaat voorzieningen die bereikbaar en beschikbaar zijn voor alle inwoners.	groen	<i>Resultaat 2020-2023</i> - Uitvoering provinciaal beweegakkoord en uitvoeringsprogramma 2021-2023, waardoor Groningers gezond blijven en gezonder worden door meer te sporten en bewegen.
Sociaal beleid <i>Resultaat 2020</i> - Kadernota sociaal beleid;	groen	<i>Resultaat 2020</i> - De Kadernota Leefbaarheidsprogramma 2020 - 2023 is door uw Staten op 18 december 2019 vastgesteld. Wij hebben het Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2020-2023 vastgesteld op 10 maart 2020 en dit programma is ter informatie naar uw Staten gestuurd. Dit programma is nu in uitvoering.
- Armoedebestrijding door een integrale aanpak. Daarbij wordt geïnvesteerd in preventie.	groen	- Twee opdrachten zijn uitgezet. Financiering voor de vervolgfase van het onderzoek naar overerfbare armoede in de Veenkoloniën is in het kader van de ambities van het nieuwe leefbaarheidsprogramma geregeld.
- Onze rol is gemeenteoverstijgend en aanvullend op wat gemeenten en organisaties al doen.	groen	- Wij hebben op 21 april 2020 subsidies verstrekt aan Stichting Leergeld, Jeugdfonds Sport en Cultuur, Voedselbanken Groningen en Kledingbank Maxima. Daarnaast zijn in afstemming met onze samenwerkingspartners twee kennissessies over armoede en het sociaal domein georganiseerd met als einddoel een provincie-brede Armoedeagenda.
<i>Resultaat 2020-2023</i> - Op armoede is een bovenregionale preventieve aanpak ontwikkeld en in uitvoering.	groen	<i>Resultaat 2020-2023</i> - In samenspraak met onze partners en stakeholders is medio 2023 een gemeenschappelijke Armoedeagenda opgesteld en zo spoedig mogelijk daarna in uitvoering gebracht.

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

6.4. Versterking leefbaarheid

Beleidsdoel Leefomgeving

Inzetten voor een vitale provincie waarin mensen grip hebben op hun directe woon-, werk- en leefomgeving en zelf kunnen kiezen wat zij belangrijk vinden

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
Drie Groningse regio's scoren hoger op Brede Welvaartsmonitor op de onderdelen: Ervaren gezondheid ¹⁾ Inkomen/arbeid: ²⁾ - werkgelegenheidsgroei - regionale component werkloosheid - bruto arbeidsparticipatie				n.n.b. n.n.b. n.n.b. n.n.b.	> 75,9 0,6% 0,8% 68,5%	>75,9 0,2% 0,7% 68,8%	>75,9 0,2% 0,7% 68,8%	>75,9 0,2% 0,7% 68,8%
20% Transitiefonds particuliere woningvoorraad met niet publieke middelen gevuld				0%	0%	0%	10%	20%
Leegstand woningmarkt in de provincie is gedaald naar 2,5% (frictieleegstand)				2,4%	2,6%	2,6%	2,5%	2,5%
Aan minimaal 20 voorzieningen (incl. zorg) en zorginnovaties is subsidie verleend				4	1	4	6	9
Score leefbaarheid gestegen van 7,7 naar 7,8 (gemeten onder burgerpanel van Sociaal Planbureau Groningen)				7,7	7,7	7,7	7,8	7,8

De indicatoren uit het [Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2020-2023](#) zijn in bovenstaande tabel opgenomen.

- ¹⁾ In 2020 is een enquête in de GGD-regio's gehouden, de uitkomsten zijn nog niet gepubliceerd. Totdat er een specifiekere uitwerking is werken we met de indicator ervaren gezondheid.
- ²⁾ De streefwaarden zijn overgenomen uit het Uitvoeringsprogramma Groningen@Work 2016-2019. Zie ook programma Economie, deelprogramma Economie en werkgelegenheid, beleidsdoel Arbeidsmarkt. De realisatiewaarden voor 2020 zijn naar verwachting eind 2021 bekend.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Leefbaarheid, zorg, wonen Resultaat 2020 - Zorglandschap & Gezondheid is in kaart gebracht.	groen	Resultaat 2020 De Zorgkaart Groningen is gereed en is op 10 februari 2021 tijdens de Stateninformatiebijeenkomst gepresenteerd.

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2019	Primitieve begroting 2020	Begroting 2020 na wijziging	Rekening 2020	Vershil
LASTEN					
Cultuur	7.351	6.313	7.332	7.421	-89
Erfgoed en archeologie	14.729	6.396	15.306	12.327	2.980
Maatschappij	5.557	5.313	5.210	5.437	-227
Versterking leefbaarheid	21.038	9.186	11.790	10.019	1.771
Totaal lasten	48.675	27.208	39.639	35.203	4.435
BATEN					
Cultuur	790	0	590	868	278
Erfgoed en archeologie	1.719	197	6.384	6.458	74
Maatschappij	0	0	0	0	0
Versterking leefbaarheid	1.817	611	3.277	3.307	30
Totaal baten	4.326	808	10.250	10.632	382
Saldo	44.349	26.400	29.388	24.571	4.817
RESERVEMUTATIES					
Toevoegingen	4.796			1.509	-1.509
Onttrekkingen	23.532	3.727	9.141	8.370	-771
Saldo reservemutaties	-18.736	-3.727	-9.141	-6.861	-2.280
Saldo na reservemutaties	25.613	22.673	20.248	17.710	2.538

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Cultuur			
- <i>Budget Landsdeel Noord</i>	-184	144	
Het verschil tussen de begrote en gerealiseerde lasten is verklaarbaar doordat de middelen van het budget Landsdeel Noord deels worden aangewend voor experimenten/proeftuinen. De plannen en bedragen zijn in een voorstadium niet bij ons bekend. Experimenteren is ook inhaken op de kansen die zich voordoen en daar budget voor beschikbaar houden. De proeftuinen worden vaak ook vanuit het Rijk en/of andere fondsen gefinancierd waardoor het lastig is vooraf hiervoor bedragen in de begroting op te nemen. De gevraagde bijdrage voor een experiment/proeftuin is pas helder wanneer er echt een plan wordt ingediend bij We the North. Verder heeft er een overboeking plaatsgevonden naar een ander budget vanwege de proeftuin meertaligheid en is er coronasteun verleend, hetgeen niet in de planning stond. De meerkosten worden gedekt door bijdragen van derden en het restantbudget 2019.			

- <i>Culturele prijzen en opdrachten</i>	24		
We vonden het niet gepast om in 2020 prijzen uit te reiken aan specifieke instellingen of individuen, terwijl de gehele sector het zwaar heeft vanwege de coronacrisis. Wij hopen dat we in 2021 in (aangepaste vorm) een prijsuitreiking kunnen organiseren. De middelen dienen ter cofinanciering van een bijdrage van het Prins Bernard Cultuurfonds voor de organisatie van de culturele prijzen. De niet bestede middelen worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.			
- <i>Overig</i>	34	135	-10
- <i>Apparaatslasten</i>	37	-1	
Totaal verschil	-89	278	-10
Erfgoed en archeologie			
- <i>GRRG en RORG</i>	1.414		
De subsidie Groot Onderhoud en Restauratie Rijksmonumenten Groningen (GRRG) is een tenderregeling met twee tenders per jaar. De tweede tender sloot op 15 oktober 2020, waarbij de besluitvorming in januari 2021 plaatsvond. Het gaat bij de niet in 2020 bestede middelen dan ook om middelen die gereserveerd zijn voor de tweede tender 2020. In verband met de regels omtrent lastneming worden deze lasten niet in 2020 verantwoord maar in 2021. De niet bestede middelen worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.			
- <i>DU Erfgoedprogramma</i>	959		-959
Dit budget van OCW is onderdeel van de cofinanciering van het Erfgoedprogramma. Dit programma heeft een looptijd tot 2023. In het jaar 2020 zijn conform de vastgestelde planning andere prioriteiten opgepakt binnen het Erfgoedprogramma waardoor dit specifieke budget nog niet is besteed. Deze niet bestede DU-middelen worden toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten. Conform de vastgestelde planning komen deze middelen tot besteding in 2021, 2022 en 2023.			
- <i>Programma Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap (ERL)</i>	218		
Het werkbudget ERL is niet volledig besteed omdat diverse activiteiten geen doorgang konden vinden in verband met de coronacrisis, zoals bijvoorbeeld het houden van twee pitchrondes, excursies en lezingen. Het programma ERL kent een looptijd tot en met 2026. Over dit programma zijn bestuurlijke afspraken gemaakt. Daarnaast zijn deze middelen grotendeels extern gefinancierd (ministerie OCW en NCG). De niet bestede middelen worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.			
- <i>DU Opleiding/Innovatie/Duurzaamheid ERL</i>	197		-197
Dit budget van OCW is onderdeel van de cofinanciering van het Erfgoedprogramma. Dit programma heeft een looptijd tot 2023. In het jaar 2020 zijn conform de vastgestelde planning andere prioriteiten opgepakt binnen het Erfgoedprogramma waardoor dit specifieke budget nog niet is besteed. Deze niet bestede DU-middelen worden toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten. Conform de vastgestelde planning komen deze middelen tot besteding in 2021, 2022 en 2023.			
- <i>Kwaliteitsgids</i>	171		
Diverse activiteiten konden geen doorgang vinden in verband met de coronacrisis. Daarnaast hebben we 2020 benut om een plan van aanpak te maken om de Kwaliteitsgids te verbeteren en te verbinden aan de gebiedsbiografie. De uitvoering van dit plan van aanpak vindt plaats in 2021, zoals het verbeteren van de teksten, het versterken van de redactie, het updaten van de software van de Kwaliteitsgids en het toegankelijk maken van de website voor visueel gehandicapten.			

De niet bestede middelen worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.			
- <i>DU Erfgoed en ruimte</i>	100		-100
Het was de bedoeling deze middelen - die we als decentralisatie-uitkering via het Provinciefonds hebben ontvangen - te koppelen aan onze inzet op het onderwerp Ruimtelijke Kwaliteit en Landschap. Specifiek willen we het inzetten voor de manifestatie Bouw Gronings. In 2020 is aan Libau en Platform GRAS gevraagd hiervoor een plan van aanpak uit te werken. Mede vanwege de coronacrisis is dat pas laat in 2020 uitgezet bij deze partijen. Het plan van aanpak ligt er nu en we willen in 2021 hierover een besluit nemen over onze bijdrage. De niet bestede middelen worden als vooruitontvangen bedragen op de balans gezet.			
- <i>Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap</i>	80		
Van het beschikbare budget is een bedrag van € 250.000 besteed aan een steunpunt en expertisecentrum. De niet bestede middelen worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.			
- <i>Overig</i>	58	75	-40
- <i>Apparaatskosten</i>	-218	-1	
Totaal verschil	2.979	74	-1.296
Maatschappij			
- <i>Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2020-2023</i>	-121		
Bij de Najaarsmonitor 2020 hebben we voor het Leefbaarheids-programmaonderdeel 1D Onderzoek, innovatie en kennisdeling een bedrag van € 150.000 overgeheveld naar 2021 omdat we verwachtten nog slechts € 50.000 uit te geven. In dezelfde periode hebben we onder andere een subsidieaanvraag van € 100.000 ontvangen die voldeed aan de subsidiecriteria en dus is toegekend. Omdat het betreffende project de startdatum van 1 december 2020 had, is deze subsidie ten laste van 2020 gebracht waardoor het budget is overschreden. Door middel van een negatieve overboeking via de Algemene reserve brengen we het tekort van per saldo € 120.700 ten laste van het budget voor 2021.			
- <i>Overig</i>	36		
- <i>Apparaatskosten</i>	-141		
Totaal verschil	-226	0	0
Versterking leefbaarheid			
- <i>Bestuursakkoord Oldambt</i>	700		
Zoals ook aangegeven bij de Najaarsmonitor 2020, is op basis van het bestuursakkoord met de gemeente Oldambt het fonds voor de transitie en vernieuwing van de woningvoorraad (Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad in het huidige Leefbaarheidsprogramma) verruimd van € 2 miljoen tot € 2,7 miljoen. De extra € 700.000 is in 2020 nog niet tot besteding gekomen en wordt via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.			
- <i>Gebiedsgerichte aanpak NPG</i>	537	-537	
Zoals voor veel subsidiekredieten is het lastig in te schatten in welke mate de doelgroep in een jaar aanvragen indient. Dit zijn regelingen waar inwoners aanvragen voor doen. Er zit tijd tussen het indieningsmoment, het moment van beoordelen (door Vereniging Groninger Dorpen en een beoordelingscommissie) en het vaststellen en uitkeren van de subsidie (door SNN). Hierdoor is er sprake van onderbesteding in 2020 op deze toegekende SPUK-middelen. Het restantkrediet is als vooruitontvangen middelen naar de balans geboekt.			

- <i>LEADER-programma</i> Voor de begroting gaan we uit van een gemiddelde jaarlijks bijdrage aan het LEADER-programma. Het aantal aanvragen varieert per jaar, ook de bijdrage van gemeenten kan verschillen afhankelijk van het accent van de subsidieaanvraag. Het jaar 2020 is een jaar geweest met een bovengemiddeld aantal aanvragen. De bijdragen (baten) van EU en gemeenten zijn daarmee ook hoger geweest. Het saldo van de verschillen wordt verrekend met de reserve PLG.	-385	517	-132
- <i>Investeringsbudget Lauwersmeer/Lauwersoog</i> De onderbesteding op het budget is met name te verklaren door een lagere afrekening van de subsidie voor de tweede fase Strandweg Lauwersoog en de doorloop van de werkzaamheden in 2021 met betrekking tot de informatievoorziening en de beleefkwaliteit van (kunst)elementen rond Lauwersoog. Daarnaast is een bijdrage van de provincie Fryslân ontvangen met betrekking tot de marketingcampagne Lauwersmeer 2020. De onderbesteding heeft geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve ESFI.	317	50	-367
- <i>DU NPG-kredieten</i> Op de kredieten Gebiedsgerichte aanpak NPG en bewonersinitiatieven NPG resteert in totaal € 102.000. Voor het NPG-deelbudget (€ 100.000) Interlevensbeschouwelijk team is nog geen besteding gedaan. Deze resterende DU-middelen worden toegevoegd aan de reserve Overboeking kredieten.	202		-202
- <i>Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2020-2023</i> Wij hebben het Uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2020-2023 vastgesteld op 10 maart 2020 en wij hebben het programma en de daarbij horende subsidieregelingen naar onze (sociale) partners en de betreffende gemeenten gecommuniceerd. In afstemming met onze partners neemt, vanwege de coronamaatregelen, de voorbereiding van goede voorstellen voor de onderdelen zorg en voorzieningen, de sociale agenda en de Krimpagenda in de provincie meer tijd in beslag. De niet bestede middelen worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021 omdat verwachtingen zijn gewekt naar derden.	194		
- <i>Subsidieregeling reserve Leefbaarheid krimpgebieden 2011-2020</i> Bijna alle beschikbare middelen voor de Subsidieregeling reserve Leefbaarheid krimpgebieden 2011-2020 zijn ingezet. Er resteren nog middelen in het uitvoeringsbudget voor de subsidieregeling. Deze middelen worden toegevoegd aan de gelijknamige reserve. Ze zijn nodig om de beschikbaar gestelde budgetten voor 2021 en 2022 te kunnen voeden.	149	10	-159
- <i>Groene initiatieven</i> We hebben in 2020 voor groene initiatieven een subsidieaanvraag ontvangen en toegekend voor een project dat niet meer kon starten in 2020. De lasten kunnen niet ten laste van het budget in 2020 komen. De niet bestede middelen worden toegevoegd aan de reserve PLG.	85		-85
- <i>Vrijval op subsidies Leefbaarheidsprogramma 2016-2019</i> Bij de afrekening van in het verleden toegekende subsidies uit het Leefbaarheidsprogramma 2016-2019 is wegens lagere projectkosten enige vrijval opgetreden.	57		
- <i>Overig</i>	58	-10	-29
- <i>Apparaatskosten</i>	-143		
Totaal verschil	1.771	30	-974
Totaal verschillen programma	4.435	382	-2.280

Bedragen x € 1.000

7. Openbaar bestuur

Inleiding

Het programma Openbaar bestuur heeft als doel:

Een daadkrachtig bestuur in samenspel met inwoners, instellingen andere overheden

Het programma bestaat uit de deelprogramma's:

1. Provinciale Staten
2. Overige bestuursorganen
3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht
4. Communicatie

Bereikt in 2020

Provinciale Staten

De opdrachtverlening voor de vervaardiging van de geschiedschrijving van het provinciaal bestuur ligt op koers. Oplevering [vindt plaats in 2023](#).

Het democratisch besluitvormingsproces is anders ingericht als gevolg van de coronamaatregelen en de tijdelijke wet Digitale besluitvorming. Het introduceren van deels schriftelijk en digitale en hybride vergadervormen hebben ervoor gezorgd dat de noodzakelijke besluiten genomen konden worden, waarbij ook het inspraakrecht is behouden.

Overige bestuursorganen

Door de betrokken partners (Vfonds, gemeente Groningen, provincie Groningen) is besloten het programma van 75+1 jaar vrijheid in Groningen onder te brengen in een online-evenement. Dit wordt in samenwerking gedaan met het Bevrijdingsfestival Groningen. Op deze manier kunnen de presentaties die al voorbereid waren voor 2020 alsnog getoond worden aan een groot publiek.

Bestuurlijke organisatie en toezicht

In 2020 zijn op het gebied van de bestuurlijke organisatie in onze provincie diverse resultaten bereikt. Per 1 januari 2021 zijn de gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum opgegaan in de nieuwe gemeente Eemshaven. Deze samenvoeging is tot stand gekomen op basis van een initiatief van deze gemeenten zelf. Op dezelfde datum heeft een grenscorrectie plaatsgevonden tussen de gemeenten Schiermonnikoog en Het Hogeland. Dit ging gepaard met een wijziging van de grenzen van de provincies Fryslân en Groningen. Tot slot is in 2020 een verkenning uitgevoerd door de gemeente Pekela met als doel te onderzoeken hoe de bestuurskracht van de gemeente voor de langere termijn, zowel in lokaal als regionaal perspectief op voldoende niveau kan blijven.

Programma Kwaliteit Openbaar Bestuur

Binnen onze organisatie hebben we in 2020 een start gemaakt met het investeren in participatieve cultuur, methoden en processen. Naar buiten toe is stevig geïnvesteerd in de netwerken en concrete samenwerking met gemeenten en de samenwerking met het ministerie van BZK. De totstandkoming van de provinciedeel Digitale Democratie, waarbij de provincie de gemeenten behulpzaam is met concrete ondersteuning van een participatieplatform, is hier een mooi voorbeeld van.

Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader

Met ingang van het begrotingsjaar 2020 geldt het nieuwe, door ons in april 2019 vastgestelde Gemeenschappelijk Financieel Toezichtkader (GTK 2020 Gemeenten).

Het GTK 2020 is een gezamenlijk product van de twaalf provinciale toezichthouders gemeentefinanciën. In het GTK is vastgelegd hoe, binnen het wettelijk kader, invulling wordt gegeven aan het financieel toezicht op gemeenten. Hiermee worden transparantie en consistentie bevorderd voor de toezichtontvangers. Voor de toezichthouders onderling moet dit GTK leiden tot meer uniform financieel toezicht. Het GTK geeft de ruimte waarbinnen het financieel toezicht zich beweegt en wat de toezichtontvangers en toezichthouder van elkaar kunnen verwachten.

Communicatie

De coronasituatie en het voortduren ervan heeft veel impact op onze organisatie. Zowel extern als intern zijn de meeste fysieke bijeenkomsten en overleggen dit jaar gecancelled en vervangen door online ontmoetingen en sessies. Het omzetten van al geplande evenementen en bijeenkomsten vergde de nodige veerkracht en creativiteit om de gehaalde mijlpalen en beleidsdoelen nog steeds goed over het voetlicht te brengen. Vooral de inzet van beeld door gebruik te maken van infographics en filmpjes is dit jaar enorm toegenomen.

De noodzaak om zichtbaar te maken wat de provincie doet en betekent voor haar inwoners, bedrijven en instellingen is groot, zeker in deze periode. Dit is ook het moment om nieuwe manieren van communiceren en andere, slimmere technische toepassingen uit te proberen en in te zetten. Een voorbeeld hiervan zijn de themasites, waarmee we in 2020 zijn gestart. De themasites zijn programma- en campagnesites die we nu snel en zelf kunnen bouwen in de eigen huisstijl van de provincie. Ook zijn we in 2020 gestart met de doorontwikkeling van de provinciale website, van een toegankelijke website naar een nog meer gebruikersgerichte website.

De provincie is geen overheid die alleen op zichzelf staat en vanuit die positie communiceert met de buitenwereld. Meer en meer wordt samen gewerkt met de landelijke overheid en provinciale en gemeentelijke overheden. In diverse samenstellingen en constellaties wordt gecommuniceerd. Voor de provincie zaak om hierin het eigen karakter en gezicht te blijven behouden. Naast de themasites die we hiervoor inrichten, werken we ook aan een aanpassing van de huisstijl, specifiek gericht op de provinciale zichtbaarheid in samenwerkingsverbanden en -programma's.

7.1. Provinciale Staten

Beleidsdoel PS

Een toegankelijk en transparant democratisch besluitvormingsproces van Provinciale Staten

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
Opkomstcijfers verkiezingen Provinciale Staten (in % kiezers/stemgerechtigden)			56,1%					> 56%
Landelijke waarde			56,2%					
Eigen indicatoren								
Beleving insprekers en gasten Provinciale Staten ¹⁾	7,1 resp. 8,1	n.v.t.	n.v.t.	7,2 resp. n.v.t.	n.v.t.	≥ 8,0		

¹⁾ Het belevingsonderzoek vindt in principe vierjaarlijks plaats. Begin 2020 is de beleving van de insprekers eenmalig extra gemeten omdat het cijfer in 2017 omlaag was gegaan.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Geschiedschrijving provinciaal bestuur Resultaat 2020 - Opdrachtverlening voor de vervaardiging van de geschiedschrijving van het provinciaal bestuur. Resultaat 2020-2023 - Een aantrekkelijk, toegankelijk beschreven geschiedenis van het provinciaal bestuur.	groen groen	Resultaat 2020 - Begin februari 2020 is de definitieve opdracht verleend aan de Rijksuniversiteit Groningen, middels een door beide partijen ondertekende overeenkomst. Resultaat 2020-2023 - Nadat de beperkende maatregelen met betrekking tot het coronavirus zijn opgeheven, wordt in de loop van 2021 de projectleider namens de RUG, prof. dr. Wolfram, uitgenodigd voor een toelichting op de stand van zaken aan het presidium van Provinciale Staten. Het streven is erop gericht in 2023 de geschiedschrijving te hebben opgeleverd.

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

7.2. Overige bestuursorganen

Beleidsdoel GS en kabinet

1. Beleidsvoorbereiding en uitvoering van beleid binnen door Provinciale Staten vastgestelde kaders
2. Vervullen van schakelfunctie tussen PS en GS, belast met de zorgplichten met betrekking tot kwaliteit van dienstverlening aan burgers

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
N.v.t.								

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
Viering 75 jaar Bevrijding in 2020.	oranje	Als gevolg van de coronacrisis zijn alle activiteiten rond 75 jaar vrijheid in eerste instantie verplaatst van voorjaar 2020 naar de periode oktober 2020 tot en met 5 mei 2021. Het accent van de activiteiten zou komen te liggen op het voorjaar 2021. De Veiligheidsregio heeft gezien de voortdurende coronacrisis moeten besluiten om alle activiteiten tot 1 juni 2021 af te gelasten. Daarmee is er een streep gekomen door de activiteiten zoals oorspronkelijk gepland. Er komt een vervangend programma.

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht

Beleidsdoel Samenwerking en toezicht

Bevorderen van de kwaliteit van het openbaar bestuur (onder andere via samenwerkingsverbanden) en de uitvoering van specifieke wettelijke taken

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023
Verplichte indicatoren (BBV)								
Aantal gemeenten onder preventief toezicht ¹⁾	1	3	3	0	0	0	0	0
Landelijke waarde	5	10	9	9	0	0	0	0
Eigen indicatoren								
Gemeenten en gemeenschappelijke regelingen tijdig (voor aanvang van betreffend begrotingsjaar) in kennis stellen van het voor hen van toepassing zijnde begrotingstoezicht voor het komende jaar	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Alle lokale overheden voldoen voor het grootste deel aan de Archiefwet en hebben met name aandacht voor de specifieke eisen die digitaal archiefbeheer stellen	50%	50%	55%	60%	60%	65%	75%	80%

¹⁾ Bron: ministerie van BZK.

Preventief begrotingstoezicht wordt ingesteld wanneer, naar ons oordeel, de begroting niet structureel en reëel in evenwicht is en het, naar ons oordeel, niet aannemelijk is dat dit evenwicht uiterlijk in het laatste jaar van de meerjarenraming tot stand kan worden gebracht.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Provincie is betrouwbare en transparante partner in samenwerking met gemeenten en andere externe partners door onder andere bevordering participatie en draagvlak bij beleidsvorming en bevordering kennisontwikkeling openbaar bestuur. Resultaat 2020 - Ontwikkeling gebiedsgericht relatiebeheer; mede door het werken met gebiedsgedeputeerden;	groen	Resultaat 2020 - Gebiedsgedeputeerden hebben geïnvesteerd in bestaande en nieuwe relaties. Vóór de coronamaatregelen hebben werkbezoeken plaatsgevonden. Daarna zijn er digitale meetings geweest en vinden contacten plaats waar nodig. - Gerichte ambtelijke inzet van programmamanagers en gebiedsregisseurs vindt plaats op gebiedsontwikkeling.

- Draagvlak bij gemeenten voor gezamenlijke ambities en bestuursstijl en rol provincie bij kwaliteit openbaar bestuur (KOB); - Ontwikkeling afwegingskader en tools, zoals digitalisering en dataficering (open data op hoger niveau), voor (innovatieve) instrumenten voor beleidsvorming, participatie en draagvlak;	groen groen	Het maken van een ruimtelijk economische visie in de A7-N33 zone is gestart samen met de betrokken gemeenten. Ook is nog gewerkt aan een procesvoorstel om te komen tot een gebiedsontwikkeling voor Delfzijl in afwachting van de Omgevingsvisie voor de gehele nieuwe gemeente Eemsdelta. - Er hebben gesprekken plaatsgevonden met de gemeenten, gericht op samenwerking en afspraken bij het programma KOB in de komende periode. - Plan van aanpak en acties digitale participatie en inspraak in kader van COVID-19-maatregelen is opgesteld en uitgevoerd. - Ontwikkeling Participatieleidraad (afwegingskader en tools voor beleidsvorming, participatie en draagvlak) is opgestart. Voorjaar 2021 is hierover een eerste Stateninformatiebijeenkomst. - De Pilot 'Digitale democratie' in samenwerking met het ministerie van BZK en VNG in kader van programma Democratie in Actie gericht op totstandkoming online platform provincie en de Groninger gemeenten is opgestart. De provincie faciliteert samen met BZK en programma Democratie in Actie hierbij de gemeenten. In een leerkring hebben de Groningse gemeenten kennis en ervaring gedeeld. - Samen met NPG en BZK/Democratie in Actie en de gemeenten vormen we de werkgroep Participatie en een provinciaal (leer)netwerk van participatie- en democratie-professionals. We delen kennis en stemmen inzet af. Op 25 september is samen met de werkgroep en BZK een werkdag Participatie voor ambtenaren georganiseerd (honderd deelnemers). - In december is een tweetal bestuurlijke gesprekken met de directeur-generaal van BZK gevoerd (het tweede gesprek met de gezamenlijke provincies) waarbij aandachtspunten voor de Toekomst van het Openbaar Bestuur zijn geformuleerd.
---	---------------------------	---

- Bevordering kennis medewerkers en intensivering aansluiting bij kennis- en onderwijsinstellingen op terrein van het openbaar bestuur.	groen	Eind 2020 zijn de voorbereidingen gestart voor een quickscan, samen met de andere provincies en het ministerie van BZK. De quickscan is een nulmeting van het samenspel tussen ambtenaren, Gedeputeerde Staten, Provinciale Staten en samenwerkingspartners. Deze wordt, volgens planning, voor de zomer van 2021 uitgevoerd. - Er is aangesloten bij c.q. wordt geparticipeerd in kennisnetwerken op gebied van KOB (IPO-verband), uitdaagrecht digitale democratie en participatie (met BZK), ondermijning en weerbaar bestuur. - De provincie en gezamenlijke gemeenten doen mee aan een onderzoek van de RUG (deels gefinancierd door BZK) naar Bestuurlijk Regionale Ecosystemen.
<i>Resultaat 2020-2023</i> - Doorontwikkeling naar toekomstbestendig, krachtig en modern openbaar bestuur;	groen	<i>Resultaat 2020-2023</i> - Wij zijn goed op weg om relaties en samenwerking met de medeoverheden, waaronder de gemeenten (en die tussen gemeenten onderling) te versterken en te verdiepen. Voorbeeld hiervan is de samenwerking van de provincie en de toenmalige gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum om te komen tot een 'gezamenlijke gebiedsagenda Eemsdelta'.
- Tools en werkwijzen voor draagvlak en participatie zijn in organisatie verankerd en vastgelegd in nota 'Draagvlak en Participatie 2019-2023';	groen	- Wij blijven invulling geven aan onze taak om (opgeschaalde) gemeenten te faciliteren, stimuleren en monitoren met betrekking tot bij (regionale) samenwerking en bestuurskracht.
- Kennisontwikkeling en aansluiting bij kennis- en onderwijsinstellingen zijn toegenomen.	groen	- Afwegingskader, tools en werkwijzen voor (digitale) draagvlak, participatie en inspraak gaan wij in de organisatie verankeren en vastleggen in een door Provinciale Staten in 2021 vast te stellen nota 'Draagvlak en Participatie'. - Wij geven invulling aan het experimenteren met innovatieve draagvlak- en participatie-instrumenten (incl. evaluatie daarvan). - Aan kennisontwikkeling-geven wij een impuls door onder andere uitwisseling van personeel, traineeships, stages en thema- en kennisbijeenkomsten. - Met kennis- en onderwijsinstellingen ontwikkelen wij gezamenlijke leergangen en kennisbijeenkomsten.

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Bestuurlijke organisatie, samenwerking en gemeentelijke herindeling: - Faciliteren gemeenten bij herindelingsprocessen of hun oriëntatie op de bestuurlijke toekomst;	groen	- De gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum zijn gefaciliteerd bij het (wetgevings)proces gericht op de totstandkoming van de nieuwe gemeente Eemsdelta per 1 januari 2021. Op 1 januari 2021 zijn de gemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum opgegaan in de gemeente Eemsdelta. - De herindelingsregeling tot grenscorrectie tussen de gemeenten Schiermonnikoog en Het Hogeland, die tevens gepaard gaat met een wijziging van de grenzen tussen de provincies Fryslân en Groningen, is op 30 september 2020 door Provinciale Staten vastgesteld. Op 1 januari 2021 is de grenscorrectie ingegaan. - Op verzoek van de gemeente Pekela hebben wij een verkenning ondersteund naar de wijze waarop de bestuurskracht van de gemeente voor de langere termijn, zowel in lokaal als regionaal perspectief op voldoende niveau kan blijven. Deze verkenning is afgerond. - Ten aanzien van de nieuwe gemeente Eemsdelta per 1 januari 2021 hebben wij de definitieve grenzen beschreven, de verkiezingsdatum en overige kiesrechtelijke data alsmede het zetelaantal van de nieuwe raad vastgesteld. Tevens hebben wij een tijdelijke secretaris en griffier aangewezen.
Uitvoeren wettelijke taken in kader van Wet arhi.	groen	
- Interbestuurlijk toezicht (IBT): - Actualiseren maatwerktoezichtsplannen voor de gemeenten Groningen, Het Hogeland, Midden-Groningen, Oldambt, Westerkwartier en Westerwolde;	groen	Actualiseren maatwerkplannen van de gemeenten Groningen, Het Hogeland en Westerkwartier is afgerond. In verband met de coronamaatregelen wordt de werking van deze plannen met een half jaar verlengd. De actualisering maatwerkplannen van de gemeenten Oldambt, Midden-Groningen en Westerwolde is, met vertraging, in 2020 afgerond.

- Toezicht houden op het naleven van de afspraken die voor 2020 staan opgenomen in de maatwerktoezichtsplannen van Groningen, Het Hogeland, Midden-Groningen, Oldambt, Westerkwartier en Westerwolde; - Voorbereiden maatwerktoezichtsplan bij de fusiegemeenten Appingedam, Delfzijl en Loppersum;	groen	- Het toezicht kan ook zonder fysieke contacten doorgang vinden.
	groen	- De werkwijze is bij de gemeentesecretaris van de nieuwe gemeente Eemsdelta geïntroduceerd en akkoord bevonden. In het najaar is in digitale bijeenkomsten overeenkomst bereikt over een eerste maatwerktoezichtsplan voor Eemsdelta.
	groen	- De deadline voor het aanleveren van systematische informatie is verschoven naar half september, de aangeleverde informatie is akkoord.
	oranje	- Vervolggesprekken stonden gepland voor najaar 2020, het is niet gelukt deze doorgang te laten vinden (COVID-19, pensionering Wabo-toezichthouder). Nieuwe planning is voorjaar 2021.
	groen	- Er is nog geen maatwerk voor de waterschappen, wel toezicht op wettelijke taken.
	groen	- De toezichtactiviteiten bij de Drentse gemeenten zijn uitgevoerd.
- Uitvoeren systematisch toezicht bij de gemeenten Pekela, Stadskanaal en Veendam; - Onderzoeken maatwerktoezicht voor Waterschap Hunze en Aa's en Waterschap Noorderzijlvest;	oranje	- Dit wordt verschoven naar voorjaar 2021 (in verband met COVID-19-maatregelen). Er wordt gewerkt aan alternatieven voor een fysieke bijeenkomst.
- Toezicht houden op het naleven van de afspraken die voor 2020 staan opgenomen in de maatwerktoezichtsplannen van Hunze en Aa's en Noorderzijlvest; - Uitvoeren toezichtsactiviteiten in het kader van de noordelijke samenwerking archieftoezicht bij de Drentse gemeenten; - Organiseren van netwerkbijeenkomsten voor de onderwerpen Archief- en informatiebeheer en Omgevingsrecht.	oranje	

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

7.4. Communicatie

Beleidsdoel Communicatie

De provincie Groningen is zichtbaar, betrouwbaar en transparant. Met het evenementenbeleid willen wij het imago van de provincie Groningen versterken en meer toeristen en/of bezoekers van buiten naar onze regio trekken.

Indicatoren								
	Realisatiewaarden				Streefwaarden			
Omschrijving	2017	2018	2019	2020	2020	2021	2022	2023 ³⁾
Verplichte indicatoren (BBV)								
N.v.t.								
Eigen indicatoren								
Aantal volgers Twitter ¹⁾	17.628	18.322	20.088	21.300	20.000	21.000	22.000	23.000
Bekendheid provinciale informatiepagina bij de inwoners ²⁾	50%	48%	41% ³⁾	n.v.t.	55%	55%	55%	55%
Inwoners actief betrekken bij provinciaal beleid ⁴⁾	38%	38%	53%	n.n.b.	48%	50%	55%	57%
Waardering website 'goed'	55%	43%	60%	65%	75%	80%	80%	80%
Totaal aantal bezoekers voor de jaarlijks gesubsidieerde evenementen van het Uitvoeringsprogramma Evenementen ⁵⁾	104.857	177.895	205.552	41.700	> 300.000	> 300.000	> 300.000	> 300.000
Percentage groei aantal bezoekers van buiten de regio voor de jaarlijks gesubsidieerde evenementen ⁵⁾	-1%	10%	6%	0%	> 5%	> 5%	> 5%	> 5%

¹⁾ Aantal volgers Facebook 6504, LinkedIn 16495, Instagram 450 en YouTube 338.

²⁾ Gezien de dalende bekendheid met de informatiepagina is dit concept halverwege 2020 gestopt en is de bekendheid hiermee niet meer gemeten. In 2021 wordt gekozen voor een ander concept dat beter aansluit bij de inwoners.

³⁾ Vanwege een herberekening over het totaal aantal ondervraagden, is het realisatiepercentage van 58% (zie Rekening 2019) aangepast naar 41%.

⁴⁾ Als gevolg van de coronacrisis hebben veel bewonersbijeenkomsten in 2020 niet plaatsgevonden - wel is gewerkt aan nieuwe vormen van online participatie. In mei/juni verwachten de realisatiegegevens over 2020 verwacht.

NB. Voor de periode vanaf 2022/2023 wordt er met nieuwe indicatoren gewerkt, die meer informatie geven over het effect van communicatie met inwoners, ondernemers en bezoekers.

⁵⁾ Als gevolg van de coronacrisis hebben veel evenementen in 2020 niet plaatsgevonden.

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
Uitvoeren Uitvoeringsprogramma Evenementen 2016-2020: ondersteunen van de evenementen die op de shortlist evenementen 2020 staan; eind 2019 wordt bepaald welke evenementen wij in 2020 gaan ondersteunen.	oranje	Op 28 januari 2020 is vastgesteld dat wij dertien jaarlijks terugkerende evenementen in 2020 financieel ondersteunen met bijdragen variërend van € 10.000 tot € 35.000. Veel evenementen zijn vervolgens niet doorgegaan vanwege de coronacrisis. Zij hebben hun subsidie behouden voor uitstel (naar 2021) of de subsidie 2020 (deels) laten uitbetalen indien er sprake was van aantoonbare gemaakte kosten.
Vorbereiding en beleidsontwikkeling (kader nieuw evenementenbeleid) voor de periode vanaf 2021.	groen	Het provinciale evenementenbeleid is integraal meegenomen in de Strategische Visie Vrijtijdseconomie provincie Groningen 2021-2030 (spoor 3 evenementen als poort naar de lokale omgeving). Deze visie is op 3 februari 2021 door uw Staten vastgesteld. Het eerste Uitvoeringsprogramma Vrijtijdseconomie zullen wij halverwege 2021 aanbieden.
Uitvoeren van de notitie Kwaliteit van Communicatie. Deze notitie is gebruikt als leidraad en uitvoeringsagenda voor het team communicatie in 2019 en wordt voortgezet in een jaarplan voor 2020.	oranje	- Door het voortduren van de coronacrisis zijn er nauwelijks bijeenkomsten georganiseerd die een bijdrage hebben kunnen leveren aan het zichtbaar maken van het provinciaal beleid. De wijze van communiceren was vooral online. De inzet van beeld hierbij heeft een grote vlucht genomen, waarmee sterk wordt ingezet op het maken van korte filmpjes en online presentaties. - Een voorstel om de organisatie en uitvoering van de communicatie op een nieuwe leest te schoeien is in samenhang gebracht met de organisatieontwikkeling (zie ook programma 8, deelprogramma Bedrijfsvoering). Met de organisatie en de specifieke overlegstructuren die zich richten op de nieuwe provinciale organisatie, is in kaart gebracht wat de precieze scope en taken van de communicatieafdeling gaan worden en hoe dit opnieuw wordt ingebed in de organisatie. Dit krijgt zijn beslag in 2021.

Bijdrage verbonden partij aan beleidsdoel

Prestaties	Voortgang	Toelichting
N.v.t.		

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2019	Primitieve begroting 2020	Begroting 2020 na wijziging	Rekening 2020	Vershil
LASTEN					
Provinciale Staten	2.761	2.940	2.960	2.616	344
Overige bestuursorganen	3.726	2.902	3.328	3.041	287
Bestuurlijke samenwerking	3.054	3.404	4.061	3.346	716
Communicatie	2.019	1.668	1.596	1.842	-246
Totaal lasten	11.559	10.914	11.944	10.845	1.100
BATEN					
Provinciale Staten	30	0	0	27	27
Overige bestuursorganen	158	153	180	182	3
Bestuurlijke samenwerking	108	0	75	20	-55
Communicatie	6	1	1	0	-2
Totaal baten	302	155	256	229	-27
Saldo	11.257	10.760	11.689	10.615	1.073
RESERVEMUTATIES					
Toevoegingen	-6		42	42	
Onttrekkingen	763		111	111	
Saldo reservemutaties	-769	0	-69	-69	0
Saldo na reservemutaties	10.488	10.760	11.620	10.546	1.073

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Provinciale Staten			
- <i>Geschiedschrijving provinciaal bestuur</i> De opdracht om te komen tot een geschiedschrijving van het provinciaal bestuur is in 2020 aan de RUG gegeven. De overeenkomst is vorig jaar gesloten en de oplevering van de geschiedschrijving is voorzien voor 2023. Wij stellen daarom voor de middelen via bestemming van het rekeningresultaat over te boeken naar 2021.	350		
- <i>Overig</i>	90	26	
- <i>Apparaatskosten</i>	-97	1	
Totaal verschil	343	27	0
Overige bestuursorganen			
- <i>Voorziening Appa</i> Pensioenuitvoerder APG doet jaarlijks een berekening van de actuariële waarde van de pensioenaanspraken van de actieve bestuurders, bestuurders met recht op een uitkering en van de reeds gepensioneerde bestuurders. Als gevolg van de meest recente berekeningen moeten we de voorziening ophogen. De daarvoor benodigde middelen komen ten laste van het rekeningresultaat.	-236		

- <i>Viering 75 jaar bevrijding</i> Als gevolg van de coronacrisis zijn alle activiteiten rond 75 jaar vrijheid in eerste instantie verplaatst van voorjaar 2020 naar de periode oktober 2020 tot en met 5 mei 2021. Het accent van de activiteiten zou komen te liggen op het voorjaar 2021. De Veiligheidsregio heeft gezien de voortdurende coronacrisis moeten besluiten om alle activiteiten tot 1 juni 2021 af te gelasten. Daarmee is er een streep gekomen door de activiteiten zoals oorspronkelijk gepland. Er komt een vervangend programma. De niet bestede middelen worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.	52		
- <i>Overig</i>	53	2	
- <i>Apparaatskosten</i>	418	1	
Totaal verschil	287	3	0
Bestuurlijke samenwerking en toezicht			
- <i>Samenwerking met gemeenten en andere overheden (waaronder pilot Democratie in Actie - Digitale Democratie)</i> Het rijksprogramma Democratie in Actie - Digitale Democratie is later en langzamer begonnen dan gepland. In 2021 zal deze achterstand zoveel mogelijk worden ingehaald. Daarnaast zijn een aantal projecten in het kader van Kwaliteit Openbaar Bestuur niet of nog niet uitgevoerd, welke naar verwachting in 2021 en later worden uitgevoerd. Ook waren er kosten verwacht van onderzoeken voor een aantal gemeenten, deze gemeenten hebben uiteindelijk geen aanvraag gedaan in 2020.	301	-75	
- <i>Overig</i>	-53	20	
- <i>Apparaatskosten</i>	467	0	
Totaal verschil	715	-55	0
Communicatie			
- <i>Voorlichting en bijeenkomsten</i> Als gevolg van de coronacrisis zijn veel communicatiecampagnes, acties, bijeenkomsten, etc. niet doorgegaan. In de loop van het jaar hebben we een betere modus kunnen vinden om de beleidsvoorlichting (weer) (online) vorm te geven. De resterende middelen vallen vrij ten gunste van het rekeningresultaat.	253	-1	
- <i>Overig</i>	72		
- <i>Apparaatskosten</i>	-571		
Totaal verschil	-246	-1	0
Totaal verschillen programma	1.099	-26	0

Bedragen x € 1.000

8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering

Inleiding

Het programma Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering bestaat uit de deelprogramma's:

1. Bedrijfsvoering
2. Algemene dekkingsmiddelen

Bereikt in 2020

Voor de belangrijkste bedrijfsvoeringsresultaten zie paragraaf Bedrijfsvoering (deel 3).

8.1. Bedrijfsvoering

Prioriteiten

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Organisatieontwikkeling - Lerende organisatie <i>Resultaat 2020</i> - Afronding lopende traject organisatieontwikkeling.	oranje	<i>Resultaat 2020</i> De organisatieontwikkeling, die in de uitvoering enigszins belemmerd is door de coronacrisis, loopt door met behulp van diverse digitale hulpmiddelen. Op basis van het werk van diverse teams (waaronder vijf teams van de werkpakketten Talenten, Processen, Ondersteuning, Structuur en Leiderschap) worden stapsgewijs veranderingen in gang gezet waarmee het gewenste eindbeeld voor de organisatie steeds scherper wordt. De organisatie is steeds beter in staat om zich snel en adequaat aan te passen aan de veranderende eisen die aan de organisatie worden gesteld door externe en interne ontwikkelingen. In aansluiting op de stappen die in 2019 zijn genomen (analyse en toekomstscenario's die hebben geleid tot missie, visie en kernwaarden) hebben we in 2020 de derde stap gezet, het opstellen en het starten uitvoeren van een veranderagenda.
<i>Resultaat 2020-2023</i> Flexibele organisatie met behoud van kennis en ruimte geven aan talent, bijvoorbeeld een nieuw traineeprogramma;	groen	<i>Resultaat 2020-2023</i> Binnen de organisatieontwikkeling zijn momenteel vijf teams aan de slag om onderwerpen nader uit te werken. Een team houdt zich bezig met Talenten waarbij dus nadrukkelijk aspecten als behoud van kennis en ruimte geven aan talent aan de orde is. De flexibele organisatie wordt (in ieder geval) in het team Structuur onder de loep genomen en ook in andere teams (processen, ondersteuning en leiderschap) zal dit aan de orde komen. Er is een plan van aanpak voor een traineeprogramma dat kan starten begin 2021. Dit programma sluit aan bij de uitgangspunten van de ambitie van de lerende organisatie uit het coalitieakkoord.

- Personeelsbestand afspiegeling samenleving; - Flexibilisering van apparaatskosten.	oranje groen	- De organisatie onderneemt activiteiten die ondersteunen aan een inclusieve organisatie met een divers personeelsbestand en een optimale inzet van de diversiteit van talenten. Gestart is met de pilot impuls vrouwen in hogere functies, er is een aantal dialoogsessies geweest over de bewustwording rond diversiteit en inclusie en er is een actieplan gereed met stimulerende maatregelen om een meer evenredige balans man/vrouw te realiseren. In het voorjaar 2021 start het volgende traineetraject, dat een bijdrage zal leveren aan de verjonging van de organisatie. Er wordt extra energie gestoken in ruimte creëren voor de uitvoering van de Participatiewet. Dit heeft geleid tot nieuwe instroom, echter de coronacrisis heeft wel een negatieve invloed op het aantal gerealiseerde banenafspraken. Zie voor uitwerking bij Uitvoering Participatiewet. - De flexibilisering van de apparaatskosten personeel (AKP) houdt in dat de personeelskosten niet meer per afdeling worden toebedeeld. Hierdoor kan personeel flexibeler worden ingezet waar capaciteit nodig is. De eerste ideeën over de flexibilisering zijn de afgelopen periode uitgewerkt in het kader van de organisatieontwikkeling en zullen in het komende jaar verder worden uitgewerkt als onderdeel van de Veranderagenda. De flexibilisering van de apparaatskosten maakt onderdeel uit van twee van de vijf werkpakketten, namelijk processen en structuur. De uitwerking hiervan sluit aan bij de vastgestelde besturingsfilosofie. De ideeën zijn meegenomen in het project Basis op Orde. Dit project gaat verder dan alleen de flexibilisering van de AKP.
---	----------------------------	--

- Beheer en onderhoud informatiesystemen <i>Resultaat 2020</i> Op peil brengen budgetten voor beheer en onderhoud informatiesystemen: - Werving & selectie (intern) personeel; - Uitstroom extern personeel; - Opgeleide medewerkers; - Inrichten D2i-organisatie ('demand to invoice').	groen groen groen oranje	<i>Resultaat 2020</i> Op peil brengen budgetten voor beheer en onderhoud informatiesystemen: - Werving is gestart voor zover budget is toegewezen. - Uitstroom is gestart. - Opleidingsplan en budget is vastgesteld. - Dit wordt uitgevoerd door externen. Structurele inbedding moet nog starten. Budget wordt overschreden.
--	--	---

Regulier

Prestaties	Voortgang	Toelichting
- Duurzame bedrijfsvoering <i>Resultaat 2020</i> Project Gevelrenovatie+: - Groot onderhoud buitenzijde van het provinciehuis samen met verbetering duurzaamheid en binnenklimaat verbeteren; - Project Gasloos Provinciehuis: - Het verbruik van aardgas in het provinciehuis tot nul reduceren.	groen groen	<i>Resultaat 2020</i> - Samen met de aannemer (BAM) hebben we in het afgelopen jaar het programma van eisen uitgewerkt tot een uitvoerbaar ontwerp binnen het taakstellend budget. Dit proces is inmiddels voltooid en het uitvoeringscontract is gereed. In verband met de (mogelijke) aanwezigheid van vleermuizen en het feit dat werken op daken in de winter vanuit Arbo minder gewenst is, is de start van de uitvoering vastgesteld op eind maart 2021. De uitvoering duurt vervolgens tot november 2021. - Financieel blijft het project binnen de gestelde kaders. - Het project Gasloos is inmiddels grotendeels afgerond en de installaties zijn opgeleverd. We zijn gasloos! Het systeem draait naar behoren en de beheerfase is ingegaan. Twee elementen moeten nog worden voltooid. De eerste is het vullen van de buffertanks met 'phase changing materials'. Helaas is de uitvoering daarvan fors vertraagd als gevolg van leveringsproblemen. Momenteel draaien we zodoende met een kleinere buffercapaciteit dan bedacht. Het systeem kan hier goed mee omgaan, maar draait iets minder optimaal. Het tweede nog niet voltooide element is het halen van warmte uit de gracht.

Nieuw inkoopbeleid én Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI): - Herzien inkoopbeleid met doelen nieuwe coalitieakkoord; - Opstellen van een actieplan voor het Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen. <i>Resultaat 2020-2023</i> Nieuw inkoopbeleid én Manifest Maatschappelijk Verantwoord Inkopen (MVI): - Het inkoop- en aanbestedingsbeleid geeft sturing aan de inkoopfunctie. Het beleid vormt het kader waarbinnen beschikbare middelen op objectieve, transparante en non-discriminatoire wijze worden besteed.	oranje oranje groen	Hiervoor is het wachten op de vergunning om door de monumentale kademuur te mogen gaan. De verwachting is dat dit projectdeel in het voorjaar kan worden gerealiseerd, ruim op tijd voor het eerste gebruiksmoment in de zomer. Het project zit financieel, kwalitatief en qua planning binnen de gestelde kaders. - Inmiddels zijn we gestart met de opstart van het herziene inkoopbeleid. Dit om richting te bepalen waarna beleids- en uitvoeringskaders worden opgesteld. Doel is medio 2021 gereed te zijn. - Tevens wordt ingezet op het opstellen van een MVI-actieplan als uitvoeringsplan van het beleid. Hiermee is een start gemaakt en wordt vervolgd in 2021. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Aangezien de coronamaatregelen impact hebben op de uitvoering zullen - zoals het nu lijkt - de beoogde resultaten (opstellen inkoopbeleid en MVI-actieplan) medio 2021 bereikt worden.
• Lerende organisatie - opleidingen <i>Resultaat 2020</i> - Medewerkers hebben de opleidingen gevolgd die wettelijk verplicht zijn voor het uitvoeren van de functies, of die noodzakelijk zijn om de functie op voldoende niveau te kunnen uitvoeren <i>Resultaat 2020-2023</i> - Medewerkers zijn opgeleid om te kunnen functioneren in de veranderende omgeving en zij voldoen aan de wettelijke vereisten.	groen oranje	<i>Resultaat 2020</i> - Per afdeling is een budget beschikbaar voor wettelijk verplichte en noodzakelijke scholingstrajecten. Afdelingshoofden zijn hier als integraal manager voor verantwoordelijk. Ondanks corona en alle gevolgen van dien is in 2020 ruim € 300.000 uitgegeven aan wettelijk verplichte en noodzakelijk trajecten. Dit is een zelfde bedrag als voorgaande jaren. <i>Resultaat 2020-2023</i> - Sinds 2018 hebben medewerkers de beschikking over een Persoonlijk OntwikkelBudget (POB) van € 5.000 (voor vijf jaar). Dit budget zetten zij in voor hun professionele ontwikkeling. Daarnaast kunnen medewerkers deelnemen aan incompanytrajecten. Deze trajecten zijn sterk gerelateerd aan de

8.2. Algemene dekkingsmiddelen

Het deelprogramma Algemene dekkingsmiddelen bestaat uit de volgende onderdelen:

1. Algemene uitkering uit het Provinciefonds
2. Opcenten motorrijtuigenbelasting
3. Saldo van de financieringsfunctie
4. Dividend
5. Saldo overige algemene dekkingsmiddelen
6. Onvoorziene uitgaven
7. Vennootschapsbelasting
8. Saldo mutaties reserves

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de algemene dekkingsmiddelen en onvoorziene uitgaven. Onder deze tabel wordt een aantal onderdelen kort toegelicht. In de paragraaf Lokale heffingen (deel 3) gaan wij naast opcenten motorrijtuigenbelasting in op de diverse leges en overige heffingen. In deel 4. Balans en toelichting geven wij een totaalbeeld van de baten en lasten en gaan wij nader in op de financiële positie.

Algemene dekkingsmiddelen	rekening 2019	primitieve begroting 2020	begroting 2020 na wijziging	rekening 2020	verschil
Opcenten motorrijtuigenbelasting	57.271	57.777	58.379	58.794	415
Uitkering Provinciefonds	194.007	182.527	188.593	188.366	-227
Dividenden	8.333	7.036	7.405	6.846	-560
Saldo financieringsfunctie	14.284	15.081	18.754	18.627	-127
Saldo overige dekkingsmiddelen	119	2.149	-5.000	446	5.446
Onvoorzien	0	-250	-250	0	250
Saldo algemene dekkingsmiddelen	274.015	264.319	267.882	273.079	5.197

Bedragen x € 1.000

Hierna lichten wij de genoemde onderdelen kort toe.

8.2.1. Algemene dekkingsmiddelen uit het Provinciefonds

In 2020 is de algemene uitkering uit het Provinciefonds in de 2020 met ca. € 250.300 verlaagd omdat de fysieke eenheden voor een aantal verdeelmaatstaven (inwoners, miljoenen inwoners, aandeel binnenwater en oeverlengte) zijn geactualiseerd. Ook heeft een kleine bijstelling van het onderzoeksbudget en generieke infrastructuur plaatsgevonden.

8.2.2. Opcenten motorrijtuigenbelasting

De opbrengst opcentenheffing motorrijtuigenbelasting 2020 is circa € 415.000 hoger (+0,7%) uitgevallen dan geraamd. Dit positieve resultaat is gebaseerd op gegevens die we begin januari 2021 van de Belastingdienst hebben ontvangen. De ontwikkeling en samenstelling van het wagenpark heeft ertoe geleid dat de gerealiseerde opbrengst circa € 102.000 hoger uitvalt dan eerder is geraamd. Het overige verschil is te wijten aan het feit dat we voor de raming van de mrb een model hanteren waarin we op drie momenten per jaar het werkelijke aantal geregistreerde voertuigen invoeren. In werkelijkheid vinden mutaties dagelijks plaats. We kunnen dus niet exact inschatten op welk moment van het jaar auto's in onze provincie worden geregistreerd.

Volledigheidshalve vermelden we dat er een onzekerheid bestaat op de volledige inning van de opcenten motorrijtuigenbelasting, net als dat in andere jaren ook het geval was. De wetgever heeft bepaald dat de berekening, oplegging en incasso van de opcenten motorrijtuigenbelasting wordt uitgevoerd door de Belastingdienst. De informatie van de Belastingdienst is ontoereikend om als provincie de juistheid en volledigheid van de opbrengsten op voertuigniveau te kunnen vaststellen. Door de systematiek te kiezen van de berekening, oplegging en incasso door de Belastingdienst, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de opcenten motorrijtuigenbelasting geen provinciale verantwoordelijkheid is. Dit betekent dat door de provincies geen zekerheden omtrent omvang en hoogte van de opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting kan worden verkregen.

In deel 3 Paragrafen van deze jaarstukken hebben wij in paragraaf 4 Lokale heffingen het beleid ten aanzien van de opcentenheffing motorrijtuigenbelasting (4.2) alsmede de lokale lastendruk (4.3) toegelicht. Daarbij is tevens de lokale lastendruk vergeleken tussen provincies onderling. Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar deze paragraaf.

8.2.3. Saldo van de financieringsfunctie

Voor een nadere toelichting verwijzen wij naar de paragraaf Financiering in deel 3 van deze Jaarstukken.

8.2.4. Dividend

De realisatie van dividenden in 2020 was gelijk aan de bij de Najaarsmonitor 2020 bijgestelde geraamde bedragen.

8.2.5. Saldo overige algemene dekkingsmiddelen

In 2020 zijn geen inkomsten gerealiseerd in verband met de verrekening van de btw met het BTW-compensatiefonds.

8.2.6. Onvoorziene uitgaven

Bij de Begroting 2020 is voor de jaren 2020-2023 het begrote bedrag verlaagd van € 0,5 miljoen naar € 0,25 miljoen. In 2020 hebben wij geen gebruik hoeven te maken van dit budget.

8.2.7. Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 geldt de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 ook voor overheidsondernemingen. Dit betekent dat de provincie onder voorwaarden belastingplichtig kan zijn voor de vennootschapsbelasting (vpb).

Op basis van een inventarisatie en afstemming met de Belastingdienst is de conclusie dat de provincie geen activiteiten heeft die leiden tot betaling van vennootschapsbelasting.

De provincie zal ieder jaar bestaande en nieuwe activiteiten (her)beoordelen om te bepalen of er activiteiten zijn die in de heffing van vennootschapsbelasting moeten worden betrokken.

In 2020 heeft de belastingdienst landelijk aangekondigd het beleid rondom horizontaal toezicht te actualiseren. Dat geldt ook voor de provincie Groningen.

In het te actualiseren convenant Horizontaal Toezicht zal ook worden ingegaan op de wijze waarop de provincie 'in control' is als het gaat om de vpb-plicht.

8.2.8. Saldo mutaties reserves

Zie deel 4 Jaarrekening (onderdeel 1.1.) voor een analyse van de reservemutaties.

Lasten en baten

Deelprogramma's	Rekening 2019	Primitieve begroting 2020	Begroting 2020 na wijziging	Rekening 2020	Verschil
LASTEN					
Bedrijfsvoering	39.085	39.707	41.618	39.076	2.542
Algemene dekkingsmiddelen	1.621	1.351	6.059	1.485	4.574
Totaal lasten	40.706	41.058	47.678	40.561	7.117
BATEN					
Bedrijfsvoering	2.862	1.291	1.882	2.431	549
Algemene dekkingsmiddelen	275.635	263.658	273.941	274.564	623
Totaal baten	278.497	264.949	275.823	276.995	1.172
Saldo	-237.791	-223.892	-228.146	-236.434	8.289
RESERVEMUTATIES					
Toevoegingen	49.904	22.996	38.844	40.067	-1.223
Onttrekkingen	38.643	29.363	39.463	42.376	2.913
Saldo reservemutaties	11.261	-6.367	-619	-2.309	1.690
Saldo na reservemutaties	-226.530	-230.259	-228.764	-238.743	9.979

Bedragen x € 1.000

Verschillenanalyse op deelprogrammaniveau	Lasten	Baten	Reserve
Bedrijfsvoering			
- <i>Onverdeelde apparaatskosten</i> Nadat de apparaatskosten bij de Najaarsmonitor 2020 zijn toegerekend aan de programma's hebben nog mutaties in de apparaatskosten plaatsgevonden. Ten laste van de programmabudgetten is de formatie inclusief werkplekfinanciering uitgebreid. Dit heeft betrekking op het landbouwprogramma, klimaatadaptie en het stikstofdossier. Daarnaast is een gedeelte van de gereserveerde stelpost voor de Participatiewet/Quotumregeling toegevoegd aan het personeelskostenbudget van de betreffende afdelingen.	895		
- <i>Stelposten bedrijfsvoering</i> Het restant van de gereserveerde stelpost voor de Participatiewet/Quotumregeling ad € 66.700 valt vrij in het rekeningresultaat. De negatieve stelpost in verband met een nog in te vullen dekking van de formatie-uitbreiding ten laste van 'opgaven en programma's' ad €188.300 is verrekend met de reserve AKP. De ten behoeve van het uitvoeren van onze beleidsvoornemens met betrekking tot open data, informatiestrategie en informatiebeheer opgenomen stelpost ad € 500.000 is niet gebruikt vanwege een herijking van de digitaliseringsstrategie.	378		188
- <i>ICT-dienstverlening</i> De aan derden geleverde ICT-dienstverlening en/of -voorzieningen (licenties, server etc.) zijn niet begroot (ODG, Groningen Bereikbaar, OV-bureau, SER Noord-Nederland en Groninger Gasberaad). De gemaakte kosten zijn op basis van vastgelegde afspraken doorberekend. De begrote ICT-dienstverlening voor ODG (personele inzet) is een fractie lager uitgevallen.	-217	280	63

- <i>Diensten voor derden</i> Met name als gevolg van detacheringen, het uitlenen van personeel en verrichte werkzaamheden voor derden zijn er meer baten gerealiseerd. Deze extra baten komen ten gunste van het AKP-budget van desbetreffende afdeling.	-21	181	
- <i>Overig</i>	102	122	
- <i>Apparaatskosten</i>	1.405	-34	600
Totaal verschil	2.542	549	851
Algemene dekkingsmiddelen			
- <i>Corona-aanpak</i> Over de inzet van de middelen voor de corona-aanpak zijn uw Staten begin december geïnformeerd via brief 2020-112272. Om het Coronafonds vorm te geven hebben verschillende gesprekken plaats gevonden met externe partijen en relevante stakeholders. Daar is gesproken over de gevolgen van de coronacrisis, mogelijke kansen en oplossingen. Dit heeft geresulteerd in de maatregelen zoals verwoord in de brief. Begin 2021 zijn inmiddels een aantal regelingen vastgesteld. Hiervoor is ook het bedrag van 2020 benodigd. De niet bestede middelen worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.	5.000		
- <i>IBOI RSP gemeente Groningen</i> Het aandeel in de IBOI-indexering van gemeente Groningen is begrotingstechnisch ten onrechte als bate verwerkt. Bij de reserve RSP is het begrotingstechnisch ten onrechte als storting verwerkt. Per saldo heeft dit dus geen effect op het resultaat. Het aandeel van de gemeente wordt via de balans verantwoord.		-824	824
- <i>Voorziening Investeringsfonds Groningen</i> Ter versterking van het mkb hebben wij in 2015 het Investeringsfonds Groningen BV (IFG) opgericht. Hiervoor is € 60 miljoen beschikbaar gesteld. Hiervan is inmiddels € 19,9 miljoen getrokken. Uit de Jaarrekening 2020 blijkt dat over 2020 een verlies is geleden van € 0,47 miljoen. Als gevolg van het verlies is de marktwaarde van de deelneming in het IFG lager dan de boekwaarde. Daarom hebben wij de voorziening met € 0,47 miljoen verhoogd. De voorziening bedraagt ultimo 2020 € 2,84 miljoen. Ter dekking van de voorziening hebben wij middelen opgenomen in de Algemene reserve. Zie bestemming rekeningresultaat 2020.	-472		
- <i>Ontvangen opcenten mrb</i> De opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting (mrb) 2020 is € 415.000 hoger (+0,7%) uitgevallen dan geraamd. Dit positieve resultaat is gebaseerd op gegevens die we begin januari 2021 van de Belastingdienst hebben ontvangen. De ontwikkeling en samenstelling van het wagenpark heeft ertoe geleid dat de gerealiseerde opbrengst ca. € 101.900 hoger is uitgevallen. Met het model dat wij gebruiken om de opcenten mrb te ramen trachten we de werkelijkheid zo goed mogelijk te benaderen. In werkelijkheid muteren voertuigregistraties dagelijks waardoor er altijd een afwijking zal zijn tussen de begrote opbrengst en de gerealiseerde opbrengst. In 2020 is deze afwijking dus € 313.100.		415	
- <i>Onvoorziene uitgaven</i> In 2020 is geen beroep gedaan op het budget voor onvoorziene uitgaven.	250		
- <i>Overige rentelasten en -baten</i> Eind 2020 is een suppletie-aangifte btw over eerdere jaren opgesteld. Dit leverde een aanvullend verschuldigd btw-bedrag over die jaren op. Als gevolg hiervan hebben we een naheffingsaanslag ontvangen. De naheffingsaanslag is verhoogd met de belastingrente. Hierdoor ontstaat een nadeel op dit budget.	-110	17	

- <i>Rente en kosten nazorg</i>		477	
Met betrekking tot het nazorgfonds gesloten stortplaatsen is eind 2017 circa € 6,7 miljoen uitgezet door middel van een duurzaam aandelenfonds. Dit fonds wordt op balansdatum 31 december jaarlijks gewaardeerd tegen de dan geldende marktwaarde (ter beoordeling of het totale fondsvermogen nog wel in evenwicht is met het doelvermogen binnen het nazorgfonds). In 2020 is het aandelenfonds gestegen en leidt tot een hogere marktwaarde van het fonds op balansdatum van circa € 8,7 miljoen. Dit is een stijging van circa € 0,5 miljoen (ruim 5%) ten opzichte van de eindstand van 2019. Deze opbrengst wordt gestort in de voorziening nazorg gesloten stortplaatsen.			
- <i>Vrijval BTW-compensatiefonds</i>	-1	447	
Voor een aantal partijen vorderen we de btw terug via het BTW-compensatiefonds (doorschuif btw). Een beperkt deel van deze btw komt ten gunste van de provincie. Na een interne administratieve controle is gebleken dat we ten onrechte nog doorbetalingsverplichtingen van eerderen jaren hadden openstaan. Deze verplichtingen hebben we in 2020 laten vrijvallen en naast het 'reguliere voordeel' is hierdoor een totaal voordeel ontstaan van € 447.000.			
- <i>Rente langlopende leningen uitgeleend geld</i>		315	
De gerealiseerde rente over 2020 wijkt ca. € 0,3 miljoen af van de begroting, dit wordt met name veroorzaakt door het extra rendement dat is gerealiseerd met de afwikkeling van een garantieproduct. Dit garantieproduct had een looptijd van tien jaar en was in 2010 afgesloten bij Oyens en Van Eeghen (O&E). De vastrentende waarden waren belegd in obligaties en het vrij belegbare deel in een duurzaam aandelenfonds. Op de einddatum hebben de vastrentende waarden gezorgd voor terugbetaling van de hoofdsom, het minimum rendement van 2% per jaar en het fonds voor het extra rendement van € 6,3 miljoen. Bij het opstellen van de Najaarsmonitor 2020 waren wij nog uitgegaan van een extra rendement van € 6,0 miljoen.			
- <i>Provinciefonds</i>		-250	
In 2020 is de uitkering uit het Provinciefonds in de Decembercirculaire 2020 met circa € 250.300 verlaagd omdat de fysieke eenheden voor een aantal verdeelmaatstaven (inwoners, miljoenen inwoners, aandeel binnenwater en oeverlengte) zijn geactualiseerd en heeft een bijstelling van het onderzoeksbudget en generieke infrastructuur plaatsgevonden.			
- <i>Rente en kosten lening OZG</i>		75	15
In 2016 hebben wij aan het Ommelander Ziekenhuis Groningen (OZG) een achtergestelde lening verstrekt van € 10 miljoen. De eerste twee jaren waren aflossingsvrij en in 2019 is gestart met het aflossen van de lening. In 2020 heeft OZG de provincie laten weten dat zij niet langer kunnen voldoen aan hun aflossingsverplichting en rentebetaling. In 2020 is overeenkomstig het contract de niet betaalde rente opgeteld bij de hoofdsom van de lening. Doordat OZG haar aflossing van € 1,67 miljoen in 2020 niet kon realiseren is meer rente verschuldigd aan de provincie dan waar wij rekening hebben gehouden in de begroting. Dit resulteert in een extra rentebate van circa € 75.000 in 2020. Wij zijn met OZG in gesprek om de leningsvoorwaarden aan te passen.			
- <i>Voorziening deelneming N.V. NOM</i>	-66		
Op basis van de jaarrekening van de N.V. NOM blijkt dat de marktwaarde van het aandeel van de provincie in de NOM ultimo 2020 lager is dan de oorspronkelijke verkrijgingsprijs inclusief de agiostorting. Daarom is de voorziening met € 0,07 miljoen verhoogd. De voorziening bedraagt ultimo 2020 € 0,37 miljoen.			
- <i>Overig</i>	-29	-49	
- <i>Apparaatslasten</i>	2		
Totaal verschil	4.574	623	839
Totaal verschillen programma	7.117	1.172	1.690

Deel 3

PARAGRAFEN

1. Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Definitie weerstandscapaciteit

De beschikbare weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt om de risico's (niet begrote kosten die onverwachts optreden) op te vangen.

De weerstandscapaciteit wordt gedefinieerd als het totaal van de vrije ruimte in de Algemene reserve, de vrij aan te wenden bestemmingsreserves, de onbenutte belastingcapaciteit, het gereserveerde bedrag voor onvoorziene uitgaven en de verwachte begrotingsruimte.

Onderscheid wordt gemaakt in incidentele en structurele weerstandscapaciteit:

- Met incidenteel wordt bedoeld het vermogen om eenmalige financiële tegenvallers op te vangen zonder dat reguliere taken in gevaar komen.
- De structurele weerstandscapaciteit betreft middelen die permanent ingezet kunnen worden om structurele risico's in de lopende exploitatie op te vangen, zonder dat dit ten koste gaat van de uitvoering van de reguliere taken.

Het minimaal benodigde weerstandsvermogen is afhankelijk van het risicoprofiel. De risico's die relevant zijn voor het weerstandsvermogen zijn niet op een andere manier te ondervangen. Onder risico's verstaan de BBV-voorschriften: alle voorzienbare risico's waarvoor geen voorzieningen zijn gevormd of die niet tot afwaardering van activa hebben geleid en van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie. Bij het bepalen van de verwachte impact van risico's moet onderscheid gemaakt worden tussen risico's met incidentele gevolgen en risico's met structurele gevolgen.

Kadernota risicomanagement

De kaders voor weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn vastgelegd in de Kadernota risicomanagement. Deze kadernota is tevens de basis voor het opstellen van de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. In de nota wordt onder meer ingegaan op:

- het begrippenkader bij risicomanagement;
- de beleidslijn weerstandsvermogen en de integratie hiervan in het proces van risicomanagement;
- de wijze waarop de risico's worden geïnventariseerd en gekwantificeerd voor het bepalen van het minimaal benodigde weerstandsvermogen;
- de verdeling van de risico's in drie categorieën, te weten:
 1. gekwantificeerde risico's met dekking uit Algemene reserve (weerstandsvermogen),
 2. risico's die worden gedekt uit reguliere project- en programmabudgetten, zoals bijvoorbeeld RSP-programma en het programma MIT.
 3. risico's die meer te betitelen zijn als toekomstige ontwikkelingen c.q. knelpunten, waarbij wij genoeg gelegenheid hebben om dit op te nemen in toekomstige begrotingen.

Bij de Begroting 2021 hebben we de risico's voor het laatst beoordeeld en het daarbij benodigde weerstandsvermogen berekend. Bij deze Rekening 2020 actualiseren we deze risico's.

Coronacrisis

De uitbraak van het coronavirus COVID-19 heeft een enorm effect op ons allemaal. Deze turbulente tijden brengen ook risico's met zich mee. De wereld om ons heen is in een korte tijd veranderd en het verdere verloop van deze crisis blijft onzeker. Het financiële effect van deze risico's blijft lastig in te schatten, dit geldt voor zowel de korte als de lange termijn. We houden de ontwikkelingen uiteraard scherp in de gaten en reageren daar waar nodig direct op risico's voor onszelf en onze partners. Op diverse onderdelen van deze jaarstukken worden de effecten van deze crisis toegelicht.

Inhoud paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

In deze paragraaf gaan we in op de volgende onderwerpen:

1. Ontwikkeling Jaarstukken 2020 ten opzichte van de Begroting 2021;
2. Inventarisatie van de risico's c.q. het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen, afgezet tegen de beschikbare weerstandscapaciteit.

1.1. Ontwikkeling Jaarstukken 2020 versus Begroting 2021

In de onderstaande tabel worden de verschillen samengevat weergegeven tussen de Begroting 2021 en de actualisatie nu bij de Jaarstukken 2020 ten aanzien van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen en de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit. Dit betreft zowel de geïdentificeerde risico's (A) als de risico's voor de revolverende fondsen (B).

Tabel 1. Benodigd weerstandsvermogen (kwantificering risico's) versus beschikbare weerstandscapaciteit

Benodigd weerstandsvermogen versus beschikbare weerstandscapaciteit	Begroting 2021	Rekening 2020	Mutatie
A: Geïdentificeerde incidentele risico's			
1. Kwantificering risico's (benodigd)	12,91	12,06	-0,85
2. Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit	12,54	12,54	0,00
	-0,37	0,48	0,85
B: Risico's revolverende fondsen			
1. Kwantificering risico's (benodigd)	16,80	16,80	0,00
2. Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit	14,13	13,63	-0,50
	-2,67	-3,17	-0,50
Totaal (A+B)			
1. Kwantificering risico's (benodigd)	29,71	28,86	-0,85
2. Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit	26,67	26,17	-0,50
	-3,04	-2,69	0,35

(bedragen x € 1 miljoen)

Toelichting verschillen Jaarstukken 2020 versus Begroting 2021

A.1: Geïdentificeerde risico's (minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen)

Voor de geïnterpreteerde - en bij deze Jaarrekening tevens geactualiseerde - incidentele risico's (zie ook paragraaf 1.2) bedraagt het minimaal benodigde weerstandsvermogen afgerond € 12,1 miljoen. Bij de Begroting 2021 was het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen bepaald op € 12,9 miljoen (afgerond). Het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is dus afgenomen met afgerond € 0,85 miljoen.

De afname wordt als volgt verklaard:

1. Gewaarborgde geldleningen/garanties (risiconr. A.1)
Door het verlengen van de looptijd en het aanpassen van het aflossingsschema inzake de lening aan de OZG is de risico inschatting op deze lening aangepast. Dit resulteert in een verhoging van het geïdentificeerde risico van € 0,19 miljoen. Daarnaast is door uw Staten de lening in het kader van Spoed voor Jeugd behandeld. Hiervoor hanteren we een geïdentificeerd risico van € 0,11 miljoen.
2. Afvalbedrijven (risiconr. B.1)
Uit de recente rapportage van de ODG is gebleken dat de berekende waarde van het afval is afgenomen met € 0,95 miljoen. Dit komt doordat de hoeveelheid opgeslagen afval is afgenomen.
3. Claims (risiconr. C. 1)
In 2021 is één claim afgehandeld. Hierdoor is het geïdentificeerde risico gedaald met € 0,20 miljoen.

Financieel resumé	
1. Gewaarborgde geldleningen/garanties	0,30
2. Afvalbedrijven	-0,95
3. Claims	-0,20
Afname minimaal benodigde weerstandsvermogen	0,85

(bedragen x € 1 miljoen)

A.2: Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit

Bij de Begroting 2021 was de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit € 12,5 miljoen (onderdeel van de Algemene Reserve). Per jaareinde 2020 is dit bedrag onveranderd. Wel zal bij de voordracht bij deze Rekening voorgesteld worden om een bedrag van € 185.000 te onttrekken uit deze reserve ter dekking van de eerder genoemde claim.

In 2021 is aan de curator van een failliet afvalbedrijf een boedelkrediet verstrekt van € 50.000. Deze is bedoeld om een vervuilde tank te saneren en daarmee milieuvervuiling te voorkomen. Hiermee is rekening gehouden bij de bepaling van het benodigde weerstandsvermogen. Ook voor dit bedrag zal bij de voordracht voorgesteld worden om dit ten laste te brengen van het beschikbare weerstandsvermogen. Rekening houdend met een positief besluit resteert binnen de Algemene reserve onderdeel incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit dan een bedrag van afgerond € 12,3 miljoen.

De incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit is hoger dan de benodigde incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit. Dit vanwege het feit dat per saldo de berekende incidentele risico's zijn afgenomen. Na verrekening van de afgehandelde claim bedraagt het overschot afgerond € 0,3 miljoen (2,5%). Afgezet tegen de fluctuaties in de risico's achten wij vrijwel niet wenselijk.

In de Kadernota risicomanagement is vastgelegd dat, indien uit de beoordeling van het weerstandsvermogen blijkt dat de incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit minder bedraagt dan het benodigde weerstandsvermogen op basis van de risico-inventarisatie, aanvulling plaatsvindt indien de afwijking groter is dan 10%. Dit is nu, bij de Jaarstukken 2020 dus niet van toepassing.

B.1: Risico's revolverende fondsen

Voor de geïnventariseerde risico's voor revolverende fondsen bedraagt het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen € 16,8 miljoen. Dit betreft het risico A.2 Verbonden partijen van € 12 miljoen en het risico A. 1 Leningen, garanties en waarborgen, onderdeel Fonds Nieuwe Doen van € 4,8 miljoen. Dit is gelijk aan de Begroting 2021, er zijn geen mutaties geweest.

B.2: Incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit revolverende fondsen

Tabel 2. Opbouw weerstandscapaciteit revolverende fondsen

	Begroting 2021	Rekening 2020
Buffer IFG en Economic Board Groningen	5,29	4,43
Onttrekking t.b.v. IFG cf. besluitvorming Rekening 2019	-0,86	
Vanuit Provinciale Meefinanciering	1,20	1,20
Uitbreiding vanuit Provinciale Meefinanciering	1,50	1,00
Buffer Fonds Nieuwe Doen	5,00	5,00
Energiebesparingsfonds particulieren	2,00	2,00
	14,13	13,63

(bedragen x € 1 miljoen)

De weerstandscapaciteit revolverende fondsen daalt ten opzichte van de Begroting 2021 met € 0,5 miljoen.

Bij het besluit tot uitbreiding van het fondsvermogen IFG met € 20,0 miljoen hebben uw Staten het besluit genomen om vanuit het krediet Provinciale Meefinanciering gedurende de jaren 2019 tot en met 2025 in totaal € 4,0 miljoen toe te voegen aan de Algemene reserve, onderdeel incidenteel beschikbare weerstandscapaciteit. Hiervan is tot en met 2020 € 1,0 miljoen toegevoegd. Bij de Begroting 2021 is de uitbreiding 2021 van € 0,5 miljoen wel meegeteld.

Investeringsfonds Groningen

In 2020 is de voorziening Investeringsfonds Groningen (IFG) met € 471.602 toegenomen. Dit als gevolg van geleden verliezen.

Bij de voordracht over IFG BV is destijds voorzien dat gedurende de eerste jaren van IFG BV verliezen gemaakt zullen worden. Immers pas bij een exit (gemiddeld na vijf tot zeven jaar) worden mogelijke winsten gerealiseerd. Tussentijds worden alleen opbrengsten gerealiseerd indien financiering plaatsvindt middels het verstrekken van leningen: rente.

Concreet betekent het bovenstaande dat de provincie haar deelneming in IFG BV, door de geleden verliezen, lager dient te waarderen dan de agiostortingen die tot nu toe gedaan zijn. In overleg met onze accountant kiezen wij ervoor om een voorziening te treffen voor de deelneming IFG BV ter grootte van het verlies van IFG BV over het boekjaar 2020. Hiermee komt de totale voorziening op € 2,8 miljoen.

Het opheffen van de voorziening met € 471.602 wordt gedekt door een onttrekking aan de, binnen de Algemene reserve geoormerkte middelen weerstandscapaciteit revolverende fondsen. Hierdoor wordt het negatieve effect op het te bestemmen rekeningresultaat 2020 teniet gedaan. Bij de voordracht zal voorgesteld worden om de opheffing van de voorziening ten laste van de beschikbare weerstandscapaciteit te brengen.

C: Structurele risico's

Naast de incidentele risico's zijn ook structurele risico's geïncventariseerd voor € 1,0 miljoen. Deze structurele risico's betreffen de effecten van rijksontwikkelingen en bezuinigingen. Hiervoor kan de onbenutte belastingcapaciteit, de post onvoorzien of de meerjarige begrotingsruimte worden ingezet.

1. Belastingcapaciteit

De belastingcapaciteit heeft betrekking op extra inkomsten die de provincie Groningen kan genereren als het maximumaantal opcenten op de motorrijtuigenbelasting wordt geheven. Het maximaal aantal opcenten is per 1 januari 2021: 116,9 en per 1 januari 2022 naar verwachting 118,7. Wij heffen per 1 januari 2021: 93,3 opcenten. De capaciteit bedraagt in 2021 circa € 15 miljoen. Daarbij dient wel in acht te worden genomen dat een tariefverhoging voor eerst kan worden doorgevoerd per 1 januari 2022.

In het Coalitieakkoord Verbinden Versterken Vernieuwen hebben we als kader afgesproken dat afgezien van de gebruikelijke jaarlijkse indexering van de opcenten op de motorrijtuigenbelasting er geen extra verhoging van de opcenten plaatsvindt.

2. Gereserveerde middelen voor onvoorziene uitgaven

In de Begroting 2020 hebben wij voor de periode 2021 tot en met 2023 een bedrag gereserveerd van € 250.000 per jaar voor het opvangen van onvoorziene uitgaven.

Met ingang van 2024 is er jaarlijks een bedrag gereserveerd van € 500.000.

3. Verwachte begrotingsruimte 2021-2024

In de Begroting 2021 resteert de volgende begrotingsruimte:

Tabel 3. Resterende begrotingsruimte 2021-2024

Omschrijving	2021	2022	2023	2024
Verwachte begrotingsruimte	2.392,2	2.392,2	2.392,2	1.472,0

(bedragen x € 1.000)

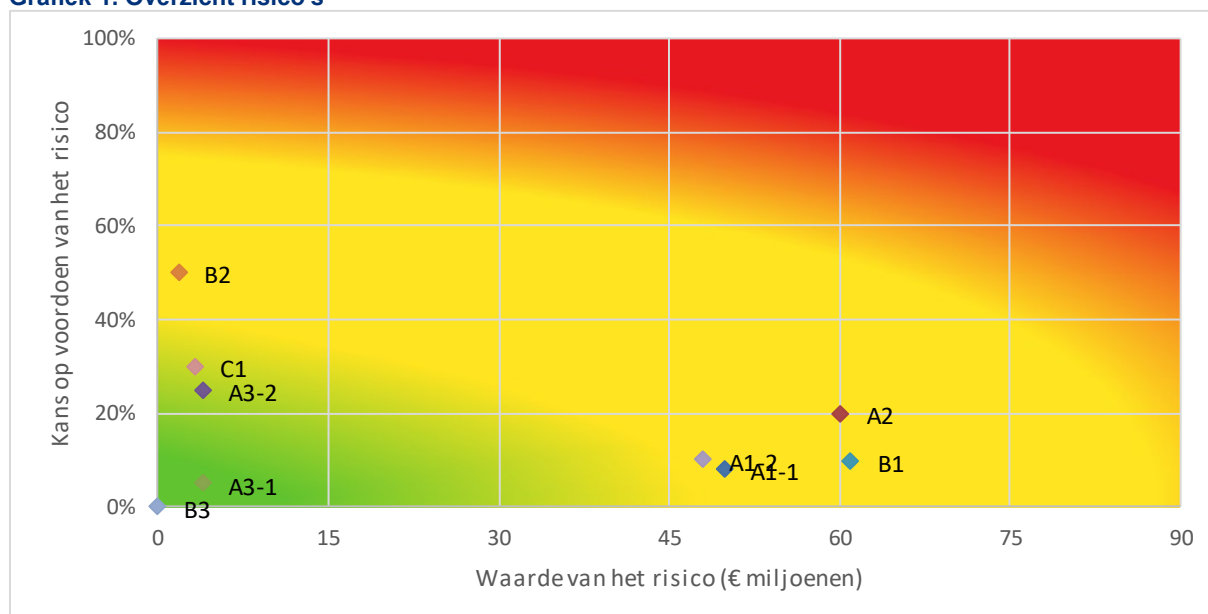
1.2. Inventarisatie van de risico's

Voor het bepalen van het risicoprofiel hebben wij de risico's geïnventariseerd. Wij delen de risico's in onze P&C-documenten in het vervolg als volgt in:

- A. Financieringsrisico's;
- B. Beleidsvoeringsrisico's;
- C. Juridische risico's.

Voor de gekwantificeerde risico's wordt in de risicomatrix zichtbaar welke de grootste risico's zijn en waar de risicobeheersing zich met name op zal moeten richten. De risico's zijn voorzien van een nummer. In deze paragraaf wordt aan de hand van dit nummer het risico nader toegelicht.

Grafiek 1. Overzicht risico's

De geïdentificeerde risico's staan hierna in tabelvorm nogmaals samengevat opgenomen.

Tabel 4a. Geïdentificeerde risico's

			Begroting 2021	Rekening 2020		
			Impact in € miljoen	Waarde in € miljoen	Kans	Impact in € miljoen
Incidentele risico's	A. Financieringsrisico's					
	A.1-1	Leningen, garanties en waarborgen	3,72	49,87	8,1%	4,02
	A.3-1	Effecten rijksontwikkeling	0,20	4,00	5,0%	0,20
	B. Beleidsvoeringsrisico's					
	B.1	Afvalbedrijven	6,93	61,00	9,8%	5,98%
	B.2	IBOI indexeringsverplichting	0,90	1,80	50%	0,90
	C. Juridische risico's					
	C.1	Claims	1,16	3,20	30,0%	0,96
Structurele risico's	Totaal minimaal benodigd weerstandsvermogen		12,91	119,87		12,06
	A.3-2	Effecten rijksontwikkeling	1,00	4,0	25,0%	1,00
	Totaal structurele risico's		1,00	4,0		1,00
Risico's revolverende fondsen	A.1-2	Leningen, garanties en waarborgen	4,80	48,0	10,0%	4,80
	A.2	Verbonden partijen	12,00	60,0	20,0%	12,00
	Totaal risico's revolverende fondsen		16,80	108,0		16,80

A.1 Leningen, garanties en waarborgen (incidenteel en revolverend)

Aard van het risico		Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico (I)			✓
Revolverend (R)			✓
Structureel risico (S)			
Inschatting van kans en impact			
Waarde		€ 49,9 miljoen (I) en € 48,0 miljoen (R)	
Kans		8,07 (I) en 10% (R)	
Impact op benodigd weerstandsvermogen		€ 4,02 miljoen (I) en € 4,80 miljoen (R)	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing			
Achtergrond:	Wanneer de begunstigde van een garantie/borgstelling of de leningnemer van een verstrekte geldlening niet aan de verplichtingen voldoet, komen de eventuele lasten voor de provincie Groningen.		
Aard risico:	De begunstigde van een garantie/borgstelling of de ontvanger van een verstrekte (revolverende) geldlening kan niet aan de verplichtingen voldoen, resulterend in niet incasseerbare vorderingen en/of afwaarderingen voor de provincie Groningen.		
Inschatting van kans en impact:	De provincie heeft in het kader van de provinciale publieke taak leningen verstrekt en waarborgen/garanties afgegeven tot een bedrag van circa € 348,9 miljoen. Voor een bedrag van € 97,9 miljoen betreft dit garanties/borgstellingen en (revolverende) leningen waarbij risico's zijn onderkend. Het gaat om de volgende risico's: 1. Gewaarborgde geldleningen/garanties; 2. Achtergestelde lening Ommelanden Ziekenhuis Groningen (OZG); 3. Kredietunies Groningen, Westerkwartier en Eemsregio; 4. Lening Snel internet; 5. Nesec Shipping Debt Fund (NSDF); 6. Spoed voor Jeugd 7. Fonds Nieuwe Doen. In de tabel hierna hebben we deze risico's uitgewerkt in waarde, kans en impact. Per 31 december 2020 is € 28,8 miljoen verstrekt van de garanties/borgstellingen en (revolverende) leningen waarbij risico's zijn onderkend. Het restant van € 69,1 miljoen (€ 97,9 miljoen - € 28,8 miljoen) wordt in de komende jaren verstrekt. Uitgangspunt is om van het maximum van het totaal te verstrekken bedrag uit te gaan bij de berekening van het minimaal benodigde weerstandsvermogen. Per garantie/borgstelling en/of (revolverende) lening is een risico-inschatting gemaakt. Ten opzichte van de Begroting 2021 doen zich de volgende ontwikkelingen voor: • Het risicobedrag voor garanties en gewaarborgde geldleningen is aangepast aan de werkelijke situatie op 31 december 2020. • De OZG heeft in 2020 het tweede aflossingsbedrag € 1,7 miljoen niet afgelost en vanaf het tweede kwartaal geen rente betaald, omdat niet werd voldaan aan de bancaire ratio's. OZG heeft de provincie geïnformeerd over de ontstane situatie en heeft een herstelplan opgesteld. Op dit moment zijn wij in gesprek met de OZG en onderzoeken wij de mogelijkheden om de leningsvoorwaarden aan te passen. Hierbij wordt zowel gekeken naar de hoogte van de rentepercentages als de looptijd van de lening en het daarbij behorende aflossingsschema. Door de verlenging van de looptijd en het aanpassen van het aflossingsschema vinden wij het niet langer realistisch om een risico inschatting van 12,5% aan te houden en hebben dit nu bepaald op het reguliere uitgangspunt van 20%. Tevens is het leningsbedrag opgehoogd met de bijgeschreven rente in 2020. • De voordracht met betrekking tot de lening in het kader van Spoed voor Jeugd is in uw Staten behandeld. Bij deze actualisatie van de risico's is voor het eerst rekening gehouden met het risico van € 1,1 miljoen voor Spoed voor Jeugd. Afgesproken is dat maximaal de helft van het leningsbedrag voor ons risico is. Bij de risico-inschatting hebben wij overeenkomstig de kaders een reservering van 20% van het risicobedrag aangehouden.		

Getroffen beheersingsmaatregelen:

De primaire beheersingsmaatregelen zijn:

- De provincie Groningen stelt per borgstelling/lening specifieke beheersmaatregelen op om de kans op afwaarderingen te verkleinen (bijv. het toetsen van kredietaanvragen door de kredietunies/fondsen).
- Jaarlijks monitort de provincie Groningen de financiële positie (solvabiliteit en liquiditeit) van de betrokken organisaties door de jaarrekening op te vragen en te beoordelen en neemt actie indien nodig.

Conclusie:

De totale impact van de verschillende risico's bedroeg € 8,52 miljoen bij de Begroting 2021. Dit risico is met € 0,30 miljoen toegenomen. De oorzaak van de mutatie is hierboven toegelicht.

Tabel 4b. Uitwerking risico's leningen, garanties en waarborgen in waarde, kans en impact

	<i>Begroting 2021</i>	Rekening 2020			
Leningen, garanties en waarborgen	<i>Impact in € miljoen</i>	<i>Waarde in € miljoen</i>	<i>Kans</i>	<i>Impact in € miljoen</i>	<i>Vershil in impact</i>
1. Gewaarborgde geldleningen / garanties	0,08	0,54	15,0%	0,08	0,00
2. Achtergestelde lening OZG	0,27	2,29	20,0%	0,46	0,19
3. Kredietunies Groningen, Westerkwartier en Eemsregio	0,25	2,00	12,5%	0,25	0,00
4. Lening Snel Internet	1,47	29,49	5,0%	1,47	0,00
5. Nesec Shipping Debt Fund (NSDF)	1,65	15,00	11,0%	1,65	0,00
6. Spoed voor Jeugd	0,00	0,55	20,0%	0,11	0,11
Subtotaal incidentele risico's	3,72	49,87	8,1%	4,02	0,30
7. Fonds Nieuwe Doen	4,80	48,00	10,0%	4,80	0,00
Subtotaal risico's revolverende fondsen	4,80	48,00	10,0%	4,80	0,00
Totaal	8,52	97,87	9,0%	8,82	0,30

A.2 Verbonden partijen

Aard van het risico		Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico			✓
Revolverend			
Structureel risico			
Inschatting van kans en impact			
Waarde		€ 60,0 miljoen	
Kans		20%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen		€ 12,0 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing			
Achtergrond:	De provincie Groningen heeft in totaal 19 verbonden partijen, bestaande uit 7 publiekrechtelijke organisaties in de vorm van gemeenschappelijke regelingen en 12 private organisaties (besloten en naamloze vennootschappen, stichtingen en een vereniging). Periodiek wordt beoordeeld of de provincie Groningen risico's loopt met een eventuele financiële impact op de minimaal benodigde weerstandscapaciteit met betrekking tot de verbonden partijen. Dit kan voorkomen als verbonden partijen niet langer aan hun verplichtingen kunnen voldoen, resulterend in afwaarderingen (of niet incasseerbare vorderingen) voor de provincie Groningen of doordat verbonden partijen financiële risico's lopen die zij niet zelfstandig kunnen afdekken. Momenteel bestaat een risico, met impact op de minimaal benodigde weerstandscapaciteit, met betrekking tot de deelname in het Investeringsfonds Groningen. In 2016 heeft de provincie een aandelenbelang van 16,67% verworven in de N.V. NOM. Jaarlijks wordt bepaald of op basis van de actuele waarde van de NOM ten opzichte van de verkrijgingsprijs van de aandelen ook afgewaardeerd moet worden. Deze afwaardering wordt gedaan door het treffen van een voorziening. Ultimo 2019 bedraagt de voorziening € 299.000. Op basis van de jaarrekening 2020 moeten wij een aanvullende voorziening nemen van € 66.000 ten laste van het resultaat 2020. Daarmee komt de voorziening ultimo 2020 op € 365.000. Met betrekking tot een deel van de NOM-participaties is een verrekeningssystematiek ontwikkeld met het Rijk en hierop hoeft niet afgewaardeerd te worden. COVID-19 heeft gevolgen voor het openbaar vervoer en dan met name het verminderde gebruik en dus misgelopen reizigersbijdrage. Voor 2020 en 2021 heeft het Rijk een beschikbaarheidsvergoeding OV (BVOV) in het leven geroepen. In het Nationaal OV Beraad (NOVB) is de verwachting uitgesproken dat niet eerder dan in 2025 het gebruik van het openbaar vervoer weer op het oude niveau is. Het NOVB wil daarom afspraken maken voor de situatie na 2021. Het is echter onduidelijk hoe die afspraken eruit komen te zien. Op dit moment laat de ontwerpbegroting van het OV-bureau 2022 een tekort zien van € 6,2 miljoen. Dekking van dit tekort is (mede) afhankelijk van de uitkomsten van de afspraken die in het NOVB worden gemaakt. Voor de jaren 2022-2025 resteert er daarom nog een op dit moment niet te bepalen risico.		
Aard risico:	De provincie Groningen participeert in het Investeringsfonds Groningen. Wanneer het Investeringsfonds Groningen niet aan de verplichtingen voldoet, komen de lasten voor de provincie Groningen.		
Inschatting van kans en impact:	Ieder halfjaar wordt een inschatting gemaakt van de waarde en kans met betrekking tot eventuele risico's. Per 31 december 2020 is ca. € 20,0 miljoen - van het maximum van € 60 miljoen - aan agio gestort in het Investeringsfonds Groningen. De kans op risico's wordt geschat op 20%. Dit percentage is overeenkomstig de provinciale kaders voor revolverend financieren.		

**Getroffen
beheersings-
maatregelen:**

De primaire beheersingsmaatregelen zijn:

- De provincie Groningen heeft een investeringscommissie ingesteld om de kans op afwaarderingen en eventuele bijstortverplichtingen te verkleinen.
- Jaarlijks monitort de provincie Groningen de financiële positie (solvabiliteit en liquiditeit) van het Investeringsfonds Groningen door de jaarrekening op te vragen en te bestuderen en neemt actie indien nodig.
- De overige verbonden partijen worden eveneens periodiek gemonitord.

Conclusie:

De totale impact bedraagt € 12 miljoen, bestaande uit een risico met betrekking tot het Investeringsfonds Groningen. Dit risico is gelijk gebleven ten opzichte van de Begroting 2021.

A.3 Effecten rijksontwikkelingen en bezuinigingen

Aard van het risico		Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico (I)			✓
Revolverend (R)			
Structureel risico (S)			✓
Inschatting van kans en impact			
Waarde		€ 4,0 miljoen	
Kans		5% (I) en 25% (S)	
Impact op benodigd weerstandsvermogen		€ 0,2 miljoen (I) en € 1,0 miljoen (S)	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing			
Achtergrond:	Rijksbezuinigingen Er is op dit moment geen concrete indicatie dat het Rijk in de huidige kabinetsperiode bezuinigingen op de middelen voor de decentrale overheden zal doorvoeren. Op termijn verwachten wij wel bezuinigingen zeker gezien de grote uitgaven die het Rijk doet om de gevolgen van de coronacrisis voor de economie te minimaliseren. Voor 2020 en 2021 heeft het kabinet de accressen in verband met de coronacrisis bevroren waardoor de schommelingen in de uitkering minimaal zullen zijn. De doorwerking van rijksbezuinigingen op het accres Provinciefonds kunnen we in beperkte mate binnen de lopende begroting opvangen vanwege het door ons gehanteerde behoedzame scenario bij het opstellen van de ramingen van de uitkering uit het Provinciefonds. Wij hebben geen indicatie dat taken tussen het Rijk, de provincies en gemeenten (verder) zullen verschuiven. Het is echter niet zeker dat er zich in de nieuwe kabinetsperiode geen verschuiving van taken zullen voordoen. Op basis van deze inschattingen bepalen wij de kansinschatting voor de korte termijn op 5%. Voor de lange termijn handhaven wij deze op 25%. Verdeelmodel Provinciefonds In de tweede helft van 2020 is het onderzoek naar het verdeelmodel Provinciefonds gestart. Dit gebeurt in samenwerking tussen IPO en de ministeries van Binnenlandse Zaken en Financiën. De planning is dat de resultaten in de Meicirculaire 2022 verwerkt kunnen worden, zodat het herziene model per 1 januari 2023 geïmplementeerd kan worden. Voor de langere termijn zal de financiële verhouding Rijk-provincies breder en in samenhang met de ontwikkelingen in het provinciaal belastinggebied worden onderzocht. Normering accressen Provinciefonds Elke vijf jaar wordt de normering van Provincie- en Gemeentefonds geëvalueerd. Ook in 2020 is dat gebeurd. Of de resultaten leiden tot aanpassing van de normering was op moment van opstellen van deze begroting nog niet bekend. Opcenten motorrijtuigenbelasting Eén van de onderdelen waar het Klimaatakkoord de provincies raakt is de stimulering van het elektrisch vervoer. Door in te zetten op elektrisch vervoer (EV) zullen de inkomsten vanuit de provinciale opcenten op de motorrijtuigenbelasting (mrb) dalen. In de huidige (opcenten) mrb zijn de elektrische voertuigen namelijk vrijgesteld van belasting. Indien het aantal elektrische voertuigen de komende jaren fors stijgt, neemt de derving van de inkomsten toe. In het Klimaatakkoord (juni 2019) is opgenomen dat het Rijk instaat voor het in standhouden van hetzelfde of een, qua effect vergelijkbaar, eigen belastinggebied voor de provincies vanaf 2025. Met dit belastinggebied dient de open huishouding van provincies onverkort intact te blijven. Tot 2025 monitoren Rijk en provincies het effect van de toename EV, waarbij wordt uitgegaan van het tarief van 2019. Daarnaast is de Raad voor het Openbaar Bestuur (ROB) gevraagd een advies uit te brengen over de vraag in hoeverre de beleidsvoornemens van het Rijk		

	gerelateerd aan de provinciale opcenten tot een substantiële wijziging in inkomsten van de provincie leiden. Inmiddels heeft het ROB op 1 mei 2020 haar advies uitgebracht aan de minister van Binnenlandse Zaken. De Raad stelt vast dat een eenzijdige maatregel van het Rijk, in dit geval de vrijstelling mrb voor EV-voertuigen, leidt tot een inperking van de belastinggrondslag van de provincies. Dit betekent een aantasting van de open huishouding van de provincies. Door de inperking van de belastinggrondslag lopen zij potentiële inkomsten mis. Bij de afweging of en op welke wijze de provincies gecompenseerd moeten worden dienen de politieke, bestuurlijke en financiële verhoudingen mee te wegen. Zo is in het Interbestuurlijk Programma (IBP), de klimaatopgave nadrukkelijk als een gezamenlijke opgave van de verschillende overheidslagen bestempeld. Tegelijkertijd is bij het sluiten van het Klimaatakkoord niet vastgelegd dat het aandeel van de provincies in de Klimaatopgave bestaat uit het afzien van de opcenten mrb op EV. Uitgangspunt voor de Raad is dat uit artikel 2 Fwv volgt dat zonder een nadrukkelijke politiek-bestuurlijke weging het in de rede ligt dat het Rijk de provincies compenseert voor de gederfde inkomsten uit de opcenten mrb ten gevolge van het invoeren van de (gedeeltelijke) mrb-vrijstelling op (PH)EV's. In IPO-verband wordt het bestuurlijk overleg verder voorbereid. Zolang er echter geen harde afspreken zijn gemaakt, zal het risico van uitholling van de belastinggrondslag reëel blijven. <i>Implementatie Omgevingswet</i> In het Bestuursakkoord Implementatie Omgevingswet dat door Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen is ondertekend, zijn afspraken gemaakt over de implementatie van de Omgevingswet. Doel is dat de wet in 2022 in werking treedt. Over de financiën zijn kaderstellende afspraken gemaakt. Het beeld van de uitgaven, kosten en besparingen die samenhangen met de gehele stelselwijziging wordt met het vorderen van het implementatieproces steeds concreter. Naar aanleiding van opgetreden tekorten zijn afspraken gemaakt over het vereenvoudigen van de stelselwijziging. Op basis van voorlopige ramingen hebben wij voor de implementatie van de Omgevingswet middelen opgenomen in de provinciale begroting. We verwachten de implicaties van de stelselwijziging, van de opgetreden vertraging en van geactualiseerde ramingen over ons implementatietraject in de komende begroting te kunnen vertalen. <i>Opvangen financiële gevolgen</i> In het algemeen geldt dat rijksbezuinigingen en bovenstaande maatregelen van het Rijk alleen tijdelijk op het weerstandsvermogen mogen drukken. Indien het Rijk aanpassingen doorvoert met consequenties voor de provincie, zullen we tijd nodig hebben om deze aanpassingen te kunnen verwerken. Voor de overbrugging zal dan eventueel het weerstandsvermogen aangesproken moeten worden.
Aard risico:	Het risico bestaat dat het Rijk aanvullende bezuinigingen zal doorvoeren en hiervoor een korting op het Provinciefonds zal toepassen of dat bovenstaande maatregelen van het Rijk uit het regeerakkoord onverwachte tegenvallers met zich meebrengen.
Inschatting van kans en impact:	Wij schatten de kans van optreden van deze risico's beperkt in, voor de korte termijn op 5% en voor de lange termijn op 25%. Wij schatten de omvang van het risico van rijksbezuinigingen in op € 0,2 miljoen incidenteel en € 1,0 miljoen structureel.
Getroffen beheersingsmaatregelen:	Door middel van inbreng bij het IPO, maar ook door middel van rechtstreekse contacten met kabinet en parlement, alles in het werk stellen om de omvang van rijksbezuinigingen op de provinciale middelen zo beperkt mogelijk te laten zijn.
Conclusie:	In de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is voor dit risico incidenteel een bedrag van € 0,2 miljoen meegenomen, alsmede structureel € 1,0 miljoen. Ten opzichte van de Rekening 2019 zijn er geen wijzigingen.

B.1 Afvalbedrijven

Aard van het risico		Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico		✓	✓
Revolverend			
Structureel risico			
Inschatting van kans en impact			
Waarde		€ 61 miljoen	
Kans		9,8%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen		€ 5,98 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing			
Achtergrond:	De provincie Groningen is bevoegd gezag voor verschillende afvalbedrijven. In het geval van faillissement en/of calamiteiten kan een situatie ontstaan waarbij het bedrijf niet meer kan voldoen aan de in de vergunning gestelde voorwaarden. Dit kan leiden tot een situatie waarbij gevaren dreigen voor de gezondheid en het milieu. Vanuit de zorgplicht zal de provincie Groningen mogelijk maatregelen moeten nemen om deze gevaren weg te nemen. Dit omvat bijvoorbeeld het verwijderen van de achtergebleven afvalstoffen (geen beleidskeuze) en saneren van de vervuilde grond (in bepaalde gevallen beleidskeuze).		
Aard risico:	In geval van faillissement en/of calamiteiten kan een bedrijf niet meer voldoen aan de in de vergunning gestelde voorwaarden.		
Inschatting van kans en impact:	Halfjaarlijks worden de risico's per afvalbedrijf, waarvan de provincie Groningen bevoegd gezag is, in kaart gebracht. Er wordt onder andere gekeken naar de negatieve restwaarde van de afvalstoffen die liggen opgeslagen bij de verschillende bedrijven. Het risico Afvalbedrijven is berekend op € 6 miljoen. De belangrijkste factoren bij de bepaling van het risico: 1. Door aangescherpte wet- en regelgeving is de toepasbaarheid van bepaalde afvalstoffen beperkter geworden. Dit heeft een negatief effect op de zgn. restwaarde van de betreffende afvalstoffen en dus ook op de omvang van het risico Afvalbedrijven. 2. De omvang van het risico wordt onder andere berekend op basis van de negatieve restwaarden van de afvalstoffen die liggen opgeslagen bij de verschillende bedrijven waarvan de provincie Groningen bevoegd gezag is. Hiervoor zijn per afvalstof/-categorie normbedragen bepaald aan de hand van a) breed verkregen (landelijke) realistische informatie over afvoer en/of verwerkingskosten van de afvalstromen en b) van landelijke wet- en regelgeving voor afvalstromen. Door het gebruik van normbedragen is het probleem dat de bedrijven zelf de negatieve restwaarde voor dezelfde afvalstoffen verschillend waarderen weggelaten. De waardebepaling van de negatieve restwaarden op basis van normbedragen wordt door ODG op een consistente waarderingsmethodiek voor alle afvalbedrijven toegepast. NB. De verwachting is dat het Landelijk Meldpunt Afvalstoffen (LMA) de normbedragen ook gaat hanteren.		
Getroffen beheersingsmaatregelen:	Wij hebben de volgende beheersingsmaatregelen getroffen: • De provincie Groningen verleent vergunningen en handhaaft conform de interne en externe wet- en regelgeving. • De provincie Groningen monitort de afvalstromen en de financiële positie van de risicovolle bedrijven en rapporteert hierover halfjaarlijks. Deze rapportage wordt door ons geëvalueerd en waar nodig verbeterd. • De provincie Groningen lobbyt bij het Rijk voor een regeling voor financiële zekerheidsstelling (zoals de Brzo-zekerheidsstelling).		
Conclusie:	Ten opzichte van de Begroting 2021 is het risico afgenomen met circa € 0,97 miljoen. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door de afname van het (negatieve waarde) afval.		

B.2 IBOI-indexeringsverplichting

Aard van het risico	Beleidskeuze	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico		✓
Revolverend		
Structureel risico		
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 1,8 miljoen	
Kans	50%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 0,9 miljoen	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	In het convenant RSP zijn afspraken gemaakt over de hoogte van rijks- en regiobijdrage aan het programma. Ook met de gemeente Groningen (die een deel van de regiobijdrage levert) zijn afspraken gemaakt over de indexering van de regiobijdrage.	
Aard risico:	Bij de Voorjaarsnota 2015 is besloten om vanaf het boekjaar 2015 de rentetoerekening voor RSP-middelen te wijzigen van het gemiddelde van kort/lang geld naar kort geld. Omdat er een indexeringsverplichting bestaat over de middelen die de provincie voor cofinanciering beschikbaar heeft, is bij de Voorjaarsnota 2015 eveneens besloten een stelpost in het leven te roepen ter dekking van het risico dat de nu toegerekende lagere rente onvoldoende is om de indexeringsverplichting op te vangen. De provincie loopt het risico dat de in de stelpost opgenomen middelen onvoldoende zijn om te voorzien in de kosten die met de verplichte indexering annex zijn. Bij de Kadernota 2019-2023 is dit percentage verhoogd naar 1,5%, hetgeen ook nu nog een realistisch percentage blijkt.	
Inschatting van kans en impact:	De omvang van de stelposten is opnieuw bepaald, uitgaande van genoemde IBOI van 1,50% voor de jaren 2021 en verder. Voorts is vanwege de langzamer dan eerder voorziene uitvoering van het programma de doorrekening doorgetrokken tot en met 2025. De stelpost in de Begroting 2020 is hierdoor aangevuld met € 0,66 miljoen. Het risico bestaat echter dat de IBOI hoger zal zijn dan het gehanteerde uitgangspunt van 1,5% voor de jaren 2021 en verder. We hebben dit risico gewaardeerd door het scenario door te rekenen dat de IBOI niet 1,50% per jaar zal zijn, maar 2,0% in de jaren 2021 en verder. Dit zou leiden tot een extra indexeringslast van € 1,8 miljoen voor de provincie Groningen. De risicowaarde is ten opzichte van de Begroting 2021 gelijk gebleven.	
Getroffen beheersingsmaatregelen:	Ter gedeeltelijke beheersing van het risico is sprake van een jaarlijkse stelpost indexering.	
Conclusie:	In de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen is voor dit risico een bedrag van € 0,9 miljoen meegenomen. Dit bedrag is ten opzichte van de Begroting 2021 gelijk gebleven.	

B.3 Nadeelcompensatie verleggen kabels en leidingen A.G. Wildervanckkanaal

Dit risico is met ingang van de Begroting 2021 vervallen.

C.1 Claims

Aard van het risico	Beleidskeuze - Ja	Beleidskeuze - Nee
Incidenteel risico		✓
Revolverend		
Structureel risico		
Inschatting van kans en impact		
Waarde	€ 3,2 miljoen	
Kans	30%	
Impact op benodigd weerstandsvermogen	€ 960.000	
Toelichting op risico's kwantificering kans en impact en interne beheersing		
Achtergrond:	De in deze categorie opgenomen risico's hebben betrekking op bedragen die mogelijk kunnen voortvloeien uit reeds ingediende claims van derden. In principe zouden claims door reguliere beleids- en afdelingsbudgetten gedekt moeten worden. Gelet op de hoge impact die claims kunnen hebben, achten wij het echter niet onverstandig hiervoor ook in het weerstandsvermogen een buffer op te nemen. In de afgelopen jaren is de decentrale overheid namelijk regelmatig geconfronteerd met gebeurtenissen die haar imago geen goed hebben gedaan. Deze gebeurtenissen hebben geleid tot een kritischer houding van burgers en bedrijven ten opzichte van de decentrale overheid. Deze kritische houding leidt ertoe dat de decentrale overheid vaker wordt aangesproken op de kwaliteit van de door haar geleverde prestaties.	
Aard risico:	Het risico bestaat dat reeds ingediende claims van derden deels dan wel geheel gehonoreerd moeten worden of dat in de toekomst nieuwe claims bij ons worden ingediend door derden.	
Inschatting van kans en impact:	Periodiek worden de risico's per claim in kaart gebracht voor de claims groter dan € 35.000. Er wordt onder andere gekeken naar de waarde van de claim en de kans van voordoen. De totale waarde van de huidige claims is € 3,2 miljoen. De gemiddelde kans is 30%. Voor één concrete claim wordt in de jaarrekening 2020 een beroep op het weerstandsvermogen gedaan. De doorwerking hiervan is meegenomen in de hier genoemde cijfers.	
Getroffen beheersingsmaatregelen:	• Wij trachten in elke situatie zorgvuldig te handelen om zo het risico op claims te verkleinen. • Wij trachten ons in elke situatie te houden aan de wettelijke kaders en voorgeschreven procedures om zo het risico op claims te verkleinen. • Wij hebben een WA-overeenkomst afgesloten om, in het geval een claim gehonoreerd wordt, de impact voor de provincie te verkleinen.	
Conclusie:	Wij hebben in de berekening van het minimaal incidenteel benodigde weerstandsvermogen voor reeds ingediende claims een bedrag van afgerond € 960.000 meegenomen.	

1.3. Zes kengetallen en beoordeling

Het BBV schrijft voor dat in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing een verplichte basisset van financiële kengetallen moet worden opgenomen. Deze zijn in onderstaande tabel opgenomen.

Tabel 5. Financiële kengetallen

Kengetal	Rekening 2019	Begroting 2020	Rekening 2020
1A. Nettoschuldquote	-46%	-31%	-27%
1B. Nettoschuldquote, gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	-147%	-120%	-122%
2. Solvabiliteitsratio	56%	52%	55%
3. Kengetal grondexploitatie	13%	6%	13%
4. Structurele exploitatieruimte	24%	12%	17%
5. Belastingcapaciteit: opcenten mrb	111%	102%	113%

Het ministerie van Binnenlandse Zaken heeft een duiding aangegeven in de trant van 'hoe hoger of lager het percentage, hoe beter'. Deze noemen wij in onderstaande toelichting bij elk kengetal.

1A. De nettoschuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Dit kengetal geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Hoe lager dit percentage hoe beter. Een negatief cijfer geeft aan dat de eigen middelen groter zijn dan de schuldenlast. In vergelijking met de begroting is de vlottende schuld van de provincie lager dan werd begroot. Vandaar de nettoschuldquote op rekeningbasis gunstiger uitpakt. De nettoschuldquote is goed te noemen.

- 1B. 1B. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de nettoschuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (nettoschuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast. Hoe lager dit percentage hoe beter. Een negatief cijfer geeft aan dat de eigen middelen groter zijn dan de schuldenlast. De nettoschuldquote is goed te noemen. Het feit dat de schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen lager is dan de nettoschuldquote geeft aan dat een de provincie voor een deel geld heeft uitgeleend.
2. 2. De solvabiliteitsratio geeft inzicht in de mate waarin wij in staat zijn aan onze financiële verplichtingen te voldoen. Onder dit kengetal wordt verstaan het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal. Hoe hoger dit percentage hoe beter. De solvabiliteit is met 56% goed te noemen.
3. 3. De grondexploitatie kan een forse impact hebben op de financiële positie. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij verkoop. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten. Hoe lager dit percentage hoe beter.
4. 4. De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. Hoe hoger dit percentage hoe beter.
5. 5. Een provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal te heffen opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Geen van de provincies maakt gebruik van dit maximale tarief. De belastingcapaciteit van provincies wordt daarom berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage.

Als we de bovenstaande kengetallen in hun onderlinge verhouding beoordelen concluderen wij dat onze financiële positie goed is.

1.4. EMU-saldo

Het Stabieleits- en Groeipact is een reeks van afspraken tussen eurolanden die de waardevastheid van de euro garanderen. Eén belangrijk onderdeel betreft de afspraak dat het begrotingstekort lager moet zijn dan 3% van het Bruto Binnenlands Product (BBP).

Het EMU-saldo vervult een rol bij de afspraken die in Europees verband zijn gemaakt over het toegestane maximale tekort van het EMU-saldo op nationaal niveau om de overheidsfinanciën in de eurozone robuust te houden. Aangezien de decentrale overheden onderdeel uitmaken van de sector overheid in de economische statistieken van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) en Eurostat, is daarbij bepaald dat niet alleen het saldo van de centrale overheid meetelt, maar ook het saldo van de decentrale overheden. In de Wet houdbare overheidsfinanciën (Wet hof) is daarom bepaald dat de verschillende overheidslagen een gelijkwaardige inspanningsverplichting hebben om te voldoen aan de Europese begrotingseisen en daarmee bij te dragen aan een gunstige budgettaire positie voor Nederland.

De EMU-tekortnorm decentrale overheden voor 2020 bedraagt 0,4% van het bruto binnenlands product. In de Septembercirculaire Provinciefonds 2019 is een onderverdeling naar gemeenten, provincies en waterschappen vastgesteld. Voor de provincie Groningen bedraagt de referentiewaarde voor 2020 € 34,2 miljoen (tekort).

Bij de Rekening 2020 bedraagt het EMU-saldo van de provincie Groningen € 49 miljoen negatief. In de Begroting 2020 werd uitgegaan van € 68 miljoen negatief. Met dit saldo overschrijdt de provincie de vastgestelde referentiewaarde. Een individuele EMU-referentiewaarde betreft echter geen norm, maar een indicatie van het aandeel dat een provincie of gemeente in de gezamenlijke tekortnorm heeft.

2. Financiering

2.1. Algemeen

Het treasury- en financieringsbeleid wordt bepaald door wet- en regelgeving vanuit het Rijk en ook door interne provinciale regelgeving. Bij het Rijk gaat het om de Provinciewet, de Wet financiering decentrale overheden (Wet fido) en de bijbehorende ministeriële regelingen (onder andere de regeling schatkistbankieren decentrale overheden) en het Besluit Begroting en Verantwoording. De interne provinciale regelgeving bestaat uit de Financiële verordening provincie Groningen 2017, het Financieringsstatuut van de provincie Groningen 2018, het Mandaatbesluit en het Bevoegdhedenbesluit Commissaris van de Koning.

De treasuryfunctie richt zich op:

- a. het beheersen van de in- en uitgaande geldstromen;
- b. het beschermen van vermogen en resultaten tegen financiële risico's zoals rente- en beleggingsrisico's;
- c. het verkrijgen en behouden van toegang tot de geld- en kapitaalmarkt;
- d. het rendabel maken van liquiditeitsoverschotten.

Als algemene doelstelling geldt dat renterisico's en renteresultaten worden beheerst door het streven naar een grote mate van zekerheid over de renteresultaten in de tijd. Naast de treasuryfunctie van de provincie zelf, wordt ook de treasuryfunctie en het kasbeheer voor enkele derde partijen uitgevoerd. Het gaat hierbij onder andere om het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), de Omgevingsdienst Groningen en de Regio Groningen-Assen.

2.2. Ontwikkelingen en kaders

Uitzetten tijdelijke overtollige middelen

Door de invoering van het verplicht schatkistbankieren (schatkistbankieren) worden de tijdelijke overtollige middelen aangehouden op de rekening-courant van de provincie bij de Nederlandse Staat (Staat). Het plaatsen van deposito's bij de Staat en medeoverheden waarop de provincie geen toezicht houdt is ook mogelijk. Voor de invoering van het schatkistbankieren zijn nog langlopende leningen afgesloten met financiële ondernemingen. Deze leningen lopen op termijn af. Daarnaast kan 0,75% van het begrotingstotaal buiten de schatkist worden gehouden. Voor de nazorgmiddelen is een uitzondering gemaakt, deze vallen niet onder het schatkistbankieren. Nazorgmiddelen zijn middelen die specifiek uitgezet zijn voor de eeuwigdurende nazorg van de gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots.

Uitzetten middelen en verstrekken garanties in het kader van de publieke taak

Binnen het kader van wet- en regelgeving bepaalt de provincie wat zij onder haar publieke taak verstaat en hoe deze zal worden uitgeoefend. De provincie kan leningen aangaan, middelen uitzetten en garanties verlenen voor de uitoefening van haar publieke taak. Aan de te verstrekken geldleningen en garanties zijn voorwaarden verbonden. Deze voorwaarden zijn in 2014 vastgesteld door uw Staten in het Afwegingskader provinciaal vermogen (voordracht 2/2014). In 2016 zijn de kaders voor nieuw op te richten revolverende fondsen vastgesteld, waarbij de technische kaders voor deze fondsen zijn bepaald (voordracht 25/2016). Wij zullen bij het uitzetten van middelen of het verstrekken van garanties pas besluiten nadat een ontwerpbesluit aan uw Staten is toegezonden en in de gelegenheid zijn gesteld om wensen en bedenkingen ter kennis van ons college te brengen. Het uitzetten van middelen en het verstrekken van garanties in het kader van de publieke taak valt buiten het schatkistbankieren.

2.3. Ontwikkeling rentetarieven

De Europese Centrale Bank (ECB) richt zich voornamelijk op het handhaven van prijsstabiliteit. De beleidsrente waartegen banken kunnen lenen bij de ECB bedraagt 0,00% en de depositorente die banken 'ontvangen' van de ECB bedraagt -0,50%. Deze tarieven zijn in 2020 niet gewijzigd. Als benchmark hanteert de provincie voor kort geld de driemaands Euribor en voor lang geld de rente van tienjarige staatsleningen. De driemaands Euribor is in 2020 gedaald van -0,38% naar rond de -0,55%.

Doordat de provincie de tijdelijk overtollige middelen aanhoudt op de rekening-courant bij de Staat à 0,0% hebben wij niet te maken met een negatieve rente.

De rente van tienjarige staatsleningen bedroeg begin 2020 -0,25% en is gedurende het jaar verder gedaald naar -0,49%. De markt (gemiddelde verwachting van een aantal gerenommeerde banken) verwacht dat het komende jaar de korte rente nauwelijks wijzigt en dat de lange rente minimaal zal stijgen.

2.4. Uitgezette middelen treasury

Ultimo 2020 had de provincie Groningen circa € 960 miljoen uitstaan. Dit bedrag is opgebouwd uit treasurymiddelen (tijdelijk overtollige middelen) en middelen die uitgezet zijn in het kader van de publieke taak (zie 2.5) en is inclusief de middelen die beheerd worden voor derde partijen. Hieronder is een tabel met de uitsplitsing opgenomen.

Tabel 6. Opbouw middelen treasury en publieke taak

Opbouw middelen treasury en publieke taak	bedrag
Treasury kort (tot 1 jaar):	
Rekening-courant bij de Staat	478,4
	478,4
Treasury lang (vanaf 1 jaar):	
Deposito's medeoverheden	130,0
Deposito's financiële ondernemingen	30,0
Garantieproducten financiële ondernemingen	9,9
Deposito Staat	25,0
Duurzaam aandelenfonds	8,7
	203,6
Totaal Treasury	682,0
Totaal Publieke taak	276,3
Totaal uitgezette middelen	958,4

(bedragen x € 1 miljoen)

Treasurymiddelen

De middelen die ultimo 2020 uitgezet waren (totaal € 682 miljoen) kunnen worden onderverdeeld naar de volgende geldnemers:

- € 503,4 miljoen bij de Staat;
- € 130,0 miljoen bij medeoverheden;
- € 48,6 miljoen bij financiële ondernemingen.

Uitgezette middelen bij de Staat

De middelen die ultimo 2020 bij de Staat geplaatst zijn betreffen het tegoed op de rekening courant van de provincie van € 478,4 miljoen en een deposito van € 25,0 miljoen met een looptijd van 10 jaar à 2,29%. Het deposito vervalt in 2023.

Uitgezette middelen bij medeoverheden

Vanaf mei 2013 zijn deposito's geplaatst bij medeoverheden met looptijden tot 17 jaar. Ultimo 2020 stond bij tien medeoverheden totaal € 130 miljoen uit. Het laatste deposito vervalt in 2030. Bij het afsluiten van deze deposito's heeft de provincie een hoger rendement gerealiseerd dan op dat moment mogelijk was bij de Staat. Het gaat hierbij om een opslag van 0,2% tot 0,3%. Vanwege de marktomstandigheden zijn in 2020 geen nieuwe deposito's uitgezet bij medeoverheden.

Uitgezette middelen bij financiële ondernemingen

Per ultimo 2020 staat totaal € 48,6 miljoen lang uit, waarvan € 14,9 miljoen nazorgmiddelen. De openstaande leningen hebben looptijden van 10 tot 15 jaar, waarbij de laatste lening vervalt in 2024. De middelen zijn uitgezet door het plaatsen van een deposito bij de Rabobank en het afsluiten van een garantieproduct via Oyens & Van Eeghen (O&E). Bij het garantieproduct zijn de vastrentende

waarden belegd in obligaties van de Rabobank. Het vrij belegbare deel is belegd door toe te treden tot het Candriam Sustainable Fund ONE Global. Eind 2017 is een deel van de nazorgmiddelen herbelegd door deelname in hetzelfde fonds. Ondanks de daling van het fonds in het begin van 2020 heeft dit fonds over 2020 een positief rendement behaald van ruim 5% (circa € 0,5 miljoen). Dit is de stijging van de marktwaarde ultimo 2020 ten opzichte van de marktwaarde ultimo 2019. Het rendement wordt in de voorziening nazorg gesloten stortplaatsen gestort ter dekking van de kosten voor de eeuwigdurende nazorg van de gesloten stortplaatsen.

Treasuryportefeuille

De provincie Groningen beheert naast haar eigen middelen ook middelen van derde partijen. Het gaat hierbij om het Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), de Regio Groningen-Assen, de Omgevingsdienst Groningen, de Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging en Groningen Bereikbaar. In het overzicht hieronder is de onderverdeling van de treasurymiddelen over de verschillende partijen weergegeven.

Tabel 7. Opbouw treasurymiddelen provincie - derde partijen

Verdeling treasurymiddelen	Bedrag	Percentage
Totaal Treasury	682,0	100,0%
waarvan middelen van derden:		
SNN	56,6	8,3%
SNN - diensten voor derden	34,3	5,0%
Nazorgmiddelen	29,3	4,3%
Regio Groningen-Assen	10,2	1,5%
Omgevingsdienst Groningen	3,0	0,4%
Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging	2,6	0,4%
Groningen Bereikbaar	-0,8	-0,1%
Totaal middelen derden	135,2	19,8%
Eigen middelen provincie	546,9	80,2%

(bedragen x € 1 miljoen)

Om inzicht te verschaffen in de opbouw van de treasuryportefeuille is in het onderstaande overzicht de portefeuille per ultimo 2020 weergegeven, uitgesplitst naar geldnemer en de restant looptijd. Door de marktomstandigheden zijn in 2020 geen middelen uitgezet bij medeoverheden. Hierdoor staat circa 70% van onze treasurymiddelen op de rekening-courant bij de Staat. De treasuryportefeuille is te verdelen in drie type geldnemers: de Staat, medeoverheden en financiële ondernemingen. Deze laatste categorie zal vanwege het verplicht schatkistbankieren verder worden afgebouwd.

Het onderstaande overzicht geeft de restant looptijd weer. Hierdoor kunnen de cijfers op onderdelen afwijken van de gegevens in de tabel Opbouw middelen treasury en publieke taak.

Tabel 8. Treasuryportefeuille naar geldnemer

Geldnemers	Restant looptijd						Totaal
	tot 1 jr.	tot 3 jr.	tot 5 jr.	tot 7 jr.	tot 10 jr.	> 10 jr.	
Staat	478,4	25,0					503,4
Medeoverheden	25,0	50,0	50,0		5,0		130,0
Financiële ondernemingen		9,9	30,0			8,7	48,6
Totaal	503,4	84,9	80,0	0,0	5,0	8,7	682,0
Percentages	74%	12%	12%	0%	1%	1%	100%

(bedragen x € 1 miljoen)

Uitgezette middelen met een looptijd tot één jaar

Ultimo 2020 stond € 503,4 miljoen uit met restant looptijden tot één jaar. Bij de Begroting 2020 is ervan uitgegaan dat het saldo van de kort uitgezette middelen in de loop van 2020 zou afnemen. Dit zou gerealiseerd worden door het uitzetten van middelen in het kader van de publieke taak en door de realisatie van geplande investeringen. Door vertraging in de uitvoering van projecten en de vooruit ontvangen NPG-gelden, is het saldo kort uitgezette middelen minder hard gedaald dan geraamd. Doordat medeoverheden kunnen lenen tegen percentages lager dan 0%, zijn in 2020 geen deposito's bij medeoverheden geplaatst. Als gevolg hiervan wordt de rente voor kort geld alleen bepaald door de

rente vergoeding op de rekening-courant van de provincie bij de Staat. De Staat vergoedt hiervoor het EONIA-tarief met een minimum van 0,0%. Het EONIA-tarief is sinds begin januari 2015 negatief. De raming en realisatie van de rente kort uitgezette middelen 2020 is nihil.

De rentebaten en de rendementen van de uitgezette middelen met een looptijd tot één jaar over de jaren 2017 tot en met 2020 (exclusief nazorgmiddelen) zijn hierna weergegeven. Ter vergelijking is het gemiddeld rendement van de driemaands Euribor in het overzicht opgenomen.

Tabel 9. Rente uitgezette middelen looptijd tot één jaar (excl. nazorgmiddelen)

Jaar	Gemiddeld uitgezet bedrag	Gemiddeld percentage	Gemiddelde driemaands Euribor	Renteopbrengst
2017	€ 478,1	0,00%	-0,33%	€ 0,0
2018	€ 516,0	0,00%	-0,32%	€ 0,0
2019	€ 525,9	0,00%	-0,36%	€ 0,0
2020	€ 461,1	0,00%	-0,42%	€ 0,0

(bedragen x 1 miljoen)

Uitgezette middelen met een looptijd van 1 jaar en langer

Op 31 december 2020 stond € 178,6 miljoen uit met looptijden van één jaar en langer. In 2020 is een bedrag van € 11,4 miljoen aan rentebaten gegenereerd. Dit is het resultaat van een gemiddeld saldo van € 219,0 miljoen met een gemiddeld rendement van 5,21%. Bij de raming werd uitgegaan van een gemiddeld saldo van € 221,7 miljoen en een gemiddeld rendement van 5,02%. De gerealiseerde rente over 2020 wijkt circa € 0,3 miljoen af van de begroting, dat met name wordt veroorzaakt door het extra rendement dat is gerealiseerd met de afwikkeling van een garantieproduct. Dit product is in de tweede helft van 2020 afgewikkeld. Het garantieproduct had een looptijd van 10 jaar en was in 2010 afgesloten bij Oyens en Van Eeghen (O&E). De vastrentende waarden waren belegd in obligaties en het vrij belegbare deel in een duurzaam aandelenfonds. Op de einddatum hebben de vastrentende waarden gezorgd voor terugbetaling van de hoofdsom, het minimum rendement van 2% per jaar en het fonds voor het extra rendement van € 6,3 miljoen. Bij het opstellen van de Najaarsmonitor 2020 waren wij nog uitgegaan van een extra rendement van € 6,0 miljoen.

De rentebaten en de rendementen van de uitzettingen langer dan één jaar over de jaren 2017 tot en met 2020 (exclusief nazorgmiddelen) zijn hieronder weergegeven. Ter vergelijking is het gemiddeld rendement van de tienjaars Eurobond in het overzicht opgenomen.

Tabel 10. Rente uitgezette middelen looptijd één jaar en langer (excl. nazorgmiddelen)

Jaar	Gemiddeld uitgezet bedrag	Gemiddeld percentage	Gemiddelde 10-jaars Eurobond	Renteopbrengst
2017	€ 353,0	2,83%	0,50%	€ 10,0
2018	€ 325,4	2,04%	0,95%	€ 6,6
2019	€ 292,7	2,08%	-0,11%	€ 6,1
2020	€ 219,0	5,21%	-0,33%	€ 11,4

(bedragen x 1 miljoen)

Nazorgmiddelen

Nazorgmiddelen zijn middelen die specifiek uitgezet zijn voor de eeuwigdurende nazorg van de gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots. De beleggingen van deze middelen zijn uitgezonderd van het schatkistbankieren. In de Wet fido is specifiek voor nazorgfondsen bepaald dat voor de hoofdsomgarantie bij beleggingen er minimaal 42% vastrentend moet worden belegd en de rest in aandelen (maximaal 58%). Vastrentende beleggingen zijn beleggingen in obligaties en leningen waarbij de renteopbrengsten van tevoren bekend zijn. Het saldo van het nazorgfonds gesloten stortplaatsen bedraagt ultimo 2020 € 28,1 miljoen. De contante waarde van de doelvermogens voor de stortplaatsen bedraagt eind 2020 € 26,0 miljoen. Het surplus van € 2,1 miljoen blijft in het nazorgfonds.

Stortplaatsen

In het onderstaande overzicht zijn de uitgezette middelen van het nazorgfonds gesloten stortplaatsen provincie Groningen opgenomen.

Tabel 11. Uitgezette middelen nazorgfonds gesloten stortplaatsen

Uitgezette middelen nazorgfonds gesloten stortplaatsen	
Uitgezette middelen:	
Achtergestelde leningen NWB en BNG	€ 14,3
Duurzaam aandelenfonds	€ 8,7
Garantieproduct financiële onderneming	€ 5,0
Rekening courant bij de Staat	€ 0,1
Totaal	€ 28,1

(bedragen x 1 miljoen)

De behaalde rendementen voor de nazorgmiddelen over de periode 2017 tot en met 2020 zijn opgenomen in de onderstaande tabel.

Tabel 12. Overzicht rendement nazorgfonds stortplaatsen

Jaar	Gemiddeld uitgezet bedrag	Gemiddeld percentage	Renteopbrengst
2017	€ 24,2	8,85%	€ 2,1
2018	€ 26,0	0,28%	€ 0,1
2019	€ 25,6	9,20%	€ 2,4
2020	€ 27,6	3,19%	€ 0,9

(bedragen x 1 miljoen)

Het rendement van de uitgezette middelen is in 2020 lager dan vorig jaar vanwege een lager rendement van het duurzaam aandelenfonds in 2020. Met betrekking tot het nazorgfonds gesloten stortplaatsen is eind 2017 circa € 6,7 miljoen uitgezet door middel van een duurzaam aandelenfonds. Dit fonds wordt op balansdatum 31 december jaarlijks gewaardeerd tegen de dan geldende marktwaarde (ter beoordeling of het totale fondsvermogen nog wel in evenwicht is met het doelvermogen binnen het nazorgfonds). In 2020 is het aandelenfonds gestegen en leidt tot een hogere marktwaarde van het fonds op balansdatum van circa € 8,7 miljoen. Dit is een stijging van circa € 0,5 miljoen (ruim 5%) ten opzichte van de eindstand van 2019. Met de hybride leningen bij de NWB en de BNG is circa € 0,4 miljoen aan rendement gegenereerd. Het rendement over het garantieproduct wordt pas gerealiseerd op de einddatum (2023).

Baggerspeciedepots

Naast het nazorgfonds voor gesloten stortplaatsen heeft de provincie een fonds voor baggerspeciedepots. Voor dit fonds was ultimo 2020 een bedrag van circa € 1,14 miljoen kort uitgezet. Het fonds is opgebouwd uit de nazorgheffing van Driebond, Winschoterzijk en Zuidwending (totaal € 0,14 miljoen) en het saldo van de provinciale depots (totaal € 0,98 miljoen). De renteraming en het rendement waren nihil. De objectgebonden nazorgheffing voor baggerspeciedepots wordt een maand voor sluiting van een baggerspeciedepot opgelegd en geheven.

2.5. Verstrekte leningen en garanties in het kader van de publieke taak

Het saldo van leningen en garanties die in het kader van de publieke taak zijn verstrekt bedraagt per 31 december 2020 totaal € 279,3 miljoen. In de onderstaande tabel zijn de uitgezette middelen en garanties in het kader van de publieke taak opgenomen.

Tabel 13. Uitgezette middelen in het kader van de publieke taak

Uitgezette middelen en garanties publieke taak	Bedrag
Leningen aan deelnemingen:	
NV Bank Nederlandse Gemeenten (achtergesteld)	100,0
Enexis Holding N.V. (converteerbaar)	34,0
	134,0
Rentedragende leningen:	
Nederlandse Waterschapsbank NV (achtergesteld)	100,0
Fonds Nieuwe Doen	14,9
Rodin Broadband	10,6
Ommelanden Ziekenhuis Groningen	8,5
Verstrekte hypotheekens Ulsderpolder/Onnerpolder	0,7
NV Groninger Monumentenfonds (achtergesteld)	0,5
Kredietunies	0,5
Stichting De Hoven (achtergesteld)	0,4
Particuliere woningverbetering via SVn	0,3
Energiebesparing via SVn	0,3
	136,6
Renteloze leningen:	
Collectieve agrarische verenigingen	1,2
	1,2
Subsidies met leningsvoorwaarden:	4,6
Totaal uitgezette middelen publieke taak	276,3
Gewaarborgde leningen/Garanties:	
Nationaal Groenfonds	2,4
Stichting De Zijlen	0,5
Totaal gewaarborgde leningen/garanties	2,9
Totaal	279,3

(bedragen x € 1 miljoen)

Over 2020 zijn de volgende ontwikkelingen te melden over de leningen en garanties die in het kader van de publieke taak verstrekt zijn.

Enexis Holding N.V.

In 2020 heeft de provincie twee converteerbare hybride aandeelhoudersleningen verstrekt aan Enexis Holding N.V.. Eind juli 2020 is tranche A verstrekt ad € 32,8 miljoen en eind november 2020 is tranche B verstrekt ad € 1,1 miljoen tegen rentepercentages van respectievelijk 2,15% en 1,40%.

Fonds Nieuwe Doen (lening)

Aan het Fonds Nieuwe Doen is een subsidie in de vorm van lening verstrekt van maximaal € 48 miljoen. De subsidie aan Fonds Nieuwe Doen is bedoeld voor het verstrekken van leningen aan derden. De bedragen voor de leningen aan derden worden verstrekt conform de toekenning middels trekkingsverzoeken. In 2020 zijn in totaal twee trekkingsverzoeken gedaan en uitbetaald met een totaalbedrag van circa € 3,6 miljoen. Het saldo van de verstrekte lening bedraagt per 31 december 2020 hierdoor circa € 14,9 miljoen.

Rodin Broadband

Aan Rodin Broadband is een lening verstrekt van maximaal € 29,5 miljoen en een subsidie à fonds perdu van maximaal € 10,0 miljoen ten behoeve van de Regeling Snel Internet. De subsidie wordt betaald door de stichting Economic Board Groningen (EBG) en de Nationaal Coördinator Groningen (NCG). Uitbetaling van zowel de lening als de subsidie geschiedt op basis van trekkingen. In 2020 zijn twee trekkingsverzoeken gedaan voor een totaalbedrag van circa € 4,8 miljoen. Hiermee komt het saldo van de lening op € 10,6 miljoen.

Ommelander Ziekenhuis Groningen

In 2016 heeft de provincie Groningen aan Ommelander Ziekenhuis Groep (OZG) een achtergestelde lening verstrekt van € 10 miljoen. Hiervan is € 6,2 miljoen geborgd door UMCG en € 3,8 miljoen niet-geborgd. De eerste 2 jaren waren aflossingsvrij en in 2019 is € 1,67 miljoen afgelost op het niet-geborgde deel, zodat een lening ultimo 2019 van in totaal € 8,3 miljoen resteert. In 2020 heeft OZG de provincie laten weten dat zij niet kunnen voldoen aan hun aflossingsverplichting en rentebetaling. In 2020 is overeenkomstig het contract de niet betaalde rente opgeteld bij de hoofdsom van de lening waardoor de lening op 31 december 2020 € 8,5 miljoen bedraagt. Wij zijn met OZG in gesprek om de leningsvoorwaarden aan te passen, dat conform planning in 2021 zal leiden tot een addendum op de leningsovereenkomst.

Verstrekke hypotheke Ulsderpolder/Onnerpolder

In het verleden zijn hypotheke voor circa € 5,9 miljoen in het kader van waterberging verstrekt. Begin 2020 stond hiervan nog € 1,7 miljoen uit. In 2020 is in totaal € 1,0 miljoen afgelost, waarvan € 0,7 miljoen vervroegd. De stand van de verstrekte hypotheke per 31 december 2020 bedraagt € 0,7 miljoen.

Kredietunies

De provincie heeft besloten om tijdelijk, gedurende de maanden maart, april en mei 2020 in verband met het uitbreken van COVID-19 geen rente te berekenen over de leningen verstrekt aan de kredietunies Eemsregio, Groningen en Westerkwartier. Daarnaast is eind 2020 besloten om de rentevergoeding in 2020 naar beneden bij te stellen naar 0,69%.

Kredietunie Groningen

In 2015 is een lening verstrekt aan de Kredietunie Groningen van maximaal € 1 miljoen ter versterking van het eigen kapitaal van de Kredietunie Groningen. De uitbetaling van de lening vindt op verzoek van de ontvanger plaats. In 2020 heeft de Kredietunie Groningen drie trekkingsverzoeken gedaan voor in totaal € 118.162. De Kredietunie Groningen heeft in 2020 de rente tot en met 2019, die deels was bijgeschreven op de lening, ad € 25.621 betaald. Het saldo van de lening bedraagt per 31 december 2020 € 341.442. Daarnaast hebben wij in 2020 besloten om de rente van Kredietunie Groningen structureel te verlagen met ingang van 1 januari 2021 omdat wij tot een nieuwe taxatie van de 'zekerheidsstelling' zijn gekomen. Kredietunie Groningen heeft een aantal accreditaties waardoor ze gebruik kunnen maken van garanties van het Rijk bij het verstrekken van financieringen.

Kredietunie Westerkwartier

In 2017 is een lening verstrekt aan de Kredietunie Westerkwartier van maximaal € 1 miljoen ter versterking van het eigen kapitaal van de Kredietunie Westerkwartier, dat in overleg in 2019 is verlaagd naar € 500.000. Ook hier vindt de uitbetaling van de lening plaats op verzoek van de ontvanger. In 2020 is één trekkingsverzoek gedaan voor in totaal € 12.500. Er zijn geen aflossingen gedaan. Het saldo van de lening bedraagt per 31 december 2020 € 82.500.

Kredietunie Eemsregio

In 2019 is een lening verstrekt aan kredietunie Eemsregio van maximaal € 500.000 ter versterking van het eigen kapitaal van de Kredietunie Eemsregio. In 2020 is één trekkingsverzoek gedaan voor in totaal € 92.500. Er zijn geen aflossingen gedaan. Het saldo van de lening bedraagt per 31 december 2020 € 92.500.

In totaal is van de maximaal te vertrekken leningen aan kredietunies van € 2 miljoen nu € 516.442 verstrekt.

Achtergestelde lening De Hoven

In 2011 is aan zorginstelling De Hoven een achtergestelde lening verstrekt van € 3,5 miljoen. Jaarlijks wordt van deze lening een tiende deel afgelost. Ook in 2020 heeft deze aflossing plaatsgevonden.

Collectieve agrarische verenigingen

De collectieve agrarische verenigingen hebben in 2020 € 0,1 miljoen afgelost. Het saldo van de leningen bedraagt per 31 december 2020 € 1,2 miljoen.

Subsidies met terugbetalingsverplichting

Door het verstrekken van subsidies met terugbetalingsverplichtingen kunnen provinciale middelen revolverend ingezet worden. Deze subsidies staan op de balans als lening en worden voor 100% voorzien. Door de lening te voorzien zijn bij de afboeking van de lening geen financiële gevolgen voor de Algemene middelen, immers de subsidie is betaald vanuit een beleidskrediet. Het saldo van verstrekte subsidies met terugbetalingsverplichtingen bedraagt ultimo 2020 circa € 4,6 miljoen. In 2020 hebben diverse ontwikkelingen voorgedaan. Eén van de leningnemers is in 2018 gestart met het maandelijks aflossen van de subsidie met terugbetalingsverplichting maar heeft vanwege de gevolgen van Covid-19 gevraagd om deze aflossingen tijdelijk op te schorten. Er zijn twee nieuwe subsidies met terugbetalingsverplichtingen verstrekt en twee bedrijven hebben de subsidie inmiddels terugbetaald.

Nationaal Groenfonds en stichting De Zijlen

De provincie staat garant voor een lening die in het verleden is aangegaan door stichting De Zijlen. Het betreft een lening met looptijd van 30 jaar. In 2024 zal de stichting deze lening aflossen. In 2020 is de garantstelling € 0,1 miljoen lager geworden. De gewaarborgde geldleningen van het Nationaal Groenfonds hebben betrekking op de door het Nationaal Groenfonds opgenomen leningen, die zijn doorgeleend aan individuele provincies (en voorheen DLG). De provincies in Nederland staan gezamenlijk garant voor de terugbetaling van deze leningen. In 2020 is de garantstelling € 0,6 miljoen lager geworden.

Innovatiefonds Noord-Nederland B.V.

In 2016 heeft de provincie een renteloze lening aan het Innovatiefonds Noord-Nederland B.V. (IFNN) verstrekt van € 3,3 miljoen. In 2020 hebben leningverstrekkers besloten om het IFNN te liquideren en de middelen die zijn ontvangen bij de aflossing van de lening van circa € 3 miljoen als agiostorting aan de NOM N.V. te verstrekken.

2.6. Toezicht liquiditeitspositie en renterisiconorm

In deze paragraaf zijn de verplichte onderdelen met betrekking tot het toezicht op de liquiditeitspositie en de langlopende opgenomen middelen opgenomen. In 2020 zijn er geen middelen opgenomen die dienen ter aanvulling van een tijdelijk liquiditeitstekort of als langlopende financiering.

Voor het toezicht op de liquiditeitspositie hanteert de toezichthouder de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet is voor 2020 gesteld op 7% van het begrotingstotaal van € 440,7 miljoen en bedraagt € 30,8 miljoen. Het saldo van de netto vlottende schuld mag deze limiet niet structureel overschrijden. Een vlottende schuld ontstaat als de kortlopende schulden hoger zijn dan de kortlopende middelen.

Uit onderstaand overzicht blijkt dat in 2020 geen liquiditeitstekorten zijn voorgekomen.

Liquideitspositie	Vlottende schuld	Vlottende middelen	Netto schuld (+) of overschot (-)
januari 2020	€ 331.305	€ 508.950	€ -177.645
februari 2020	€ 320.523	€ 492.638	€ -172.115
maart 2020	€ 324.838	€ 517.055	€ -192.217
gemiddelde 1 ^e kwartaal			€ -180.659
ruimte onder limiet			€ 211.508
april 2020	€ 315.541	€ 488.167	€ -172.627
mei 2020	€ 307.886	€ 476.530	€ -168.644
juni 2020	€ 297.952	€ 482.391	€ -184.439
gemiddelde 2 ^e kwartaal			€ -175.236
ruimte onder limiet			€ 206.085
juli 2020	€ 298.531	€ 429.304	€ -130.773
augustus 2020	€ 284.095	€ 440.508	€ -156.413
september 2020	€ 279.151	€ 432.651	€ -153.500
gemiddelde 3 ^e kwartaal			€ -146.895
ruimte onder limiet			€ 177.744
oktober 2020	€ 297.044	€ 445.333	€ -148.289
november 2020	€ 293.141	€ 416.802	€ -123.661
december 2020	€ 256.968	€ 486.461	€ -229.493
gemiddelde 4 ^e kwartaal			€ -167.148
ruimte onder limiet			€ 197.997

De toezichthouder hanteert voor het toezicht op de langlopende opgenomen middelen de zogenaamde renterisiconorm. Het renterisico op de vaste schuld kan worden berekend door te bepalen welk deel van de langlopende leningen in enig jaar moet worden geherfinancierd. De renterisiconorm is voor 2020 gesteld op 20% van het begrotingstotaal ad € 440,7 miljoen. Dit komt neer op een bedrag van € 88,1 miljoen. Uit het volgende overzicht blijkt dat de renterisico's voor de jaren 2020 tot en met 2023 nihil zijn.

Tabel 15. Langlopende opgenomen leningen

Variabelen renterisico(norm)	2020	2021	2022	2023
Renteherzieningen	€ -	€ -	€ -	€ -
Aflossingen	€ -	€ -	€ -	€ -
Renterisico (1+2)	€ -	€ -	€ -	€ -
Renterisiconorm	€ 88.140	€ 88.140	€ 88.140	€ 88.140
Ruimte onder renterisiconorm	€ 88.140	€ 88.140	€ 88.140	€ 88.140
Overschrijding renterisiconorm				
Renterisiconorm				
Begrotingstotaal jaar 2020	€ 440.700			
Percentage	0			
Regeling	provincie			
Renterisiconorm (van alleen jaar 2020)	€ 88.140			

(bedragen x 1.000)

2.7. Toerekening van rente

In het BBV is opgenomen dat de Financieringsparagraaf met ingang van 2017 naast de beleidsvoornemens en het gerealiseerde beleid ten aanzien van het risicobeheer van de financieringsportefeuille ook inzicht moet geven in de rentelasten uit externe financiering, het renteresultaat en de wijze van rentetoerekening.

Aangezien in 2020 geen rentetoerekening via omslagfinanciering heeft plaatsgevonden, is geen sprake van toerekening van rentekosten.

3. Bedrijfsvoering

De bedrijfsvoering gaat over de wijze waarop wij onze organisatie hebben ingericht, ondersteunend aan de primaire processen en gericht op de dienstverlening aan onze inwoners en bedrijven. Met het aantreden van ons college in 2019 wordt stevig ingezet op een transparante, betrouwbare en rolbewuste provincie door de eerder ingezette organisatieontwikkeling verder af te ronden. We hebben een visie en missie opgesteld voor onze organisatie en gaan die visie implementeren in ons werk. We willen toe naar een lerende, vernieuwende, toekomstbestendige organisatie, met oog en oor voor de samenleving, die integraal strategisch en professioneel werkt. De kernwaarden die bij deze missie horen zijn Samen, Gedreven, Betrouwbaar en Plezier.

In deze paragraaf gaan wij in op de voornaamste ontwikkelingen van de bedrijfsvoering in 2020. In het eerste gedeelte groeperen we de ontwikkelingen naar thema's die hebben bijgedragen aan de organisatiedoelstellingen. In het tweede gedeelte komen enkele overige aandachtspunten aan de orde.

3.1. Bedrijfsvoering naar thema

3.1.1. Flexibele en lerende organisatie

Organisatieontwikkeling

In 2020 hebben we verdere stappen gezet in organisatieontwikkeling. Een organisatie die in verbinding staat met de maatschappij, kan inspelen op veranderingen en kan meebewegen waar taken en verantwoordelijkheden anders worden verdeeld. In aansluiting op de stappen die in 2019 zijn genomen (analyse en toekomstscenario's die hebben geleid tot missie, visie en kernwaarden) hebben we in 2020 de derde stap gezet, het opstellen en uitvoeren van een veranderagenda.

De veranderagenda is uitgevoerd langs drie sporen:

- Spoor 1: Het uitwerken van werkpakketten waarin groepen van medewerkers veranderingen vormgeven op het terrein van talentontwikkeling, leidinggeven, structuur, processen en ondersteuning.
- Spoor 2: Experimenteren met pilots, en daarmee invulling geven aan de lerende organisatie. De wijziging van de FO-structuur naar PO's en PBO's heeft geleid tot meer integraliteit.
- Spoor 3: Voorbereiden van noodzakelijke procedures in besluitvorming en medezeggenschap.

Doel van deze derde stap in de organisatieontwikkeling (de veranderagenda) is een gevoel van urgentie overbrengen bij medewerkers en hen betrekken, in beweging zetten en in verbinding brengen.

Het zoveel mogelijk thuiswerken als gevolg van het coronavirus COVID-19 heeft geleid tot het bijstellen van de vorm van betrokkenheid. De organisatie heeft moeten wennen aan een nieuwe vorm van informeren en communiceren. Dit heeft geleid tot enige vertraging in de uitwerking van de veranderagenda. Het vermogen van de organisatie zich in snel tempo aan te passen aan de digitale videowereld heeft ertoe geleid dat er voortgang is geboekt met de veranderagenda. De uitkomsten zijn in 2021 te verwachten.

Personeelsbeleid

Het personeelsbeleid ondersteunt de organisatieontwikkeling breed en continu. Ook in het afgelopen jaar dat het coronavirus COVID-19 de boventoon voerde. Mede dankzij deze situatie is de flexibilisering van de organisatie en de medewerkers in een stroomversnelling gekomen. Tijd- en plaatsonafhankelijk werken, met name thuiswerken, vrijwel alle contacten digitaal, hebben gemaakt dat medewerkers noodgedwongen flexibel en digitaal vaardig zijn geworden. Dit is positief te noemen, maar de medaille heeft ook een keerzijde, nl. de consequenties van het thuiswerken. Dit vraagt veel van medewerkers. De aandacht voor duurzame inzetbaarheid was daarom groot. Hierbij lag en ligt het accent met name op het gezond en vitaal houden van onze medewerkers in tijden van COVID-19 en daarna. Ook voor de toekomst wordt nu al een voorzet gemaakt voor de 'Werkplek van de toekomst'.

De eerder ingezette investering in de lerende organisatie heeft meer vorm gekregen. Op basis van persoonlijk leiderschap is dienend leiderschap een groot goed binnen de organisatieontwikkeling. Ook voor medewerkers is persoonlijk leiderschap en eigen regie het uitgangspunt voor de eigen ontwikkeling van en inzetbaarheid op talenten. Dit gedachtegoed is uitgewerkt en wordt de komende

periode verder uitgerold binnen de organisatie. 'Het goede gesprek' tussen medewerker en leidinggevende neemt een meer prominente plaats in om de verbinding te leggen tussen de organisatieontwikkeling en de ontwikkeling van de medewerker. Een 'toolkit' met hulpmiddelen voor loopbaan- en persoonlijke ontwikkeling is hierbij ondersteunend.

Daarnaast is in 2020 een nieuw e-HRM-systeem geïmplementeerd. De ontwikkelingen binnen de organisatie vragen een andere vorm van ondersteuning vanuit HRM en dit vraagt ook om een nieuw systeem. Dit nieuwe systeem ondersteunt de regie van medewerkers op het beheer van eigen personeelszaken en sluit daarmee naadloos aan bij het gedachtegoed rond persoonlijk leiderschap. Daarnaast werkt het mee aan de 'basis op orde', wat ook weer randvoorwaardelijk is voor de flexibilisering van de personeelskosten (AKP). De flexibilisering van personeelskosten (AKP) wordt toegelicht op programma 8.1.

De organisatie wil toe naar een inclusieve organisatie die optimaal gebruik maakt van de diversiteit van talenten, waardoor ieder naar vermogen bij kan dragen aan het organisatieresultaat. We gaan voor een evenwichtig personeelsbestand, waarin iedereen welkom is. Binnen dit generieke beleid besteden we extra aandacht aan de uitvoering van de Participatiewet, een gelijkwaardige verdeling man/vrouw en verjonging door middel van een traineetraject. De impuls rond deze drie onderwerpen zijn in gang gezet en staan hoog op de agenda van de organisatie. In samenwerking met [GOA Publiek](#) (GOA Publiek ondersteunt veel overheidsorganisaties in de provincie bij traineetrajecten) start het traineetraject in het voorjaar 2021, eind 2020 is de pilot meer vrouwen in hogere functies gestart en wordt medio 2021 verder uitgerold en voor de uitvoering van de Participatiewet worden extra activiteiten ondernomen.

Uitgangspunt hierbij is dat we gaan voor de juiste mens, op de juiste plaats, op het juiste moment. We blijven investeren in een toekomstbestendige organisatie door te investeren in kwaliteit en vakmanschap door opleiding en ontwikkeling en optimale inzet van talenten.

Het project Bedrijfsvoering in Beweging is verder opgepakt binnen het werkpakket Ondersteuning in het traject Organisatieontwikkeling. Binnen dit werkpakket wordt nagedacht over hoe gezamenlijk de dienstverlening verder kan worden geoptimaliseerd. Hierin worden verschillende initiatieven uitgewerkt, waaronder bijvoorbeeld de gedachte van één loket waarbij een medewerker op één plek met al zijn/haar vragen terecht kan omtrent ondersteuning.

3.1.2. Transparant

Informatievoorziening

Maatschappelijke ontwikkelingen, zoals onze andere rol en positie vanwege de gemeentelijke herindeling, de Omgevingswet, digitalisering en sociale media, vragen van onze organisatie een andere manier van werken om maatschappelijke resultaten te boeken. We moeten inspelen op maatschappelijke vraagstukken en opgaven en deze integraal en in onderlinge samenhang oppakken. In de ontwikkeling die onze organisatie hierin doormaakt en het slagen daarvan is communicatie een belangrijk instrument. Om zowel intern als extern goed samen te kunnen werken wordt het steeds belangrijker relevante en juiste informatie en kennis en goede voorbeelden met elkaar te delen.

Informatisering

Momenteel ligt de nadruk op het faciliteren van de organisatie bij het werken vanuit thuis en andere werkplekken en dat zal nog wel even blijven. Vanaf het afkondigen van de intelligente lockdown en dus het thuiswerken zijn we druk met het beschikbaar stellen van techniek om dat maximaal te faciliteren. En waar dit aanvankelijk een tijdelijk karakter leek te hebben verschuift nu de aandacht naar het structureel implementeren van thuiswerken. Het aanvankelijk plan voor deze periode is uiteraard behoorlijk overhoop gehaald door de coronacrisis. De nadruk voor de komende periode blijft op het faciliteren van het thuiswerken.

Afgelopen jaar hebben we geëxperimenteerd met een nieuwe manier van prioriteren in relatie tot de portfolio-agenda. De onderwerpen die het hoogste scoorden in de portfolioprioriteit zijn vervolgens geraamd op inzet en kosten door de betreffende uitvoerende afdelingen (medewerkers). Vervolgens zijn de kosten opgeteld tot het maximum van het beschikbare budget. Op deze wijze zijn de onderwerpen voor 2020 bepaald. Deze werkwijze blijft voorlopig ook voor 2021 gehanteerd.

Onderwerpen die zo worden opgepakt zijn e-HRM, proces voor Vergunningen, Toezicht en Handhaving,

Een belangrijke ontwikkeling die in 2020 (eigenlijk al in 2019) is ingezet, is de Interprovinciale Digitale Agenda. Doelstelling is om de digitalisering een noodzakelijke duw te geven door meer samen te werken. Het thuiswerken is een voorbeeld van deze digitalisering. Maar ook onderwerpen als stikstof en mobiliteit, die door een impuls op het terrein van digitalisering mede worden ondersteund. Er is een plan opgesteld voor de komende periode waar elke provincie aan bijdraagt.

Informatie

De eerste resultaten zijn gerealiseerd. De financiële administratie is opgenomen in de 'datafactory' (een soort datawarehouse) en de data is ontsloten via PowerBI. We zijn nu in staat om bijna real-time (dag oud) informatie te tonen. Daarnaast wordt gewerkt aan de dashboards financiën en personeel. Om uiteindelijk de uitrol goed vorm te geven wordt de 'embedded' versie van PowerBI geïmplementeerd. Daarnaast is er een procesanalyse gestart met het subsidie team. Er zijn 'user stories' voor de sturing van subsidieproces verzameld. Vervolgens wordt gekeken hoe de benodigde data uit KIWI wordt ontsloten, daarna kunnen we voor het subsidieproces dashboards bouwen. In 2020 zijn wij gestart om samen met een aantal Statenleden de P&C-documenten communicatiever te maken, te beginnen met de begroting. De volgende stap is het digitaliseren van deze documenten.

Informatiebeveiliging en privacy

In 2020 hebben we als provincie stappen gezet om de informatieveiligheid en privacy verder te vergroten. Wij hebben een traject doorlopen om de sturing op aandachtsgebieden informatiebeveiliging, privacy en informatiebeheer (IPI) verder te integreren en het proces geïmplementeerd.

Wij hebben een bewustwordingscampagne doorlopen en op extra aandacht gevraagd voor informatieveiligheid en privacy tijdens 'hacktober'. Wij vinden het verhogen van de bewustwording essentieel en hebben daarom voor 2021 een geactualiseerd bewustwordingsplan opgesteld.

Om te bepalen in hoeverre de provincie voldoet aan de eisen uit de Baseline Informatiebeveiliging Overheid (BIO) is een BIO-volwassenheidsmeting uitgevoerd. De uitkomsten zijn in 2020 opgeleverd. Er worden aanvullende maatregelen getroffen om de gevonden risico's terug te dringen.

Verder hebben wij om de informatieveiligheid verder te verhogen diverse technische maatregelen geïmplementeerd. Daarnaast zijn risicoanalyses en privacy-impactassessments uitgevoerd en de geïdentificeerde risico's zijn van passende maatregelen voorzien.

3.1.3. Duurzaam

Huisvesting

Onze ambitie is om in Groningen voorop te lopen in het realiseren van een circulaire, duurzame en innovatieve oplossingen in onze gebouwen, het gebouwbeheer en de facilitaire dienstverlening.

Gasloos provinciehuis

Aardgas en duurzaamheid: twee hot items in Nederland en zeker in Groningen. Het één willen we minder, het andere juist meer. Als provincie nemen we deze uitgangspunten bij alles wat we doen mee. Het project is voor 90% in 2020 afgerond en het provinciehuis is inmiddels gasloos. De resterende zaken volgen in de eerste helft van 2021.

Buitengevels (Gevelrenovatie+)

Het project voor renovatie van de buitengevels Sint Jansstraat 4 (vervolgtraject op Basisrenovatie+) is in volle gang en zal naar verwachting in 2021 worden opgeleverd.

Inkoop

Wij willen het Inkoop- en Aanbestedingsbeleid actueel houden en ons conformeren aan vigerende wet- en regelgeving en daar waar dat noodzakelijk en/of wenselijk is aanpassen aan de politieke doelstellingen.

3.1.4. Dienstverlening

Contractmanagement

Wij hebben contractmanagement als de volgende stap in het proces van professionaliseren van de inkoop bij de provincie Groningen. Er is een beleidsdocument opgesteld waarin wordt beschreven op welke wijze en met welke intensiteit de verschillende typen contracten worden beheerd en hoe kan worden bewaakt dat de overeengekomen prestatie daadwerkelijk wordt geleverd. Dit document is enerzijds de richtlijn voor de contractmanagers en anderzijds zal de aanpak die wordt beschreven in dit beleidsdocument worden uitgedragen naar de provinciale organisatie met als doel om organisatiebreed een uniforme werkwijze met betrekking tot het tot stand komen en bewaken van contracten te bewerkstelligen.

Gastvrij beveiligen/hospitality

Bij de provincie Groningen is van oudsher weinig aandacht voor veiligheid. Echter de huidige verhardende en verruwendende maatschappij, in combinatie met enkele ingrijpende actuele onderwerpen in de provincie (denk alleen al aan gaswinning, aardbevingsschade of windmolens) maken het noodzakelijk om continu met beveiliging bezig te zijn. Inmiddels zijn de eerste stappen uit dat plan uitgewerkt, is er een beveiligingscoördinator aangesteld en wordt er gewerkt aan meer bewustwording in de organisatie.

Behalve veilig wil de provincie Groningen ook graag gastvrij zijn voor haar medewerkers en zeker voor haar bezoekers. Ten behoeve van het vergroten van onze gastvrijheid is inmiddels de werkgroep hospitality gestart. Er is geconcludeerd dat gastvrijheid en veiligheid hand in hand gaan en nooit los van elkaar kunnen worden gezien. Dit is ook de reden waarom in dit voorstel niet alleen beveiligingsmaatregelen zijn opgenomen maar ook maatregelen op het gebied van gastvrijheid. Naast bewustwording en organisatorische maatregelen is er in het afgelopen jaar veel aandacht besteed aan de fysieke en technische maatregelen van het project gastvrij beveiligen. Er is gewerkt aan de zonering en het verbeteren en uitbreiden van beveiligingscamera's.

Zonering: de verschillende ruimten in het provinciehuis zijn ingedeeld in zones, hierbij is zoveel mogelijk rekening gehouden met gastvrijheid. Er zijn semi-publieke zones, zones voor werkgebied, zones met beperkte toegang en het buitengebied. Het afgelopen jaar zijn deze zones ingericht middels inzet van een speedlane (toegangspoortje) en met deurbeslag zodat je alleen met toegangspasjes toegang kan krijgen tot bepaalde zones. De tweede speedlane wordt in 2021 in het entreegebied gerealiseerd.

Beveiligingscamera's: in 2020 is gestart met het project camerabeveiliging. Er is een projecteringsplan gemaakt en het project is inmiddels aanbesteed. De uitvoering van dit project wordt in de eerste helft van 2021 gerealiseerd.

Betere informatievoorziening

De bestuursstijl en andere (maatschappelijke) ontwikkelingen, zoals onze andere rol/positie vanwege de gemeentelijke herindeling, de Omgevingswet, digitalisering en sociale media, vragen van onze organisatie een andere manier van werken om maatschappelijke resultaten te boeken. We moeten inspelen op maatschappelijke vraagstukken en opgaven en deze integraal en in onderlinge samenhang oppakken. In de ontwikkeling die onze organisatie hierin doormaakt en het slagen daarvan is communicatie een belangrijk instrument. Om zowel intern als extern goed samen te kunnen werken wordt het steeds belangrijker relevante en juiste informatie en kennis en goede voorbeelden met elkaar te delen. Door de coronacrisis ligt dit project stil en zal verder opgepakt worden in 2021 als de coronacrisis onder controle komt.

Op orde brengen fysiek archief

Er is een achterstand opgelopen bij de bewerking van het fysieke archief van onze organisatie. Door de nieuwe AVG-wetgeving worden we gedwongen de achterstand weg te werken. Ook de toezichthouder op het provinciaal archief heeft gerapporteerd over de slechte staat van het fysieke archief. Ongeveer tweeduizend strekkende meters archief moet worden bewerkt en klaargemaakt voor overbrenging naar de Groninger Archieven. Een ander deel van het archief moet vernietigd worden. Voor meer informatie over dit onderwerp verwijzen we naar bijlage 8 Uitvoering Archiefwet. Het project fysiek archief is in december 2020 afgerond.

Dienstverlening buitenlocaties

Het is onze ambitie om zowel ten aanzien van het beheer en onderhoud van de gebouwen als de facilitaire dienstverlening van de buitenlocaties (daar waar mogelijk) op hetzelfde niveau te brengen als die van het hoofdkantoor. Ondanks de coronacrisis in 2020 hebben we de buitenlocaties ondersteund waar het mogelijk was om ze verder op het niveau te krijgen van het Provinciehuis.

Reprografische dienstverlening

Naast de traditionele dtp (desktoppublishing) werkzaamheden houdt het Grafisch Centrum zich steeds nadrukkelijker bezig met interactieve toepassingen voor publicaties op digitale media zoals websites en sociale media. Door digitale publicaties dynamischer (interactief en met bewegend beeldmateriaal) te maken en dit onder de aandacht van de klanten te brengen wordt deze communicatievorm aantrekkelijker dan publicaties op papier. Hierdoor zal ook de vraag naar printwerk afnemen. In 2020 zijn steeds meer publicaties en communicatievormen digitaal gegaan.

3.2. Bedrijfsvoering overige aandachtspunten

3.2.1. Participatiewet en Quotumregeling

Voor de komende periode ligt er nog een forse uitdaging voor het realiseren van de opgave Participatiewet en Quotumregeling. Door de consequenties van COVID-19 is het er in het afgelopen jaar niet eenvoudiger op geworden om nieuwe participatiebanen te creëren. De doelgroep is er in de meeste gevallen bij gebaat om fysieke begeleiding te krijgen op de werkvloer. Voor de komende tijd blijven we zoeken naar nieuwe mogelijkheden en initiatieven om meer massa te maken, zonder daarbij de persoonlijke benadering te verliezen.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de tot nu toe gerealiseerde en nog te realiseren extra participatiebanen (banenafspraken (bab)) volgens de banenafpraak (Participatiewet) en de Quotumregeling. Dit overzicht is een momentopname, aangezien de oriëntatie, inventarisatie en werving op mogelijke participatieplekken een continu proces is.

Tot nu toe rapporteerden we over het aantal gerealiseerde extra participatiebanen volgens de oorspronkelijke opgave van de banenafpraak (Participatiewet) en de opgave volgens de quotumregeling. Met de begroting 2021 spreken we alleen nog over de opgave volgens de quotumregeling en rapporteren we daarover. Dit omdat deze opgave gehanteerd wordt voor het behalen van het quotum.

Er geldt vooralsnog tot 1 januari 2022 geen heffing op het niet halen van het quotum, het streven is natuurlijk om uiteindelijk het quotum wel gewoon te halen.

Tabel 16a. Verschil jaarlijkse opgave banenafpraak en quotumregeling

Opgave banenafpraak											
	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Te realiseren banen volgens banenafpraak	4	7	11	13	16	19	21	24	26	26	n.n.b.
Daadwerkelijk gerealiseerde banen ¹⁾	4	7	11	14,77	18,54	20,83					

¹⁾ Een banenafpraak is 25,5 salarisuren per week (0,71 fte).

Quotumregeling: percentages en te realiseren banen									
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025	
Indicatief quotumpercentage ²⁾	1,93%	2,14%	2,35%	2,54%	2,74%	2,99%	3,05%	3,05%	
Te realiseren banen volgens quotumregeling	19,7	22,6	25,5	27,5	29,7	32,4	33,1	33,1	
Daadwerkelijk gerealiseerde banen	14,77	18,54	20,83						
Nog te realiseren banen	4,93	4,06	4,67						

²⁾ Overheidswerkgevers met 25 werknemers of meer moeten een bepaald percentage mensen uit de doelgroep banenafpraak in dienst hebben.

3.2.2. Cao en Werkkostenregeling

Cao

Op 1 januari en 1 juli 2020 zijn de cao-verhogingen van de Cao 2019-2020 geëffectueerd. Het betrof een cao-loonsverhoging van 2% respectievelijk 1%.

Eind 2020 zijn de onderhandelingen voor de Cao 2021 en verder opgestart. Deze onderhandelingen lopen nog door over de jaargrens heen. Gezien de onzekerheid en veranderingen die met COVID-19 te maken hebben streven werkgevers er naar om een beleidsarme kortlopende cao af te sluiten voor één jaar. Werken tijdens COVID-19 is wel onderdeel van de onderhandelingen.

Werkkostenregeling (WKR)

Voor 2020 is de fiscale vrije ruimte voor de werkkostenregeling (WKR-forfait) niet overschreden. De totale WKR-kosten die in 2020 onder de fiscale vrije ruimte vallen zijn in vergelijking met 2019 met € 6.000 gedaald en de beschikbare fiscale vrije ruimte (gebaseerd op de fiscale loonsom) met € 45.581 is gestegen. Het niet overschrijden van de fiscale vrije ruimte in 2020 is dus vooral het gevolg van het stijgen van de fiscale vrije ruimte zelf en niet zo zeer het gevolg van het dalen van de personele kosten in vergelijking met 2019. De grotere vrije ruimte is veroorzaakt door de stijging van de fiscale loonsom (in 2020 € bijna 3,2 miljoen hoger dan in 2019) en door de tijdelijke fiscale maatregel van de Rijksoverheid, namelijk de verhoging van het percentage van het WKR-forfait (1,7% over de eerste € 400.000 aan de loonsom in plaats van 1,2%).

Als gevolg van de coronacrisis en het thuiswerken zijn de kosten van personeelsactiviteiten, jubilea en afscheidsrecepties (met € 92.000) en de kosten voor de werkgeversbijdrage voor de fitness (met € 32.000) gedaald. Ook de parkeerkosten voor de carpool (€ 5.000) en de maaltijden en consumpties intern (€ 12.000) zijn om dezelfde redenen gedaald. Daartegenover staat dat de kosten van de geschenken feestdagen met € 125.000 zijn gestegen. Het eindresultaat is daarom dat de gemaakte kosten vrijwel gelijk zijn aan de beschikbare fiscale vrije ruimte en de provincie over het jaar 2020 geen eindheffing (80% van het overschreden bedrag) hoeft af te dragen aan de Belastingdienst.

3.2.3. Personele sterkte en ziekteverzuim

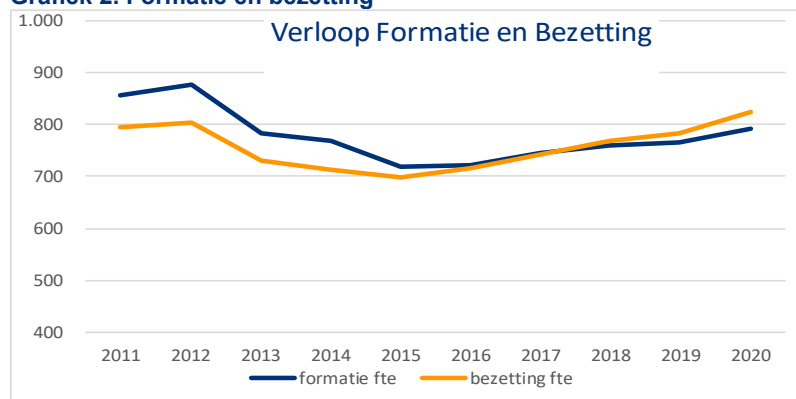
Formatie en bezetting

In de onderstaande tekst worden de termen 'formatie', 'bezetting' en 'aantal medewerkers' gebruikt. Ter verduidelijking wordt hier een korte toelichting op deze termen gegeven:

- Formatie is het toegestane aantal fte (fulltime-equivalent). Op basis van de formatie wordt de begroting vastgesteld.
- De bezetting is de invulling van de formatie. De bezetting kan daarmee afwijken van de formatie omdat het efficiënter kan zijn om bijvoorbeeld een formatieplaats onderbezet en anderen overbezet te hebben. Er worden echter nooit meer middelen beschikbaar gesteld dan voor de toegestane formatie. Met bezuinigingen wordt om deze reden altijd naar de formatie en niet naar de bezetting gekeken.
- Het aantal medewerkers wijkt af van de formatie en bezetting (aantal fte). Dit heeft te maken met het feit dat één functie door meerdere deeltijders kan worden vervuld.

In de volgende grafiek wordt de formatie en bezetting vanaf 2011 zichtbaar gemaakt.

Grafiek 2. Formatie en bezetting

NB. In deze grafiek zijn de overige werkverbanden zoals Regiovisie, Veenkoloniën, RSP, etc. niet verwerkt. Deze werkverbanden maken in formele zin geen onderdeel uit van de provinciale organisatie.

De formatie en bezetting zijn ten opzichte van 2019 gestegen. Voor een deel is dat toe te schrijven aan de vervanging van ziekte bij afdeling Beheer en Onderhoud. Het ziekteverzuim heeft daar nu extra aandacht. Ook is deze afdeling begonnen jonge medewerkers aan te trekken voor de op handen zijnde uitstroom als gevolg van de pensioengerechte leeftijd. Hiermee wordt kennis en ervaring overgedragen. De afdeling Programma- en Projectmanagement heeft tijdelijk het ondersteunend bureau Gaswinning als uitbreiding. Bij de afdeling iNFO is externe inhuur vervangen door tijdelijke of vaste aanstellingen, conform de Wet DBA (Deregulering Beoordeling Arbeidsrelaties), maar er is ook extra ondersteuning voor onder andere video-vergaderen geleverd als gevolg van de lockdown. Daarnaast is voor RSP (Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn) een deel tijdelijke uitbreiding overgezet naar de formatie. Als laatste is er een toename bij de Regio Groningen-Assen. Voor de provincie is dat budgettair neutraal.

Ontwikkeling salarissen en sociale lasten

Tabel 16b. Salarissen en sociale lasten

	Rekening 2019	Begroting 2020 na wijziging	Rekening 2020
- Medewerkers	61.554.769	67.302.700	66.807.681
- Gedeputeerde Staten	1.278.445	1.694.800	1.427.819
- Provinciale Staten	663.465	715.400	707.444
Totaal	63.496.679	69.712.900	68.942.943

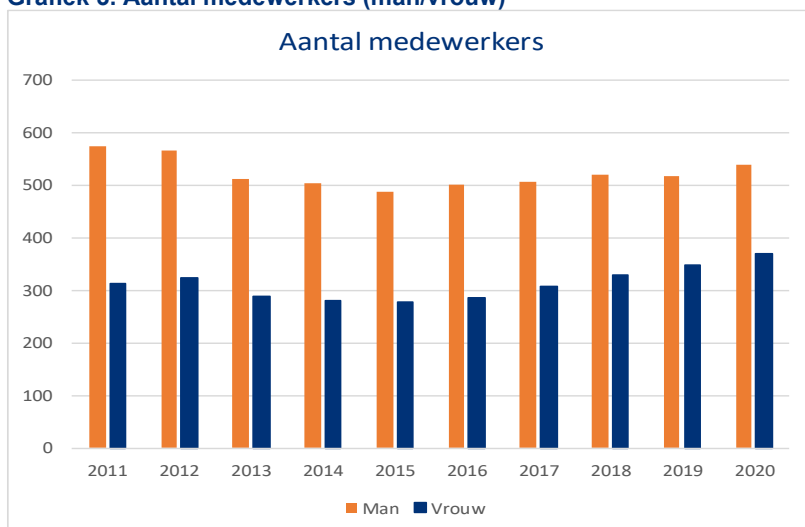
De loonkosten vallen in 2020 lager uit dan begroot. Echter, er is wel sprake van een stijging ten opzichte van 2019. Dit wordt enerzijds veroorzaakt door de cao-loonstijging en de stijging van de sociale lasten. Anderzijds is er sprake van een toename in de bezetting.

Aantal medewerkers

Het aantal medewerkers is niet gelijk aan de bezetting in bovenstaande tabel. Dit komt door het feit dat één formatieplaats door meerdere personen ingevuld kan worden.

Het aantal medewerkers is in 2020 met 43 personen gestegen ten opzichte van 2019. De grafiek 'Aantal medewerkers' laat de verandering zien in het totale aantal medewerkers, onderverdeeld naar mannen en vrouwen. Het aantal mannen is het afgelopen jaar toegenomen met 22, het aantal vrouwen met 21.

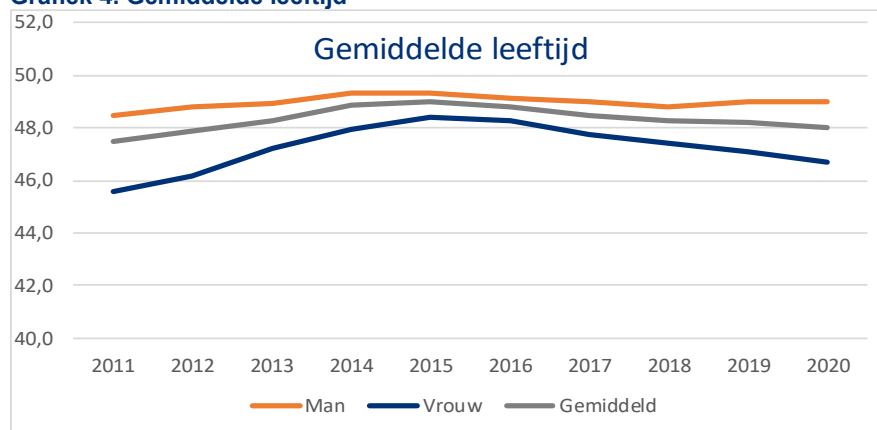
Grafiek 3. Aantal medewerkers (man/vrouw)

Gemiddelde leeftijd

De gemiddelde leeftijd eind 2020 bedraagt 48 jaar (zie onderstaande grafiek). Dit is nagenoeg gelijk aan de gemiddelde leeftijd eind 2019. Sinds 2015 is hier een dalende trend in te zien. Bij de mannen is de gemiddelde leeftijd hetzelfde gebleven, bij de vrouwen een daling. De verwachting is dat de gemiddelde leeftijd de komende jaren zal dalen. Dit is gebaseerd op een jaarlijks gelijke uitstroom van medewerkers met een pensioengerechtigde leeftijd, stijging van de pensioenleeftijd en met name de instroom van nieuwe medewerkers. Het laatste willen wij onder andere realiseren door ruimte te geven aan talent en het streven naar verjonging van de organisatie door het nieuwe traineeprogramma dat in 2021 van start zal gaan.

Grafiek 4. Gemiddelde leeftijd

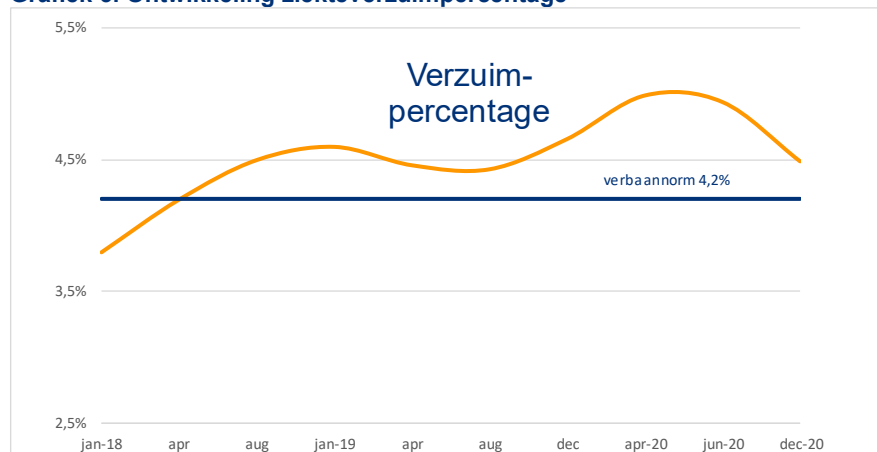
Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim over 2020 is gemiddeld 4,5% waarmee een dalende trend is ingezet. De reden hiervan is te vinden in een daling van zowel het lange, middellange en korte verzuim. Door corona wordt landelijk een daling in kort verzuim waargenomen. Toch lijken ook de inzet van preventieve maatregelen en verzuimbegeleiding effect te hebben. Hierin leren leidinggevenden van elkaar door bijeenkomsten en intervisie en pakken HR-adviseurs meer de regie. De samenwerking met de arbodienst is niet alleen geïntensiveerd voor een rol in deze ontwikkeling, maar ook te adviseren naar aanleiding van de cijfers en analyses.

De gemiddelde meldingsfrequentie is gedaald naar 0,8 en komt daarmee onder het landelijk gemiddelde uit. Hiervan kan de reden liggen in het feit dat er beter thuis gewerkt kan worden er voor medewerkers meer regelruimte is en daarmee minder ziekmeldingen nodig lijken.

Onderstaande grafiek toont de ontwikkeling van het gemiddelde ziekteverzuimpercentage op concernniveau.

Grafiek 5. Ontwikkeling ziekteverzuimpercentage

3.2.4. Doelmatigheid/Doeltreffendheid

Jaarlijks toetsen wij de doelmatigheid en doeltreffendheid van een of meerdere beleidsprogramma's op basis van de verordening doelmatigheid en doeltreffendheid. Conform de verordening wordt in ieder geval elk beleidsprogramma eens in de acht jaar onderzocht, waarbij het onderzoek zich richt op specifieke onderwerpen uit de beleidsprogramma's.

Het onderzoek naar de effectiviteit en efficiency van het regulier natuurbeheer (onderdeel van het programma Platteland en natuur - deelprogramma Natuur en landschap) bevindt zich in de afrondende fase. Vervolgens wordt bepaald welk onderwerp hierna zal worden onderzocht.

4. Lokale heffingen

4.1. Inleiding

De paragraaf lokale heffingen besteedt aandacht aan:

- de gerealiseerde en geraamde inkomsten opcentenheffing motorrijtuigenbelasting (mrb) en leges;
- het beleid ten aanzien van de lokale heffingen;
- een aanduiding van de lokale lastendruk;
- een overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen, waarin inzichtelijk wordt gemaakt in welke mate bij de gehanteerde tarieven van heffingen, die hoogstens kostendekkend mogen zijn, is bewerkstelligd dat de gerealiseerde baten de ter zake gerealiseerde lasten niet overschrijden.

Er wordt geen aandacht besteed aan het kwijtscheldingsbeleid, aangezien dit verder niet van toepassing is op de provinciale belastingen en heffingen.

Tabel 17. Inkomsten lokale heffingen

Omschrijving	Rekening 2019	Begroting 2020	Rekening 2020
Opcenten mrb	57.271	58.235	58.794
Leges en andere heffingen	1.257	1.523	1.445
Totaal	58.528	59.758	60.239

(bedragen x € 1.000)

De realisatie 2020 inzake leges en andere heffingen bestaat voor € 1.205.000 aan leges en heffingen sec.

Voor het overige, € 240.000, betreft het opbrengsten uit verrekening met egaliseringsreserves of voorzieningen en overige baten.

Bij wijziging van de opbrengsten van de opcentenheffing mrb spelen twee factoren een rol, namelijk:

- wijziging in de omvang en samenstelling van het voertuigenpark;
- de jaarlijkse wijziging van tarieven op basis van indexatie of specifieke besluiten.

De legesopbrengsten kennen een wisselend verloop afhankelijk van de omvang van het verstrekte aantal vergunningen.

4.2. Beleid ten aanzien van lokale heffingen

Opcenten motorrijtuigenbelasting

Het Rijk stelt jaarlijks het maximale niveau van opcentenheffing vast. Vanaf 1 januari 2020 bedraagt het maximum 115 opcenten. De provincie dient zelf te bepalen in hoeverre zij de vrije capaciteit (het verschil tussen het wettelijke maximumtarief en het feitelijke provinciale opcentenniveau) wil benutten. In onze tariefstelling is rekening gehouden met een inflatiecorrectie.

Leges en heffingen

In algemene zin worden door ons niet meer dan kostendekkende leges geheven. Binnen (een afzonderlijk onderdeel van) een legesverordening kan sprake zijn van specifieke beleidskeuzes en kruissubsidiëring. Deze aspecten worden hierna (in paragraaf 4.4) per afzonderlijke verordening uiteengezet.

4.3. Lokale lastendruk

Onder lokale lastendruk wordt verstaan hoe de lokale lastendruk zich verhoudt ten opzichte van de landelijke lastendruk. Hierbij is voornamelijk de hoogte van de opcentenheffing van toepassing.

Wij hebben ons eigen tarief per 1 januari 2020 verhoogd met 1,4 opcenten tot 91,8 opcenten.

Op de ranglijst van duurste provincies van Nederland neemt provincie Groningen in 2020 een tweede plaats in na provincie Drenthe. De gemiddelde automobilist in onze provincie betaalde in 2020 per voertuig € 236 aan provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting. Deze berekening is gebaseerd op de gewichtsverdeling per ultimo 2020.

Het hiernavolgende overzicht toont de ontwikkeling van ons tarief ten opzichte van het landelijk gemiddelde en het maximaal toegestane tarief en verder het stijgingspercentage in 2018 en 2019 van

deze grootheden. Het maximumtarief is per 1 januari 2020 bijgesteld aan de ontwikkeling van het prijspeil tot 115 opcenten. In 2019 was het maximale aantal opcenten 113,2 opcenten. Het percentage waarmee het maximum aantal opcenten jaarlijks verandert heeft geen normerende werking naar provincies. Provincies mogen zelf besluiten over de mate waarin de tarieven stijgen. De enige begrenzing zit in de absolute hoogte van het maximum aantal opcenten.

Tabel 18. Ontwikkeling opcenten motorrijtuigenbelasting in de jaren 2018 tot en met 2020

Aantallen opcenten	realisatie 2018	realisatie 2019	realisatie 2020
provincie Groningen	89,3	90,4	91,8
landelijk gemiddelde	80,6	81,4	83,0
provincie Groningen als % van landelijk gemiddelde	110,8	111,1	110,6
wettelijk maximum	111,8	113,2	115,0
provincie Groningen als % van wettelijk maximum	79,8	79,8	79,8

Stijgingspercentages tarieven per 1 januari	realisatie 2018	realisatie 2019	realisatie 2020
provincie Groningen	0,8	1,2	1,6
landelijk gemiddelde	0,1	0,1	2,0
wettelijk maximum	0,8	1,2	1,6

In onderstaande tabel zijn de gehanteerde tarieven voor de opcentenheffing in de afzonderlijke provincies opgenomen. Daaruit blijkt dat In 2020 de provincie Groningen een tweede plaats bezette wanneer we interprovinciaal de hoogte van het opcententarief vergelijken.

Tabel 19. Tarieven opcenten mrb in de twaalf provincies

Provincie	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Groningen	85,1	87,1	88,4	88,9	88,6	89,3	90,4	91,8
Fryslân	86,6	90,3	94,1	68,8	69,4	70,0	71,1	87,0
Drenthe	86,5	88,3	90,3	92,0	92,0	92,0	92,0	92,0
Overijssel	79,9	79,9	79,9	79,9	79,9	79,9	79,9	79,9
Gelderland	85,0	87,1	89,3	88,7	89,2	89,2	89,2	87,2
Flevoland	76,6	76,6	76,6	77,4	78,2	79,0	79,8	80,6
Utrecht	72,6	72,6	72,6	72,6	72,6	72,6	72,6	73,6
Noord-Holland	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9	67,9
Zuid-Holland	95,0	95,0	95,0	92,0	91,4	91,4	90,4	90,4
Zeeland	78,3	78,3	78,3	82,3	82,3	82,3	89,1	89,1
Noord-Brabant	74,2	75,8	76,1	76,1	76,1	76,1	76,1	78,0
Limburg	79,7	76,6	77,9	77,9	77,9	77,9	77,9	77,9
Gemiddeld tarief	80,6	81,3	82,2	80,4	80,5	80,6	81,4	83,0
Maximaal tarief	107,3	109,1	110,1	110,6	111,0	111,8	113,2	115,0

Er is een relatie tussen de opcentenheffing en de algemene uitkering uit het Provinciefonds. De verdeling tussen de provincies van de totale omvang van het Provinciefonds is gebaseerd op verdeelmaatstaven waaronder de theoretische opbrengst voor de motorrijtuigenbelasting. In het verdeelmodel Provinciefonds wordt de opbrengst per opcent motorrijtuigenbelasting als negatieve inkomstenmaatstaf gehanteerd. Met deze maatstaf wordt beoogd de tussen de provincies bestaande verschillen in belastingcapaciteit te compenseren. In situaties waarin het totale provinciale

belastinggebied groter van omvang wordt en/of waarin ons aandeel in het totale provinciale belastinggebied afneemt zal de compensatie via het Provinciefonds stijgen. En omgekeerd zal deze dalen.

In onderstaande tabel laten we zien in welke mate de verschillende provincies in 2020 gebruik hebben gemaakt van hun maximale belastingcapaciteit. Uit die vergelijking blijkt dat Groningen na Drenthe het meest gebruik maakt van de belastingcapaciteit. De provincie Noord-Holland heeft zowel absoluut als procentueel de grootste vrije zoom (= onbenutte belastingcapaciteit).

Tabel 20. Benutting maximale belastingcapaciteit

Provincie	Maximale belasting-capaciteit 2020	in %	Belasting-opbrengst 2020	in %	Vrije zoom 2020	in %	Belasting-opbrengst als % van de capaciteit
Groningen	73.652	3,1%	58.794	3,5%	14.859	2,1%	79,8%
Fryslân	92.668	3,8%	70.105	4,1%	22.563	3,2%	75,7%
Drenthe	74.178	3,1%	59.342	3,5%	14.836	2,1%	80,0%
Overijssel	163.853	6,8%	113.842	6,7%	50.011	7,0%	69,5%
Gelderland	291.157	12,1%	220.773	13,0%	70.384	9,9%	75,8%
Flevoland	82.742	3,4%	57.991	3,4%	24.751	3,5%	70,1%
Utrecht	204.332	8,5%	130.772	7,7%	73.559	10,3%	64,0%
Noord-Holland	378.787	15,7%	223.649	13,2%	155.138	21,8%	59,0%
Zuid-Holland	437.227	18,1%	343.699	20,2%	93.529	13,2%	78,6%
Zeeland	58.532	2,4%	45.350	2,7%	13.182	1,9%	77,5%
Noord-Brabant	393.133	16,3%	266.647	15,7%	126.486	17,8%	67,8%
Limburg	160.626	6,7%	108.807	6,4%	51.819	7,3%	67,7%
Totaal	2.410.887	100,0%	1.699.771	100,00%	711.116	100,00%	

(bedragen x € 1.000)

4.4. Overzicht op hoofdlijnen van de diverse heffingen

De transparantie omtrent de berekeningswijze voor de tarieven omvat in de eerste plaats een macroniveau (verordening in zijn geheel) en in de tweede plaats een microniveau (tarief of onderdeel van de verordening). Ten eerste moet de berekening van de kostendekkendheid van de tarieven inzichtelijk maken dat de totale geraamde baten van de verordening niet uitgaan boven de totale geraamde lasten van de verordening. In de toelichting van de achterliggende (beleids)keuzes bij deze berekening moet in ieder geval blijken hoe de kostendekkendheid tussen verschillende onderdelen wordt bereikt door gebruik te maken van kruissubsidiëring. Ook dient de mate van kostendekkendheid inzichtelijk te zijn binnen een onderdeel van de verordening. Wij hebben hierbij gebruik gemaakt van een tabel van de Commissie BBV voor de cijfermatige berekening van een heffing.

Legesverordening 1993 (Tarieventabel 2020)

De provincie heft voor diverse diensten leges en legt voor het gebruik van haar bezittingen precariobelasting op. In de wijziging van de Legesverordening 1993, Tarieventabel 2020 zijn de belastbare feiten en de tarieven opgenomen. Op basis van artikel 225 van de Provinciewet mogen de tarieven op begrotingsbasis niet meer dan kostendekkend worden vastgesteld.

De legesverordening kent een aantal hoofdstukken:

- Hoofdstuk 1: Wegen en vaarwegen
- Hoofdstuk 2: Natuur en milieu
- Hoofdstuk 3: (Grond)water
- Hoofdstuk 4: Ontgroningen
- Hoofdstuk 5: Wabo (waarbij bouwleges de grootste categorie is)
- Hoofdstuk 6: Diversen

Hoofdstuk 1: Wegen en vaarwegen

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2019	Begroting 2020	Rekening 2020
Kosten taakveld(en)	-30.100	-31.000	-30.100
Overhead	-19.500	-20.200	-19.500
Btw			
Totale kosten	-49.600	-51.200	-49.600
Totale opbrengsten	63.500	41.400	48.246
Dekking	128%	81%	97%

(bedragen in euro's)

De kostendekkend van leges Wegen en vaarwegen is gebaseerd op een geraamd gemiddeld aantal uren personele inzet. Bij ongeveer gelijk blijvende kosten zijn meer vergunningen verstrekt dan geraamd. De kostendekkendheid bedroeg op begrotingsbasis in 2020 81% en is in werkelijkheid uitgekomen op 97%.

Hoofdstuk 2: Natuur

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2019	Begroting 2020	Rekening 2020
Kosten taakveld(en)	-487.700	-455.000	-603.155
Overhead	-346.300	-291.200	-410.166
Btw			
Totale kosten	-834.000	-746.200	-1.013.320
Totale opbrengsten	106.000	105.500	94.283
Dekking	13%	14%	9,3%

(bedragen in euro's)

Door de uitspraak van de Raad van State van 29 mei 2019, kwam de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) buiten werking te staan. De vergunningverlening heeft daardoor in 2020 een periode stil gelegen en zijn er in totaliteit in 2020 aanzienlijk minder vergunningen verleend. De kostendekkendheid van de legesinkomsten voor Natuurbeschermingswetsvergunningen in 2020 is daardoor laag geweest.

De kosten zijn daarentegen wel toegenomen, omdat door de vergunningverleners veel extra inzet en overleg moest worden gepleegd. Niet alleen moesten in de periode van onduidelijkheid van de beleidsregels Stikstof en in de periode na vaststelling van de beleidsregels veel voorlichtende en begeleidende activiteiten worden uitgevoerd. Ook moesten de verleende, maar vernietigde vergunningen, de lopende vergunningen en nieuwe vergunningen worden herzien of opnieuw worden doorgerekend door de initiatiefnemers.

Hoofdstuk 3: (Grond)water

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2019	Begroting 2020	Rekening 2020
Kosten taakveld(en)	0	0	0
Overhead	0	0	0
Btw			
Totale kosten	0	0	0
Totale opbrengsten	0	0	0
Dekking	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

(bedragen in euro's)

De laatste jaren zijn enkel vergunningen verstrekt voor aanvragen voor bodemenergiesystemen. Hiervoor worden in het kader van duurzaamheid geen leges geheven, zodat de geraamde opbrengsten nihil zijn. De apparaatskosten inclusief overhead zijn eveneens nihil. De op begrotingsbasis toegerekende (personele) kosten maken in werkelijkheid deel uit van de toegerekende kosten van de afzonderlijke verordening op het instellen en invorderen van de grondwaterheffing.

Hoofdstuk 4: Ontgrondingen

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2019	Begroting 2020	Rekening 2020
Kosten taakveld(en)	-93.000	-47.000	-70.516
Overhead	-71.000	-30.000	-47.955
Btw			
Totale kosten	-164.000	-77.000	-118.470
Totale opbrengsten	27.700	51.100	37.446
Dekking	17%	66%	32%

(bedragen in euro's)

De kosten van het taakveld Ontgrondingen zijn aanzienlijk hoger, omdat regelgeving anders moest worden toegepast dan voorheen. De vergunningverlening is daardoor arbeidsintensiever geworden, waardoor de apparaatskosten zijn toegenomen. Meer overleg met omwonenden en meer meldingen die controle vereisten waren hier de oorzaak van.

De inkomsten hadden we begroot op basis van ervaringen in voorgaande jaren. Het aantal verleende vergunningen voor ontgrondingen en de te ontgronden aantal m³ zijn in 2020 lager uitgevallen. De legesinkomsten zijn daardoor lager uitgevallen dan begroot. De kostendekkendheid is hierdoor nagenoeg gehalveerd.

Hoofdstuk 5: Wabo-leges totaal (bouwleges en overig)

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2019	Begroting 2020	Rekening 2020
Kosten taakveld(en)	-791.800	-708.000	-790.900
Overhead	p.m.	p.m.	p.m.
Btw	-25.700	-34.000	-24.800
Totale kosten	-817.500	-742.000	-815.700
Totale opbrengsten	928.700	742.000	479.600
Netto opbrengsten	111.200	0	-336.100
Waarvan storting in/onttrekking aan egalisereserve	-111.200	0	323.500
Opbrengst na verrekening met egalisereserve	817.500	742.000	803.100
Dekking voor verrekening met egalisereserve	114%	100%	59%
Dekking na verrekening met egalisereserve	100%	100%	98,5%

(bedragen in euro's)

Er is sprake van kruissubsidiëring binnen het onderdeel bouwleges waarbij de kosten voor het verstrekken van een vergunning met een lagere bouwsom worden gesubsidieerd met opbrengsten welke worden verkregen bij de vergunningsverlening bij hoge bouwsommen. De kosten voor het in behandeling nemen van een aanvraag zijn namelijk niet direct gerelateerd aan de hoogte van de bouwsom. Zonder kruissubsidiëring zouden onaanvaardbaar hoge leges voor aanvragen met een lage bouwsom ontstaan welke maatschappelijk niet gewenst zijn.

In 2020 zijn de directe kosten voor advertenties en welstand en inhuur van deskundigen € 249.500. De personele kosten van zowel de provincie Groningen als de Omgevingsdienst Groningen (ODG) bedragen € 540.400. De opbrengst aan leges in 2020 bedraagt € 479.600. De netto opbrengst is lager uitgevallen dan begroot als gevolg van het feit dat minder vergunningen zijn verleend dan van te voren verwacht.

De resultaten uit de heffing van Wabo-leges worden met een egalisereserve verrekend. Tekorten en overschotten worden tussen de jaren verevend. Het tekort in 2020 wordt voor € 323.500 onttrokken aan de egalisereserve Wabo. Met deze onttrekking is de reserve Wabo ultimo 2020 nihil. Aangezien reserves niet negatief mogen staan, komt per saldo € 12.600 ten laste van het rekeningresultaat.

Hoofdstuk 6: Diversen

In dit hoofdstuk is voorzien in de mogelijkheid leges te heffen voor een aanvraag waarin de eerdere hoofdstukken niet voorzien (vangnetbepaling). De geraamde kosten en opbrengsten zijn beide nihil.

Verordening op het instellen en invorderen van de grondwaterheffing

In de Verordening op het instellen en invorderen van de grondwaterheffing is het tarief per

1 januari 2013 verhoogd tot 1,68 eurocent per kubieke meter onttrokken grondwater (zie besluit van Provinciale Staten van 12 december 2012, nummer B.1, voordracht nr. 36/2012).

De volgende beleidskeuzes liggen ten grondslag aan de heffingen:

- De tariefstelling is meerjarig op basis van kostendekkendheid bepaald.
- Gerealiseerde afwijkingen worden toegevoegd of onttrokken aan de voorziening grondwaterheffing.

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2019	Begroting 2020	Rekening 2020
Kosten taakveld(en)	-261.200	-153.100	-167.610
Toevoeging(-)/onttrekking(+) voorziening grondwaterheffing	-107.200	-51.100	-147.260
Overhead	-85.000	-155.800	-96.307
Totale kosten	-453.400	-360.000	-411.177
Totale opbrengsten	414.800	360.000	411.177
Dekking	91%	100%	100%

(bedragen in euro's)

De kosten van het taakveld zijn iets hoger uitgevallen dan begroot. De inkomsten waren vergelijkbaar met de inkomsten van 2019 en lagen daardoor aanzienlijk boven het begrootte bedrag. Per saldo hebben we daardoor een substantieel bedrag aan de voorziening Grondwaterheffing kunnen toevoegen. De kostendekkendheid is op 100% uitgekomen.

Heffingsverordening ontgrondingen Groningen 2003

Met ingang van 1 augustus 2003 is de Heffingsverordening ontgrondingen Groningen 2003 van kracht geworden. Deze is voor het laatst gewijzigd op 26 september 2007 ([voordracht nr. 15/2007](#)). De heffing is gewijzigd in die zin dat (deel)heffingen voor de bekostiging van planning en onderzoek en van compenserende maatregelen met ingang van 2007 vervallen en dat een nieuwe heffing wordt ingevoerd voor de bekostiging van onderzoek naar het verband tussen een ontgraving en schade aan onroerende zaken en naar de bepaling van de omvang van de schade.

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2019	Begroting 2020	Rekening 2020
Kosten taakveld(en)	-31.700	-47.500	-50.773
Onttrekking voorziening ontgrondingen	31.900	52.500	16.745
Onderzoekskosten	-3.400	-15.000	-13.303
Totale kosten	-3.200	-10.000	-47.331
Totale opbrengsten	3.200	10.000	2.600
Dekking	100%	100%	5%

(bedragen in euro's)

In de afgelopen jaren is het uitgangspunt gehanteerd dat alle kosten gedekt mochten worden uit de voorziening ontgrondingen, voor zover er uiteraard sprake was van een dekkingstekort.

Op grond van de Heffingsverordening Ontgrondingen mogen de kosten van het taakveld ontgrondingen echter slechts ten dele worden gedekt uit de voorziening ontgrondingen. Voor 2020 mogen we maar maximaal € 16.745 dekken uit de voorziening Ontgrondingen. Doordat daarnaast de opbrengsten dit jaar minder waren dan begroot komt de kostendekkendheid hierdoor op 5%.

Kade- en Havengeldreglement Groningen

De haven- en kadegelden zijn gebaseerd op het Kade- en Havengeldreglement Groningen. Deze zijn voor het laatst gewijzigd bij besluit van Provinciale Staten van 5 juli 2006, nr. B.1 (voordracht nr. 8/2006).

Per 1 januari 2014 is de hoofdvaarweg Lemmer-Delfzijl overgedragen aan het Rijk. Daarom zijn er sindsdien geen inkomsten voor kade- en havengelden meer. Het Kade- en Havengeldreglement is inmiddels ingetrokken.

Nazorgheffing gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots

In onze voordracht tot wijziging van de Verordening op de heffing en invordering van de nazorgheffing gesloten stortplaatsen provincie Groningen is het tarief voor niet-bedrijfsgebonden stortplaatsen genoemd in artikel 7 van deze verordening vastgesteld voor het jaar 2020. Ook is de nazorgheffing

voor baggerspeciedepots in dezelfde voordracht opnieuw vastgesteld. Dit besluit is op 16 december 2020 ([voordracht nr. 4b/202020](#)) door Provinciale Staten vastgesteld.

De volgende beleidskeuzes liggen ten grondslag aan de heffingen:

- De kosten voor de nazorg worden betaald uit het nazorgfonds. Momenteel is sprake van een overschot in beide fondsen. Wij hebben besloten de nazorgheffing op nul te zetten.
- In het geval dat de fondsen leeg raken zal de nazorgheffing opnieuw worden ingesteld om de op dat moment benodigde dekking voor de kosten van de nazorg op te vangen.

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2019	Begroting 2020	Rekening 2020
Kosten taakveld(en)	-356.900	-345.000	-356.509
Rentebaten nazorgfonds gesloten stortplaatsen	2.360.000	405.000	880.750
Netto kosten taakveld excl. heffingen	2.003.100	60.000	528.241
Totale opbrengsten	0	0	0
Dekkingspercentage	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.
Kosten taakveld(en)	-1.800	-4.100	-1.389
Rentebaten nazorgfonds baggerspeciedepots	0	0	0
Netto kosten taakveld exclusief heffingen	-1.800	-4.100	-1.389
Totale opbrengsten	0	0	0
Dekkingspercentage	n.v.t.	n.v.t.	n.v.t.

(bedragen in euro's)

De realisatie van de baten ten behoeve van het nazorgfonds zijn ca. € 0,5 miljoen meer dan de begrote baten. Dit wordt veroorzaakt door een hogere marktwaarde van het aandelenfonds ultimo boekjaar. Eind 2017 is circa € 6,7 miljoen uitgezet in een duurzaam aandelenfonds. Dit fonds wordt op balansdatum 31 december jaarlijks gewaardeerd tegen de dan geldende marktwaarde (ter beoordeling of het totale fondsvermogen nog wel in evenwicht is met het doelvermogen binnen het nazorgfonds). In de raming voor 2020 was rekening gehouden met een renteopbrengst van € 0,4 miljoen. Dit betreft de rentebaten van de achtergestelde leningen aan de BNG en de NWB. Met een rendement over het duurzame aandelenfonds word nooit rekening gehouden omdat dit niet in te schatten is. Ondanks de daling van dit fonds aan het begin van 2020 heeft het fonds over 2020 een positief rendement behaald van ruim 5% (circa € 0,5 miljoen).

Liggeldverordening Oude Eemskanaal

Wij hebben uw Staten met onze voordracht 18/2009 van 16 juni 2009 een nieuwe Liggeldverordening doen toekomen voor het Oude Eemskanaal te Delfzijl. Dit is een passantenhaven waarvan sinds 1987 de tarieven niet zijn verhoogd. Daarom zijn de tarieven laag in vergelijking met de rest van Nederland. Met voordracht 18/2009 hebben wij u voorgesteld dit te repareren door geleidelijk, over een periode van zes jaar, de liggelden ieder halfjaar met € 0,05 te verhogen. Sinds 1 juli 2016 is dit tarief uitgekomen op € 0,60 per strekkende meter per dag. Dit is nog steeds een relatief laag tarief in vergelijking met de rest van de passantenhavens in Nederland. Hiervoor is bewust gekozen om de concurrentie met Motorbootvereniging Abel Tasman niet aan te gaan en omdat er geen extra voorzieningen zijn in de vorm van douches, elektra en internet.

De volgende beleidskeuze ligt ten grondslag aan de heffingen:

- Als tegenprestatie voor het innen van de havengelden en de verkoop van de munten vindt kwijting plaats van de jaarlijks verschuldigde vergoeding gebruik provinciaal terrein.

Omschrijving kosten en opbrengsten	Rekening 2019	Begroting 2020	Rekening 2020
Kosten taakveld(en)	0	0	
Inningkosten via kwijting gebruik provinciaal terrein	-72.500	-72.500	-72.500
Totale kosten	-72.500	-72.500	-72.500
Totale opbrengsten	18.700	20.000	21.788
Dekking	26%	28%	30%

(bedragen in euro's)

Vergeleken met de jaarlijks geraamde opbrengst van € 20.000 is de opbrengst in de Jaarstukken 2020 iets hoger en uitgekomen op € 21.788. Hierdoor is het lage geraamde kostendekkingspercentage van 28% op begrotingsbasis iets toegenomen tot in werkelijkheid 30% in 2020. De mogelijkheden om een hogere mate van kostendekkendheid te realiseren is, gelet op de beperkte opbrengst aan liggelden in de passantenhaven, beperkt.

5. Onderhoud kapitaalgoederen

5.1. Wegen en vaarwegen

5.1.1. Onderhoud kapitaalgoederen wegen en vaarwegen

De provincie is verantwoordelijk voor beheer en onderhoud van ca. 517 km provinciale weg, 211 km fietspad, 516 ha bermen en 573 km sloten, 450 bushaltes, 43.000 bomen, 600 ha bosplantsoen, 66 km hagen, 3.900 lichtmasten, 6000 verkeersborden, 6 sluizen, 76 vaste bruggen, 15 fietsbruggen, 64 viaducten, 36 tunnels, en 48 beweegbare bruggen, 180 km boordvoorzieningen en 120 km vaarweg.

5.1.2. Beleidskader onderhoud wegen en vaarwegen

Op 30 september 2020 is het Beleidskader Beheer en Onderhoud in Provinciale Staten vastgesteld. Dit beleidskader beschrijft welke inhoudelijke uitgangspunten, doelstellingen en kaders wij willen hanteren bij het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur.

Op 8 december 2020 hebben wij het Uitvoeringsprogramma beheer en onderhoud 2021-2024 vastgesteld en ter informatie naar uw Staten gestuurd.

Wij toetsen de staat van de infrastructuur aan de doelstellingen en kaders zoals omschreven in het Beleidskader Beheer en Onderhoud. Daardoor wordt het mogelijk de optimale balans te houden tussen waarde, prestaties, risico's en kosten bij de instandhouding van de provinciale infrastructuur. Dit kan er bijvoorbeeld toe leiden dat in sommige gevallen met het uitvoeren van levensduur verlengende (onderhouds)maatregelen vervanging nog enige tijd verantwoord kan worden uitgesteld, terwijl andere onderdelen van de infrastructuur grootschaliger moeten worden aangepakt. Het spreekt voor zich dat data- en informatiebeheer hierbij steeds belangrijker worden. Ook de jarenlange praktijkervaring van de provincie kan hierbij niet ontbreken.

De manier waarop onderhoud aan de provinciale infrastructuur wordt gepland is een dynamische en op de praktijk gebaseerde werkwijze. Hierbij kijken wij naar de totale levensduur van de infrastructuur en hanteren we aanvaarde risico's als uitgangspunt voor benodigd onderhoud. Geldende normen voor de instandhouding van infrastructuur worden door ons in acht genomen. Zo moet bijvoorbeeld gedacht worden aan de algemeen geldende CROW-normen voor wegen en NEN-normen voor bruggen. De richtlijn is een onderhoudsachterstand van 7 tot 9%, dit wordt algemeen acceptabel geacht en zorgt voor voldoende werkvoorraad. Een lager percentage onderhoudsachterstand aanhouden zal zorgen voor het onnodig uitvoeren van onderhoud waardoor er sprake is van kapitaalvernietiging. Later uitvoeren van onderhoud zal leiden tot relatief hogere kosten voor onderhoud.

Dit alles bij elkaar genomen betekent dat wij niet alleen rekening houden met de theoretische technische levensduur maar ook kijken naar de daadwerkelijke staat van de infrastructuur en het te lopen risico als gevolg van verval. Dit maakt dat er op een zo efficiënt mogelijke wijze omgegaan wordt met de beschikbare middelen. Inherent aan deze werkwijze is dat de voorgenomen onderhoudsplanning van het uitvoeringsprogramma gaandeweg zou kunnen wijzigen. Het programma is erop gericht om de infrastructuur op een acceptabel niveau te krijgen en te houden voor de duur van het programma. Daarmee is het uitvoeringsprogramma dynamisch in plaats van statisch.

5.1.3. Financiële gevolgen onderhoud wegen en vaarwegen

De middelen voor beheer en onderhoud zijn opgenomen in het Uitvoeringsprogramma Beheer en onderhoud provinciale infrastructuur 2017-2020. In onderstaande tabel zijn lasten (exclusief toegerekende apparaatskosten) binnen de betreffende productgroepen opgenomen.

Tabel 21. Bestedingen uitvoeringsprogramma Beheer en onderhoud (bedragen x € 1.000)

Omschrijving	Begroting 2020 na wijziging	Rekening 2020	Saldo
Wegen			
- 2101 Wegen en fietspaden	9.452	13.494	- 4.042
- 2102 Verkeersmanagement	1.057	798	259
Vaarwegen			
- 2201 Onderhoud en beheer vaarwegen	479	1.408	-929
- 2202 Kunstwerken vaarwegen	1.795	1.495	300

De reconstructie en verbetering van bestaande infrastructuur en de vervanging van kunstwerken vindt plaats in het kader van het provinciale MIT. De middelen hiervoor zijn opgenomen in de volgende productgroepen:

- 2100 (re)constructie van wegen en fietspaden;
- 2200 (re)constructie vaarwegen.
-

5.2. Huisvesting

5.2.1. Onderhoud kapitaalgoederen huisvesting

De provincie heeft het provinciehuis en buitenlocaties (Oostersluis, Nieuwe Pekela, Hoogeweg, Overschild en Blauwestad) in beheer.

5.2.2. Beleidskader onderhoud huisvesting

Om het meerjarenonderhoudsprogramma (MJOP) voor het provinciehuis up-to-date te houden vindt er één keer in de vijf jaar een herijking plaats. Het MJOP dat oorspronkelijk een looptijd had van 2014 tot 2033, is in 2020 herijkt voor de periode 2020-2033.

Bij de vaststelling van de voordracht de Begroting 2021 en de Najaarsmonitor 2020 op 11 november jl. hebben Provinciale Staten ingestemd met de financiële consequenties van het geactualiseerde MJOP.

Provinciehuis

Het jaarlijks onderhoud is nodig om de bedrijfszekerheid van het gebouw en de installaties te waarborgen, de veiligheid te kunnen garanderen en de gebouwen en terreinen in stand te houden. Dit onderhoud wordt uitgevoerd om onder andere te voldoen aan de wet- en regelgeving. Het onderhoud omvat met name aanpassingen en vervangingen aan leidingen en sanitair, gevel en zonwering, vloeren en wanden, verwarming, koeling, liften en brandbeveiliging. Daarnaast zijn in het meerjarenonderhoudsplan de vervangingsinvesteringen meegenomen die moeten worden gedaan om de kwaliteit te waarborgen.

5.2.3. Financiële gevolgen onderhoud huisvesting

In de onderstaande tabel zijn de onderhoudskosten (investeringen en lasten van buitengewoon onderhoud) voor 2020 weergegeven, gevolgd door een toelichting. Daarnaast zijn er diverse reguliere jaarlijkse onderhoudsbudgetten buiten het MJOP.

Tabel 22. Investeringen en Meerjarenonderhoudsplan (MJOP)

Omschrijving	Begroting 2020	Rekening 2020	Saldo
<u>Investeringen</u>			
Gevelrenovatie+	561	483	78
Gasloos provinciehuis	2.406	2.030	376
Parkeergarage	92	90	2
Installaties Topweer	13	13	0
Gastvrij beveiligen	210	56	154
(Vervangings)investeringen (MJOP)	370	0	370
<u>Lasten</u>			
Buitengewoon onderhoud (MJOP)	491	264	227

(bedragen x € 1.000)

De totale investeringen van de genoemde projecten bedragen:

- Gevelrenovatie+: € 8,1 miljoen waarvan in totaal € 1,1 miljoen is besteed.
- Gasloos provinciehuis: € 2,7 miljoen waarvan in totaal € 2,2 miljoen is besteed.
- Parkeergarage: € 0,3 miljoen waarvan in totaal € 0,3 miljoen is besteed.
- Installaties Topweer: € 0,1 miljoen waarvan in totaal € 0,1 miljoen is besteed.
- Gastvrij beveiligen: € 0,2 miljoen waarvan in totaal € 0,1 miljoen is besteed.
- Vervangingsinvesteringen (MJOP) € 0,4 miljoen waarvan nog niets is besteed.

Gevelrenovatie+

Tijdens Basisrenovatie+ (BR+) is de binnenkant van het provinciehuis gerenoveerd. Al tijdens de planvorming voor BR+ was duidelijk dat na de binnenkant van het pand ook aan de buitenzijde groot onderhoud noodzakelijk zou worden. De belangrijkste thema's van het project zijn het verhogen van het gebruikerscomfort (waaronder minder tocht en koude val) en de duurzaamheid van het pand (waaronder minder energieverbruik), wat zich moet gaan vertalen in een energielabel A. Gepland en noodzakelijk onderhoud wordt uiteraard meegenomen en waar mogelijk aangegrepen om gebruikerscomfort en duurzaamheid te ondersteunen. Samen met, en als gevolg van, alle maatregelen krijgt het pand een esthetische opfrisbeurt. Dit project is reeds in 2017 van start gegaan en in 2018 vonden met name advieswerkzaamheden plaats. De oorspronkelijke begroting is door forse prijsstijgingen in de bouwsector door middel van indexatie in 2018 gewijzigd. Mede door problemen bij de aanbesteding heeft dit project vertraging opgelopen, wat het saldo verklaart. In 2019 is aanbesteed, wat door tegenvallers helaas meerdere keren heeft moeten gebeuren. In 2020 is vervolgens samen met de geselecteerde aannemer het ontwerp uitgewerkt en in 2021 vind de uitvoering plaats van dit project.

Gasloos provinciehuis

In 2020 is de warmteopwekking van het provinciehuis omgebouwd van de traditionele cv-ketels naar de nieuwe gasloze installatie op basis van warmtepompen. Hiermee is de hoofdmoot van project Gasloos voltooid en is het doel, een gasloos provinciehuis, bereikt. Inmiddels zijn er al talloze communicatie initiatieven ontplooid om te laten zien hoe wij het hebben gedaan en om anderen ook aan te sporen de stap naar gasloos te zetten.

Het project is echter nog niet helemaal klaar, twee elementen worden in 2021 voltooid. Het eerste is het gereedmaken van het systeem voor het onttrekken van warmte uit de gracht. Hiervoor is een monumentenvergunning (met zeer lange doorlooptijd) nodig om door de monumentale kademuur te mogen boren. Deze is inmiddels verkregen en in het voorjaar van 2021 zal dit projectdeel worden voltooid. Dit is ruim op tijd voordat dit projectdeel komende zomer voor het eerst gebruikt kan gaan worden.

Het tweede nu nog niet voltooide element is het vullen van de buffervaten met 'phase change materials' (PCM) om de buffercapaciteit aanzienlijk te vergroten. De levering van deze materialen is als gevolg van COVID-19 fors vertraagd en vindt nu plaats in het tweede kwartaal van 2021. Het systeem als totaal kan voorlopig gelukkig prima werken zonder deze 'upgrade' van de buffers, maar zodra deze wel worden toegepast zal dit leiden tot een aanzienlijke efficiëntie en rendementsverbetering.

Parkeergarage

De oorspronkelijke begroting uit 2019 voor dit project was € 322.000. Voor het jaar 2020 zijn er onder andere nog uitgaven gedaan omtrent aanpassingen en bekabeling van de 'speedgates', vervanging van de verlichting in de parkeergarage, vervangen van luchtkanalen en er zijn hekken geplaatst in de parkeergarage.

Installaties Topweer

De oorspronkelijke begroting uit 2019 voor dit project bedroeg € 132.000. Er zijn voor de installaties Topweer (zesde verdieping provinciehuis) nog uitgaven gedaan met betrekking tot de ventilatie van de vergaderzaal.

Gastvrij beveiligen

De oorspronkelijke begroting uit 2018 voor het project Gastvrij beveiligen bedroeg € 325.000. Voor dit project zijn in 2020 onder andere uitgaven gedaan voor een 'speedlane swing' voor een doorgang en een schuifpui.

(Vervangings)investeringen (MJOP)

De vervangingsinvesteringen zijn in de begroting gebaseerd op met name de economische levensduur. In de praktijk blijkt dat vervangingsinvesteringen niet altijd plaatsvinden volgens de economische levensduur maar eerder door de technische levensduur. Hierdoor verschuiven investeringen in de tijd. Voor het jaar 2020 zijn de vervangingsinvesteringen voor de dakafwerkingen en inventaris niet uitgevoerd. Mede door een capaciteitsprobleem en de coronacrisis zijn deze uitgesteld. Ook hier is sprake van verschuiving naar de toekomst. In 2020 lag de focus met name op de projecten Gasloos en Gevelrenovatie+.

Buitengewoon onderhoud (MJOP)

In het nieuwe MJOP is het budget van buitengewoon onderhoud verhoogd. In 2020 zijn niet alle geplande onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd, dit komt met name doordat de provincie Groningen zich heeft geconcentreerd op de projecten Gasloos Provinciehuis en Gevelrenovatie+ en daarnaast speelt de coronacrisis een rol. Als gevolg van de coronacrisis zijn de onderhoudswerkzaamheden op een lager niveau gekomen aangezien is besloten onderhoudswerkzaamheden te vertragen of uit te stellen.

6. Grondbeleid

6.1. Inleiding

Deze paragraaf grondbeleid geeft een integrale visie op het gevoerde provinciaal grondbeleid, in relatie tot de realisatie van de doelstellingen van de programma's en projecten die zijn opgenomen in de begroting. Tevens worden de resultaten van de grondexploitaties gegeven en een onderbouwing van de geraamde winstneming. Tot slot volgen de beleidsuitgangspunten over de reserves voor grondzaken in relatie tot de risico's van grondzaken.

De Nota Grondbeleid 'Goed Doorgrond', die op 25 september 2013 ([voordracht nr. 40/2013](#)) is vastgesteld, beoogt een duidelijk kader te scheppen voor het grondbeleid van de provincie Groningen. Aan de hand van deze nota hebben wij ons grondbeleid ten uitvoer gebracht en verder vormgegeven. Periodiek bezien wij de noodzaak voor herziening van de Nota Grondbeleid. Hierover hebben wij uw Staten in uw vergadering van 27 mei 2019 per brief geïnformeerd. Samengevat constateren wij dat de Nota Grondbeleid op dit moment nog actueel is. Dit neemt niet weg dat op termijn wel een belangrijke wijziging zich zal voordoen, namelijk de Omgevingswet die naar verwachting per 2022 van kracht zal worden. Alsdan zullen we beoordelen of aanpassing van de Nota Grondbeleid noodzakelijk is.

6.2. Doelstellingen producten

6.2.1. Wegen en kanalen

Wij beschikken over de kennis en kunde om de aan- en verkopen te verrichten ten behoeve van de realisering van infrastructurele werken. Het gaat om het gehele pakket, van aankoopstrategieplan, aankooptekening, gesprekken, taxaties, koopovereenkomsten tot aan een gerechtelijke onteigeningsprocedure. Conform de Nota Grondbeleid vindt de verwerving hoofdzakelijk plaats op basis van een volledige schadeloosstelling op basis van de Onteigeningswet. Eerst wordt getracht minnelijk tot een vergelijk te komen. In het geval dit niet lukt binnen de termijn van een half jaar zal een onteigeningsprocedure worden gestart. Bezit van de gronden is essentieel om te kunnen starten met de uitvoering van een werk. Naast deze reguliere verwerving werkt het cluster tevens aan vrijwillige trajecten voorafgaand aan de definitieve besluitvorming en/of voorafgaand aan de start van de verwerving van de benodigde stroken. Met de omgeving wordt gekeken naar bredere oplossingen, waarbij bijvoorbeeld instrumenten als anticiperende grondverwerving en kavelruil worden ingezet. Naast de verwerving voor projecten worden voor het gehele provinciale apparaat, voor alle afdelingen, aan- en verkopen verricht en gronden beheerd.

6.2.2. Natuurbeleid

In het kader van het natuurbeleid worden gronden voor de realisatie van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) verworven. Deze gronden worden vervolgens ingericht voor de gewenste natuur waarna deze wordt beheerd door een beheerder (particulier of organisatie). De verwerving vindt in beginsel plaats op basis van vrijwilligheid waarbij wij afhankelijk zijn van de mogelijkheden die zich in een jaar voordoen op de lokale grondmarkt.

In uitzonderingsgevallen waar het goed uitlegbaar is, gaan we onteigening echter niet uit de weg. Voor de realisatie van het natuurnetwerk is het van belang om over voldoende ruilgronden te beschikken voor de inliggende agrariërs. De aankoopkosten van de ruilgronden worden gedekt uit het investeringskrediet verwerven natuur van € 35 miljoen. Het verwerven van de ruilgronden voorloopt succesvol waardoor grote kavelruilen met agrariërs in het natuurnetwerk mogelijk zijn geworden. Het verwervingsproces wordt voor ons uitgevoerd door Prolander die door ons hiervoor is gemandateerd. In het Handelingskader Grond zijn hiervoor de spelregels opgenomen.

6.2.3. Blauwestad

Doel van de ontwikkeling van het woon-, werk- en recreatiegebied Blauwestad, gelegen in het Oldambt en aan het Oldambtmeer (aanleg in 2005), is het geven van een gebieds- en kwaliteitsimpuls ter versterking van de sociaal-economische structuur in dit deel van de provincie Groningen. Door middel van verkoop van het kavelareaal (totaal ziend op 1.250 woningen), ondergebracht in de grondexploitatie Blauwestad, genereert de provincie middelen om deze ontwikkeling mogelijk te maken. De ontwikkeling van Blauwestad is een gezamenlijke inspanning van de provincie Groningen en de gemeente Oldambt.

Kavelverkoop vindt plaats vanuit het projectbureau Blauwestad gevestigd in Het Havenkwartier in Blauwestad. Restgronden die niet meer nodig zijn voor het project Blauwestad, worden tegen marktconforme prijzen door de provincie verkocht.

Met ingang van 2016 zijn de verslaggevingsvoorschriften van het BBV gewijzigd. Eén van de wijzigingen betreft de looptijd van de grondexploitatie. Die is teruggebracht tot in beginsel een maximale looptijd van tien jaar. De gedachte is dat binnen deze termijn risico's en onzekerheden met betrekking tot de realisatie van de een grondexploitatie voldoende in kaart zijn te brengen en te beheersen. Het BBV schrijft verder voor dat het realiteitsgehalte van de grondexploitatie voortschrijdend in de tijd wordt getoetst en/of geactualiseerd. Het BBV biedt echter ook de mogelijkheid om gemotiveerd af te wijken van deze termijn.

Op basis van aanwezige zekerheden (onder andere aanwezigheid van ontwikkelovereenkomsten) omtrent de verwachte verkopen hanteren wij een looptijd van twintig jaar. Onze doorrekening begin 2021 is onafhankelijk getoetst en gevalideerd. Deze validatie geeft aan dat de gehanteerde termijn van twintig jaar acceptabel is. Dit is overigens conform dezelfde systematiek als voorgaande jaren. Ook in de toekomst is het noodzakelijk dat de grondexploitatie elk jaar opnieuw wordt vastgesteld door de Staten inclusief de looptijd hiervan.

6.3. Resultaten grondexploitaties en winstneming

Op basis van een looptijd van twintig jaar hebben wij de Grondexploitatie (GREX) Blauwestad begin 2021 opnieuw doorerekend. Op basis van die waardering hebben wij de voorziening kunnen verlagen met € 2,48 miljoen, waardoor de hoogte van de voorziening ultimo 2020 € 23,45 miljoen bedraagt. Het BBV hanteert als uitgangspunt dat de grondexploitatie tenminste jaarlijks wordt herzien. Deze herziening zal jaarlijkse gevolgen hebben voor de hoogte van de voorziening. De toekomstige opbrengsten hebben een positief effect op het resultaat van de grondexploitatie, waardoor de voorziening naar verwachting neerwaarts kan worden bijgesteld.

6.4. Reserves, voorzieningen en risico's

De wijzigingen van de BBV-verslaggevingsregels - met name het terugbrengen van de looptijd van 35 jaar naar 20 jaar - heeft ertoe geleid dat wij de eerste 20 jaar te maken zullen krijgen met 'voorfinanciering', die in de periode daarna wordt terugverdiend. De voorfinanciering kent een omvang van € 28,37 miljoen (€ 23,45 miljoen voorziening, € 3,97 miljoen Algemene reserve (marketingkosten) en € 950.000 doorgevoerde bezuiniging grondexploitatie ten behoeve van inzet Bestuursakkoord op basis van PS-besluit bij Begroting 2021 en Najaarsmonitor 2020). De voorziening Blauwestad ter hoogte van € 23,45 miljoen wordt gewaardeerd op de zogenaamde netto contante waarde. Nominaal gaat het om een bedrag van € 34,8 miljoen.

7. Verbonden partijen

Verbonden partijen zijn (conform het BBV) privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties, waarin de provincie zowel een bestuurlijk als financieel belang heeft. Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat middelen ter beschikking zijn gesteld die verloren gaan in geval van faillissement van de verbonden partij. Ook is sprake van een financieel belang als financiële problemen bij een verbonden partij op de provincie kunnen worden verhaald.

Visie

In 2016 hebben uw Staten de [Nota Verbonden partijen \(2016/68\)](#) vastgesteld. Deze nota is de basis voor de sturing en control van verbonden partijen in het algemeen en helpt bij het verhelderen van de afwegingen die wij maken bij het aangaan, volgen en beëindigen van deelnemingen in het bijzonder. Wij vatten visie en beleid zoals vastgelegd in de nota als volgt samen.

De nota is een richtinggevend document met algemene uitgangspunten en beleidsregels voor:

- Beleidsmatige afwegingen bij het oprichten van en deelname aan een verbonden partij;
- Sturing en control op verbonden partijen;
- Beëindiging van de deelname aan, opheffing van of vervreemding van een verbonden partij.

In de nota is vastgesteld dat periodiek, dat wil zeggen elke collegeperiode, een evaluatie van de verbonden partijen zal plaatsvinden. In 2017 is deze [evaluatie](#) voor de eerste keer uitgevoerd en middels een voordracht aan uw Staten ([54/2017](#)) aangeboden. De evaluatie heeft geleid tot een aantal conclusies en aanbevelingen die ten uitvoer worden gebracht. In de huidige collegeperiode zal wederom een evaluatie worden uitgevoerd.

In de volgende paragrafen worden de provinciale verbonden partijen gegroepeerd per rechtsvorm weergegeven. De verbonden partijen voeren een beleid uit dat de provincie ook (gedeeltelijk) zelf had kunnen uitvoeren of er is vanuit andere, ook beleidsmatige overwegingen, door uw Staten indertijd besloten deel te nemen aan de verbonden partij.

In de tabellen zijn de financiële gegevens van de verbonden partijen zoveel mogelijk ingevuld indien ze beschikbaar zijn. Indien geen vastgestelde cijfers beschikbaar zijn hebben we de beschikbare conceptcijfers ingevuld, dit staat er dan bij. Bij vennootschappen kan het voorkomen dat wordt vermeld dat de financiële gegevens nog niet beschikbaar zijn. Dit wordt veroorzaakt doordat het opmaken van de provinciale jaarrekening eerder plaatsvindt dan de wettelijke termijn voor vennootschappen om de vennootschappelijke jaarrekening op te stellen en te deponeren. De vastgestelde cijfers zullen in de paragraaf verbonden partijen van onze begroting wel ingevuld zijn.

Gemeenschappelijke regelingen	Deelprogramma
7.1.1. Groningen Seaports 7.1.2. Prolander 7.1.3. Waddenfonds 7.1.4. OV-bureau Groningen Drenthe 7.1.5. Omgevingsdienst Groningen 7.1.6. Samenwerkingsverband Noord-Nederland 7.1.7. Noordelijke Rekenkamer	5.1. Economie en werkgelegenheid 3.1. Natuur en landschap 3.1. Natuur en landschap 4.2. Openbaar vervoer 2.1. Milieu 7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht 7.1. Provinciale Staten
Vennootschappen en coöperaties	Deelprogramma
7.2.1. Blauwestad B.V. 7.2.2. Vennootschappen voortkomend uit splitsing voormalige holding Essent en verkoop productie- en leveringsbedrijf: 7.2.2.1. Enexis N.V. 7.2.2.2. Publiek Belang Elektriciteitsproductie (PBE) B.V. 7.2.2.3. Claim Staat Vennootschap Amsterdam B.V. 7.2.3. N.V. NOM (Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord- Nederland) 7.2.4. Investeringsfonds Groningen B.V. 7.2.5. Groningen Airport Eelde N.V. 7.2.6. Waterbedrijf Groningen B.V. 7.2.7. Bank Nederlandse Gemeenten N.V.	1.1 Ruimtelijke ontwikkeling 8.2. Algemene dekkingsmiddelen 5.1. Economie en werkgelegenheid 5.1. Economie en werkgelegenheid 5.1. Economie en werkgelegenheid 1.2. Waterbeheer 8.2. Algemene dekkingsmiddelen
Stichtingen en verenigingen	Deelprogramma
7.3.1. Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging 7.3.2. Interprovinciaal Overleg (IPO) 7.3.3. Fonds Nieuwe Doen Groningen	3.1. Natuur en landschap 7.3. Bestuurlijke samenwerking en toezicht 2.2. Energie en klimaat

7.1. Gemeenschappelijke regelingen

7.1.1. Groningen Seaports

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling	
Vestigingsplaats:	Delfzijl	
Doelstelling:	De gemeenschappelijke regeling Havenschap Groningen Seaports (GR GSP) fungeert als enig aandeelhouder van Groningen Seaports N.V. (GSP NV). Deze heeft het juridisch eigendom van de gronden en is verantwoordelijk voor de nautische taken (waaronder het havenmeesterschap). De uitvoering van de nautische taken is via een dienstverleningsovereenkomst overgedragen aan GSP NV. Het stimuleren van werkgelegenheid en duurzaamheid van de bedrijvigheid zijn de belangrijkste publieke doelen van de participanten van de GR GSP. In de aandeelhoudersstrategie zijn voor beide onderdelen concrete doelstellingen opgenomen, namelijk een gemiddelde groei van werkgelegenheid van 2% per jaar en 40% CO ₂ -reductie tussen 2015 en 2030.	
Ontwikkelingen:	Uw Staten hebben in 2018 bij de behandeling van de risicoanalyse van de GR GSP (brief d.d. 25 september 2018) besloten om tot uittreding van Statenleden uit het AB over te gaan. Dit proces is ingezet maar dient in overleg met de betrokken gemeenten Het Hogeland en Eemsdelta plaats te vinden op een natuurlijk moment.	
Financieel belang:	Risico's die vanaf de verzelfstandigingsdatum (14 juni 2013) door GSP NV worden aangegaan zijn volledig voor rekening van GSP NV en komen niet bij de GR GSP te liggen. Begin 2016 zijn de financieringsafspraken herzien waardoor de GR GSP nu voor 100% garant staat voor de financiering. Door het op eigen boek financieren door GSP NV van geborgde financiering in 2019 bedraagt de maximale borgstelling sindsdien € 215 miljoen. De huidige borgstelling op geborgde projecten bedraagt ultimo 2020 € 115,7 miljoen. Daarnaast blijft de GR GSP borg staan voor de bijstortingsverplichting van het derivaat (CSA).	
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen heeft samen met de gemeenten Eemsdelta en Het Hogeland zitting in het Algemeen Bestuur (AB) en het Dagelijks Bestuur (DB) van de GR GSP. De provincie Groningen is voorzitter van zowel het AB als het DB.	
Mogelijke risico's:	De GR GSP zal nog geruime tijd borg moeten staan voor de betaling van de rente over en aflossing van door GSP NV aan te trekken externe financiering (met een maximum voor de provincie van 60% van € 215 miljoen) en voor de betaling van de rente over enkele derivatencontracten die door GSP eerder zijn afgesloten. In de tussentijdse herijking 2018 van de risico's is aangegeven dat de kans van optreden van eventuele risico's voor de GR-deelnemers nagenoeg nihil is.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020 (concept)
- Eigen vermogen	€ 219,9 miljoen	€ 219,9 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 2,7 miljoen	€ 2,6 miljoen
- Solvabiliteit	99%	99%
- Resultaat	€ 0	€ 0
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0	Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid

7.1.2. Prolander

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling																
Vestigingsplaats:	Assen																
Doelstelling:	Prolander is de uitvoeringsorganisatie voor het landelijk gebied van de provincies Drenthe en Groningen en staat voor de opgave om voor de komende jaren het Natuurnetwerk Nederland (NNN) in de beide provincies te realiseren.																
Ontwikkelingen:	In 2020 zijn de voorbereidingen gestart voor een tussentijdse evaluatie van Prolander die in 2021 zal worden uitgevoerd. In de evaluatie zal de toekomstige rol en gevolgen voor Prolander meegenomen worden als gevolg van de additionele Rijksbijdrage die beschikbaar is gesteld voor natuurherstel.																
Financieel belang:	Provincie Groningen circa 1/3 deel en de provincie Drenthe circa 2/3.																
Bestuurlijk belang:	De provincies Groningen en Drenthe vormen samen het bestuur van Prolander. Namens het college nemen twee leden zitting in het bestuur.																
Mogelijke risico's:	Indien zich risico's voordoen die niet binnen de financiële mogelijkheden van Prolander kunnen worden opgelost, dan zal aan de deelnemers een extra bijdrage worden gevraagd. Het beschikbare weerstandsvermogen van Prolander bedraagt ultimo 2020 € 878.172.																
Financiële kengetallen:	<table> <tr> <td></td><td>Jaarrekening 2019:</td><td>Jaarrekening 2020 (concept) :</td></tr> <tr> <td>- Eigen vermogen</td><td>€ 0,75 miljoen</td><td>€ 0,83 miljoen</td></tr> <tr> <td>- Vreemd vermogen</td><td>€ 7,44 miljoen</td><td>€ 4,64 miljoen</td></tr> <tr> <td>- Solvabiliteit</td><td>9%</td><td>15%</td></tr> <tr> <td>- Resultaat</td><td>€ 134.477</td><td>€ 278.095</td></tr> </table>			Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020 (concept) :	- Eigen vermogen	€ 0,75 miljoen	€ 0,83 miljoen	- Vreemd vermogen	€ 7,44 miljoen	€ 4,64 miljoen	- Solvabiliteit	9%	15%	- Resultaat	€ 134.477	€ 278.095
	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020 (concept) :															
- Eigen vermogen	€ 0,75 miljoen	€ 0,83 miljoen															
- Vreemd vermogen	€ 7,44 miljoen	€ 4,64 miljoen															
- Solvabiliteit	9%	15%															
- Resultaat	€ 134.477	€ 278.095															
Provinciale bijdrage 2020:	€ 2.856.000	Programma: Platteland en natuur Deelprogramma: Natuur en landschap															

7.1.3. Waddenfonds

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling waaraan de provincies Fryslân, Groningen en Noord-Holland deelnemen. Bij de gemeenschappelijke regeling is ingesteld het openbaar lichaam Waddenfonds.
Vestigingsplaats:	Leeuwarden
Doelstelling:	Het behartigen van de belangen van de deelnemende provincies met betrekking tot het beheer van het Waddenfonds en de besteding van middelen ten laste van dit fonds. Het gaat om: • het vergroten en versterken van de natuur- en landschapswaarden van het waddengebied; • het verminderen of wegnemen van externe bedreigingen van de natuurlijke rijkdom van de Waddenzee; • een duurzame economische ontwikkeling in het waddengebied, dan wel het gericht zijn op een substantiële transitie naar een duurzame energiehuishouding in het waddengebied en direct aangrenzende gebieden; • het ontwikkelen van een duurzame kennishuishouding ten aanzien van het Waddengebied.
Ontwikkelingen:	-
Financieel belang:	De uitvoerings- en beheerskosten die rechtstreeks voortvloeien uit de regeling komen ten laste van het Waddenfonds.
Bestuurlijk belang:	De organen van het openbaar lichaam Waddenfonds zijn: het Algemeen Bestuur (AB), het Dagelijks Bestuur (DB), de voorzitter, de commissies. Het voorzitterschap rouleert om de vier jaar tussen de deelnemende provincies. De voorzitter wordt benoemd door en uit het midden van het AB. Het DB bestaat uit de voorzitter en twee andere

	leden, door en uit het AB aan te wijzen, zodanig dat vanuit elke deelnemende provincie de gedeputeerde die het Waddenfonds in portefeuille heeft wordt aangewezen. Het AB bestaat uit negen leden; Provinciale Staten van de deelnemende provincie wijzen elk drie leden aan, waaronder in ieder geval de gedeputeerde Waddenfonds. Het AB kan adviescommissies instellen om specifieke zaken te onderzoeken en hierover te adviseren aan het AB. In dat verband is ingesteld de adviescommissie kwaliteitstoetsing Waddenfonds.																
Mogelijke risico's:	-																
Financiële kengetallen:	<table> <tr> <th></th><th>Jaarrekening 2019:</th><th>Jaarrekening 2020:</th></tr> <tr> <td>- Eigen vermogen</td><td>€ 108,7 miljoen</td><td>€ 122,2 miljoen</td></tr> <tr> <td>- Vreemd vermogen</td><td>€ 74,1 miljoen</td><td>€ 65,9 miljoen</td></tr> <tr> <td>- Solvabiliteit</td><td>59%</td><td>64 %</td></tr> <tr> <td>- Resultaat</td><td>€ 4,2 miljoen</td><td>€ 4,9 miljoen</td></tr> </table>			Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020:	- Eigen vermogen	€ 108,7 miljoen	€ 122,2 miljoen	- Vreemd vermogen	€ 74,1 miljoen	€ 65,9 miljoen	- Solvabiliteit	59%	64 %	- Resultaat	€ 4,2 miljoen	€ 4,9 miljoen
	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020:															
- Eigen vermogen	€ 108,7 miljoen	€ 122,2 miljoen															
- Vreemd vermogen	€ 74,1 miljoen	€ 65,9 miljoen															
- Solvabiliteit	59%	64 %															
- Resultaat	€ 4,2 miljoen	€ 4,9 miljoen															
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0	Programma: Platteland en natuur Deelprogramma: Natuur en landschap															

7.1.4. OV-bureau Groningen Drenthe

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats:	Assen
Doelstelling:	Het OV-bureau, een initiatief van de provincies Groningen en Drenthe en de gemeente Groningen, is verantwoordelijk voor het openbaar vervoer per bus in Groningen en Drenthe. Het OV-bureau stuurt de vervoerders aan en geeft het stads- en streekvervoer vorm. Het OV-bureau is verantwoordelijk voor het beheer van de concessies, toekomstige aanbestedingen en, samen met de partners, de ontwikkeling van het openbaar vervoer.
Ontwikkelingen:	Per 15 december 2019 is de nieuwe GD-concessie 2020-2030 van start gegaan. In deze nieuwe concessie worden grote stappen gezet op het gebied van duurzaamheid, energietransitie, uitvoeringskwaliteit en betrouwbaarheid. Er zijn 164 elektrische bussen gaan rijden op de stadslijnen, de Q-link lijnen en een aantal streeklijnen. Daarnaast wordt voor de overige streekbussen en Qliner gereden op HVO (Hydrotreated Vegetable Oil) waarmee de totale CO ₂ -uitstoot in Groningen en Drenthe met 90% afneemt. De busvloot in Groningen en Drenthe is hiermee de grootste elektrische vloot van Europa. Tijdens de coronacrisis heeft het Rijk verzocht om een volwaardige dienstregeling aan te blijven bieden terwijl de reizigers aantallen en dus de opbrengsten beperkt waren. Daar staat een beschikbaarheidsvergoeding tegenover, waarmee de vervoerbedrijven tot een kostendeckingsgraad van 93% of in bepaalde gevallen 95% voor de periode 15 maart - 31 december 2020 kunnen komen (BVOV 2020). Het kabinet hecht eraan dat de vervoerders zelf ook een passende bijdrage leveren. Bij de busconcessie is deze bijdrage voor 2020 door Qbuzz geleverd.
Financieel belang:	De bijdrage van de provincie Groningen aan het OV-bureau bedroeg in 2020 € 40,4 miljoen op een totale begroting van het OV-bureau van € 124,8 miljoen. De overige baten van het OV-bureau betreffen de bijdragen van de provincie Drenthe en gemeente Groningen en de reizigersopbrengsten.
Bestuurlijk belang:	Naast de busconcessies welke door het OV-bureau worden beheerd, is de provincie verantwoordelijk voor het openbaar vervoer op de regionale spoorlijnen. Daarbij is de provincie systeemverantwoordelijk voor het openbaar vervoer in de provincie Groningen. De provincie Groningen heeft samen met de provincie Drenthe en de gemeente Groningen zitting in het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur

	van het OV-bureau. Besluiten worden genomen bij meerderheid van stemmen, behoudens een aantal zaken betreffende de begroting en de concessie welke bij unanimititeit genomen worden. De provincie Groningen is voorzitter van het Algemeen Bestuur en het Dagelijks Bestuur.	
Mogelijke risico's:	Op 9 april 2019 heeft het Algemeen Bestuur de notitie Risicomanagement en weerstandsvermogen 2018-2022 vastgesteld. Het OV-bureau streeft naar een weerstandscapaciteit van minimaal € 4,75 miljoen om risico's financieel te kunnen ondervangen. Na vaststelling van de jaarrekening 2019 bedraagt de weerstandscapaciteit € 9,74 miljoen. Voor 2020 heeft het Rijk onder voorwaarde een beschikbaarheidsvergoeding (BVOV) beschikbaar gesteld om gedeelde inkomsten als gevolg van het coronavirus COVID-19 te compenseren. Op 9 april 2021 heeft het kabinet in het Nationaal Openbaar Vervoer Beraad (NOVB) voorgesteld om de BVOV 2021 van het eerste, tweede en derde kwartaal door te trekken voor het hele jaar 2021. Ook is in het NOVB duidelijk dat er door de coronacrisis een na-ijleffect is bij het herstel van het openbaar vervoer. De verwachting is dat dit zal doorlopen tot 2025 (met de kennis van nu) voordat het gebruik van het openbaar vervoer weer op het oude niveau is. Het NOVB wil daarom afspraken maken voor de situatie na 2021. Voor die afspraken is de procesafspraken gemaakt om dit voor 1 juli 2021 te doen. Omdat onduidelijk is hoe die afspraken eruit komen te zien blijft er een (financieel) risico voor na 2021. Op dit moment zien we dat in de ontwerpbegroting van het OV-bureau 2022. Ondank een taakstelling van € 3 miljoen, voor de dienstregeling sluit de ontwerpbegroting 2022 met een tekort van € 6,2 miljoen. Hoe dit te dekken is (mede) afhankelijk van de uitkomsten van de afspraken die in het NOVB worden gemaakt. Met de aanpassingen in de dienstregeling per 3 januari 2021 zijn hoge frequenties en (bijvoorbeeld) de lijnen naar Zernike aangepast. Hierdoor wordt ca. 90% van de normale dienstregeling aangeboden. Met deze aanpassing is de verwachting dat de begroting van het OV-bureau voor 2021 op orde is en zullen eventuele extra tegenvallers leiden tot aanvullende ombuigingen of een verlies op het resultaat van 2021.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020 (concept):
- Eigen vermogen	€ 15,5 miljoen	€ 17,6 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 11,8 miljoen	€ 13,5 miljoen
- Solvabiliteit	57%	57%
- Resultaat	- € 1,968 miljoen	€ 0,3 miljoen
Provinciale bijdrage 2020:	€ 40,4 miljoen	Programma: Bereikbaarheid Deelprogramma: Openbaar vervoer

7.1.5. Omgevingsdienst Groningen

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats:	Veendam
Doelstelling:	De Omgevingsdienst Groningen (ODG) verzorgt de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving op het gebied van milieu, bouwen en wonen in opdracht van de gemeenten in de provincie Groningen en de provincie Groningen zelf, met als doel de kwaliteit van de uitvoering van deze taken te verbeteren.
Ontwikkelingen:	De ODG wordt sinds de oprichting in 2013 gefinancierd op basis van

	ingebrachte formatie. In 2018 heeft het Algemeen Bestuur (AB) de wens uitgesproken om per 1 januari 2021 over te gaan naar een nieuw sturing- en financieringsmodel, waarbij de deelnemersbijdrage in relatie staat tot het VTH-beleid en de inzet van de ODG. Op 26 maart 2020 heeft het AB besloten dat de invoering is uitgesteld met een jaar tot 1 januari 2022 omdat nog niet aan alle gestelde randvoorwaarden is voldaan. Op 5 maart 2021 heeft het Algemeen Bestuur van ODG besloten tot invoering van het nieuwe financieringsmodel, inclusief zachte landing en overdracht van de basistaken.																
Financieel belang:	Jaarlijks ontvangt de ODG van de deelnemers bijdragen die middels dienstverleningsovereenkomsten worden verstrekt. De provinciale bijdrage in de structurele kosten bedroeg in 2020 in totaal € 5.909.162, waarvan € 2.536.363 ten behoeve van BRZO. Dit bedrag zal jaarlijks worden geïndexeerd met de loon- en prijsstijgingen.																
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen neemt samen met alle deelnemers (gemeenten in de provincie Groningen) zitting in het Algemeen Bestuur (AB). Tevens heeft de provincie zitting in het Dagelijks Bestuur (DB). De provincie Groningen levert de voorzitter van zowel het DB als het AB. Deze functie wordt ingevuld door een lid van het college.																
Mogelijke risico's:	Indien zich risico's voordoen die niet binnen de financiële mogelijkheden van de ODG kunnen worden opgelost is men aangewezen op extra bijdragen van de deelnemers. Voor de provincie Groningen komt dit neer op circa 26% Het beschikbare weerstandsvermogen van de ODG ultimo 2020 bedraagt € 974.000 en is voldoende ter dekking van de geïdentificeerde risico's.																
Financiële kengetallen:	<table><tr><td></td><td>Jaarrekening 2019:</td><td>Jaarrekening 2020 (concept):</td></tr><tr><td>- Eigen vermogen</td><td>€ 1,8 miljoen</td><td>€ 1,7 miljoen</td></tr><tr><td>- Vreemd vermogen</td><td>€ 3,0 miljoen</td><td>€ 2,9 miljoen</td></tr><tr><td>- Solvabiliteit</td><td>37%</td><td>37%</td></tr><tr><td>- Resultaat</td><td>€ 0,36 miljoen</td><td>€ 0,61 miljoen</td></tr></table>			Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020 (concept):	- Eigen vermogen	€ 1,8 miljoen	€ 1,7 miljoen	- Vreemd vermogen	€ 3,0 miljoen	€ 2,9 miljoen	- Solvabiliteit	37%	37%	- Resultaat	€ 0,36 miljoen	€ 0,61 miljoen
	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020 (concept):															
- Eigen vermogen	€ 1,8 miljoen	€ 1,7 miljoen															
- Vreemd vermogen	€ 3,0 miljoen	€ 2,9 miljoen															
- Solvabiliteit	37%	37%															
- Resultaat	€ 0,36 miljoen	€ 0,61 miljoen															
Provinciale bijdrage 2020:	VTH: € 3.372.799 Programma: Milieu en Energie BRZO: € 2.536.363 Deelprogramma: Milieu																

7.1.6. Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	Dit is een gemeenschappelijke regeling waaraan de provincies Fryslân, Groningen en Drenthe deelnemen. Vanaf 1 januari 2019 is de GR SNN gewijzigd en is de kerntaak van de GR SNN teruggebracht naar het uitvoeren van (Europese) subsidieprogramma's en regelingen.
Ontwikkelingen:	Om de SNN-organisatie sterker, (financieel) gezond en toekomstbestendig te maken werkt het SNN onder externe begeleiding aan het herijken en aanscherpen van de organisatiekoers. Dit zal ook impact hebben op de provinciale deelnemersbijdrage. De deelnemersbijdrage zal vanaf 2022 aanzienlijk stijgen.
Financieel belang:	De drie deelnemende provincies betalen elk een derde van de uitvoeringskosten SNN-algemeen.
Bestuurlijk belang:	De organen van het samenwerkingsverband zijn het Algemeen Bestuur, het Dagelijks Bestuur en de voorzitter. Het voorzitterschap rouleert tussen de deelnemende provincies: vanaf 1 juli 2019 bekleedt de provincie Fryslân in de persoon van de commissaris van de Koning het voorzitterschap. Met ingang van 1 januari 2019 is de gewijzigde GR SNN in werking getreden. In deze gewijzigde GR participeren leden van Provinciale Staten niet langer in het Algemeen Bestuur (AB). Het AB wordt nu gevormd door gedeputeerden en CdK's.
Mogelijke risico's:	Indien zich risico's voordoen die niet binnen de financiële

	mogelijkheden van SNN kunnen worden opgelost, dan zal aan de deelnemers een extra bijdrage worden gevraagd. De bekostiging van het SNN is voor een belangrijk deel gekoppeld aan de uitvoering van het EFRO-programma. Dit programma loopt tot 2022. Lobby is erop gericht om weer een nieuw noordelijk EFRO-programma te krijgen tot en met 2027. Er zullen scenario's worden ontwikkeld hoe met deze onzekerheid om te gaan. Het beschikbare weerstandsvermogen ultimo 2020 bedraagt € 4,0 miljoen.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020 (concept):
- Eigen vermogen	€ 4,2 miljoen	€ 4,0 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 192,9 miljoen	€ 154,4 miljoen
- Solvabiliteit	2%	2,5%
- Resultaat		
Provinciale bijdrage 2020: (uitvoeringskosten)	€ 1.039.000	Programma: Openbaar bestuur Deelprogramma: Bestuurlijke samenwerking en toezicht

7.1.7. Noordelijke Rekenkamer

Rechtsvorm:	Gemeenschappelijke regeling	
Vestigingsplaats:	Assen	
Doelstelling:	Om de controlerende rol van Provinciale Staten te ondersteunen is een rekenkamer(functie) bij de provincies in de Provinciewet verplicht gesteld. In Groningen is gekozen om een onafhankelijke rekenkamer met de drie noordelijke provincies op te zetten. De Noordelijke Rekenkamer houdt zich bezig met het onderzoek naar de doelmatigheid, doeltreffendheid en rechtmatigheid van het gevoerde bestuur. Op 10 november 2004 is door de Staten besloten tot het instellen van de gemeenschappelijke regeling en de benoeming van de collegeleden. De Noordelijke Rekenkamer is sinds deze datum operationeel.	
Ontwikkelingen:	-	
Financieel belang:	De drie noordelijke provincies dragen ieder voor een derde bij in de kosten van de Noordelijke Rekenkamer.	
Bestuurlijk belang:	De collegeleden worden op basis van hun verschillende deskundigheden benoemd door de drie noordelijke Staten. Tevens is gekozen voor het instellen van een Raad van Advies, bestaande uit drie Statenleden per provincie. De Raad van Advies heeft tot taak suggesties aan te dragen aan de Noordelijke Rekenkamer voor te verrichten onderzoek. De Rekenkamer hoeft, door haar onafhankelijke positie, de suggesties van de Programmaraad niet over te nemen. Verder geeft de Raad van Advies gevraagd en ongevraagd advies aan de Noordelijke Rekenkamer over de uitvoering van haar taak en bevordert ze een gecoördineerde besluitvorming van de drie Provinciale Staten. De in de gemeenschappelijke regeling voorgeschreven evaluatie is in 2020 uitgevoerd en is op 22 oktober 2020 ontvangen.	
Mogelijke risico's:	-	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020:
- Eigen vermogen	€ 37.764	n.n.b.
- Vreemd vermogen	€ 148.303	
- Solvabiliteit	25%	
- Resultaat	€ 4.499	
Provinciale bijdrage 2020:	€ 284.000	Programma: Openbaar bestuur Deelprogramma: Provinciale Staten

7.2. Vennootschappen en coöperaties

7.2.1. Blauwestad

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap								
Vestigingsplaats:	Groningen								
Doelstelling:	Blauwe Stad B.V. is opgericht om een aantal taken in het project Blauwestad uit te voeren. Die taken waren met name de coördinatie tussen het provinciebestuur en de besturen van de voormalige drie Blauwestadgemeenten en de coördinatie tussen publieke en private partijen (ten behoeve van de woningbouwontwikkeling) in het project. Inmiddels zijn de drie gemeenten samengevoegd tot de gemeente Oldambt en is de samenwerking met de private partijen beëindigd. Het grondareaal ten behoeve van de woningbouwontwikkeling is na het eindigen van de publiek-private samenwerking (weer) geheel in handen van de provincie. Blauwe Stad B.V. speelt in de (woningbouw)ontwikkeling geen coördinerende of andere rol meer, in feite is zij een 'slapende bv'.								
Ontwikkelingen:	-								
Financieel belang:	De provincie Groningen is houder van 40% van de aandelen; de gemeente van 60%. De directie van de vennootschap bestaat op dit moment uit één directeur. Voor (eventueel) nodige financiering van de vennootschap put de provincie uit de voorfinanciering Blauwestad.								
Bestuurlijk belang:	In de ava wordt bij meerderheid van stemmen beslist: daarin heeft de provincie een minderheidspositie. Hetzelfde geldt voor de raad van commissarissen: twee leden worden benoemd op voordracht van ons college, drie leden op voordracht van B en W. Ook daar wordt bij meerderheid beslist.								
Mogelijke risico's:	Ten behoeve van haar oorspronkelijke doelstelling en/of afwikkeling van daaruit (nog te) ontstane verplichtingen/rechten of anderszins is de vennootschap thans niet actief. Feitelijk gaat het om een 'lege bv', waarin alleen het gestorte aandelenkapitaal actief is. De vennootschap kan (op termijn) worden ontbonden/geliquideerd, na een gezamenlijk besluit daartoe van de aandeelhouders. Het 'Evaluatierapport verbonden partijen' d.d. 27 november 2017 bevat de conclusie en aanbeveling om de vennootschap te ontbinden, welke aanbeveling uw Staten hebben overgenomen. In 2018 zijn ter voorbereiding van de liquidatie en ontbinding van de vennootschap diverse activa overgedragen. In 2020 zijn de laatste activa overgedragen en is de jaarrekening over 2019 vastgesteld. Met deze voorbereidingshandelingen kan de opheffing van de vennootschap in 2021 worden vervolgd en afgerond.								
Financiële kengetallen:	<table> <tr> <td>- Eigen vermogen</td><td>€ 18.000</td></tr> <tr> <td>- Vreemd vermogen</td><td>N.v.t.</td></tr> <tr> <td>- Solvabiliteit</td><td>N.v.t.</td></tr> <tr> <td>- Resultaat</td><td>Nihil</td></tr> </table>	- Eigen vermogen	€ 18.000	- Vreemd vermogen	N.v.t.	- Solvabiliteit	N.v.t.	- Resultaat	Nihil
- Eigen vermogen	€ 18.000								
- Vreemd vermogen	N.v.t.								
- Solvabiliteit	N.v.t.								
- Resultaat	Nihil								
Provinciale bijdrage 2020:	<table> <tr> <td>€ 0</td><td>Programma: Ruimte en water Deelprogramma: Ruimtelijke ontwikkeling</td></tr> </table>	€ 0	Programma: Ruimte en water Deelprogramma: Ruimtelijke ontwikkeling						
€ 0	Programma: Ruimte en water Deelprogramma: Ruimtelijke ontwikkeling								

7.2.2. De vennootschappen voortkomend uit de splitsing van de voormalige holding Essent en de verkoop van haar productie- en leveringsbedrijf

De daadwerkelijke, notariële closing van de verkooptransactie van Essent en RWE, waarbij de volledige eigendom van het productie- en leveringsbedrijf van Essent is overgegaan naar RWE, heeft plaatsgevonden op 30 september 2009. De ex-aandeelhouders van Essent zijn daarbij directe aandeelhouders geworden van drie niet verkochte bedrijfsonderdelen van de voormalige holding Essent, in concreto het netwerkbedrijf (Enexis), het milieubedrijf (Attero) en het EPZ-belang (PBE). Enkele specifieke belangen en risico's in verband met de closing van de verkooptransactie van Essent en RWE zijn bij de genoemde datum ondergebracht in vier zogenaamde 'special purpose'-vennootschappen (SPV's), die sindsdien zijn belast met de behartiging van die belangen en risico's. Ook van deze vennootschappen zijn de ex-aandeelhouders van Essent bij de genoemde closingdatum de directe aandeelhouders geworden. I

In de aandeelhoudersvergadering van 11 april 2019 van de SPV's hebben de aandeelhouders besloten het bestuur de opdracht te geven tot maximale vereenvoudiging van de vennootschapsstructuur waarbij per SPV wordt beoordeeld of ontbinding mogelijk is of als alternatief een fusie met een andere SPV tot de mogelijkheden behoort. Dit heeft geresulteerd in het aandeelhoudersbesluit van april 2020 om de vennootschappen Cross Border Leases B.V., Vordering op Enexis B.V. en Verkoop Vennootschap B.V. te ontbinden en het batige saldo (indien aanwezig) aan de aandeelhouders uit te keren. Dit betekent dat deze drie vennootschappen ook geen verbonden partijen van de provincie meer zijn.

7.2.2.1. Enexis Holding N.V.

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap
Vestigingsplaats:	Rosmalen
Doelstelling: ie	Onder Enexis Holding N.V. hangen een aantal vennootschappen waarin verschillende activiteiten zijn ondergebracht. Hiervan is Enexis Netbeheer de grootste en beheert het gas- en elektriciteitsnetwerk in Noord-, Oost-, en Zuid-Nederland voor ongeveer 2,7 miljoen huishoudens, bedrijven en overheden. De belangrijkste taak van een netbeheerder is het aanleggen en onderhouden van het energienetwerk in Nederland. Bovendien zorgt een netbeheerder voor het transport van energie. De vennootschap heeft ten doel het realiseren van een duurzame energievoorziening door 'state of the art'-dienstverlening en netwerken en door regie te nemen in innovatieve oplossingen. Dit om de energietransitie te versnellen en excellent netbeheer uit te voeren. Deze doelen worden gerealiseerd op basis van de volgende strategieën: • Netten en dienstverlening tijdig gereed voor de veranderingen in de energiewereld; • Betrouwbare energievoorziening; • Excellente dienstverlening: hoge klanttevredenheid en verlaging kosten; • Samen met lokale partners Nederlandse klimaatdoelen realiseren; • Innovatieve, schaalbare oplossingen om de energietransitie te versnellen.
Ontwikkelingen:	Enexis bereidt zich actief voor op haar rol en bijdrage in de uitvoering van de doelstellingen uit het Klimaatakkoord. In 2020 hebben aandeelhouders Enexis een converteerbare hybride aandeelhouderslening verstrekt van € 500 miljoen (voordracht 12 mei 2020) om het eigen vermogen van Enexis te versterken. Het aandeel van de provincie Groningen in deze lening bedraagt ca € 34 miljoen. In 2020 heeft een uitbreiding van de Raad van Bestuur plaatsgevonden van twee naar vier bestuurders en met ingang van 1 januari 2021 is een voltallige nieuwe Raad van Bestuur actief. Het huidige strategische plan van Enexis heeft een looptijd van 2017-2021. In 2020 zijn de voorbereidingen gestart om te komen tot een nieuw strategische plan die in 2022 in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders zal worden vastgesteld.

Financieel belang:	6,57%	
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.	
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020:
- Eigen vermogen	€ 4.112 miljoen	€ 4.116 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 4.146 miljoen	€ 4.635 miljoen
- Solvabiliteit	50%	47%
- Resultaat	€ 210 miljoen	€ 108 miljoen
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen

7.2.2.2. PBE (Publiek Belang Elektriciteitsproductie)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap															
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch															
Doelstelling:	Vanwege de voorlopige uitkomst van een juridische procedure ter zake is in september 2009 besloten tot een afsplitsing van het 50%-belang van Essent in het Zeeuwse elektriciteitsproductiebedrijf EPZ. Na onderbrenging van dat belang in de daartoe opgerichte, afzonderlijke houdstermaatschappij EPZ, is deze overgedragen aan de voormalige aandeelhouders van Essent. In 2011 is overeenstemming bereikt over een minnelijke oplossing van het geschil dat heeft geleid tot de genoemde juridische procedure, waarna het EPZ-belang alsnog is geleverd aan RWE. PBE heeft sinds 2011 nog taken bij de afwikkeling uit de verkoop EPZ. Daarnaast zijn er verplichtingen aangegaan in het kader van het Convenant Borging Publiek Belang Kerncentrale Borssele 2009.															
Ontwikkelingen:	-															
Financieel belang:	Circa 6%															
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders en in de Aandeelhouderscommissie.															
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.															
Financiële kengetallen:	<table><tr><td></td><td>Jaarrekening 2019:</td><td>Jaarrekening 2020 (concept):</td></tr><tr><td>- Eigen vermogen</td><td>€ 1,6 miljoen</td><td>€ 1,6 miljoen</td></tr><tr><td>- Vreemd vermogen</td><td>€ 0,5 miljoen</td><td>€ 0,02 miljoen</td></tr><tr><td>- Solvabiliteit</td><td>77%</td><td>99%</td></tr><tr><td>- Resultaat</td><td>-/- € 15.402</td><td>-/- € 20.148</td></tr></table>		Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020 (concept):	- Eigen vermogen	€ 1,6 miljoen	€ 1,6 miljoen	- Vreemd vermogen	€ 0,5 miljoen	€ 0,02 miljoen	- Solvabiliteit	77%	99%	- Resultaat	-/- € 15.402	-/- € 20.148
	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020 (concept):														
- Eigen vermogen	€ 1,6 miljoen	€ 1,6 miljoen														
- Vreemd vermogen	€ 0,5 miljoen	€ 0,02 miljoen														
- Solvabiliteit	77%	99%														
- Resultaat	-/- € 15.402	-/- € 20.148														
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0 Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen															

7.2.2.3. Claim Staat Vennootschap Amsterdam (CSV)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap
Vestigingsplaats:	's-Hertogenbosch
Doelstelling:	De CSV Amsterdam B.V. is verantwoordelijk voor het vervolg van de lopende juridische procedure tegen de Staat, die eerder door Essent was opgestart in verband met de van rijkswege opgelegde verplichting tot afsplitsing van haar netwerkbedrijf en de daardoor door Essent geleden schade. Volgens de Hoge Raad is de zogenoemde Splitsingswet niet in strijd met het recht van de Europese Unie, in het bijzonder met het vrij verkeer van kapitaal en de vrijheid van vestiging. Eerder oordeelde het hof dat dit wel het geval was en stelde daarmee energieondernemingen Essent, Eneco en Delta in het gelijk in hun procedure tegen de Staat hierover. Met deze uitspraak van de Hoge Raad zijn de vorderingen van Essent op de Staat definitief afgewezen. In het kader van de verkoop van Attero aan Waterland hebben de verkopende aandeelhouders een aantal garanties en vrijwaringen

	gegeven aan Waterland. Het merendeel van deze garanties en vrijwaringen is door de Verkopende Aandeelhouders overgedragen aan CSV Amsterdam. Nadat in juni 2016 een compromis werd bereikt tussen CSV Amsterdam BV, Recycleco B.V. en Attero Holding B.V. over betwiste (fiscale) claims alsmede over een belastingteruggave is in april 2020 een tweede en finale compromis bereikt tussen voor de beëindiging van alle resterende geschillen met betrekking tot betwiste (fiscale) claims, alsmede over een belastingteruggave. Het resterend vermogen op de Escrow-rekening van ruim € 8 miljoen is in mei 2020 onder inhouding van € 150.000 voor aanvulling van het werkkapitaal uitgekeerd aan de aandeelhouders.	
Ontwikkelingen:	-	
Financieel belang:	Circa 6%	
Bestuurlijk belang:	Provincie Groningen is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders en in de aandeelhouderscommissie.	
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalinbreng.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020 (concept):
- Eigen vermogen	€ 451.905	€ 392.593
- Vreemd vermogen	€ 83.583	€ 27.162
- Solvabiliteit	84%	93%
- Resultaat	-/- € 294.085	€ 172.219
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen

7.2.3. N.V. NOM (Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij (NOM) voor Noord-Nederland)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	De N.V. NOM is opgericht met als doel de werkgelegenheid in Noord-Nederland te bestendigen en te ontwikkelen door het stimuleren van duurzaam winstgevendende activiteiten. De activiteiten waarmee de NOM haar doel wil bereiken is het verstrekken van risicodragend kapitaal (leningen, aandelenkapitaal) aan mkb-bedrijven, het bevorderen van investeringen door onder andere het acquireren van (buitenlandse) bedrijven en het initiëren en ontwikkelen van innovatieve projecten. De richting en inzet van de verschillende regionale ontwikkelingsmaatschappijen in ons land, worden bepaald door de beleidsterreinen zoals vastgelegd het nationale topsectorenbeleid en de economische programma's van de provincies.
Ontwikkelingen:	De aandeelhouders zijn in 2019 een traject gestart om te komen tot een Strategisch Kader dat in 2020 is vastgesteld. Het strategisch kader dient als uitgangspunt voor het opstellen van het meerjarenplan van de NOM. In 2020 is het traject afgerond dat heeft geleid tot opheffing van het Innovatiefonds Noord-Nederland B.V. (IFNN) en het leningsdeel dat resteert is gebruikt als agiostorting aan de NOM (zie voordracht). In opdracht van het Rijk is de NOM samen met de andere regionale ontwikkelingsmaatschappijen sinds april 2020 gestart met het verstrekken van overbruggingskredieten, de zogenaamde Corona-Overbruggingslening (COL) aan start-ups, scale-ups en innovatieve mkb-bedrijven. Het ministerie van EZK heeft vorig jaar aangekondigd € 150 miljoen vrij te maken voor de fondsversterking van de regionale ontwikkelingsmaatschappijen (ROM's). Daarvan is volgens verdeling naar bruto regionaal product € 11,7 miljoen voor de NOM bestemd. Door de fondsversterking worden de ROM's in staat gesteld om innovatieve mkb-bedrijven, waaronder de portefeuillebedrijven te

	ondersteunen, zodat de solvabiliteitspositie van deze bedrijven verbetert. In 2021 zijn provincies, ministerie en de NOM in gesprek over de verplichte regionale cofinanciering en de inzet van deze middelen.	
Financieel belang:	De NOM is een overheidsvennootschap, waarvan het Rijk en de provincies Groningen, Fryslân en Drenthe aandeelhouders zijn. Met ingang van 1 januari 2016 is de aandelenverhouding gewijzigd en bezit het Rijk 50% van de aandelen en de provincies ieder 16,67%. Jaarlijks kennen wij de NOM een subsidiebijdrage toe (ten behoeve van 'business development' en acquisitie) - gezamenlijk met de drie provincies in één beschikking - op basis van een werkplan, waarin prestatieafspraken worden gemaakt.	
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de Algemene Vergadering van Aandeelhouders.	
Mogelijke risico's:	Door de aankoop van de NOM-aandelen in 2016 en de agiostorting in 2020 loopt de provincie het risico dat de marktwaarde van de NOM (bepaald door de optelsom van de waarde van de NOM-participaties en het eigen vermogen van de NOM) fluctueert en mogelijk lager uitvalt dan de verkrijgingsprijs. Dit heeft als gevolg dat mogelijk een voorziening moet worden getroffen. In de provinciale jaarrekening van 2019 is hiervoor een bedrag van afgerond € 0,3 miljoen als voorziening opgenomen. Op basis van de jaarcijfers 2020 hebben wij een aanvullende voorziening moeten nemen van € 66.000 ten laste van het resultaat 2020. De hoogte van het risico's is gemaximeerd en is maximaal gelijk aan de omvang van onze kapitaalbreng (€ 24,5 miljoen).	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020:
- Eigen vermogen	€ 54,4 miljoen	€ 76,9 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 6,2 miljoen	€ 7,6 miljoen
- Solvabiliteit	90%	91%
- Resultaat	-/- € 5,3 miljoen	€ 4,7 miljoen
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0,408 miljoen*	Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid

* Betreft exploitatiesubsidie Business Development en Acquisitie.

7.2.4. Investeringsfonds Groningen (IFG)

Rechtsvorm:	Besloten vennootschap
Vestigingsplaats:	Groningen
Doelstelling:	Het Investeringsfonds Groningen (operationeel vanaf 1 juli 2015) heeft als doel de vestiging, groei en vernieuwing van ondernemingen in het midden- en kleinbedrijf in Groningen te stimuleren. Het investeringsfonds van € 40 miljoen neemt deel in andere fondsen voor het bedrijfsleven en een deel van de middelen is geoormerkt voor het Acquisitiefonds Groningen dat ook rechtstreeks financieringen aan mkb-bedrijven verstrekt. Het fonds is revolverend. Dat betekent dat de opbrengsten van de investeringen weer worden ingezet voor nieuwe aanvragen. Op deze manier willen we de economie in Groningen stimuleren.
Ontwikkelingen:	Op 3 februari 2019 hebben uw Staten kennis genomen van de evaluatie van IFG en ingestemd met het tijdelijke uitbreiden van het fondsvermogen van IFG met maximaal € 20 miljoen. Deze uitbreiding maakt het mogelijk dat IFG door kan gaan met het investeren/participeren in nieuwe doelfondsen.
Financieel belang:	De provincie heeft een belang van 100% in het aandelenkapitaal.
Bestuurlijk belang:	De provincie is vertegenwoordigd in de ava.
Mogelijke risico's:	Er bestaat een risico dat een deel van de gestorte middelen niet terugkomt. We gaan uit van een revolverendheid van 90% tot 100%

	maar het investeren in jonge, groeiende bedrijven brengt extra risico's met zich mee. Daarom wordt de Algemene reserve verhoogd met € 8 miljoen. Vanaf 2014 wordt deze verhoging in een periode van zeven jaar gevoed vanuit het krediet Provinciale meefinanciering. Door tijdelijke uitbreiding van het fondsvermogen van IFG met € 20 miljoen hebben uw Staten ook ingestemd met een aanvullende risicoafdekking van maximaal € 4 miljoen vanuit het krediet Provinciale meefinanciering. In de periode 2019 tot en met 2025 zal dit bedrag toegevoegd worden aan de Algemene reserve.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020:
- Eigen vermogen	€ 11,1 miljoen	€ 17,1 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 0,4 miljoen	€ 0,1 miljoen
- Solvabiliteit	96%	99%
- Resultaat	-/- € 858.134	-/- € 471.602
Provinciale bijdrage 2020:	- Programma: Economie Deelprogramma: Economie en werkgelegenheid	

7.2.5. Groningen Airport Eelde (GAE)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap
Vestigingsplaats:	Eelde
Doelstelling:	Groningen Airport Eelde N.V. houdt zich bezig met het beheer, de exploitatie en de verdere ontwikkeling van de luchthaven Eelde. De luchthaven is een belangrijk onderdeel van de publieke basis infrastructuur van Noord-Nederland. Het investeren in de concurrentiekracht van de luchthaven vergroot de aantrekkingskracht van de regio als vestigingslocatie voor bedrijven, wat een voorwaarde is voor verdere groei van de werkgelegenheid bovenop de bestaande directe en indirecte werkgelegenheid die wij hiermee behouden.
Ontwikkelingen:	Begin 2020 heeft de RvC een Tussentijdse Rapportage opgeleverd waarin zij rapporteert over de voortgang van de opdracht die zij als nieuwe RvC in maart 2019 hebben ontvangen. Op basis van deze rapportage hebben de aandeelhouders de directie en RvC verzocht met onderbouwde en doorgerekende toekomstscenario's voor de komende vier jaren te komen en deze te voorzien van mogelijke dekkingsvoorstellen. Op 22 september jl. zijn aandeelhouders en de leden van Provinciale Staten geïnformeerd over de toekomst van GAE aan de hand van het document 'Visie, strategie en toekomst Groningen Airport Eelde'. In dit document wordt nadrukkelijk gesproken over de noodzaak van een structurele rijksbijdrage voor beheer en instandhouding. Gesprekken hierover met onder andere de minister van IenW zijn meermaals uitgesteld en zullen in het voorjaar 2021 aangegaan worden. De uitkomst van deze gesprekken zijn cruciaal voor de nieuwe toekomststrategie van de luchthaven voor de aandeelhouders. Het streven is om Provinciale Staten voor de zomervakantie hierover te informeren en in gesprek te gaan over de toekomst van GAE. Eind 2020 is afscheid genomen van de interim-directeur B. Schmeink, die met ingang van 1 januari 2021 is opgevolgd door mevrouw M. de Groot.
Financieel belang:	De aandelen in Groningen Airport Eelde worden gehouden door de provincies Groningen en Drenthe (ieder 30%), gemeente Tynaarlo (14%) en FB Oranjewoud Participaties (26%).
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de ava.
Mogelijke risico's:	Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalinbreng.

Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020:
- Eigen vermogen	€ 12,1 miljoen	n.n.b.
- Vreemd vermogen	€ 4,5 miljoen	
- Solvabiliteit	73%	
- Resultaat	-/- € 233.680	
Provinciale bijdrage 2020:	NEDAB: € 0,9 miljoen Programma: Economie (Routeontwikkelfonds en Deelprogramma: Economie en capaciteits- werkgelegenheid investeringen: p.m.)	

7.2.6. Waterbedrijf Groningen (WbG)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap	
Vestigingsplaats:	Groningen	
Doelstelling:	Het Waterbedrijf Groningen N.V. is een overheidsvennootschap met als belangrijkste doel het zorg dragen voor de drinkwatervoorziening (het produceren en leveren van drinkwater) in haar verzorgingsgebied. Daarnaast houdt het Waterbedrijf Groningen zich bezig met verschillende geliberaliseerde activiteiten op het gebied van industriewater (North Water B.V.) en watertechnologie (Waterlaboratorium Noord) en is actief op het gebied van Energie & Water (Waterbedrijf Duurzaam B.V) en Internationale Samenwerking.	
Ontwikkelingen:	Geen majeure ontwikkelingen	
Financieel belang:	Alle aandelen worden gehouden door de provincie Groningen en de gemeenten die geheel of gedeeltelijk in het voorzieningsgebied liggen. De provincie Groningen heeft een aandelenbelang van circa 10%.	
Bestuurlijk belang:	De provincie Groningen is vertegenwoordigd in de algemene vergadering van aandeelhouders.	
Mogelijke risico's:	De geliberaliseerde activiteiten worden uitgevoerd door afzonderlijke vennootschappen, waardoor de risico's voor de provincie Groningen en de drinkwatervoorziening beperkt blijven. Risico's blijven beperkt tot de omvang van de kapitaalbreng.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020:
- Eigen vermogen	€ 83,9 miljoen	n.n.b.
- Vreemd vermogen	€ 138,9 miljoen	
- Solvabiliteit	38%	
- Resultaat	€ 2,2 miljoen	
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0	Programma: Ruimte en water Deelprogramma: Waterbeheer

7.2.7. Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)

Rechtsvorm:	Naamloze vennootschap
Vestigingsplaats:	Den Haag
Doelstelling:	De Bank Nederlandse Gemeenten (BNG) is de bank van en voor overheden en instellingen met een maatschappelijk belang. Met gespecialiseerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak.
Ontwikkelingen:	Jaarlijks ontvangen wij dividend van de BNG Bank. Door aanbevelingen van de ECB zijn dividendbetalingen in 2020 over het resultaat 2019 uitgesteld tot nadere orde. Voor meer informatie hierover wordt verwezen naar de financieringsparagraaf.
Financieel belang:	De provincie Groningen bezit 75.250 aandelen à € 2,50. Dit is een belang van 0,135% in het totale aandelenkapitaal (55.690.720 aandelen à € 2,50). De provincie Groningen heeft in 2015 en 2016 aan de BNG achtergestelde hybride leningen verstrekt, beide groot

	€ 50 miljoen (totaal € 100 miljoen).	
Bestuurlijk belang:	Eind 1990 heeft de provincie Groningen aandelen gekocht van de BNG. Als mede-eigenaar van deze bank is de provincie Groningen betrokken bij de verdere ontwikkeling van de BNG en haar doelen.	
Mogelijke risico's:	Eind 2010 heeft het Basels Comité voor Banktoezicht onder de noemer Basel III nieuwe richtlijnen uitgevaardigd met betrekking tot kapitaaleisen waaraan banken op termijn moeten voldoen.	
Financiële kengetallen:	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020:
- Eigen vermogen	€ 4.887 miljoen	€ 8.097 miljoen
- Vreemd vermogen	€ 144.802 miljoen	€ 155.262 miljoen
- Solvabiliteit	3,3%	3,2%
- Resultaat	€ 163 miljoen	€ 221 miljoen
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0	Programma: Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering Deelprogramma: Algemene dekkingsmiddelen

7.3. Stichtingen en verenigingen

7.3.1. Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging (SLB)

Rechtsvorm:	Stichting															
Vestigingsplaats:	Groningen															
Doelstelling:	Het verbeteren van de bodemkwaliteit in aangewezen landinrichtingsgebieden in het veenkoloniaal gebied van de provincie Groningen en Drenthe waar bodemverontreiniging, ontstaan door dempingen van wijken en sloten, risico's veroorzaakt en een belemmering vormt voor de landinrichting en de landbouw. Het beheren van fondsen voor het actief onderzoeken en bestrijden van risico's en voor het vrijwaren van grondeigenaren. Hiermee wordt bijgedragen aan de realisatie van provinciaal beleid - het realiseren van duurzaam bodembeheer en het geschikt maken van de bodem voor het gebruik dat maatschappelijk gewenst is.															
Ontwikkelingen:	-															
Financieel belang:	Per ultimo 2016: € 1,4 miljoen (60%)															
Bestuurlijk belang:	Deelname aan en stemrecht in de raad van toezicht.															
Mogelijke risico's:	-															
Financiële kengetallen:	<table><tr><td></td><td>Jaarrekening 2019:</td><td>Jaarrekening 2020:</td></tr><tr><td>- Eigen vermogen</td><td>€ 2,5 miljoen</td><td>€ 2,6 miljoen</td></tr><tr><td>- Vreemd vermogen</td><td>nihil</td><td>nihil</td></tr><tr><td>- Solvabiliteit</td><td>100%</td><td>100%</td></tr><tr><td>- Resultaat</td><td>€ 26.000</td><td>€ 103.180</td></tr></table>		Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020:	- Eigen vermogen	€ 2,5 miljoen	€ 2,6 miljoen	- Vreemd vermogen	nihil	nihil	- Solvabiliteit	100%	100%	- Resultaat	€ 26.000	€ 103.180
	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020:														
- Eigen vermogen	€ 2,5 miljoen	€ 2,6 miljoen														
- Vreemd vermogen	nihil	nihil														
- Solvabiliteit	100%	100%														
- Resultaat	€ 26.000	€ 103.180														
Provinciale bijdrage 2020:	- Programma: Platteland en natuur Deelprogramma: Natuur en landschap															

7.3.2. Interprovinciaal Overleg (IPO)

Rechtsvorm:	Vereniging
Vestigingsplaats:	Den Haag
Doelstelling:	De vereniging heeft, evenals haar voorganger, de Gemeenschappelijke Regeling IPO, tot doel de belangen te behartigen van de provincies bij het Rijk en een effectief platform te vormen voor uitwisseling van kennis en ervaring tussen provincies.
Ontwikkelingen:	In 2020 is de Begroting 2021 van het IPO geheel opnieuw opgezet volgens de uitgangspunten van zero-based budgeting. Via een bestuurlijk afwegingsproces zijn de keuzes over de beleidsopgaven van het IPO bepaald die hebben geleid tot de uiteindelijke IPO-begroting 2021.
Financieel belang:	De provincie Groningen betaalt naar rato mee in de kosten van het IPO-secretariaat en de kosten van diverse projecten en programma's.
Bestuurlijk belang:	De twaalf provincies zijn lid van de vereniging. Het bestuur wordt gevormd door de voorzitter (apart gekozen) en een lid van elk college van GS. De vereniging kent een algemene ledenvergadering waarin vanuit elke provincie twee Statenleden participeren. Er zijn voor de behartiging van de provinciale belangen elf bestuurlijke commissies in het leven geroepen die elk een omschreven en afgebakend beleidsterrein behartigen. Deze commissies worden gevormd door leden uit de colleges van GS.
Mogelijke risico's	-

Financiële kengetallen:		Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020:
- Eigen vermogen		€ 4,5 miljoen	n.n.b.
- Vreemd vermogen		€ 18,7 miljoen	
- Solvabiliteit		17,4%	
- Resultaat		€ 801.000	
Provinciale bijdrage 2020:	€ 689.345	Programma: Openbaar bestuur Deelprogramma: Bestuurlijke samenwerking en toezicht	

7.3.3. Stichting Fonds Nieuwe Doen Groningen

Rechtsvorm:	Stichting															
Vestigingsplaats:	Groningen															
Doelstelling:	De stichting Fonds Leefbaarheid, Zorg en Energie (actief onder de naam stichting Fonds Nieuwe Doen: FND) heeft als doel maatschappelijke initiatieven op het gebied van leefbaarheid, zorg en energie te stimuleren en financieel te ondersteunen. De stichting ondersteunt (in financiële zin) activiteiten en projecten op het gebied van leefbaarheid, zorg en energie en doet dit door het verstrekken van leningen.															
Ontwikkelingen:	In 2017 is het fonds van start gegaan. Het uitzetten van leningen verloopt goed. De stichting heeft per 1 september 2020 een bedrag van € 15,6 miljoen als lening verstrekt aan derde partijen (dit is inclusief het opnieuw inzetten van inkomsten ter hoogte van € 0,7 miljoen uit aflossingen en rente). De lening à € 2 miljoen aan het project Geothermie Warmtestad is komen te vervallen vanwege het niet realiseren van het project. Deze € 2 miljoen wordt eerst niet ingevuld richting FND, er is op dit moment geen noodzaak om dit te doen. In een latere fase kan dit eventueel alsnog actueel worden. In 2018 is het energiedeel van het fonds uitgebreid met € 25 miljoen (dit is besloten bij de Najaarsnota 2017). In 2019 is op verzoek van de stichting besloten om een budgetwijziging door te voeren. Deze wijziging betreft het ophogen van een budget van het Zorgfonds van € 5 miljoen naar € 10 miljoen en het verlagen van het budget van het Leefbaarheidsfonds van € 10 miljoen naar € 5 miljoen. Het Energiefonds blijft € 33 miljoen en de totale fondsomvang € 48 miljoen.															
Financieel belang:	De provincie heeft een belang van 100% in het uitgezette fondsvermogen.															
Bestuurlijk belang:	De provincie heeft de uitvoering van het revolverend fonds extern ondergebracht. Het stichtingsbestuur opereert onafhankelijk volgens de daarvoor opgestelde statuten. Indirect levert de stichting wel een essentiële bijdrage aan het uitvoeren van collegedoelen.															
Mogelijke risico's:	-															
Financiële kengetallen:	<table><tr><td></td><td>Jaarrekening 2019:</td><td>Jaarrekening 2020:</td></tr><tr><td>- Eigen vermogen</td><td>€ 0,5 miljoen</td><td>€ 0,7 miljoen</td></tr><tr><td>- Vreemd vermogen</td><td>€ 57,95 miljoen</td><td>€ 59 miljoen</td></tr><tr><td>- Solvabiliteit</td><td>0,83%</td><td>1,17%</td></tr><tr><td>- Resultaat</td><td>€ 141.482</td><td>€ 215.293</td></tr></table>		Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020:	- Eigen vermogen	€ 0,5 miljoen	€ 0,7 miljoen	- Vreemd vermogen	€ 57,95 miljoen	€ 59 miljoen	- Solvabiliteit	0,83%	1,17%	- Resultaat	€ 141.482	€ 215.293
	Jaarrekening 2019:	Jaarrekening 2020:														
- Eigen vermogen	€ 0,5 miljoen	€ 0,7 miljoen														
- Vreemd vermogen	€ 57,95 miljoen	€ 59 miljoen														
- Solvabiliteit	0,83%	1,17%														
- Resultaat	€ 141.482	€ 215.293														
Provinciale bijdrage 2020:	€ 0	Programma: Milieu en energie Deelprogramma: Energie en klimaat														

8. Nationaal Programma Groningen

8.1. Inleiding

Nationaal Programma Groningen is in het leven geroepen om Groningers perspectief te geven. In het programma werken inwoners, bedrijven, organisaties, gemeenten in het aardbevingsgebied, de provincie en het Rijk samen aan een bloeiende toekomst voor Groningen. Het structureel verbeteren van de Brede Welvaart van de Groninger en het imago van Groningen staat daarbij centraal.

Nationaal Programma Groningen bestaat uit verschillende onderdelen, waarbij de provincie verantwoordelijk is voor het thematisch programma. Om het overzicht te behouden wordt in deze paragraaf ingegaan op de algemene ontwikkelingen binnen Nationaal Programma Groningen en met name op het thematisch programma.

8.2. Algemene ontwikkelingen

In navolging van de kaders die voor Nationaal Programma Groningen in 2019 zijn vastgesteld door gemeenteraden en Provinciale Staten ([Programmakader voor Nationaal Programma Groningen](#) en de [financiële opbouw](#)) is in 2020 gewerkt aan de ontwikkeling van programma's. De provincie is daarbij primair verantwoordelijk voor het thematisch programma en de gemeenten voor hun lokale programma's. Daarnaast is in opdracht van het bestuur van Nationaal Programma Groningen gewerkt aan de speciale programma's: het zorgprogramma, het erfgoedprogramma, het programma bewonersinitiatieven en [Toukomst](#) (eerder: Toekomstbeeld 2040).

Via Toukomst zijn ideeën bij inwoners opgehaald over de toekomst van Groningen. Enerzijds leidt dat tot een visie op de toekomst van Groningen in woord en beeld. Anderzijds wordt via Toukomst een aantal projecten uitgevoerd die voortvloeien uit de door de inwoners ingebrachte ideeën en beelden. Deze projecten worden uiteindelijk gevat in een programmaplan voor Toukomst, dat naar verwachting in 2021 ter vaststelling aan uw Staten wordt voorgelegd. Na vaststelling kan in de jaren daarop gestart worden met de uitwerking en uitvoering van de projecten.

8.3. Thematisch programmaplan

De provincie is binnen Nationaal Programma Groningen verantwoordelijk voor het thematisch programma, dat gaat over bovenlokale thema's. Met de kaders voor Nationaal Programma Groningen is hiervoor een budget vastgesteld van € 193,8 miljoen voor de periode tot 2023.

In 2020 is voor het thematisch programma een [programmaplan](#) opgesteld, in nauwe samenwerking met (regionale) partners. Dit thematisch programmaplan is door ons vastgesteld, daarna door het bestuur van Nationaal Programma Groningen en vervolgens door uw Staten. Het programmaplan is opgebouwd aan de hand van de volgende zes programmalijnen:

- Toekomstbestendige economie
- Ons Groninger landschap
- Bereikbaarheid
- Van onderwijs naar kennis en vakmanschap
- Groningen als fijne leefomgeving (stads- en dorpsvernieuwing)
- Gezondheid: meer gezonde jaren

In 2018-2019 is parallel aan de ontwikkeling van Nationaal Programma Groningen (kaders, programmaplanen) een start gemaakt met een aantal prioritaire projecten die in lijn zijn met de hoofddoelstellingen van Nationaal Programma Groningen. Dit besluit is genomen om prioritaire projecten en activiteiten niet onnodig lang te laten wachten in aanloop naar een operationeel Nationaal Programma Groningen. Deze projecten zijn inmiddels ondergebracht in het thematische programma en een deel in de lokale programma's van gemeenten. Voor het thematisch programma gaat dit om 39 projecten met een totale financiële omvang van € 38,8 miljoen, zoals ook terug te vinden is in het financiële hoofdstuk van het thematisch programmaplan.

Dit maakt dat voor de periode van 2020-2023 een bedrag van € 155,1 miljoen beschikbaar is voor het thematisch programma.

8.4. Uitvoering

Op basis van het vastgestelde thematisch programmaplan hebben wij in oktober en november 2020 twee uitvoeringsparagrafen ingediend bij Nationaal Programma Groningen. Daarin zijn eerste aanvragen opgenomen voor initiatieven waarmee samen met onze partners uitvoering wordt gegeven aan het thematisch programmaplan. Het bestuur van Nationaal Programma Groningen heeft op 7 december 2020 de eerste negen aanvragen toegekend, die allemaal vallen onder de eerste drie programmalijnen. Hieronder staat een overzicht van de aanvragen waar het om gaat. Met deze aanvragen is een bedrag van € 59,1 miljoen. gemoeid. Het beschikbare thematische budget tot 2023 komt daarmee op € 95,9 miljoen.

Tabel 1. Aanvragen Nationaal Programma Groningen 2020

Nr.	Titel aanvraag	Bedrag (in € mln.)
1	Investeringsregeling Toekomstbestendige Industrie Groningen	20,5
2	Innovatieve fabriek Avantium Renewable Polymers	7,5
3	HEAVENN - Hydrogen Valley	6,3
4	Warmte Transitie Centrum Groningen	0,8
5	Financieringsregeling Warmte Transitie Projecten Groningen	4,0
6	Proeftuin 5Groningen	1,2
Totaal programmalijn Toekomstbestendige Economie		40,3
7	Waterwerken Zoutkamp en koppelkansen	1,8
8	FASCINATING (Food Agro Sustainable Circular Nature Technology in Groningen)	10,1
Totaal programmalijn Ons Groninger landschap		11,8
9	Waterstof(batterij)treinen	7,0
Totaal programmalijn Bereikbaarheid		7,0
Totaal		59,1

8.5. Monitoring en evaluatie

Omdat de verschillende onderdelen van Nationaal Programma Groningen één geheel vormen, wordt op overkoepelend niveau over de voortgang van de projecten gerapporteerd. Dit gebeurt via de jaarverslagen van Nationaal Programma Groningen die in opdracht van het bestuur van Nationaal Programma Groningen worden opgesteld. In april 2020 is het [Jaarverslag Nationaal Programma Groningen 2019](#) gepubliceerd waarin een overzicht is gegeven van de voortgang van toegekende projecten. Omdat het vaak gaat om meerjarige initiatieven is een deel van die projecten inmiddels afgerond en is een deel nog in uitvoering. In het tweede kwartaal van 2021 zal het jaarverslag over 2020 gepubliceerd worden met daarin de meest recente stand van zaken over de voortgang.

Daarnaast worden de behaalde resultaten van Nationaal Programma Groningen op overkoepelend niveau gemonitord en geëvalueerd. Dit om te kunnen beoordelen of de projecten en programma's het beoogde effect hebben en of daarmee de doelstellingen en ambities uit het programmakader worden waargemaakt. Gedurende de looptijd van het programma wordt daarom jaarlijks een zogenaamde effectrapportage opgesteld voor Nationaal Programma Groningen, in opdracht van het bestuur van Nationaal Programma Groningen. In die rapportage wordt nader ingegaan op de brede welvaart, het imago en de vier ambities inclusief de onderliggende indicatoren. In het eerste kwartaal van 2021 wordt een nulmeting voor de monitoring en evaluatie gepubliceerd als basis voor de jaarlijkse effectrapportages. Vervolgens volgt in de tweede helft van 2021 de eerste effectrapportage. Deze documenten zullen met uw Staten gedeeld worden. Op basis van deze monitoring en evaluatie kan het bestuur van Nationaal Programma Groningen indien nodig bijsturen.

Deel 4

JAAARREKENING

1. Overzicht van baten en lasten

Onderstaand overzicht geeft per programma de gerealiseerde baten en lasten, het saldo daarvan en het verschil ten opzichte van de bijgestelde begroting weer.

LASTEN	rekening 2019	primitieve begroting 2020	begroting 2020 na wijziging	rekening 2020	verschil
Ruimte en water	3.518	5.297	12.183	9.520	2.663
Milieu en energie	45.750	21.518	32.540	27.299	5.241
Platteland en natuur	46.738	76.082	68.113	59.617	8.495
Bereikbaarheid	196.839	196.881	239.805	226.375	13.430
Economie	61.434	33.239	50.171	39.600	10.572
Cultuur en maatschappij	48.675	27.208	39.639	35.203	4.435
Openbaar bestuur	11.559	10.914	11.944	10.845	1.100
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	5.069	3.787	0	5.269	4.490
Kosten van overhead	35.637	35.259	37.919	35.292	2.626
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting					
Totaal lasten	455.219	410.187	502.073	449.021	53.053

BATEN	rekening 2019	primitieve begroting 2020	begroting 2020 na wijziging	rekening 2020	verschil
Ruimte en water	5.364	954	6.372	6.490	118
Milieu en energie	4.650	1.377	11.443	8.254	-3.190
Platteland en natuur	11.200	31.633	23.052	18.608	-4.444
Bereikbaarheid	68.554	53.245	88.789	95.354	6.565
Economie	19.428	1.012	6.167	6.839	672
Cultuur en maatschappij	4.326	808	10.250	10.632	382
Openbaar bestuur	302	155	256	229	-27
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	278.264	264.949	275.823	276.868	1.045
Kosten van overhead	234	0	0	127	127
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting					
Totaal baten	392.321	354.134	422.152	423.402	1.250

SALDO BATEN-LASTEN	rekening 2019	primitieve begroting 2020	begroting 2020 na wijziging	rekening 2020	verschil
Ruimte en water	1.845	-4.343	-5.811	-3.030	2.781
Milieu en energie	-41.100	-20.141	-21.097	-19.045	2.052
Platteland en natuur	-35.538	-44.450	-45.061	-41.009	4.052
Bereikbaarheid	-128.285	-143.636	-151.016	-131.022	19.995
Economie	-42.006	-32.227	-44.005	-32.761	11.244
Cultuur en maatschappij	-44.349	-26.400	-29.388	-24.571	4.817
Openbaar bestuur	-11.257	-10.760	-11.689	-10.615	1.073
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	273.194	261.162	266.064	271.599	5.535
Kosten van overhead	-35.403	-35.259	-37.919	-35.165	2.754
Bedrag van de heffing voor de vennootschapsbelasting	0	0	0	0	0
Totaal saldo baten-lasten	-62.899	-56.052	-79.921	-25.619	54.302

Bedragen x € 1.000

In onderstaande tabel zijn de algemene dekkingsmiddelen nader onderverdeeld. Zie voor een toelichting deel 2 (Programmaverantwoording), programma 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering.

Algemene dekkingsmiddelen	rekening 2019	primitieve begroting 2020	begroting 2020 na wijziging	rekening 2020	verschil
Opcen ten motorrijtuigenbelasting	57.271	57.777	58.379	58.794	415
Uitkering Provinciefonds	194.007	182.527	188.593	188.366	-227
Dividenden	8.333	7.036	7.405	6.846	-560
Saldo financieringsfunctie	14.284	15.081	18.754	18.627	-127
Saldo overige dekkingsmiddelen	119	2.149	-5.000	446	5.446
Onvoorzien	0	-250	-250	0	250
Saldo algemene dekkingsmiddelen	274.015	264.319	267.882	273.079	5.197

Bedragen x € 1.000

1.1. Analyse saldo van baten en lasten

De jaarrekening 2020 kent een voordelig resultaat van € 23,4 miljoen ten opzichte van een sluitende begroting na de laatste wijziging en is opgebouwd uit:

- een gerealiseerd saldo van baten en lasten van € 25,6 miljoen nadelig;
- een onttrekking van per saldo € 49,0 miljoen aan reserves.

In de voordracht bij de jaarstukken hebben wij bestemmingsvoorstellen opgenomen voor het gerealiseerd resultaat. Daarmee is het gehele gerealiseerde resultaat bestemd. Zie de onderstaande tabel (bedragen x € 1.000).

RESULTAAT	rekening 2019	primitieve begroting 2020	begroting 2020 na wijziging	rekening 2020	verschil
Totaal lasten	455.219	410.187	502.073	449.021	53.053
Totaal baten	392.321	354.134	422.152	423.402	1.250
Totaal saldo van baten en lasten	-62.899	-56.052	-79.921	-25.619	54.302
Stortingen in reserves	91.040	28.499	62.743	81.938	-19.195
Onttrekkingen aan reserves	169.399	86.563	142.664	130.978	-11.686
Saldo mutaties op reserves	78.359	58.065	79.921	49.040	-30.881
Gerealiseerd resultaat	15.461	2.012	0	23.422	23.422
<u>Ruimtegevend voorstellen</u>					
a. Voorziening IFG BV 2020 ten laste van gespaarde middelen Algemene reserve				-472	
b. Aanvullen Algemene reserve ten laste van reserve Vervanging kunstwerken Winschoterdiep				-920	
c. Overschrijding op het budget voor Stikstof en biodiversiteit				-87	
d. Overschrijding op het budget voor Onderzoek, innovatie en kennisdeling als onderdeel van het uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2020-2023				-121	
<u>Ruimtevragende voorstellen</u>					
e. Overboekingsvoorstellen 2020-2021				17.671	
f. Afspraak uit Kadernota 2020-2024 inzake Bos en Hout				1.400	
g. Beschikbaar houden voor afwegingen bij Kadernota 2021-2025				5.950	
Totaal bestemmingsvoorstellen				23.422	

Net als afgelopen jaar hebben wij ervoor gekozen om de analyse van de verschillen tussen de begroting na de laatste wijziging en de werkelijke baten en lasten alleen op te nemen in de Programmaverantwoording (deel 2). Dit geldt ook voor het onderdeel mutaties op reserves. Op deze wijze willen wij op een effectieve en efficiënte wijze, zonder onnodige 'dubbeling' aan uw Staten rapporteren. In deel 2 worden per programma de afwijkingen groter dan € 100.000 per deelprogramma toegelicht.

In onderstaande tabel hebben wij de tien belangrijkste c.q. grootste afwijkingen, na verrekening met reserves, opgenomen. Van het voordelig gerealiseerd resultaat van € 23,4 miljoen is € 16,2 miljoen te verklaren door de tien grootste afwijkingen. De overige verschillen resulteren in een positief resultaat van € 7,2 miljoen. Voor een toelichting op de afwijkingen wordt verwezen naar de verschillenanalyse in deel 2 Programmaverantwoording.

De tien belangrijkste afwijkingen (na verrekening met reserves)	
1. Corona-aanpak	5.000
2. Groningen Airport Eelde	2.728
3. Apparaatskosten inclusief stelposten	2.283
4. HEAVENN	2.000
5. Programma Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap	1.914
6. Meerjarenprogramma beheer en onderhoud provinciale infrastructuur 2017-2020	-1.776
7. Diensten voor derden project Bediening op afstand Fryslân voor RWS	1.306
8. Dubbele Dijk	1.143
9. Meerjarenuitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid Provinciale Wegen (MUP)	806
10. Opgave Waddengebied	797
	Totaal tien belangrijkste afwijkingen
Overige afwijkingen	16.201
	7.221
	Gerealiseerd resultaat
	23.422

Voor een deel hebben de afwijkingen betrekking op één specifiek thema en in bepaalde gevallen op meerdere thema's. Wij hebben hierna een toelichting gegeven op de afwijkingen.

Toelichting op de tien belangrijkste afwijkingen	Resultaat
1. Corona-aanpak Over de inzet van de middelen voor de corona-aanpak zijn uw Staten begin december geïnformeerd (via brief 2020-112272). Om het Coronafonds vorm te geven hebben verschillende gesprekken plaatsgevonden met externe partijen en relevante stakeholders over de gevolgen, mogelijke kansen en oplossingen van de coronacrisis. Dit heeft geresulteerd in de maatregelen zoals verwoord in de brief. Begin 2021 zijn inmiddels een aantal regelingen vastgesteld. Hiervoor is ook het bedrag van 2020 benodigd. De niet bestede middelen worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.	5.000
2. Groningen Airport Eelde (GAE) Op 4 maart 2021 heeft het Bestuurlijk Overleg met de minister van IenW en Schiphol plaatsgevonden. De demissionaire minister heeft aangegeven nu geen mandaat te hebben, maar ziet in de Luchtvaartnota (2020-2050), die controversieel is verklaard, wel voldoende aanknopingspunten voor de gelijke behandeling van alle regionale luchthavens. GAE is bezig met een nadere uitwerking van haar strategie, gepresenteerd aan leden van Raden en Staten in september jl., inclusief de benodigde financiering voor de (overbruggings)periode 2021/2022. Dit totaalpakket zal in april/mei besproken worden met Raad en Staten. Dit totaalpakket is inclusief besluitvorming over de nieuwbouw van de brandweerkazerne. Wij hebben ons voor een periode van tien jaar (2017 tot en met 2026) gecommitteerd om 30% van € 46 miljoen bij te dragen aan GAE voor het uitvoeren/implementeren van de beleidsoptie 'Investeren: internationale toegangspoort voor het Noorden'. De niet bestede middelen dienen beschikbaar te blijven tot en met 2026. Daarom wordt voorgesteld om de resterende middelen via de bestemming van het rekeningresultaat over te boeken.	2.728

3. Apparaatskosten inclusief stelposten Op de personele en materiële apparaatskosten blijft aan het eind van 2020 € 2,3 miljoen over. De coronacrisis heeft een behoorlijk impact gehad op de verschillende kosten van de bedrijfsvoering, onder andere door het thuiswerken. Tevens zijn een aantal projecten en bepaalde onderhoudswerkzaamheden als gevolg van de coronacrisis vertraagd of uitgesteld en wordt de uitvoering doorgeschoven naar 2021. Als gevolg van de uitstel van vervanging van vervoersmiddelen resteert een bedrag van € 0,5 miljoen. De reden van uitstel heeft veelal te maken met het feit dat de ambitie om de voertuigen emissieloos te laten rijden nog lastig haalbaar is. Het aanbod in de markt is echter beperkt, waardoor investeringen zijn doorgeschoven in afwachting van goede alternatieven. Om de middelen voor ontwikkeling, beheer en onderhoud van informatiesystemen weer zoveel mogelijk op peil brengen is hiervoor in het coalitieakkoord ten behoeve van het uitvoeren van onze beleidsvoornemens met betrekking tot open data, informatiestrategie en informatiebeheer in de jaren 2020 tot en met 2023 in totaal € 2,5 miljoen opgenomen. Als onderdeel hiervan is voor 2020 een stelpost opgenomen van € 0,5 miljoen. Eind 2020 hebben wij een extern bureau ingehuurd om ons te helpen met het opstellen een nieuwe informatie-/digitaliseringsstrategie om de nieuwe betekenis van de digitale transformatie tot uiting te brengen. Op basis van een uitgewerkte visie en programmaplan willen wij vervolgens bekijken hoe we de middelen gaan inzetten. De middelen van de stelpost zijn daarom in 2020 nog niet ingezet. Van de resterende middelen inclusief de stelposten bestemd voor de bedrijfsvoering wordt voorgesteld om € 1,3 miljoen over te boeken naar 2021.	2.283
4. HEAVENN De NPG-aanvraag voor het project HEAVENN is in december 2020 goedgekeurd. De € 5 miljoen in de begroting van 2020 was een reservering die nu komt te vervallen in verband met de NPG-financiering van het project. Van de reservering komt € 3 miljoen uit de reserve Verkeer en Vervoer.	2.000
5. Opgave Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap (ERL) Het programma voor de opgave ERL is in het voorjaar van 2017 vastgesteld heeft een looptijd van tien jaar. Hierin zijn zes sporen benoemd die gefaseerd de komende jaren zullen worden opgepakt door diverse partijen. Op met name de volgende onderdelen is in 2020 minder besteed dan begroot: • De subsidie Groot Onderhoud en Restauratie Rijksmonumenten Groningen (GRRG) is een tenderregeling met twee tenders per jaar. De tweede tender sloot op 15 oktober 2020, waarbij de besluitvorming in januari 2021 plaatsvond. Het gaat bij de niet in 2020 bestede middelen om middelen die gereserveerd zijn voor de tweede tender 2020. In verband met de regels omtrent lastneming worden deze lasten niet in 2020 verantwoord maar in 2021. • Het werkbudget ERL is niet volledig besteed omdat diverse activiteiten geen doorgang konden vinden in verband met de coronacrisis, zoals bijvoorbeeld het houden van twee pitchrondes, excursies en lezingen. • Het plan van aanpak dat in 2020 is gemaakt om de Kwaliteitsgids te verbeteren en te verbinden aan de gebiedsbiografie is niet uitgevoerd in 2020. Dat wordt 2021. De niet bestede middelen worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.	1.914
6. Meerjarenprogramma beheer en onderhoud provinciale infrastructuur 2017-2020 Het Meerjarenprogramma beheer en onderhoud provinciale infrastructuur 2017-2020 is in 2020 afgesloten met een tekort van € 1,78 miljoen. In 2020 zijn diverse werken uitgevoerd met betrekking tot groot onderhoud asfaltverhardingen in combinatie met reconstructie en verbetering van de veiligheid van provinciale wegen en fietspaden. De werkzaamheden met betrekking tot een aantal projecten loopt nog door in 2021. Tevens is in het licht van de coronacrisis gekozen om zoveel mogelijk werk in de markt te zetten. De overschrijding op de budgetten kan niet worden verrekend met de reserve Beheer Wegen en Kanalen aangezien deze reeds in 2019 volledig is aangewend. In 2019 was er nog een resterend tekort die via de bestemming van het rekeningresultaat ten laste van de reserve Vervanging kunstwerken Winschoterdiep is gebracht. Dit betekent dat het tekort van 2020 in eerste instantie ten laste van het rekeningresultaat 2020 komt. Dit jaar hebben we geconstateerd dat de baten met betrekking tot de sluizencomplex Lauwersoog in de afgelopen jaren niet juist zijn verwerkt. De jaarlijkse bijdrage van de provincie Fryslân en de huuropbrengsten zijn buiten de jaarlijkse afsluiting van het meerjarenprogramma gebleven. Met als gevolg dat aan de ene kant een te hoog bedrag ten laste van de reserve Beheer Wegen en Kanalen is gebracht en aan de andere kant het rekeningresultaat van de afgelopen jaren te positief is beïnvloed. In totaal gaat het om een bedrag van € 0,86 miljoen over de jaren 2017 tot en met 2019.	- 1.776

<i>7. Diensten voor derden Bediening op afstand Fryslân voor Rijkswaterstaat (RWS)</i> In de periode 2017-2020 hebben wij het project Bediening op afstand Fryslân voor Rijkswaterstaat uitgevoerd. In 2020 is het project afgerekend. De financiële en administratieve afwikkeling leidt tot een positief effect op het rekeningresultaat van € 1,3 miljoen. In de voorgaande jaren zijn de baten niet volledig en op een juiste wijze verantwoord, waardoor in de betreffende jaren het rekeningresultaat nadelig is beïnvloed.	1.306
<i>8. Dubbele Dijk</i> Door een andere invulling van het project en vertraging in het samenstellen van een bouwteam is pas later begonnen met het uitwerken van het ontwerp en de voorbereiding van de aanbesteding van de duiker. Het budget voor 2020 voor dit project (€ 1,3 miljoen) is ten gevolge hiervan beperkt besteed. De kosten die wel zijn gemaakt hebben betrekking op tijdelijk beheer en eerste voorbereidingen van het ontwerp. De niet bestede middelen worden via bestemming van het rekeningresultaat overgeboekt naar 2021.	1.143
<i>9. Meerjarenuitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid Provinciale Wegen (MUP)</i> Het Meerjarenuitvoeringsprogramma Verkeersveiligheid Provinciale Wegen (MUP) heeft een looptijd van 2017 tot en met 2020. Zoals ook in de programmaverantwoording is beschreven is een aantal in het MUP opgenomen projecten vertraagd. Hierdoor wordt een bedrag van ca. € 0,4 miljoen via bestemming van het resultaat overgeboekt naar 2021. Het overige deel komt ten gunste van het rekeningresultaat door het voorlopig komen te vervallen van de 3E-aanpak op de N355 en het uitstellen van de aanschaf van mottoborden langs de N366. Dit wordt meegenomen in het nieuw vast te stellen uitvoeringsprogramma.	806
<i>10. Opgave Waddengebied</i> De opgave Waddengebied betreft meestal meerjarige projecten waarin we participeren met andere partijen en daardoor ook afhankelijk zijn van die partijen. Dat maakt het vooraf per boekjaar begroten van lasten en baten lastig. Per saldo houden we over 2020 in totaal bijna € 0,8 miljoen over en dat heeft alles te maken met het feit dat we voor het project Dijkversterking Lauwersmeerdijk niet alle lasten aan dit jaar kunnen toerekenen. De niet bestede middelen boeken we daarom via de bestemming van het rekeningresultaat naar 2021 om in dat jaar aan onze financiële verplichtingen voor dit project te kunnen voldoen.	797

De afwijkingen op apparaatskosten en kapitaallasten worden niet per programma toegelicht, maar op totaalniveau geanalyseerd. In de paragrafen 1.2 en 1.4 treft u betreffende analyse aan.

In onderstaande tabel worden per reserve de afwijkingen ten opzichte van de begroting per programma weergegeven.

Reservemutaties	begroting 2020 na wijziging	rekening 2020	verschil
Toevoegingen			
Ruimte en water	3.970	6.001	-2.031
Milieu en energie	0	157	-157
Platteland en natuur	4.292	5.370	-1.079
Bereikbaarheid	12.771	24.352	-11.580
Economie	2.825	4.441	-1.616
Cultuur en maatschappij	0	1.509	-1.509
Openbaar bestuur	42	42	0
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	38.844	40.067	-1.223
totaal toevoegingen	62.743	81.938	-19.195
Onttrekkingen			
Ruimte en water	6.171	6.074	-98
Milieu en energie	3.050	1.218	-1.832
Platteland en natuur	10.758	9.956	-802
Bereikbaarheid	60.396	53.189	-7.206
Economie	13.575	9.684	-3.891
Cultuur en maatschappij	9.141	8.370	-771
Openbaar bestuur	111	111	0
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	39.463	42.376	2.913
totaal onttrekkingen	142.664	130.978	-11.686
Saldo mutaties op reserves	79.921	49.040	-30.881

Bedragen x € 1.000

In onderstaand overzicht worden per reserve de afwijkingen ten opzichte van de begroting kort toegelicht. Voor een verdere toelichting op de betreffende afwijking wordt verwezen naar verschillenanalyse op de baten en lasten per programma in deel 2.

Verschillenanalyse per reserve	Toevoegingen	Onttrekkingen	Saldo verschillen
Reserve Decentralisatie-uitkering Verkeer en vervoer			
- <i>Infrastructuur</i> De onderbesteding op de middelen voor infrastructuur heeft per saldo geleid tot een lagere mutatie op de reserve.	-1.541	-715	-2.256
- <i>Openbaar vervoer</i> De onderbesteding op de middelen voor openbaar vervoer heeft geleid tot een lagere mutatie op de reserve.	-8.796	-1.326	-10.122
- <i>HEAVENN</i> Voor de cofinanciering van waterstofprojecten HEAVENN is voor 2020 € 3 miljoen vanuit de reserve Verkeer en Vervoer gereserveerd als voorfinanciering. De inzet is om definitieve financiering te regelen uit andere subsidiebronnen en/of opbrengsten uit Hernieuwbare Brandstofeenheden (HBE's). In 2020 is de NPG-aanvraag voor HEAVENN goedgekeurd en kan de reservering 2020 vervallen.		-3.000	-3.000
- <i>Definitief afgeronde investeringsprojecten</i> Van de projecten die in 2020 definitief zijn afgerond is nu bekend waarover de komende jaren wordt afgeschreven. Op basis hiervan is bepaald hoeveel in de reserve Afschrijvingen moet worden opgenomen om de toekomstige afschrijvingslasten te dekken. Dit heeft geleid tot verrekeringen met de oorspronkelijke dekkingsbronnen.	-273		-273
- <i>Correctie storting</i> Op basis van de Voordracht 34/2018 realisatiebesluit eerste fase van het project N355 Groningen-Zuidhorn is de bijdrage vanuit de reserve Verkeer en vervoer (duVV) verlaagd. De oorspronkelijk toevoeging aan de reserve Afschrijvingen is gecorrigeerd en verrekend met de de reserve Verkeer en vervoer.	-168		-168
Totaal verschil	-10.777	-5.042	-15.819
Reserve Overboeking kredieten			
- <i>Decentralisatie-uitkeringen</i> De onderbesteding op de Decentralisatie-uitkeringen 2020 heeft geleid tot een storting in de reserve.	-4.668		-4.668
- <i>Capaciteitskredieten</i> Als gevolg van de overbesteding op de capaciteitskredieten is een hoger bedrag aan de reserve onttrokken.		419	419
- <i>Overig</i>			0
Totaal verschil	-4.668	419	-4.249

Verschillenanalyse per reserve	Toe-voegingen	Ont-trekkingen	Saldo verschillen
Reserve Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT)			
- <i>Infrastructuur</i> Op de projecten met betrekking tot infrastructuur heeft de onderbesteding geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve.	-320	-1.166	-1.486
- <i>Openbaar vervoer</i> Op de projecten met betrekking tot openbaar vervoer heeft de onderbesteding geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve.	-2	-2.232	-2.234
- <i>Definitief afgeronde investeringsprojecten</i> Van de projecten die in 2020 definitief zijn afgerond is nu bekend waarover de komende jaren wordt afgeschreven. Op basis hiervan is bepaald hoeveel in de reserve Afchrijvingen moet worden opgenomen om de toekomstige afschrijvingslasten te dekken. Dit heeft geleid tot verrekeringen met de oorspronkelijke dekkingsbronnen.	-178		-178
- <i>Correctie storting</i> Op basis van de Voordracht 34/2018 realisatiebesluit eerste fase van het project N355 Groningen-Zuidhorn is de bijdrage vanuit de reserve Verkeer en vervoer (duVV) verlaagd. De oorspronkelijk toevoeging aan de reserve Afchrijvingen is gecorrigeerd en verrekend met de de reserve MIT.	-168		-168
- <i>Overig</i>		71	71
Totaal verschil	-668	-3.327	-3.995
Reserve Bodemsanering			
- <i>Projecten bodemsanering</i> Als gevolg van een onderbesteding op de middelen voor bodemsaneringsprojecten is minder onttrokken aan de reserve.		-2.165	-2.165
Totaal verschil	0	-2.165	-2.165
Reserve Provinciale Meefinanciering			
- <i>Besteding meefinanciering diverse programma's</i> Als gevolg van de onderbesteding op de middelen 2020 is een lager bedrag onttrokken aan de reserve.		-1.505	-1.505
Totaal verschil	0	-1.505	-1.505

Verschillenanalyse per reserve	Toe-voegingen	Ont-trekkingen	Saldo verschillen
Reserve ESFI			
- <i>Infrastructurele projecten wegen en waterwegen</i> De realisatie 2020 heeft geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve. Met name doordat de middelen voor de Westelijke ringweg nog niet zijn besteed in 2020 en de afronding van het project Termunterzijldiep.		-662	-662
- <i>Investeringsbudget Lauwersmeer/Lauwersoog</i> Een onderbesteding op het budget, mede door de lagere afrekening van de subsidie voor de 2e fase Strandweg, leidt tot een lagere onttrekking aan de reserve.		-367	-367
- <i>Definitief afgeronde investeringsprojecten</i> Van de projecten die in 2020 definitief zijn afgerond is nu bekend waarover de komende jaren wordt afgeschreven. Op basis hiervan is bepaald hoeveel in de reserve Afchrijvingen moet worden opgenomen om de toekomstige afschrijvingslasten te dekken. Dit heeft geleid tot verrekeningen met de oorspronkelijke dekkingsbronnen.	-354	402	48
- <i>Overig</i>			0
Totaal verschil	-354	-627	-981
Reserve Regiospecifiek Pakket			
- <i>IBOI aandeel gemeente</i> In de begroting is het IBOI aandeel van de gemeente Groningen ten onrechte opgenomen als een storting in de reserve. Voor zover het aandeel van de gemeente nog niet wordt aangewend wordt deze niet via de reserve verantwoord, maar als vooruitontvangen middelen op de balans.	825		825
- <i>Infrastructuur</i> Op de projecten met betrekking tot infrastructuur heeft de overbesteding per saldo geleid tot een hogere mutatie op de reserve.		440	440
- <i>Openbaar vervoer</i> Op de projecten met betrekking tot openbaar vervoer heeft de onderbesteding per saldo geleid tot een lagere mutatie op de reserve.		-2.239	-2.239
- <i>Overig</i>	-37	102	65
Totaal verschil	788	-1.696	-909
Reserve Vervanging kunstwerken Winschoterdiep			
- <i>Project afstandbediening</i> Ter dekking van de kosten voor het project Afstandbediening heeft een onttrekking aan de reserve plaats gevonden. Dit is voorfinanciering, die wordt terugverdiend met formatieve besparingen. In 2020 is als gevolg hiervan € 0,9 miljoen aan de reserve toegevoegd.	-921	423	-498
Totaal verschil	-921	423	-498

Verschillenanalyse per reserve	Toe-voegingen	Ont-trekkingen	Saldo verschillen
Reserve Programma Landelijk Gebied			
- <i>Natuurontwikkeling</i> De overbesteding op de middelen voor natuurontwikkeling heeft geleid tot een hogere onttrekking aan de reserve.		964	964
- <i>Landschap</i> De onderbesteding op de middelen voor landschap heeft geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve.		-585	-585
- <i>Natuurbeheer</i> De onderbesteding op de middelen voor natuurbeheer heeft geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve.		-350	-350
- <i>Beheer flora en fauna</i> De onderbesteding op de middelen voor beheer flora en fauna, en dan met name de schadeuitkeringen, heeft geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve.		-320	-320
- <i>Sociaal-economische vitalisering</i> De onderbesteding op de middelen voor sociaal-economische vitalisering heeft geleid tot een lagere verrekening met de reserve.		-227	-227
- <i>Overig</i>		21	21
Totaal verschil	0	-497	-497
Reserve Leefbaarheid krimpgebieden			
- <i>Subsidieregeling Reserve Leefbaarheid Krimpgebieden</i> Als gevolg van de onderbesteding op de budgetten voor de subsidieregeling Reserve Leefbaarheid Krimpgebieden is een lager bedrag onttrokken aan de reserve. De middelen blijven beschikbaar voor de uitvoering in 2021 en 2022.		-187	-187
- <i>Overig</i>	15	-44	-29
Totaal verschil	15	-230	-216
Reserve Afkoopsommen wegen en waterwegen			
- <i>Overig</i>	0	-57	-57
Totaal verschil	0	-57	-57
Algemene reserve			
- <i>Overig</i>	0	-54	-54
Totaal verschil	0	-54	-54
Reserve Beheer wegen en kanalen			
- <i>Overig</i>		-52	-52
Totaal verschil	0	-52	-52

Verschillenanalyse per reserve	Toe-voegingen	Ont-trekkingen	Saldo verschillen
Reserve Compensatie dividend Essent			
- <i>Grondexploitatie Blauwestad 2021</i> Op basis van de Grondexploitatie Blauwestad 2021 is een deel van de voorziening Blauwestad verlaagd. De vrijval gaat, zoals we bij de voordracht bij de Rekening 2016 hebben aangegeven, terug naar de reserve.	-1.529		-1.529
Totaal verschil	-1.529	0	-1.529
Reserve Automatisering			
- <i>Automatiseringbudgetten</i> Het saldo op de budgetten voor automatisering en informatievoorziening wordt verrekend met de reserve. In 2020 bleek het jaarbudget niet voldoende en is de overschrijding ten laste van de reserve Automatisering gedekt.		559	559
Totaal verschil	0	559	559
Reserve Afschrijvingen			
- <i>Dekking afschrijvingslasten 2020</i> In de raming zijn twee waterwegprojecten opgenomen waarvan wel afschrijvingslasten zijn meegenomen, terwijl de projecten nog niet afgerond zijn. Het betreft de projecten Afstandsbediening en Nautische verbeteringen Winschoterdiep en A.G. Wildervanckkanaal. Op realisatiebasis heeft nog geen afschrijving plaats gevonden.		-162	-162
- <i>Definitief afgeronde projecten</i> Van de projecten die in 2020 definitief zijn afgerond is nu bekend waarover de komende jaren wordt afgeschreven. Op basis hiervan is bepaald hoeveel in de reserve Afschrijvingen moet worden opgenomen om de toekomstige afschrijvingslasten te dekken. Dit heeft geleid tot verrekeringen met de oorspronkelijke dekkingsbronnen (reserve MIT, Verkeer en vervoer, ESFI en RSP).	-402	804	402
- <i>Correctie storting</i> Op basis van de voordracht 34/2018 realisatiebesluit eerste fase van het project N355 Groningen-Zuidhorn is de bijdrage vanuit de reserves MIT en Verkeer en vervoer (duVV) verlaagd. De oorspronkelijk toevoeging aan de reserve Afschrijvingen is gecorrigeerd en verrekend met de beide reserves.		335	335
Totaal verschil	-402	977	575
Reserve Apparaatskosten personeel			
- <i>Resultaat Apparaatskosten personeel</i> Het resultaat op de budgetten voor de personele apparaatskosten is in 2020 nadelig. De verschillen ten opzichte van de raming zijn verrekend met de reserve.	-522	865	344
Totaal verschil	-522	865	344

Verschillenanalyse per reserve	Toe-voegingen	Ont-trekkingen	Saldo verschillen
Reserve Wabo			
- <i>Uitvoering Wabo</i> Bij de afsluiting van 2018 is er € 157.000 te veel onttrokken aan de reserve Wabo. Zowel de begrote als werkelijke dekking van het saldo baten en lasten is ten laste van de reserve gebracht. Dit hebben we in 2020 gecorrigeerd. Ondanks deze correctie is de reserve niet voldoende om saldo van de baten en lasten 2020 te dekken.	-157	323	166
Totaal verschil	-157	323	166
Totaal verschillen reservemutaties	-19.195	-11.686	-30.881

Bedragen x € 1.000

1.2. Verdeling en omvang van apparaatskosten

De totale apparaatskosten zijn ten opzichte van de bijgestelde begroting € 0,5 miljoen lager. De apparaatskosten worden verdeeld over de programma's, overhead en investeringsprojecten. In de toerekening van de apparaatskosten aan de betreffende onderdelen heeft een verschuiving plaatsgevonden. Dit heeft te maken met een wijziging van de inzet van personeel, de fasering van de investeringsprojecten en de uitputting van de budgetten personele en materiële apparaatskosten.

Omschrijving	Begroting 2020 na wijziging	Rekening 2020	Verschil
Personele kosten (AKP)	71.854	72.991	-1.138
Materiële apparaatskosten	17.348	15.697	1.651
Totaal apparaatskosten	89.201	88.688	513
<i>Waarvan toegerekend aan:</i>			
- programma's ¹⁾	49.515	51.475	-1.960
- overhead	37.919	35.155	2.763
Totaal exploitatie	87.433	86.630	803
- investeringswerken wegen en waterwegen	1.768	2.058	-290
Totaal toegerekend	89.201	88.688	513

Bedragen x € 1.000

¹⁾ Nadat de apparaatskosten in het kader van de Najaarsmonitor 2020 zijn verdeeld, zijn er nog wijzigingen doorgevoerd. De formatie is uitgebreid ten laste van de door uw Staten vastgestelde programma's voor Landbouw, Klimaatadaptatie en Stikstof. Daarnaast zijn middelen onttrokken uit de stelpost Participatiewet/Quotumregeling.

Personele kosten (AKP)

De gerealiseerde personele kosten (AKP) zijn € 1,14 miljoen hoger dan begroot. Dit wordt gedekt uit de hiervoor gereserveerde middelen binnen de reserve AKP tot en met 2019 van € 5,68 miljoen. Dit saldo is opgebouwd uit restantbudgetten uit voorgaande jaren. Een deel van deze middelen is in 2020 ingezet om de provinciale opgaven en ambities uit het coalitieakkoord, die als prioriteiten in de programma's zijn uitgewerkt, goed uit te kunnen voeren.

Materiële apparaatskosten

Op de materiële apparaatskosten is in 2020 een bedrag overgehouden van € 1,65 miljoen. De coronacrisis heeft een behoorlijk impact gehad op de verschillende kosten van de bedrijfsvoering, onder andere door het thuiswerken. De grootste afwijkingen worden nader toegelicht.

Concernkredieten personeel (restant € 1,0 miljoen)

De concernkredieten personeel vertonen ultimo 2020 per saldo een overschot van € 1,0 miljoen.

Dit wordt met name veroorzaakt door:

- een onderuitputting van het jaarbudget POB (Persoonlijk Ontwikkelbudget) van € 0,52 miljoen. We zien in 2020 een daling van het aantal aanvragen ten opzichte van 2019. De coronacrisis is hier debet aan. We gaan in 2021 extra inzetten op het promoten van het POB.
- het budget voor organisatieontwikkeling. Mede door de coronacrisis laat dit budget een overschot zien van € 0,16 miljoen.
- een onderschrijding op het budget Eigen risico WAO van € 0,16 miljoen.

Op de overige budgetten zijn kleinere afwijkingen ontstaan. Het overschot op de concernkredieten, met uitzondering van Eigen risico WAO, blijft beschikbaar binnen de reserve Apparaatskosten personeel.

Services en huisvesting provinciehuis (restant € 1,0 miljoen)

De grootste afwijking betreft het budget meubilair kantoorwerkplekken. In 2020 is ten opzichte van het budget een overschot ontstaan van € 0,5 miljoen. Dit overschot moet mede in het licht gezien worden van de coronacrisis en het thuiswerken dat in 2020 het uitgangspunt is geworden. Het gevolg hiervan is dat er een verschuiving heeft plaats gevonden van minder kantoorkosten naar meer ICT-kosten ter ondersteuning van het thuiswerken. Daarom hebben wij van het overschot een bedrag van € 0,195 miljoen aangewend om de extra kosten van de aanschaf van ICT-apparatuur te dekken (zie ook toelichting Automatisering).

Het project betere informatievoorziening is in 2020 door de coronacrisis vertraagd. Er zijn geen middelen uitgegeven. Voor dit project, met als doelstelling de verbetering van de interne communicatie, is het noodzakelijk dat de medewerkers op kantoor zijn. De pilot die vorig jaar was gestart is in verband met het beleid om zoveel mogelijk thuis te werken niet afgerond. We stellen voor om de restant middelen ad € 0,26 miljoen via bestemming van het rekeningresultaat over te boeken naar 2021 zodat het beschikbaar blijft voor de uitvoering van dit project.

Dit jaar zijn niet alle geplande onderhoudswerkzaamheden uitgevoerd, dit komt met name doordat wij ons hebben geconcentreerd op de projecten Gasloos provinciehuis en Gevelrenovatie+. Daarnaast is als gevolg van de coronacrisis een aantal onderhoudswerkzaamheden vertraagd of uitgesteld. Via bestemming van het rekeningresultaat wordt voorgesteld om voor het uitvoeren van deze werkzaamheden (meerjarenonderhoudsplan) een bedrag van € 0,23 miljoen over te boeken. Tevens wordt voorgesteld om voor het project Gastvrij beveiligen een bedrag over te boeken van € 0,03 miljoen.

Vervoermiddelen (restant € 0,5 miljoen)

Bij de vervoermiddelen is, als gevolg van uitstel van investeringen, een voordelig saldo ontstaan van € 0,5 miljoen. De reden van uitstel heeft veelal te maken met het feit dat de ambitie om de voertuigen emissieloos te laten rijden nog lastig haalbaar is. Het aanbod in de markt is echter beperkt, waardoor investeringen zijn doorgeschoven in afwachting van goede alternatieven.

Doordat de auto's vanaf 2021 op basis van de Nota investeringen worden geactiveerd, is het normaal gesproken ook niet meer nodig om hiervoor te sparen. Omdat er nog geen vervangingsschema is opgesteld, stellen wij voor om vanuit het voorzichtigheidsprincipe een deel van het restant € 0,25 miljoen via bestemming van het rekeningresultaat over te boeken naar 2021.

Automatisering (- € 0,8 miljoen)

De kosten voor automatisering laten een overschrijding zien van € 0,8 miljoen. Dit is onder andere het gevolg van autonome (kosten)ontwikkelingen in de IT, zoals de toegenomen noodzakelijke aandacht voor informatiebeveiliging. Daarnaast is sprake van toenemende data- en applicatievragen vanuit de organisatie met bijbehorende beheerskosten. De coronacrisis heeft ook geleid tot extra uitgaven van € 0,195 miljoen in verband met aanschaf van extra apparatuur zoals laptops, beeldschermen, muizen, toetsenborden. Dit om het thuiswerken te faciliteren. Deze extra kosten hebben wij gedekt uit de onderbesteding op het budget meubilair kantoorwerkplekken.

Toerekening apparaatskosten

De kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces worden toegerekend aan het onderdeel overhead. Dit betreft zowel personele als materiële kosten. De toerekening van de kosten van de medewerkers in het primaire proces aan de

programma's en investeringsprojecten gebeurt op basis van inzet voor de betreffende onderdelen. Zoals uit bovenstaande tabel blijkt, leidt dit tot verschuivingen in de toerekening. Ten opzichte van de bijgestelde begroting wordt € 0,29 miljoen meer toegerekend aan investeringsprojecten. Er worden meer kosten geactiveerd. Dit leidt voor 2020 tot een voordelig effect op het rekeningresultaat en in de komende jaren tot een hogere afschrijvingslast. Op de toerekening aan de programmakosten en overhead ontstaat een exploitatievoordeel van € 0,8 miljoen.

Hierboven hebben wij inzicht gegeven in de personele en materiële apparaatskosten. Om van hieruit te bepalen wat het resultaat is van de AKP 2020 is de toerekening van de apparaatskosten van belang. Hierbij gaat het vooral om het onderscheid "Wat landt direct in de exploitatie?" en "Wat wordt geactiveerd en landt later in de exploitatie?". Het vertrekpunt voor de verdere onderstaande analyse is het verschil van € 0,8 miljoen dat "direct landt in de exploitatie". Dit verschil wordt vervolgens verrekend met de (verschillen in) de baten, stelposten en reserves. Na verrekening ontstaat een voordelig resultaat op de apparaatskosten van € 2,3 miljoen.

Omschrijving	Begroting 2020 na wijziging	Rekening 2020	Vershil
Apparaatskosten programma's en overhead	86.538	86.630	-92
<i>Baten (AKP)</i>			
- baten concernniveau (excl. reserves)	-8.821	-9.976	1.155
Totaal baten AKP	-8.821	-9.976	1.155
<i>Stelposten (AKP)</i>			
- stelpost onverdeelde apparaatskosten	867		867
- overige stelposten	-122		-122
Totaal stelposten (AKP)	745	0	745
<i>Stelposten (materiële kosten)</i>			
- stelpost onverdeelde apparaatskosten	28		28
- overige stelposten	500		500
Totaal stelposten (materiële kosten)	528	0	528
<i>Mutaties reserves AKP</i>			
- reserve AKP	-469	-1.685	1.215
- reserve RSP	-191	-191	0
- reserve Beheer wegen en kanalen	-52	0	-52
- reserve Afkoopsom Winschoterdiep		993	-993
Totaal mutaties reserves (AKP)	-713	-883	170
<i>Mutaties reserves (materiële kosten)</i>			
- reserve AKP	-585	287	-872
- reserve Automatisering	0	-648	648
- reserve Beheer wegen en kanalen		0	0
Totaal mutaties reserves (materiële kosten)	-585	-362	-223
Resultaat na verrekening baten, stelposten en reserves.			2.283

Bedragen x € 1.000

Baten

Een deel van het provinciale personeel is uitgeleend aan of verricht werkzaamheden voor derden. De baten die hiervoor worden ontvangen komen ten gunste aan het personeelskostenbudget van de afdelingen. Ten opzichte van de raming zijn de baten € 1,16 miljoen hoger. Dit heeft voor een groot deel betrekking op inzet van personeel van de afdeling Beheer en Onderhoud. Voor de uitgevoerde werkzaamheden voor derden is ruim € 0,96 miljoen meer gerealiseerd dan begroot.

Dit komt met name doordat in afspraak met Rijkswaterstaat meer uren in rekening gebracht is voor de bediening van de bruggen op de hoofdvaarwegen. Deze meeropbrengst wordt ingezet om de interne voorfinanciering van het project afstandsbediening bruggen af te lossen. Dit is de uitwerking van de voordracht met betrekking tot het project afstandsbediening

Stelposten

- Stelpost AKP ad € 0,12 miljoen. Het gaat hierbij om:
 - een vrijval van € 0,07 miljoen op gereserveerde middelen Participatiewet/ Quotumregeling.
 - een nog in te vullen dekking van de formatie-uitbreiding ten laste van 'opgaven en programma's' ad € 0,19 miljoen.
- Stelpost materiële AKP ad € 0,5 miljoen. Om de middelen voor ontwikkeling, beheer en onderhoud van informatiesystemen weer zoveel mogelijk op peil brengen is hiervoor in het Coalitieakkoord ten behoeve van het uitvoeren van onze beleidsvoornemens met betrekking tot open data, informatiestrategie en informatiebeheer in de jaren 2020 tot en met 2023 in totaal € 2,5 miljoen opgenomen. Als onderdeel hiervan is voor 2020 een stelpost opgenomen van € 0,5 miljoen. Eind 2020 hebben wij een extern bureau ingehuurd om ons te helpen met het opstellen een nieuwe informatie-/digitaliseringsstrategie om de nieuwe betekenis van de digitale transformatie tot uiting te brengen. Op basis van een uitgewerkte visie en programmaplan willen wij vervolgens bekijken hoe we de middelen gaan inzetten. De middelen van de stelpost zijn daarom in 2020 nog niet ingezet en derhalve wordt voorgesteld om deze middelen over te boeken naar 2021.

Reserves

Onderstaand worden per reserve de verschillen ten opzichte van de begroting kort toegelicht.

Reserve Apparaatskosten personeel

De restantkredieten AKP zijn verrekend met de reserve Apparaatskosten personeel. Ten opzichte van de begrote mutatie ten laste van de reserve is € 1,2 miljoen meer onttrokken aan de reserve. Dit ter dekking van de eerder toegelichte afwijkingen bij personele kosten (AKP). Op het onderdeel materiële kosten is als gevolg van een onderbesteding € 0,87 miljoen minder verrekend met de reserve Apparaatskosten personeel. De verklaring hiervoor is gegeven bij het onderdeel concernkredieten personeel.

Reserve Beheer wegen en kanalen

In de begroting is een bijdrage vanuit de reserve Beheer wegen en kanalen opgenomen ter dekking van het personeelskostenbudget van de afdeling Beheer en Onderhoud. Aangezien de reserve als gevolg van het negatieve resultaat op het meerjarenprogramma beheer en onderhoud provinciale infrastructuur 2017-2020 in 2019 in zijn geheel is aangewend, kan het bedrag van € 0,05 miljoen in 2020 niet worden onttrokken aan de reserve.

Reserve Afkoop vervanging kunstwerken Winschoterdiep

Het project afstandsbediening wordt voorgefinancierd ten laste van de reserve Afkoop vervanging kunstwerken Winschoterdiep. Het positieve resultaat op het personeelskostenbudget van de afdeling Beheer en Onderhoud, mede als gevolg van de extra baten in verband met het uitvoeren van werkzaamheden voor derden, is toegevoegd aan de reserve. Op deze wijze is de voorfinanciering met € 0,99 miljoen in 2020 afgelost. Eind 2020 is het saldo van de voorfinanciering € 3,9 miljoen.

Reserve Automatisering

De overschrijding op de budgetten voor automatisering is, na verrekening van de extra kosten van de aanschaf van ICT-apparatuur in verband met het thuiswerken, voor een bedrag van € 0,65 miljoen onttrokken aan de reserve Automatisering.

Resultaat

Het resultaat op de apparaatskosten inclusief bovenstaande verrekeningen is eind 2020 € 2,3 miljoen en valt vrij in het rekeningresultaat 2020. Bij de bestemming van het rekeningresultaat wordt voorgesteld om hiervan € 1,27 miljoen over te boeken naar 2021.

1.3. Kosten van overhead

Overheadkosten betreffen alle kosten die samenhangen met de sturing en ondersteuning van de medewerkers in het primaire proces. Deze kosten zijn verantwoord in programma 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering.

In het BBV is één uitzondering gemaakt op het verplicht centraal begroten en verantwoorden van overhead. Dit betreft de toerekening van overhead aan grondexploitaties en te activeren investeringen. Deze uitzondering is gemaakt, omdat het niet toerekenen van overhead aan dergelijke investeringen anders zou leiden tot een begrotingstekort. De jaarlijkse overheadlasten van deze investeringen zouden dan namelijk in één keer ten laste van de exploitatie moeten worden gebracht, in plaats van deze te activeren en meerjarig af te schrijven.

Op basis van de inzet van de medewerkers in het primaire proces voor de investeringen met een maatschappelijk nut, hebben wij een deel van de overhead toegerekend aan deze investeringen. In onderstaand overzicht hebben wij het financiële effect weergegeven.

Omschrijving	primitieve begroting 2020	begroting 2020 na wijziging	rekening 2020	verschil
Kosten van overhead (apparaatskosten) ¹⁾	35.895	38.714	36.050	2.664
Toegerekend aan investeringen	636	796	885	-89
Totaalbedrag kosten van overhead	35.259	37.919	35.165	2.754

Bedragen x € 1.000

¹⁾ Het bedrag in de kolom 'rekening 2020' is inclusief negatieve baten (€ 9.353) die niet op de apparaatskosten zijn verantwoord, maar direct op de kosten van overhead.

Bovenstaande is de uitkomst van de toerekening van de apparaatskosten aan programma's, investeringen en overhead. De apparaatskosten zijn nader toegelicht in 1.2. Verdeling en omvang apparaatskosten.

1.4. Kapitaallasten

Met ingang van het boekjaar 2017 passen wij de door de Commissie BBV in de Notitie rente 2017 voorgeschreven werkwijze toe inzake omslagrente. Er wordt geen omslagrente meer toegepast wanneer wij geen externe financiering hebben aangetrokken. Wij gaan er vooralsnog vanuit dat er geen specifieke middelen in de nabije toekomst worden aangetrokken. De kapitaallasten bestaan met ingang van 2017 dus alleen uit afschrijvingslasten.

Ten opzichte van de raming zijn de kapitaallasten € 0,17 miljoen lager. In de raming zijn twee waterwegprojecten opgenomen waarvan wel afschrijvingslasten zijn meegenomen, terwijl de projecten nog niet afgerond zijn. Het betreft de projecten Afstandsbediening en Nautische verbeteringen Winschoterdiep en A.G. Wildervanckkanaal. Op realisatiebasis heeft nog geen afschrijving plaats gevonden.

In onderstaande tabel zijn de toegerekende afschrijvingslasten per programma opgenomen.

Omschrijving	Raming	Realisatie	Saldo
Rente	0	0	0
Afschrijvingen	5.782	5.612	170
Totaal kapitaallasten	5.782	5.612	170
Toegerekend aan:			
Ruimte en water	51	51	0
Bereikbaarheid	3.539	3.369	170
Openbaar bestuur	153	153	0
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	2.039	2.039	0
Totaal toegerekend	5.782	5.612	170

Bedragen x € 1.000

1.5. Overzicht aanwending onvoorzien

In de Begroting 2020 hebben wij voor 2020 en de daarop volgende jaren een bedrag gereserveerd van € 0,25 miljoen per jaar voor het opvangen van werkelijk onvoorziene en onvermijdbare uitgaven. Dit bedrag is ontstaan op basis van gebleken historische behoefte om onvoorziene, onvermijdbare en onuitstelbare uitgaven jaarlijks op te vangen.

In 2020 is geen beroep gedaan op het budget voor onvoorziene uitgaven, zodat € 0,25 miljoen kan vrijvallen ten gunste van het rekeningresultaat 2020.

1.6. Incidentele baten en lasten

Programma	Omschrijving	Primitieve begroting 2020	Begroting na wijziging	Rekening 2020	Verschil
BATEN					
1. Ruimte en water					
	Gebiedsontwikkeling fase 1 en 2 (Oostpolder, Westerlee)	0	356	272	84
	Eemsijsen, Delfzijl (specifieke uitkering NPG)	0	250	92	158
	subtotaal	0	606	364	242
2. Milieu en energie					
	Gaswinning: diversen lumpsum EZK incl. voorfin. maatsch. instellingen	0	4.441	3.379	1.062
	Gaswinning: diversen specifieke uitkering NPG	0	4.200	2.386	1.814
	Energietransitie: diversen specifieke uitkering NPG	0	1.395	587	808
	subtotaal	0	10.036	6.352	3.684
3. Platteland en natuur					
	Natuurnetwerk Groningen, verrekend met reserve PLG	28.393	19.028	14.319	4.709
	Opbrengst verkoop gronden, verrekend met reserve PLG	1.358	0	937	-937
	DAW, verrekend met reserve PLG	1.223	1.330	106	1.224
	Natuurontwikkeling t.l.v. reserve PLG	0	323	358	-35
	Natuurcompensatie (bijdrage Tennet)	70	350	350	0
	Regionaal College Waddengebied (bijdrage Fryslân en Noord-Holland)	283	283	283	0
	Programmamangement Eems-Dollard 2050 (bijdragen derden)	0	319	318	1
	IBP Vloed (specifieke uitkering)	0	148	72	76
	Regiodeal natuurinclusieve landbouw (bijdrage Drenthe en Fryslân)	0	834	679	155
	Landbouw: diversen specifieke uitkering NPG	0	223	223	0
	subtotaal	31.327	22.838	17.645	5.193
4. Bereikbaarheid					
	Diverse wegenbouwprojecten RSP	15.816	18.114	14.830	3.284
	Capaciteitskredieten	0	4.307	3.682	625
	Verkeer- en vervoerberaad: bijdragen gemeenten	58	58	58	0
	Aanpassing oevers Noord-Willemskanaal t.b.v. roeiverenigingen	0	111	0	111
	Mobiliteitsbeleid: N33 t.l.v. reserve MIT	0	149	239	-90
	Hive.Mobility: slimme/groene mobiliteit, duurz. borgen kennis/ervaring	0	302	700	-398
	Diverse OV-projecten RSP	32.093	56.135	57.909	-1.774
	Diverse OV-projecten MIT (incl. Prorail-bijdrage proef waterstofrein)	0	109	109	0
	Openbaar vervoer: diversen specifieke uitkering NPG	0	1.500	749	751
	subtotaal	47.967	80.785	78.276	2.509
5. Economie					
	Uitvoeringskosten RSP/REP	34	24	9	15
	Diverse projecten Provinciale Meefinanciering (marktsectoren)	0	50	50	0
	Diverse projecten RSP/REP (marktsectoren)	816	357	489	-132
	Marktsectoren: diversen specifieke uitkering NPG	0	5.144	1.708	3.436
	Arbeidsmarkt: diversen specifieke uitkering NPG	0	425	425	0
	Diverse projecten RSP/REP (recreatie en toerisme)	0	0	-12	12
	Regioverbinder (bijdrage Drenthe en Overijssel)	42	42	86	-44
	subtotaal	892	6.042	2.755	3.287
6. Cultuur en maatschappij					
	Budget Landsdeel Noord incl. NNO, bijdragen derden (We The North)	0	445	589	-144
	Proeftuin cultuurprofielen (bijdr. derden)	0	145	185	-40
	Subsidierегeling Erfgoedloket en erfgoedadviessteam: bijdrage NCG	101	250	258	-8
	Subsidierегelingen GRRG en RORG, bijdragen NCG en OCW	0	5.800	5.800	0
	Erfgoed, ruimtelijke kw., landschap: diversen specifieke uitkering NPG	0	210	210	0
	Diverse projecten RSP/REP	328	119	140	-21
	Gebiedsgericht werken: diversen specifieke uitkering NPG	0	192	164	28
	Sociaal-economische vitalisering: diversen specifieke uitkering NPG	0	2.598	2.061	537
	subtotaal	429	9.759	9.407	352
7. Openbaar bestuur					
	Samenw. gemeenten/andere overh.; provinciedeel digitale democratie	0	75	0	75
	subtotaal	0	75	0	75
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering					
	Bijdrage gemeente Groningen in IBO-indexering RSP-middelen	719	824	0	824
	subtotaal	719	824	0	824

Programma	Omschrijving	Primitieve begroting 2020	Begroting na wijziging	Rekening 2020	Vershil
Onttrekkingen aan reserves per programma					
	Ruimte en water	0	6.171	5.858	313
	Milieu en energie	889	3.050	648	2.402
	Platteland en natuur	8.872	10.758	7.651	3.107
	Bereikbaarheid	40.015	60.031	51.845	8.186
	Economie	2.516	13.575	7.987	5.588
	Cultuur en maatschappij	3.727	9.141	5.610	3.531
	Openbaar bestuur	0	111	-6	117
	Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	29.342	39.442	21.228	18.214
	subtotaal	85.361	142.279	100.821	41.458
Totaal BATEN		166.695	273.244	215.620	57.624
LASTEN					
1. Ruimte en water					
	Marketingkosten Blauwestad t.l.v. Algemene reserve	0	270	228	42
	Incidentele vrijval grondexploitatie Blauwestad -> herbestemming	0	0	-950	950
	Herontwikkeling St. Lucas, Winschoten (uit vrijval Blauwestad)	0	400	400	0
	Besteding rentesurplus lening OZG	0	600	600	0
	Ruimtelijke aspecten energietransitie en ontw. landschap (CA19-23)	450	255	0	255
	Retailagenda	0	336	330	6
	Gebiedsontwikkeling fase 1 en 2 (Oostpolder, Westerlee)	0	828	469	359
	Flexwonen (decentralisatie-uitkering)	0	200	15	185
	Klimaatbestendig maken ruimt. inrichting/leefbaarh. bevolking (CA19-23)	200	129	53	76
	Klimaatadaptatie - reductie van CO ₂ : veenoxidatie (CA19-23)	50	50	6	44
	Hydrologische maatregelen (decentralisatie-uitkering)	0	333	17	316
	Eemsijslen, Delfzijl (specifieke uitkering NPG)	0	250	92	158
	subtotaal	700	3.651	1.260	2.391
2. Milieu en energie					
	Bodemsanering t.l.v. reserve	889	2.289	456	1.833
	Gaswinning: verb. proces schadeherstel en versterking (CA19-23)	200	200	0	200
	Nationaal Programma Groningen: nieuw perspectief bieden (CA19-23)	25	25	0	25
	Gaswinning: diversen lumpsum EZK incl. voorfin. maatsch. instellingen	0	4.441	3.379	1.062
	Programmabureau NPG (decentralisatie-uitkering)	0	150	54	96
	Gaswinning: diversen specifieke uitkering NPG	0	4.200	2.386	1.814
	Aanvullende kosten Wabo: inhuur juridische ondersteuning en Libau	110	110	54	56
	Implementatie Omgevingswet	952	517	445	72
	Onderzoek SiC-vezels	0	30	0	30
	Handhaving drugsafval (decentralisatie-uitkering)	0	40	43	-3
	Fairtrade provincie (CA19-23)	33	33	0	33
	Verminderen hinder, uitstoot en overlast in brede zin (CA19-23)	300	300	345	-45
	Reservering voor Asbestfonds (CA19-23)	1.000	55	52	3
	Energiemaatregelen gebouwde omgeving	0	230	0	230
	Programma Energietransitie 2016-2019	0	310	148	162
	Fonds Nieuwe Doen: uitvoeringskosten	400	400	393	7
	Radarvoorziening Eemshaven	200	200	45	155
	Energiebesp. en duurz. energieproductie: 49% CO ₂ -reductie (CA19-23)	2.250	2.250	1.253	997
	Energietransitie: diversen specifieke uitkering NPG	0	1.395	587	808
	subtotaal	6.359	17.175	9.640	7.535
3. Platteland en natuur					
	Natuurontwikkeling: herschikking PLG3 t.l.v. reserve PLG	1.491	1.491	1.491	0
	Natuurnetwerk Groningen t.l.v. reserve PLG	35.098	21.548	20.082	1.466
	Uitvoeringskosten POP3 t.l.v. reserve PLG	500	500	585	-85
	Bijdrage IPO-GWO aandeel natuur t.l.v. reserve PLG	200	200	184	16
	DAW t.l.v. reserve PLG	1.416	1.734	319	1.415
	Natura 2000 realistische beheerplannen t.l.v. reserve PLG	0	0	0	0
	Beheer en monitoring broedeilanden	80	80	63	17
	Natuurcompensatie (bijdrage Tennet)	70	350	350	0
	Biodiversiteit: vergr. natuurwaarden in natuur-/landb.gebied (CA19-23)	100	0	0	0
	Reductie van CO ₂ in bos en hout (CA19-23)	125	66	62	4
	Natuurontwikkeling t.l.v. reserve PLG	0	1.180	885	295
	Natuurbeheer SNL t.l.v. reserve PLG	0	0	0	0
	Provinciale Meefinanciering: diverse projecten Natuurbeheer	0	0	0	0
	Provinciale Meefinanciering: diverse projecten Landschap	0	0	0	0
	Realisatie landschapskwaliteit (CA19-23)	40	40	0	40
	Landschap t.l.v. reserve PLG	0	466	438	28
	Realisatie Waddenopgave (excl. Lauwersmeer) (o.a. CA19-23)	2.456	2.644	2.085	559
	Meerjarenprogramma Eems-Dollard 2050 (decentralisatie-uitkering)	0	361	138	223
	Programmamangement Eems-Dollard 2050 (bijdragen derden)	0	319	134	185
	Dubbele Dijk	1.196	1.312	169	1.143
	Kleinrijsperij	65	110	80	30

Programma	Omschrijving	Primitieve begroting 2020	Begroting na wijziging	Rekening 2020	Verschil
	Regionaal College Waddengebied (bijdrage Fryslân en Noord-Holland)	283	283	283	0
	Ecologie en economie in balans	60	81	47	34
	IBP Vloed (specifieke uitkering)	0	148	72	76
	Versterking soortenbeleid (CA19-23)	125	125	97	28
	Stikstof/biodiversiteit	0	290	377	-87
	Faunafonds	0	314	220	94
	Natuurinclusieve landbouw (incl. subsidieregelingen)	0	261	187	74
	Verduurzaming en innovatie landbouw (CA19-23)	825	329	389	-60
	Regiodeal Natuurinclusieve landbouw	300	1.416	1.011	405
	Regiodeal Natuurinclusieve landbouw (decentralisatie-uitkering)	0	0	0	0
	Provinciale Meefinanciering: diverse projecten Landbouw	0	3.221	2.689	532
	Landbouw: diversen specifieke uitkering NPG	0	223	223	0
	subtotaal	44.430	39.092	32.660	6.432
4. Bereikbaarheid					
	Diverse wegenbouwprojecten RSP	22.862	25.961	23.154	2.807
	Diverse wegenbouwprojecten t.l.v. reserve MIT	445	659	-542	1.201
	Capaciteitskredieten	0	5.758	5.303	455
	Kadewerken Noord-Willemskanaal	308	308	119	189
	Afkoopsum gem. Groningen (fietspad Groningen-Ten Boer)	0	62	5	57
	Aanvulling meerjarenprogramma Beheer en onderhoud 2017-2020	400	400	425	-25
	Meerj. uitv. progr. Verkeersveiligheid	625	2.420	1.812	608
	Diverse waterwegenbouwprojecten t.l.v. reserve ESFI	16	16	-130	146
	Diverse waterwegenbouwprojecten t.l.v. reserve MIT	649	506	325	181
	Aanpassing oevers Noord-Willemskanaal t.b.v. roeiverenigingen	0	211	0	211
	Mobiliteitsbeleid: Bestedingsplan duVV 2019/2020	-1.470	0	0	0
	Uitvoeringsprogramma fiets 2017-2020 t.l.v. reserve MIT	950	950	1.006	-56
	Mobiliteitsbeleid: N33 t.l.v. reserve MIT	0	356	414	-58
	Mobiliteitsbeleid: N33 t.l.v. reserve duVV	0	77	0	77
	Reservering ringwegen t.l.v. reserve ESFI	516	516	0	516
	Programmakosten RSP t.l.v. reserve RSP	50	50	14	36
	Fietsstrategie 2020-2023 (CA19-23)	500	300	18	282
	Hive.Mobility: slimme/groene mobiliteit, duurz. borgen kennis/ervaring	113	465	813	-348
	Openbaar vervoer: Bestedingsplan duVV; OV-projecten slim en groen	1.700	18.690	17.181	1.509
	Diverse OV-projecten RSP	56.780	77.603	75.234	2.369
	Spoor Groningen-Bremen (Wunderline) t.l.v. reserve MIT	1.350	1.350	514	836
	Spoor Roodeschol-Eemshaven t.l.v. reserve MIT	0	553	92	461
	Diverse OV-projecten MIT (incl. Prorail-bijdrage proef waterstofrein)	7	2.059	1.123	936
	Duurzame mobiliteit (slimmer en groener en hubs) (CA19-23)	250	0	0	0
	Openbaar vervoer: diversen specifieke uitkering NPG	0	1.500	749	751
	subtotaal	86.051	140.770	127.629	13.141
5. Economie					
	Revitalisering bedrijventerreinen	0	206	181	25
	Uitvoeringskosten RSP/REP	50	35	13	22
	Provinciale Meefinanciering: risicoafdekking revolverend fonds MKB	-1.500	0	0	0
	Provinciale Meefinanciering: dekking invest. Groningen Airport Eelde	-750	0	0	0
	Provinciale Meefinanciering: risicobuffer uitbreiding fondsvermogen IFG	-500	0	0	0
	Prov. Meefin.: aanw. Weerstandsverm. i.v.m. lening scheepsbouwfonds	0	0	0	0
	Regelingen en fondsen, het Rijk en Europa (CA19-23)	10	10	30	-20
	Cofinanciering waterstofprojecten HEAVENN	0	5.000	0	5.000
	Diverse projecten Provinciale Meefinanciering (regioprogramma's)	0	0	0	0
	RIG NPG (decentralisatie-uitkering)	0	4.441	2.862	1.579
	Projecten NOM t.l.v. rekeningresultaat 2016	167	149	122	27
	Investeren Groningen Airport Eelde	2.585	3.628	3.000	628
	Innovatief en Duurzaam MKB 3	800	957	756	201
	Nieuw programma Arbeidsmarkt en Economie 2020-2024 (CA19-23)	350	350	334	16
	Digitale sector: speerpunten digitalisering (CA19-23)	100	100	82	18
	Diverse projecten Provinciale Meefinanciering (marktsectoren)	1.588	5.437	4.810	627
	Diverse projecten RSP/REP (marktsectoren)	1.200	525	719	-194
	MKB Innovatie Topsectoren (decentralisatie-uitkering)	0	1.600	1.600	0
	Marktsectoren: diversen specifieke uitkering NPG	0	5.144	640	4.504
	Chemische sector: opzetten en uitwerken Suikeragenda (CA19-23)	50	50	0	50
	Vergroenen/innoveren, Chemport Europe, circ. bedrijvigheid (CA19-23)	125	125	110	15
	Acquisitie: vergr. aantrekkelijkheid bedrijven, inst. en werkn. (CA19-23)	200	200	173	27
	Arb.markt: Human Capital Agenda, aansl. onderw./arb.markt (CA19-23)	300	161	56	105
	Diverse projecten Provinciale Meefinanciering (arbeidsmarktbeleid)	0	38	38	0
	Arbeidsmarkt: diversen specifieke uitkering NPG	0	425	425	0
	Recreatie en toerisme (CA19-23)	150	16	12	4
	Diverse projecten Provinciale Meefinanciering (recreatie en toerisme)	280	765	337	428
	Diverse projecten RSP/REP (recreatie en toerisme)	0	0	-49	49
	Regioverbinder (overboeking uit 2018 en bijdr. Drenthe en Overijssel)	124	124	0	124
	Aangaan en versterken internationalisering (CA19-23)	100	100	72	28
	Public affairs (incl. lobby) (CA19-23)	100	100	54	46
	subtotaal	5.529	29.686	16.377	13.309

Programma	Omschrijving	Primitieve begroting 2020	Begroting na wijziging	Rekening 2020	Vershil
6. Cultuur en maatschappij					
	Cultuurnota: continueren nieuw beleid van 2013-2016	653	653	653	0
	Extra middelen Cultuurnota 2017-2020	1.205	1.205	1.205	0
	Incidenteel budget cultuur	0	54	45	9
	Gastconservator	0	70	70	0
	Diverse projecten Provinciale Meefinanciering (cultuur)	0	100	100	0
	Budget Landsdeel Noord incl. NNO, bijdragen derden (We The North)	0	445	587	-142
	Proeftuin cultuurprofielen (decentralisatie-uitkering, incl. bijdr. derden)	0	239	261	-22
	Erfgoedmonitor	0	105	63	42
	Erfgoed en ruimte (decentralisatie-uitkering)	0	100	0	100
	Subsidieregeling Erfgoedloket en erfgoedadviesteam	101	350	380	-30
	Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap, borging en uitvoering	150	330	250	80
	Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap, werkbudget/formatie	525	860	292	568
	Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap, kwaliteitsgids	65	143	10	133
	Groot onderhoud en restauratie; regulier onderhoud Rijksmonumenten	1.500	7.279	6.035	1.244
	DU Nationaal Programma Groningen: pilot Overschild (ERL)	0	50	50	0
	Opleidingen/innovatie/duurzaamheid (ERL)	0	703	506	197
	Erfgoed en aardbevingen (decentralisatie-uitkering)	0	115	75	40
	Erfgoedprogramma algemeen (decentralisatie-uitkering)	0	959	0	959
	Erfgoed, ruimtelijke kw., landschap: diversen specifieke uitkering NPG	0	210	210	0
	Sociaal beleid	500	300	421	-121
	Sport en bewegen (prov. beweegakk., beweegincl. beleid) (CA19-23)	115	138	130	8
	Investeringsbudget Lauwersmeer/Lauwersoog t.l.v. reserve ESFI	286	286	0	286
	Regio Groningen-Assen t.l.v. reserve ESFI	1.213	1.213	1.213	0
	Diverse projecten RSP/REP	483	175	206	-31
	Gebiedsgericht werken: diversen specifieke uitkering NPG	0	192	164	28
	Sociaal-economische vitalisering t.l.v. reserve PLG	0	20	10	10
	Sociaal-economische vitalisering: diversen specifieke uitkering NPG	0	2.598	2.061	537
	Programmakosten t.l.v. reserve Leefbaarheid krimpgebieden	2.074	2.102	1.972	130
	Actieplan bevolkingsdaling (fasering 2020 naar 2019)	-165	0	0	0
	Uitvoeringsprogramma leefbaarheid: Bewonersinitiatieven	0	85	72	13
	Kadernota Leefbaarheid, wonen en zorg (CA19-23)	2.000	473	279	194
	Transitiefonds particuliere woningvoorraad (uit vrijval Blauwestad)	0	700	0	700
	Leefbaarheid: div. Nationaal Programma Groningen (decentr.-uitkering)	0	484	282	202
	subtotaal	10.705	22.736	17.602	5.134
7. Openbaar bestuur					
	Geschiedschrijving provinciaal bestuur Groningen (CA19-23)	350	350	0	350
	Storting in voorz. APPA (m.i.v. NJM 2020 structureel i.p.v. incidenteel)	201	0	0	0
	Viering 75 jaar bevrijding in 2020	275	347	295	52
	Samenw. gemeenten/andere overh.; provinciedaal digitale democratie	375	450	149	301
	Grenzeloos Gunnen / gemeentelijke herindeling	0	45	32	13
	Impuls omgevingsveiligheid	0	0	0	0
	subtotaal	1.201	1.192	476	716
Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering					
	Diverse personeelskosten verwerkt in AKP t.l.v. reserves	805	1.418	1.418	0
	Personeelskosten Cultuurnota continueren nw. beleid van 2013-2016	53	53	53	0
	Personeelskosten Cultuurnota 2017-2020	195	195	195	0
	Personeelskosten krimp t/m 2020	194	194	194	0
	Personeelskosten verbeterplan F&C	192	192	192	0
	Personeelskosten personeelscontroller	51	51	51	0
	Personeelskosten Privacy Officer (AVG)	82	82	82	0
	Personeelskosten Concernfunctionaris informatiebeveiliging (AVG)	52	52	52	0
	Personeelskosten Ruimt. aspecten energietransitie/ontw. landschap	0	195	195	0
	Personeelskosten Gebiedsontwikkeling fase 1 en 2	0	322	322	0
	Personeelskosten Klimaatadaptatie	0	71	71	0
	Personeelskosten Verduurzaming en innovatie landbouw	0	223	223	0
	Personeelskosten Stikstof/biodiversiteit	0	240	240	0
	Personeelskosten Fietsstrategie 2020-2023	0	200	200	0
	Personeelskosten Duurzame mobiliteit en OV-projecten slim en groen	0	265	265	0
	Personeelskosten Leefbaarheid	0	186	186	0
	Opleidingskosten t.l.v. reserve AKP, o.a. Omgevingswet	0	385	385	0
	Aanpassingen ondersteunende informatiesystemen (AVG)	200	200	200	0
	Gastvrij beveiligen	206	64	64	0
	Betere informatievoorziening	272	265	265	0
	Kosten extra gedeputeerde en ondersteuning (2019-2023) (CA19-23)	463	463	463	0
	Informatiestrategie; beheer/onderhoud informatiesystemen (CA19-23)	500	500	0	500
	Lerende organisatie; organisatieontwikkeling (CA19-23)	250	0	0	0
	Vervanging wagenpark CdK, GS, milieutoezicht	0	228	228	0
	Tijdelijke compensatie provincie Zeeland	300	300	277	23
	Corona-aanpak	0	5.000	0	5.000
	subtotaal	3.815	11.344	5.821	5.523

Programma	Omschrijving	Primitieve begroting 2020	Begroting na wijziging	Rekening 2020	Verschil
	Stortingen in reserves per programma				
	Ruimte en water	0	3.970	2.030	1.940
	Milieu en energie	0	0	157	-157
	Platteland en natuur	0	4.292	5.370	-1.078
	Bereikbaarheid	3.503	12.044	25.000	-12.956
	Economie	2.000	2.825	1.916	909
	Cultuur en maatschappij	0	0	1.509	-1.509
	Openbaar bestuur	0	0	42	-42
	Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering	22.996	38.844	12.961	25.883
	subtotaal	28.499	61.975	48.985	12.990
	Totaal LASTEN	187.289	327.621	260.450	67.171
	SALDO BATEN EN LASTEN	-20.594	-54.377	-44.830	-9.547

1.7. Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector

De Wet normering topinkomens (WNT) handelt over de maximale bezoldiging en ontslagvergoeding van topfunctionarissen. Als het gaat om de provinciale organisatie is de conclusie dat geen van onze medewerkers, dus ook niet diegenen die moeten worden gekwalificeerd als topfunctionaris, de norm zoals gesteld in de WNT overstijgen. De uitleg van de wet is overigens dat de Provinciesecretaris en de Statengriffier als topfunctionaris moeten worden gezien. Het wettelijk bezoldigingsmaximum voor het jaar 2020 bedraagt € 201.000 (was vorig jaar € 194.000); daarmee is de norm van het bezoldigingsmaximum WNT tot 100% van een ministersalaris vastgelegd. Met deze norm overschrijdt het salaris van onze topfunctionarissen - en tevens van andere medewerkers - de norm niet.

De WNT stelt, naast een verplichting tot openbaarmaking, een maximum aan de bezoldiging en de contractuele ontslagvergoeding vast. De bezoldiging van de hoogste leidinggevenden van de provincie dienen te worden gepubliceerd. Het beloningsmaximum geldt ook voor bepaalde ingehuurd derden. Op grond van de wet bedraagt de totale maximale bezoldiging (exclusief sociale verzekeringspremies) na indexering voor 2020 € 282.600 (was vorig jaar € 273.000) of een pro-ratagedeelte bij deeltijdverbanden of dienstverbanden korter dan een jaar. Dit bedrag is inclusief het werkgeversdeel in de pensioenpremie. Het maximum van € 282.600 geldt ook voor contracten met ingehuurd derden die in enige periode van achttien maanden langer dan zes maanden voor de organisatie werkzaam zijn. Voorbeelden zijn zzp'ers, personen met een management-BV en (interim-)arbeidskrachten van adviesbureaus. De beloning in het sectoraal bezoldigingsregime mag niet uitstijgen boven de voor die sector geldende norm. Deze norm wordt door de betrokken minister vastgesteld.

Voor alle topfunctionarissen geldt dat het geldende bezoldigingsmaximum over 2020 niet is overschreden. De provincie Groningen heeft hiermee over 2020 voldaan aan de WNT.

Bezoldigingen topfunctionarissen

In artikel 1.1 van de WNT staat aangegeven dat onder topfunctionarissen worden verstaan de secretaris en (plaatsvervangend)griffier van de provincie.

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13e maand van de functie vervulling

bedragen x € 1	J. Schrikkema	H. Engels - van Nijen	A.L. Meeske
Functiegegevens	Provincie-secretaris	Griffier	Plaatsvervangend griffier
Aanvang functie vervulling in 2019	1-1-2020	1-1-2020	1-1-2020
Einde functie vervulling in 2019	31-12-2020	31-12-2020	31-3-2020
Omvang dienstverband	1	1	1
Dienstbetrekking?	Ja	Ja	Ja
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 145.700,76	€ 110.996,64	€ 19.835,56
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 22.547,40	€ 20.083,92	€ 3.236,52
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 168.248,16</i>	<i>€ 131.080,56</i>	<i>€ 23.072,08</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 201.000,00	€ 201.000,00	€ 49.975,41
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Totale bezoldiging	€ 168.248,16	€ 131.080,56	€ 49.975,41
Reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling	N.v.t.	N.v.t.	N.v.t.

Gegevens 2019			
Functiegegevens	Provincie-secretaris	Griffier	
Aanvang functievervulling in 2019	1-1-2019	1-1-2019	
Einde functievervulling in 2019	31-12-2019	31-12-2019	
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1	1	
Dienstbetrekking?	Ja	Ja	
Bezoldiging			
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	€ 137.932,02	€ 110.476,44	
Beloningen betaalbaar op termijn	€ 20.765,78	€ 18.514,08	
<i>Subtotaal</i>	<i>€ 158.697,78</i>	<i>€ 128.990,52</i>	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	€ 194.000,00	€ 194.000,00	
Totale bezoldiging	€ 158.697,78	€ 128.990,52	

Beëindigingsvergoedingen

Naast het publiceren van de bezoldigingen dienen ook de beëindigingsvergoedingen gepubliceerd te worden wanneer deze de norm te boven gaan. De maximale ontslagvergoeding is € 75.000 en geldt ook wanneer de ontslaguitkering in termijnen wordt betaald. In 2020 is aan topfunctionarissen geen beëindigingsvergoeding uitbetaald. Tevens is in 2020 geen beëindigingsvergoeding aan niet topfunctionarissen betaald hoger dan het geldende maximum.

In 2020 zijn bij de provincie geen leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking werkzaam geweest.

De binnen onze organisatie geïdentificeerde leidinggevende topfunctionarissen met een dienstbetrekking hebben geen dienstbetrekking bij meerdere WNT-plichtige instelling(en) als leidinggevende topfunctionaris (die zijn aangegaan met ingang van 1 januari 2018).

1.8. Vennootschapsbelasting

Met ingang van 1 januari 2016 geldt de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 ook voor overheidsondernemingen. Dit betekent dat de provincie onder voorwaarden belastingplichtig kan zijn voor de vennootschapsbelasting (vpb).

Op basis van een inventarisatie en afstemming met de Belastingdienst is de conclusie dat de provincie geen activiteiten heeft die leiden tot betaling van vennootschapsbelasting.

De provincie zal ieder jaar bestaande en nieuwe activiteiten (her)beoordelen om te bepalen of er activiteiten zijn die in de heffing van vennootschapsbelasting moeten worden betrokken.

In 2020 heeft de Belastingdienst landelijk aangekondigd het beleid rondom horizontaal toezicht te actualiseren. Dat geldt ook voor de provincie Groningen.

In het te actualiseren convenant Horizontaal Toezicht (HT) zal ook worden ingegaan op de wijze waarop de provincie 'in control' is als het gaat om de vpb-plicht.

2. Balans per 31 december

ACTIVA		(bedragen x € 1.000)	
	Omschrijving	2020	2019
Vaste activa			
Materiële vaste activa			
Investerings met een economisch nut		39.360	35.050
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut		107.315	93.709
Totaal materiële vaste activa		146.675	128.759
Financiële vaste activa			
Kapitaalverstrekkingen aan:			
- deelnemingen		70.046	61.204
Leningen aan:			
- openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden		130.000	160.000
- deelnemingen		134.004	100.000
Overige langlopende leningen		137.748	133.444
Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd van één jaar of langer		25.000	25.000
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer		48.632	77.387
Totaal financiële vaste activa		545.430	557.035
Totaal vaste activa		692.105	685.794
Vlottende activa			
Voorraden			
Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie		53.840	50.442
Gereed product en handelsgoederen		21.169	18.067
Totaal voorraden		75.009	68.509
Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar:			
Vorderingen op openbare lichamen		28.780	32.216
Verstrekte kasgeldleningen aan openbare lichamen als bedoeld in artikel 1, onderdeel a, van de Wet financiering decentrale overheden			
Overige verstrekte kasgeldleningen			
Rekening-courantverhouding met het Rijk		478.399	551.140
Rekening-courantverhoudingen overige niet-financiële instellingen		7.092	0
Overige vorderingen		15.284	8.889
Totaal uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		529.555	592.245
Liquide middelen			
Bank- en kassaldi		196	129
Totaal liquide middelen		196	129
Overlopende activa			
De voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, nog te ontvangen van:			
- Europese overheidslichamen		-20	563
- het Rijk		7.061	6.258
- overige Nederlandse overheidslichamen		22.268	20.592
Overige nog te ontvangen bedragen en de vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen		34.277	29.815
		63.586	57.228
Totaal vlottende activa		668.346	718.111
TOTAAL ACTIVA		1.360.451	1.403.905

PASSIVA

(bedragen x€ 1.000)

Omschrijving	2020	2019
Vaste passiva		
Eigen vermogen		
Reserves:		
- algemene reserve	52.003	45.295
- bestemmingsreserves	695.651	735.938
Het gerealiseerde resultaat volgens uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening	23.422	15.461
Totaal eigen vermogen	771.076	796.694
Voorzieningen	37.784	36.713
Vaste schulden, met een rentetypische looptijd van één jaar of langer		
Waarborgsommen	5	5
Totale vaste schulden	5	5
Totaal vaste passiva	808.865	833.412
Vlottende passiva		
Netto-vlottende schulden, met een rentetypische looptijd korter dan één jaar		
Overige schulden	145.442	181.246
Totaal netto-vlottende schulden	145.442	181.246
Overlopende passiva		
De voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, ontvangen van:		
- Europese overheidslichamen	1.876	1
- het Rijk	203.798	181.751
- overige Nederlandse overheidslichamen	155.824	174.322
Overige vooruitontvangen bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	44.646	33.173
Totaal overlopende passiva	406.144	389.247
Totaal vlottende passiva	551.586	570.493
TOTAAL PASSIVA	1.360.451	1.403.905
Totaalbedrag waartoe aan natuurlijke en rechtspersonen borgstellingen of garantstellingen zijn verstrekt	2.945	3.707

2.1. Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften zoals opgenomen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de financiële verordening. Dit is de verordening ex artikel 216 van de Provinciewet, waarin door Provinciale Staten de uitgangspunten voor het financiële beleid, alsmede de regels voor het financiële beheer en voor de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

Waarderingsgrondslagen

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vinden in principe plaats op basis van historische kosten. Tenzij anders vermeld worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarden. De waarderingsgrondslagen worden in het vervolg van de toelichting op de balans bij de specifieke onderdelen nader toegelicht.

Grondslagen voor resultaatbepaling

De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben, ongeacht of dit tot ontvangsten of uitgaven heeft geleid. Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Met ingang van het boekjaar 2017 wordt voor het bepalen van de last bij subsidies uitgegaan van het voorzichtigheidsprincipe. Dit houdt in dat voor subsidies de last wordt genomen in het jaar waarin de subsidieverleningsbeschikking wordt afgegeven.

Hierop zijn twee uitzonderingen toe, te weten:

1. Uit de subsidiebeschikking blijkt onomstotelijk dat de activiteit waarvoor de subsidie wordt verleend in één of meerdere volgende jaren zal plaatsvinden of;
2. Uit een bestuurs-/samenwerkingsovereenkomst blijkt dat lastneming meerjarig dient plaats te vinden en/of dat deze lastneming bij het aangaan van deze overeenkomst nog niet is vast te stellen.

Lastneming van subsidies

In januari 2019 heeft de Commissie BBV de handreiking 'Verantwoorden van subsidies' gepubliceerd. In de handreiking gaat de Commissie BBV in op de vraag wanneer de subsidie als last bij de subsidiegever en als bate bij de subsidieontvanger dient te worden verantwoord.

In de handreiking geeft de Commissie BBV aan dat de verwerkingswijze afhangt van het type subsidie en de gestelde voorwaarden, waarbij de Commissie BBV - bij voorwaardelijke subsidieverstrekingen (exploitatie- en investeringssubsidies) - duidelijk aangeeft dat de subsidielast op basis van het toerekeningsbeginsel verantwoord dient te worden. Dit betekent dat de subsidielast (gedeeltelijk) verantwoord dient te worden in het jaar waarin door de subsidieontvanger de prestatie (waarvoor de subsidie is verstrekt) is geleverd en (gedeeltelijk) aan de gestelde voorwaarden is voldaan.

Zoals hierboven toegelicht, zijn de verstrekte (voorwaardelijke exploitatie- en investerings)subsidies in de jaarrekening 2020 van de provincie Groningen verantwoord op basis van het voorzichtigheidsprincipe. Deze verwerkingswijze wijkt derhalve af van de verwerkingswijze zoals opgenomen in de handreiking 'Verantwoorden van subsidies' d.d. 21 januari 2019 van de Commissie BBV.

In 2019 en 2020 is overleg gevoerd met onze toezichthouder (het ministerie van BZK), accountants en alle betrokken provincies om te komen tot één uniforme verwerkingswijze. Hierover is in 2020 overeenstemming bereikt. De Commissie BBV heeft via een 'vraag en antwoord' deze verwerkingswijze omarmd. In de 'vraag en antwoord' wordt een grondslag voor de verwerking en verantwoording van subsidielasten beschreven die past binnen het stelsel van baten en lasten, tegemoet komt aan het vereiste inzicht voor met name Provinciale Staten en niet leidt tot onnodige administratieve lasten (bij zowel subsidieverstrekkers als -ontvangers). Dit nieuwe stelsel treedt met ingang van 1 januari 2021 in werking (zonder terugwerkende kracht). Het ministerie van BZK heeft in de Decemercirculaire 2019 toestemming gegeven tot dat moment de thans gehanteerde methoden van verwerking door de provincies toe te staan.

Dit betekent dat in de Jaarrekening 2021 een stelselwijziging voor de verantwoording van de subsidieelasten dient plaats te vinden, om te voldoen aan de 'vraag en antwoord' voor verwerking en verantwoording van subsidieelasten door de commissie BBV. Naar verwachting zal de post nog te betalen subsidies op basis van de nieuwe verwerkingswijze lager uitvallen en het eigen vermogen hoger. De daadwerkelijke financiële impact kan - vanwege het ontbreken van de benodigde informatie - op dit moment echter nog niet worden bepaald.

2.2. Vaste activa

Vaste activa zijn bedoeld om de uitoefening van de werkzaamheid van de provincie duurzaam te dienen.

2.2.1. Materiële vaste activa

Materiële vaste activa zijn fysiek aanwezige activa. Het BBV kent de volgende soorten materiële vaste activa:

- investeringen met een economisch nut;
- investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven;
- investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

Investerings hebben een economisch nut indien ze verhandelbaar zijn en/of indien ze kunnen bijdragen aan het genereren van middelen. Op basis van de financiële verordening worden de investeringen met een economisch nut met een omvang van € 100.000 en hoger geactiveerd. Bij het activeren van nieuw beschikbaar te stellen kredieten ter verwerving van materiële vaste activa met een economisch nut stellen Provinciale Staten de afschrijvingstermijn vast.

Ook voor investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk geldt dat deze op basis van de financiële verordening worden geactiveerd. Ten aanzien van deze investeringen geldt dat eventuele bijdragen van derden in mindering worden gebracht op deze investeringen. Bij het beschikbaar stellen van een investeringskrediet door Provinciale Staten wordt in het voorstel aangegeven of en voor welk deel de investering wordt geactiveerd en wat de overige dekking is. De bestede kosten van voorbereiding en toezicht van eigen personeel worden aan de investering toegerekend. Deze activa worden afgeschreven overeenkomstig de afschrijvingsmethode.

Alle materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten) of vervaardigingsprijs (de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige directe kosten), verminderd met de ontvangen subsidies en bijdragen die direct gerelateerd zijn aan het actief, de jaarlijkse afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen.

De op de oorspronkelijke verkrijgings- of vervaardigingsprijs toegepaste jaarlijkse afschrijvingen corresponderen met een stelsel dat is afgestemd op de verwachte toekomstige gebruiksduur (kortste van de geschatte economische levensduur óf technische gebruiksduur) van de geactiveerde objecten en voorzieningen.

Buiten gebruik gestelde vaste activa

Indien een vast actief buiten gebruik is gesteld, heeft op het moment van buitengebruikstelling een afwaardering van de boekwaarde plaatsgevonden naar de lagere restwaarde.

Afschrijvingen

De afschrijvingen worden berekend volgens de lineaire methode. De overige dienstgebouwen worden nog afgeschreven volgens annuïteiten. Afschrijvingen geschieden daarnaast onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar. Op gronden wordt niet afgeschreven, tenzij de grond deel uitmaakt van een investering in de openbare ruimte met maatschappelijk nut. Eventuele boekwinsten bij inruil of afstoting van een kapitaalgoed zijn als incidentele baten in de jaarrekening verwerkt.

De volgende afschrijvingstermijnen gelden:

Gronden en terreinen	n.v.t.
Woonruimten	30 jaar
Gebouwen:	
- dienstgebouw Sint Jansstraat 4	66½ jaar
- renovatie provinciehuis	5 tot 40 jaar
- overige dienstgebouwen	30 tot 40 jaar
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken:	
- wegbouwkundige werken	20 jaar
- waterbouwkundige werken	40 jaar
Machines, apparaten en installaties:	
- hydraulische kraan	10 jaar
- veegmachine	10 jaar
- werkboot	30 jaar
Overige materiële vaste activa:	
- Havenkwartier Blauwestad	15 en 40 jaar

De lasten samenhangend met de uitvoering van klein en groot onderhoud, bodemsaneringen en het baggeren van watergangen zijn niet levensduur verlengend en zijn daarom niet geactiveerd, maar direct ten laste van de exploitatie gebracht.

Het onderstaande overzicht geeft het verloop weer van de materiële vaste activa (x € 1.000) gedurende het jaar 2020:

	Boek- waarde 1 januari 2020	Investe- ringen	Des- inves- teringen	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Boek- waarde 31 decem- ber 2020
Investerings met economisch nut						
Gronden en terreinen	2.723	4.131	0	0	0	6.854
Bedrijfsgebouwen	28.356	2.730	0	2.356	0	28.730
Machines, apparaten en installaties	3.971	15	0	210	0	3.776
Overige materiële vaste activa	0	0	0	0,34	0	0
Totaal investeringen met economisch nut	35.050	6.876	0	2.566	0	39.360
Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut						
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken						
Vóór 2017	36.026	-476		2.515	2	33.033
Vanaf 2017	57.683	27.637		532	10.506	74.282
Totaal investeringen met maatschappelijk nut	93.709	27.161	0	3.047	10.508	107.315
Totaal materiële vaste activa	128.759	34.037	0	5.613	10.508	146.675

Onderstaand een overzicht van investeringen in 2020 van groter dan € 1,5 miljoen.

Project	Investeringen	Des-investeringen	Bijdragen van derden
Blauwe Loper	5.174	0	5.174
Gronden N33 Midden	4.131	0	0
Reconstructie N366 Pekela/Stadskanaal	3.217	0	135
Rondweg Aduard en Aansluiting Nieuwklap	2.764	0	7
Herinrichting Sauwerd	2.423	0	1.361
Bedum oostelijke ontsluitingsweg	2.400	0	1.475
Wegverbinding N355 Groningen-Zuidhorn	2.340	0	0
Gasloos provinciehuis	2.030	0	0
Vervanging boordvoorziening Winschoterdiep nz	1.895	0	0

2.2.2. Financiële vaste activa

Het BBV kent de volgende soorten financiële vaste activa:

- kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen, gemeenschappelijke regelingen en overige verbonden partijen;
- leningen aan openbare lichamen, woningbouwcorporaties, deelnemingen en overige verbonden partijen;
- overige langlopende leningen;
- uitgezette middelen in 's Rijks schatkist met rentetypische looptijd van één jaar of langer;
- uitgezette middelen in de vorm van Nederlands schuldpapier met een rente typische looptijd van één jaar of langer;
- overige uitgezette middelen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer.

De financiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten) minus de jaarlijkse aflossingen, afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen. Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid op de boekwaarde in mindering gebracht. Participaties in het aandelenkapitaal van nv's en bv's (kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen. Indien de marktwaarde van de aandelen daalt tot onder de verkrijgingsprijs, vindt afwaardering naar deze lagere marktwaarde plaats, dan wel door het treffen van een voorziening.

Overzicht en verloop van de financiële vaste activa gedurende het jaar 2020 (bedragen x € 1.000):

	Boek- waarde 1 januari 2020	Investe- ringen	Aflos- singen	Waarde- ontwikke- ling	Boek- waarde 31 decem- ber 2020
Kapitaalverstrekkingen aan:					
- deelnemingen	61.204	9.380		-538	70.046
Totaal kapitaalverstrekkingen	61.204	9.380	0	-538	70.046
Leningen aan:					
- openbare lichamen	160.000		30.000		130.000
- deelnemingen	100.000	34.004			134.004
Totaal leningen u/g	260.000	34.004	30.000	0	264.004
Overige langlopende leningen	133.444	9.198	5.100	206	137.748
Uitgezette middelen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	25.000				25.000
Overige uitgezette middelen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer	77.387	476	29.231		48.632
Totaal overige	235.831	9.674	34.331	206	211.380
Totaal financiële vaste activa	557.035	53.058	64.331	-332	545.430

De financiële vaste activa zijn in 2020 per saldo afgenomen met € 11.605. Dit kan als volgt worden toegelicht (bedragen x € 1.000):

Toelichting afname financiële vaste activa		
Investerings:		
Kapitaalverstrekking aan deelnemingen:		
- Investeringsfonds Groningen B.V.	6.420	
- Essent	-9	
- N.V. NOM	2.969	
		9.380
Leningen aan deelnemingen:		
- Enexis converteerbare aandeelhoudersleningen		34.004
Overige langlopende leningen:		
- Fonds Nieuwe Doen	3.613	
- Rodin Broadband BV	4.848	
- lening Ommelander Ziekenhuis Groningen	156	
- subsidie/leningen algemeen	379	
- Kredietunies	202	
		9.198
Overige uitzettingen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer:		
- Candriam Sustainable Fund ONE Global 2017 e.v.		476
Totaal aan investeringen in 2020		53.058
Aflossingen:		
Leningen aan openbare lichamen en deelnemingen:		
- diverse leningen aan medeoverheden		30.000
Overige uitgezette middelen met een rentetypische looptijd van één jaar of langer:		
- Garantieproduct via Oyens & Van Eeghen (OVE) 10/20		29.231
Overige langlopende leningen:		
- Innovatiefonds Noord Nederland	3.333	
- achtergestelde lening De Hoven	350	
- hypotheek Onner-/Oostpolder en IJssderpolder	955	
- Particuliere woningverbetering via SVn	67	
- Energiebesparing via SVn	72	
- lening agrarische collectieven	92	
- subsidie/leningen algemeen	220	
- verstrekte leningen Provinciaal Accommodatiefonds	11	
		5.100
Totaal aan aflossingen 2020		64.331
Waardeontwikkeling:		
- Toevoeging voorziening Investeringsfonds Groningen B.V.	-472	
- Toevoeging voorziening N.V. NOM	-66	
- Afboeking lening t.l.v. voorziening lening Innovatiefonds Noord-Nederland B.V.	365	
- Toevoegingen voorzieningen overige langlopende leningen	-159	
		-332
Afname financiële vaste activa		11.605

Investeringsfonds Groningen B.V. (IFG)

De provincie Groningen heeft in 2015 het Investeringsfonds Groningen B.V. opgericht om het mkb te versterken. Dit wordt gedaan door middel van agiostortingen in het kapitaal van het IFG. Hiervoor is in 2015 € 40,0 miljoen en in 2019 additioneel € 20,0 miljoen (totaal € 60,0 miljoen) beschikbaar gesteld. De uitbetaling vindt plaats door middel van trekkingsverzoeken. In 2020 is circa € 6,4 miljoen kapitaal gestort. Hierdoor bedraagt het saldo van het verstrekte kapitaal per 31 december 2020 € 19,9 miljoen. Uit de jaarrekening 2020 van het IFG blijkt dat over 2020 een verlies gerealiseerd is van € 0,47 miljoen. Als gevolg van het verlies over 2020 is de marktwaarde van de deelneming in het IFG lager dan de boekwaarde. Daarom hebben wij in 2020 € 0,47 miljoen aan de voorziening toegevoegd. De voorziening bedraagt ultimo 2020 € 2,8 miljoen.

Essent

In 2020 hebben aandeelhouders besloten om de drie vennootschappen Cross Border Leases B.V., Vordering op Enexis B.V. en Verkoop Vennootschap B.V. te ontbinden. De vennootschappen waren opgericht om de splitsing en verkoop van Essent. De boekwaarde van de drie vennootschappen is hiermee komen te vervallen.

N.V. NOM (Investerings- en Ontwikkelingsmaatschappij voor Noord-Nederland)

In 2016 heeft de provincie een renteloze lening aan het Innovatiefonds Noord-Nederland B.V. (IFNN) verstrekt van € 3,3 miljoen. In 2020 hebben leningverstrekkers besloten om het IFNN te liquideren en de middelen die zijn ontvangen bij de aflossing van de lening van circa € 3,0 miljoen als agiostorting aan de NOM te verstrekken. De totale boekwaarde van de NOM bedraagt hiermee € 24,5 miljoen. Op basis van de jaarrekening van de N.V. NOM blijkt dat de marktwaarde van het aandeel van de provincie in de NOM ultimo 2020 lager is dan de oorspronkelijke verkrijgingsprijs inclusief de agiostorting. Daarom is de voorziening met € 0,07 miljoen verhoogd. De voorziening bedraagt ultimo 2020 € 0,37 miljoen.

Bij de waardering van de aandelen van de NOM (en de getroffen voorziening voor de lagere marktwaarde) is rekening gehouden met de in het addendum d.d. 16 april 2016 overeengekomen afspraken met het Rijk, zoals dat bij de aankoop van de aandelen in de NOM van het Rijk in 2016 is vastgelegd. In dit addendum is met het Rijk overeengekomen dat een daling van de benaderde marktwaarde van een deel van de participaties van de NOM na de overnamedatum (zijnde 1 januari 2016) bij verkoop van de betreffende participatie(s) door de NOM wordt verrekend met het Rijk als correctie op de koopsom van het in 2016 verworven aandelenbelang. Daarnaast is met het Rijk overeengekomen dat een stijging van de benaderde marktwaarde van een deel van de participaties van de NOM na de overnamedatum (zijnde 1 januari 2016) bij verkoop van de betreffende participatie(s) door de NOM voor een deel toekomt aan het Rijk.

Enexis Holding N.V.

In 2020 heeft de provincie Groningen twee converteerbare hybride aandeelhoudersleningen verstrekt aan Enexis Holding N.V.. Eind juli 2020 is tranche A verstrekt ad € 32,8 miljoen en eind november 2020 is tranche B verstrekt ad € 1,1 miljoen. Het totaal van beide converteerbare hybride aandeelhoudersleningen bedraagt circa € 34,0 miljoen.

Fonds Nieuwe Doen Groningen

Aan het Fonds Nieuwe Doen Groningen is in 2017 een subsidie in de vorm van een lening verstrekt van maximaal € 48,0 miljoen. De subsidie aan het Fonds Nieuwe Doen is bedoeld voor het verstrekken van leningen aan derden. De bedragen voor de leningen aan derden worden verstrekt conform de toekenning middels trekkingsverzoeken. In 2020 zijn twee trekkingsverzoeken gedaan en uitbetaald voor in totaal € 3,6 miljoen. Het saldo van de verstrekte lening bedraagt per 31 december 2020 € 14,9 miljoen.

Rodin Broadband B.V.

In 2017 is een lening verstrekt aan Rodin Broadband van maximaal € 29,5 miljoen en een subsidie à fonds perdu van maximaal € 10,0 miljoen ten behoeve van de Regeling Snel Internet. De subsidie wordt betaald door de stichting Economic Board Groningen en de Nationaal Coördinator Groningen. Uitbetaling van zowel de lening als de subsidie geschiedt op basis van trekkingsverzoeken. In 2020 zijn twee trekkingsverzoeken gedaan voor een totaalbedrag van circa € 4,8 miljoen. Hiermee komt het saldo van de lening op circa € 10,6 miljoen. De lening wordt uiterlijk in 2047 afgelost.

Ommelander Ziekenhuis Groningen

In 2016 heeft de provincie Groningen aan Ommelander Ziekenhuis Groningen (OZG) een achtergestelde lening verstrekt van € 10 miljoen. Hiervan is € 6,2 miljoen geborgd door het UMCG en € 3,8 miljoen niet-geborgd. De eerste twee jaren waren aflossingsvrij en in 2019 is € 1,67 miljoen afgelost op het niet-geborgde deel, zodat een lening ultimo 2019 van in totaal € 8,3 miljoen resteert. In 2020 heeft de OZG de provincie laten weten dat zij niet kunnen voldoen aan hun aflossingsverplichting en rentebetaling vanaf het tweede kwartaal. In 2020 is overeenkomstig het contract de niet betaalde rente van € 0,2 miljoen opgeteld bij de hoofdsom van de lening waardoor de lening op 31 december 2020 € 8,5 miljoen bedraagt.

Overige subsidies en leningen

Door het verstrekken van subsidies met terugbetalingsverplichtingen kunnen provinciale middelen revolverend ingezet worden. Deze subsidies staan op de balans als lening en worden voor 100% voorzien. Door de lening direct te voorzien zijn bij de afboeking geen financiële gevolgen voor de Algemene middelen. In 2020 is totaal € 0,6 miljoen verstrekt en is € 0,22 miljoen afgelost. Het saldo van de verstrekte subsidies bedraagt ultimo 2020 € 4,6 miljoen. De meeste van deze subsidies hebben geen specifieke einddatum. Bij gebleken succes worden de subsidies met leningsvoorwaarden terugbetaald en als succes uitblijft is het een reguliere subsidie.

Kredietunie Groningen

Aan de Kredietunie Groningen is in 2015 een lening verstrekt van maximaal € 1,0 miljoen ter versterking van het eigen kapitaal van de Kredietunie Groningen voor een periode van tien jaar. De uitbetaling van de lening vindt op afroep plaats. In 2020 heeft de Kredietunie Groningen drie trekkingsverzoeken gedaan voor in totaal circa € 0,12 miljoen. Het saldo van de lening bedraagt per 31 december 2020 € 0,34 miljoen.

Kredietunie Westerkwartier

Aan de Kredietunie Westerkwartier is in 2017 een lening verstrekt van maximaal € 1,0 miljoen ter versterking van het eigen kapitaal van de Kredietunie Westerkwartier, dat in overleg in 2019 is verlaagd naar € 0,5 miljoen. De uitbetaling van de lening vindt op afroep plaats. In 2020 heeft de Kredietunie Westerkwartier € 0,01 miljoen opgenomen. Het saldo van de lening bedraagt per 31 december 2020 circa € 0,1 miljoen.

Kredietunie Eemsregio

In 2019 is een lening verstrekt aan kredietunie Eemsregio van maximaal € 500.000 ter versterking van het eigen kapitaal van de Kredietunie Eemsregio. De uitbetaling van de lening vindt op afroep plaats. In 2020 is één trekkingsverzoek gedaan voor in totaal circa € 0,1 miljoen. Het saldo van de lening bedraagt per 31 december 2020 € 0,1 miljoen.

OVE Candriam Sustainability Fund ONE Global

Met betrekking tot het nazorgfonds gesloten stortplaatsen is eind 2017 € 6,7 miljoen uitgezet door middel van een duurzaam aandelenfonds. Het fonds wordt op balansdatum 31 december jaarlijks gewaardeerd tegen de dan geldende marktwaarde. Hiermee wordt nagegaan of het totale fondsvermogen in evenwicht is met het doelvermogen binnen het nazorgfonds. Over 2020 heeft het fonds een positief rendement behaald van circa € 0,5 miljoen (ruim 5%). De waarde van het fonds bedraagt ultimo 2020 € 8,7 miljoen.

Leningen aan openbare lichamen

Er zijn vanaf mei 2013 deposito's geplaatst bij medeoverheden met looptijden tot 17 jaar. In 2020 zijn geen nieuwe leningen aan medeoverheden verstrekt. In 2020 zijn drie leningen van in totaal € 30,0 miljoen afgelost. Ultimo 2020 stond bij tien medeoverheden totaal € 130,0 miljoen uit. Het laatste deposito vervalt in 2030.

Garantieproduct via Oyens & Van Eeghen (OVE) 10/20

In 2020 is een garantieproduct vervallen met een looptijd van tien jaar die was afgesloten bij Oyens en Van Eeghen (O&E). De vastrentende waarden van dit product waren belegd in obligaties en het vrij belegbare deel was uitgezet door toe te treden tot een duurzaam aandelenfonds. Op de einddatum zorgde de vastrentende waarden voor terugbetaling van de hoofdsom en het minimum jaarlijks rendement van 2% en het fonds voor het extra rendement. Uiteindelijk is bij het beëindigen van het

garantieproduct circa € 36 miljoen uitgekeerd bij een inleg in 2010 van € 25 miljoen. De boekwaarde ultimo 2019 bedroeg € 29,2 miljoen en is vrijgevallen.

Innovatiefonds Noord-Nederland B.V.

In 2016 heeft de provincie een renteloze lening aan het Innovatiefonds Noord-Nederland B.V. verstrekt van € 3,3 miljoen. In 2020 hebben leningverstrekkers besloten om het IFNN te liquideren en de middelen die zijn ontvangen bij de aflossing van de lening van circa € 3 miljoen als agiostorting aan de NOM te verstrekken. Vooruitlopend op dit besluit is in 2019 de voorziening grotendeels vrijgevallen. Uiteindelijk is circa € 0,4 miljoen van de lening afgeboekt ten laste van de voorziening.

Achtergestelde lening De Hoven

In 2011 is aan zorginstelling De Hoven een achtergestelde lening verstrekt van € 3,5 miljoen met een looptijd van 10 jaar. De lening wordt in jaarlijkse termijnen terugbetaald. In 2020 is € 0,4 miljoen afgelost. Het saldo van de lening bedraagt ultimo 2020 € 0,4 miljoen.

Verstrekte hypotheeklen Onnerpolder en IJssderpolder

In het verleden zijn hypotheeklen voor circa € 5,9 miljoen in het kader van flankerend beleid noodberging verstrekt. In 2020 is € 1,0 miljoen afgelost, waarvan € 0,7 miljoen vervroegd. Het saldo van de leningen bedraagt ultimo 2020 € 0,7 miljoen. De laatste lening zal in 2034 afgelost worden.

Particuliere woningverbetering via SVn

Vanaf 2012 tot en met 2014 zijn leningen van in totaal € 0,7 miljoen via het SVn verstrekt aan particulieren voor woningverbetering met looptijden van maximaal 15 jaar. In 2020 is € 0,1 miljoen afgelost. Het saldo van de leningen bedraagt ultimo 2020 € 0,3 miljoen.

Energiebesparing via SVn

In 2013 en 2014 zijn leningen van in totaal € 0,7 miljoen via het SVn verstrekt aan particulieren voor energiebesparing met looptijden van 15 jaar. In 2020 is € 0,1 miljoen afgelost waardoor het saldo ultimo 2020 € 0,3 miljoen bedraagt.

Leningen aan collectieven

In 2017 zijn leningen verstrekt aan drie agrarische collectieven voor een bedrag van € 0,9 miljoen om zo de uitvoeringskosten van het agrarisch natuur- en/of landschapsbeheer 2016 te financieren. In 2019 is aan de collectieven een tweede lening verstrekt totaal € 0,6 miljoen. In 2020 is € 0,1 miljoen afgelost. Het saldo van de leningen bedraagt ultimo 2020 totaal € 1,2 miljoen. De leningen worden afgelost in 2022.

Provinciaal Accommodatiefonds

Vanaf 2008 tot en met 2011 zijn leningen verstrekt aan sportverenigingen van in totaal € 175.000 in het kader van het Provinciaal Accommodatiefonds met looptijden van 10 jaar. In 2020 is ruim € 11.000 afgelost. Het openstaand saldo is eind 2020 circa € 5.000.

Voorziening financiële vaste activa

De mutaties in de voorziening in 2020 betreffen:

- Toevoegen Investeringsfonds Groningen B.V. ad € 0,86 miljoen;
- Toevoeging N.V. NOM ad € 0,07 miljoen;
- Afboeking lening Innovatiefonds Noord-Nederland ad € 0,36 miljoen en
- Toevoeging de subsidies met terugbetalingsverplichting ad € 0,16 miljoen.

Onderstaand het verloop van de voorziening financiële vaste activa:

Voorziening financiële vaste activa	Boek- waarde 1 januari 2020	Storting	Vrijval	Boek- waarde 31 decem- ber 2020
- Deelneming IFG B.V.	2.370	472	0	2.842
- Deelneming N.V. NOM	299	66	0	365
- Lening Innovatiefonds Noord-Nederland B.V.	365	0	365	0
- Subsidieleningen algemeen	1.655	159	0	1.814
- Fonds Nieuwe Doen	2.773	0	0	2.773
Totaal voorziening	7.462	697	365	7.794

(bedragen x € 1.000)

2.3. Vlottende activa

2.3.1. Voorraden

Onderhanden werk, gronden in exploitatie

De onderhanden werken grondexploitatie zijn opgenomen tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met de opbrengst wegens verkopen. Indien de boekwaarde de marktwaarde van de grond overschrijdt, wordt een afwaardering naar de lagere marktwaarde verantwoord. De vervaardigingsprijs omvat de aanschaffingskosten van de gebruikte grond- en hulpstoffen en de overige kosten, welke rechtstreeks aan de vervaardiging kunnen worden toegerekend. Voor de berekening van de contante waarde voor het bepalen van de omvang van de voorziening is een disconteringsvoet van 2% gehanteerd.

Voor het totaal van de in exploitatie zijnde complexen kan van het verloop in 2020 het volgende overzicht worden weergegeven:

Grondexploitatie Blauwestad	2020	2019
Bouwgronden Blauwestad:		
- boekwaarde per 1 januari	76.372	75.034
- kosten	4.850	4.174
- verkoop gronden	-3.909	-2.781
- overige opbrengsten	-23	-55
Boekwaarde per 31 december (excl. voorziening)	77.290	76.372
Voorziening bouwgronden Blauwestad		
Saldo voorziening per 1 januari	-25.930	-31.817
Mutatie	2.480	5.887
Saldo voorziening per 31 december	-23.450	-25.930
Saldo grondexploitatie per 31 december (incl. voorziening)	53.840	50.442

(Bedragen x € 1.000)

In 2020 heeft de verkoop van de kavels (68 stuks) ruimschoots de planning (39 stuks) overtroffen. Dit mooie resultaat samen met de doorgevoerde bezuinigingen heeft er voor gezorgd dat de voorziening Blauwestad met € 2,48 miljoen kan worden verlaagd. Conform het PS besluit bij de behandeling van de Begroting 2021 en Najaarsmonitor 2020 (K19921) komt een bedrag van € 550.000 ten gunste van het uitvoeringsprogramma Leefbaarheid 2020-2023 om deze te bestemmen voor het Transitiefonds Particuliere Woningvoorraad.

Daarnaast zal conform hetzelfde PS-besluit een bedrag van € 400.000 ten gunste van het krediet worden gebracht ten behoeve van de herbestemmingslocatie van het voormalig ziekenhuisterrein St. Lucas te Winschoten.

Het restant van de verlaging van de voorziening van € 1.530.000 zal ten gunste komen van de reserve Compensatie dividend Essent.

Vanuit de BBV-verslaggevingsregels is het noodzakelijk om jaarlijks de grondexploitatie te actualiseren. Ernst & Young Real Estate Advisory Services (EY REAS) heeft onze Grondexploitatie 2021 onafhankelijk getoetst en heeft tevens aangegeven dat wij voor Blauwestad de looptijd kunnen handhaven op twintig jaar (richttermijn vanuit de BBV is tien jaar), conform de looptijd van de Grondexploitatie 2017, 2018, 2019 en 2020. Hieraan liggen de volgende argumenten ten grondslag:

1. Er zijn ontwikkelovereenkomsten aanwezig met een aantal ontwikkelaars. Gegeven het feit dat deze overeenkomsten nog een potentiële uitgiftecapaciteit van 232 projectwoningen vertegenwoordigen komt dit overeen met het aantal woningen voor de komende acht jaar, zoals voorzien in de grondexploitatie. Daarnaast is belangrijk te vermelden dat de verkoop van vrije kavels de afgelopen vier jaar de planning heeft overtroffen. Indien deze trend zich de komende jaren doorzet is de prognose van de vrije kavels voor de komende jaren in belangrijke mate onderbouwd.
2. Indien de overeenkomsten welke bij de notaris liggen en de aanwezige opties gecorrigeerd met 56% kans op verkoop (% o.b.v. realisatiegegevens voorgaande jaren) bij elkaar worden opgeteld resulteert dat in potentiële verkoop van 44 vrije kavels. Dit uitgiftepotentieel komt overeen met het totaal aantal woningen voor het eerstvolgende jaar zoals voorzien in de grondexploitatie.
3. Na het verstrijken van de eerste tienjaarstermijn (eind 2030) is reeds 70% van de totale nog te realiseren kosten gemaakt. Het grootste deel van de nog te realiseren kosten na 2030 (91%) is gerelateerd aan VTU- (voorbereiding, toezicht en uitvoering) en transactiekosten (notariskosten en dergelijke). Het risico op een toenemende boekwaarde zonder parallelle verkopen is hiermee beperkt. Ook geldt dat er voornamelijk opbrengsten zijn geprognosticeerd na eind 2030, en dat deze middels het niet toepassen van opbrengstindexatie voldoende worden beheerst.
4. Het plan heeft een resterende uitgifteopgave van 1.093.741 m² (netto) grond. Deze grond wordt uitgegeven middels een vijftal deelprojecten (Havenkwartier, Park, Riet, Wold en Wei). Er wordt momenteel in alle deelgebieden grond uitgegeven en bovendien worden thans ook kosten gemaakt. Wanneer de tienjaarstermijn wordt toegepast, zal het project slechts voor een beperkt deel tot ontwikkeling zijn gebracht waardoor sprake zal zijn van een kwalitatief zwak ontwikkeld gebied. Vanuit maatschappelijk oogpunt is dit niet wenselijk.

Raming grondexploitatie Blauwestad

Raming grondexploitatie Blauwestad		2020
Saldo bouwgrond in exploitatie per 31 december 2020		77.278
Verwachte kosten 2021-2040		37.599
Verwachte opbrengsten 2021-2040		-80.031
Verwacht negatief resultaat ultimo 2040 (nominaal)		34.846
Verwacht negatief resultaat 2040 (netto contante waarde ultimo 2020)		23.450
		(Bedragen x € 1.000)

Op basis van de nieuwe waardering komt het resultaat op basis van de netto contante waarde uit op € 23,45 miljoen negatief. Hierdoor hebben wij dit jaar de voorziening met een bedrag van € 2,48 miljoen kunnen verlagen. Jaarlijks zal de grondexploitatie worden herzien. Deze herziening zal gevolgen hebben voor de omvang van de voorziening. De toekomstige opbrengsten hebben een positief effect op het resultaat van de grondexploitatie, waardoor de voorziening neerwaarts kan worden bijgesteld.

De waardering van grondexploitatie Blauwestad is gebaseerd op een inschatting van de geprognosticeerde opbrengsten en kosten, waarbij verschillende aannames worden gemaakt voor onder andere opbrengstindexatie (2%), inflatie (2,5%) en verkoopfasering (in tijd). Grondexploitatie Blauwestad kent een looptijd tot en met 2040.

Inherent aan grondexploitaties en de looptijd van het project Blauwestad is dat onzeker is in welke mate de werkelijke kosten en opbrengsten overeenkomstig de huidige inschattingen zullen zijn. Om meer inzicht te geven in het effect van de gevoeligheid van de grondexploitatie is een gevoeligheidsanalyse gemaakt. De belangrijkste uitkomsten hiervan zijn in onderstaande tabel opgenomen:

Gevoeligheidsanalyse

Parameter	Huidig uitgangspunt	Wijziging	Effect op Contante Waarde ultimo 2020 bij daling	Effect op Contante Waarde ultimo 2020 bij stijging
Inflatie	2,50%	0,50%	+ € 0,9 mln.	- € 1,0 miljoen
Opbrengstindexatie	2,00%	0,50%	- € 2 mln.	+ € 2 miljoen
Opbrengstindexatie	2,00%	1,00%	- € 4,2 mln.	+ € 4,2 miljoen
Versnelling kavelverkoop	divers	Versnelling 2021-2030 100 kavels extra	n.v.t.	+ € 9,4 miljoen
Vertraging kavelverkoop	divers	Vertraging 2021-2030 100 kavels minder	n.v.t.	- € 8,8 miljoen

Indien zich daadwerkelijk wijzigingen gaan voordoen ten opzichte van de huidige uitgangspunten van de bovenstaande parameters, dan zullen wij de effecten daarvan betrekken op de voorfinanciering van de kosten GREX Blauwestad uit de reserve Compensatie dividend Essent (van voorfinanciering wordt gebruik gemaakt vanwege het terugbrengen van de looptijd en het later terugverdienen van kosten). Deze voorfinanciering wordt jaarlijks geactualiseerd.

Wij zijn van mening dat de huidige inschatting van de parameters, en hiermee de Grondexploitatie Blauwestad 2021 (GREX), de meest waarschijnlijke inschatting is.

Gereed product en handelsgoederen

Om zorg te dragen voor de realisatie van het Groningse deel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN) heeft de provincie diverse gronden aangekocht en is een deel verkregen in het kader van de decentralisatie van de natuurtaken naar de provincie. Voor een deel zijn het gronden die binnen de grenzen van het NNN liggen en voor een deel zijn het gronden die er buiten liggen. Deze laatste categorie is een strategische grondvoorraad die kan worden gebruikt als ruilgrond.

De gronden die binnen het NNN zijn aangekocht worden omgevormd tot natuur. Daarom worden de gronden bij de aankoop gewaardeerd op 15% van de waarde en wordt het verschil als verwervingskosten verantwoord. De gronden buiten het NNN zijn gewaardeerd voor het aankoopbedrag.

Waardering gronden				
	31 december 2020		31 december 2019	
	ha (x € 1.000)		ha (x € 1.000)	
- gronden binnen het NNN	399	1.397	329	976
- gronden buiten het NNN	916	19.772	872	17.091
	1.315	21.169	1.201	18.067

2.3.2. Uitzettingen met een rentetypische looptijd van korter dan één jaar

De uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar worden gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid is een voorziening in mindering gebracht. Deze voorziening wordt statisch bepaald.

De post uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar wordt onderscheiden in (bedragen x € 1.000):

	31 december 2020	31 december 2019
Vorderingen op openbare lichamen betreft de vorderingen op diverse ministeries, gemeenten, provincies en overige publiekrechtelijke lichamen Specificatie: - btw - diversen	24.513 4.267	25.682 6.534
Rekening-courantverhouding met het Rijk	28.780 478.399	32.216 551.140
Rekening-courantverhoudingen overige niet-financiële instellingen	7.092	0
Overige vorderingen - Prolander - diverse (handels)vorderingen	11.680 3.604	2.710 6.179
	15.284	8.889
	529.555	592.245

In 2018 hebben we met het Nationaal Restauratiefonds (NRF) een overeenkomst gesloten voor het uitvoeren van de betalingen met betrekking tot de subsidieregelingen Regulier Onderhoud Rijksmonumenten Groningen (RORG) en Groot Onderhoud en Restauratie Rijksmonumenten Groningen (GRRG). Deze overeenkomst leidt tot zowel een rekening-courantvordering op het NRF als een vlottende schuld (openstaande subsidieverplichtingen aan derden).

Per 31 december 2019 bedroeg de omvang van de balansposities € 6,2 miljoen. Deze zijn echter niet in de Rekening 2019 opgenomen. Vanaf 2020 nemen we deze posities wel op; het saldo bedraagt volgens de opgave van het NRF per 31 december 2020 € 7,1 miljoen. De beginbalans 2020 is daarom ten opzichte van de eindbalans 2019 gecorrigeerd met € 6,2 miljoen.

2.3.3. Uitzettingen in 's Rijks schatkist met een rentetypische looptijd van één jaar of langer (schatkistbankieren)

Drempelbedrag

In principe dienen alle overtollige middelen in de schatkist te worden aangehouden. Er is echter een aantal uitzonderingen. Eén daarvan is het drempelbedrag. Dat is een minimumbedrag (afhankelijk van de begroting van de decentrale overheid) dat gemiddeld per kwartaal buiten de schatkist mag worden gehouden. Voor de provincie Groningen is dat voor 2020 een bedrag van € 3.305.000.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren

Het drempelbedrag is bedoeld om het dagelijkse kasbeheer te vereenvoudigen: niet elke laatste euro hoeft in de schatkist te worden aangehouden. In principe hoeven dus alleen de liquide middelen die boven het drempelbedrag uitgaan in de schatkist te worden aangehouden.

In de volgende tabel is te zien wat de benutting van het drempelbedrag schatkistbankieren gedurende de vier kwartalen 2020 is geweest (bedragen x € 1.000):

Verslagjaar 2020					
(1)	Drempelbedrag	3.305			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	131	138	118	67
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	3.174	3.167	3.187	3.238
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
		Verslagjaar 2020			
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	440.700			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	440.700			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	-			
(1) = (4b)*0,0075 + (4c)*0,002 met een minimum van € 250.000	Drempelbedrag	3.305			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Verslagjaar 2020			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	11.884	12.522	10.890	6.186
(5b)	Dagen in het kwartaal	91	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	131	138	118	67

2.3.4. Liquide middelen

De post liquide middelen wordt onderscheiden in (bedragen x € 1.000):

	31 december 2020	31 december 2019
Kassaldo	0	1
Banksaldi	196	129
Totaal liquide middelen	196	130

2.3.5. Overlopende activa

De overlopende activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. De post overlopende activa bestaat uit (bedragen x € 1.000):

	Boek- waarde 31 decem- ber 2020	Boek- waarde 31 decem- ber 2019
De voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, nog te ontvangen van:		
- Europese overheidslichamen	-20	563
- het Rijk	7.061	6.258
- overige Nederlandse overheidslichamen	22.268	20.592
Overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	34.277	29.815
	63.586	57.228

De in de balans opgenomen van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel, kunnen als volgt gespecificeerd worden:

	Saldo 31 decem- ber 2019	Toe- voegingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31 decem- ber 2020
Europese overheidslichamen				
Bijdrage Interreg	188	0	208	-20
Bijdrage TEN-T	375	0	375	0
Totaal Europese overheidslichamen	563	0	583	-20
Rijk				
Ministerie IenW beschikbaarheidsvergoeding OV	0	1.366	1.093	273
Motorrijtuigenbelasting	4.886	5.045	4.886	5.045
Diverse bijdragen Rijkswaterstaat	373	623	373	623
Bijdrage Rijkswaterstaat windturbine	180	0	180	0
Cofinanciering project Arbeidsmarkt Noord	63	0	63	0
Rente	0	212	0	212
Diverse bijdragen	756	908	756	908
Totaal Rijk	6.258	8.154	7.351	7.061
Overige Nederlandse overheidslichamen				
Nog te ontvangen bijdragen	16.932	18.494	20.319	15.107
Voorschot ILG	2.444	16.389	16.682	2.151
Voorschot IAG4	0			0
Nog te factureren door Prolander	561	899	561	899
Vooruitbetaalde inkomens- en kapitaaloverdrachten	655	4.111	655	4.111
Totaal overige Nederlandse overheidslichamen	20.592	39.893	38.217	22.268
Totaal van de van EU en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel	27.413	48.047	46.151	29.309

2.4. Vaste passiva

Hieronder is bij de diverse onderdelen van de vaste passiva een toelichting gegeven. De vaste passiva zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, tenzij bij het betreffende balanshoofd anders staat vermeld. Alle bedragen in de tabellen van deze paragraaf zijn gedeeld door € 1.000.

2.4.1. Eigen vermogen

In het BBV worden reserves omschreven als vermogensbestanddelen die als eigen vermogen zijn aan te merken en die vanuit bedrijfseconomisch oogpunt vrij te besteden zijn. De vaststelling van de noodzakelijke omvang van reserves is een zaak van Provinciale Staten. Daarom worden reserves ook wel onderverdeeld in algemene en bestemmingsreserves. Zodra Provinciale Staten aan een reserve een bepaalde bestemming heeft gegeven, is er sprake van een bestemmingsreserve. Om die reden kunnen bestemmingsreserves naar de situatie per ultimo verslagjaar geen negatieve stand kennen. Heeft een reserve geen bestemming dan wordt het een algemene reserve genoemd.

Toelichting met betrekking tot de verplichte en gelabelde bedragen:

Verplicht:	Schriftelijke toezegging aan derden tot financiering van een programma of tot het uitvoeren van een bepaalde activiteit. Dit betreft de verplichtingen waarvan de prestaties nog in de komende jaren verricht worden.
Gelabeld:	Er is een besluit genomen (GS/PS) over een uit te voeren programma of activiteit doch er heeft nog geen schriftelijke toezegging plaatsgevonden aan derden. PS hebben de mogelijkheid om voor het niet verplichte deel programma's bij te stellen of te beëindigen.
Bestemmingsreserves zijn niet automatisch gelabeld, pas wanneer GS/PS een besluit nemen over een uit te voeren programma of activiteit binnen deze reserve.
Vrije ruimte:	Middelen waarop nog geen verplichting of 'labeling' rust.

In onderstaand overzicht is het verloop van de reserves opgenomen gedurende 2020, onderverdeeld naar verplicht, gelabeld en vrij.

Naam reserve	Saldo 1 januari 2020	Toevoe- gingen 2020	Rentetoe- rekening 2020	Onttrek- kingen 2020	Verminde- ringen i.v.m. afschrij- vingen op activa	Saldo 31 decem- ber 2020	Verplich- tingen	Gelabeld	Vrij
Algemene reserve									
1. Algemene reserve	45.295	36.450		29.743		52.002	51.552	450	0
Saldo vorig boekjaar	15.461			15.461		0			
Totaal Algemene reserve	60.756	36.450	0	45.204	0	52.002	51.552	450	0
Bestemmingsreserves									
<i>Stamkapitaal</i>									
2. Compensatie dividend Essent	143.762	2.476		4.316		141.922	22.374	119.548	0
<i>Bereikbaarheid</i>									
3. Afschrijving kunstwerken	15.688	1.207		528		16.367	16.367		0
Winschoterdiep	72.106			4.255		67.851	25.284	406	42.161
4. Afschrijving (water)wegen	0					0			0
5. Beheer wegen en kanalen	67.598	23.444		19.013		72.029	42.547	27.383	2.099
6. duVV	89.356	7.751		13.994		83.113	4.192	77.421	1.500
7. MIT	155.256	2.695		26.408		131.543	131.543		0
8. RSP-ZZL									
<i>Milieu, natuur en leefbaarheid</i>									
9. Leefbaarheid krimpgebieden	3.090	33		2.471		652	504		148
10. PLG	52.972	360		4.398		48.934	17.630	31.304	0
11. Bodemsanering	13.324			1.125		12.199	7.300	2.300	2.599
12. Wabo	166	157		323		0			
<i>Programmaoverstijgende / overige reserves</i>									
13. ESFI	8.058	354		1.404		7.008	3.762	2.244	1.002
14. Provinciale Meefinanciering	14.817			4.424		10.393	2.168	6.068	2.157
15. Overboeking kredieten	17.669	8.728		14.231		12.166	12.166		0
16. Afschrijvingen	70.839	12.716		1.139	222	82.193	82.193		0
17. Actieprogramma WEL	151					151	150		1
<i>Bedrijfsvoering</i>									
18. Automatisering	2.787			559		2.228		2.228	0
19. AKP	8.299	1.027		2.425		6.901		6.901	0
Totaal bestemmingsreserves	735.938	60.948	0	101.013	222	695.651	368.180	275.803	51.667
Totaal reserves	796.694	97.398	0	146.217	222	747.653	419.732	276.253	51.667

Bedragen x € 1.000

Toelichting op reserves

Reserve	Doel/Functie	Saldo ultimo 2020	Toelichting mutaties
Algemene reserve	Weerstandsvermogen, omvang afhankelijk van omvang niet gedekte risico's. Deze reserve heeft als belangrijkste functie het vormen van een buffer voor financiële tegenvallers in relatie tot de risico's die opgenomen zijn in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing. Tekorten en overschotten op de jaarrekening komen ten laste respectievelijk ten gunste van deze reserve. Hierbij merken wij op dat tegenvallers eerst uit de bestaande middelen gedekt dienen te worden. Daarnaast heeft de reserve een functie bij het schuiven van budgettaire ruimte over de jaren heen.	52.002	De mutaties op de algemene reserve bestaan voornamelijk uit overboeking van 2019 naar 2020 en herschikkingen van de begrotingsruimte. De mutaties zijn conform de begroting.
Compensatie dividend Essent	Bestemmingsreserve, met gedeeltelijk het karakter van een egaliseringsreserve en gedeeltelijk het karakter van een inkomensreserve. De reserve Compensatie dividend Essent is na de verkoop van de aandelen Essent in 2009 ingesteld ter compensatie van het weggefallen dividend. Bij de verkoop van de aandelen Essent is afgesproken dat een bedrag van € 100 miljoen eeuwigdurend in stand moest blijven zodat de rente over dit 'stamkapitaal' als compensatie van het dividend kon dienen. De rente wordt tot en met 2020 toegevoegd aan de reserve MIT en vanaf 2021 aan de Algemene middelen. Daarnaast zijn bij de verkoop van de aandelen Essent een viertal brugleningen verstrekt aan Enexis. De rente over deze brugleningen diende ook ter compensatie van het weggefallen dividend.	141.922	Op basis van de Grondexploitatie Blauwestad 2020 is een deel van de voorziening Blauwestad verlaagd. De vrijval gaat, zoals we bij de voordracht bij de Rekening 2016 hebben aangegeven, terug naar de reserve (€ 1,5 miljoen). De overige mutaties zijn conform de begroting.
Afkoop vervanging kunstwerken Winschoterdiep	Bestemmingsreserve Bekostiging van de toekomstige vervanging kunstwerken Winschoterdiep. In 2011 is met het Rijk een overeenkomst gesloten omtrent de overdracht van het beheer en onderhoud van het Winschoterdiep/Rensel naar de provincie Groningen per 1 januari 2012. Onderdeel van de overeenkomst is een afkoopsom van € 22 miljoen voor de vervanging van de kunstwerken Winschoterdiep. Deze afkoopsom is gebaseerd op de contante waarde van de toekomstige vervangingskosten. Om te borgen dat de hoogte van de reserve voldoende is om de toekomstige vervangingen te financieren wordt de reserve tot en met 2024 jaarlijks gevoed met rente (Voorjaarsnota 2018). Het zwaartepunt van de vervanging van de kunstwerken ligt rond de jaren 2026-2029.	16.367	De mutaties houden verband met de uitvoering van het project Afstandbediening
Afkoopsom wegen/waterwegen	Bestemmingsreserve Het bedrag in deze reserve wordt gezien als kapitaal dat rente oplevert, welke toegevoegd wordt aan de algemene middelen (gelijk aan het stamkapitaal). Oorspronkelijk was deze rente bedoeld voor de budgetten voor het eeuwigdurende beheer en onderhoud van de naar de provincie Groningen overgedragen wegen en kanalen. Deze koppeling is losgelaten. De reserve wordt ook gebruikt in geval provinciale wegen worden overgedragen aan gemeenten.	67.851	De onttrekking (€ 4,25 miljoen) betreft vrijval.

Beheer wegen en kanalen	Egalisatiereserve Het egaliseren van de lasten en baten van het beheer en onderhoud van wegen en waterwegen.	0	Geen mutaties in 2020.
Decentralisatie-uitkering Verkeer en vervoer (duVV)	Bestemmingsreserve Ter dekking van de meerjarige uitvoering van infrastructurele en OV-projecten en taken.	72.029	De mutaties betreffen verrekeningen met de projecten voor infrastructuur en openbaar vervoer.
Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport (MIT)	Bestemmingsreserve Deze bestemmingsreserve wordt gebruikt ter financiering van de diverse projecten uit het provinciaal MIT.	83.113	De toevoeging is nagenoeg conform de begroting. De onttrekkingen betreffen de projecten met betrekking tot infrastructuur en openbaar vervoer.
Regiospecifiek Pakket Zuiderzeelijn (RSP-ZZL)	Bestemmingsreserve Deze reserve dient ter dekking van cofinanciering voor projecten in het regiospecifiek pakket. De reserve wordt ter dekking ingezet bij de programma's Bereikbaarheid en Economie. De totale cofinanciering voor RSP-ZZL bedraagt € 325 miljoen. Het aandeel van de provincie bedraagt € 245 miljoen. De overige € 80 miljoen wordt door de gemeente Groningen beschikbaar gesteld (prijspeil 2007). In het kader van het convenant tussen Rijk en noordelijke regio is het programma voor RSP op te delen in drie deelprogramma's: Ruimtelijk Economisch Programma (REP), Concrete Projecten en projecten Regionaal Mobiliteitsfonds. Het REP bestaat uit twaalf programmalijnen: Energie, Watertechnologie, Sensortechnologie, Life Sciences, Agribusiness, Chemie, Toerisme, Metaal en scheepsbouw, Algemeen mkb-beleid, Arbeidspotentieel, Vestigingslocaties en Woon- en leefklimaat. Bij het afsluiten van het convenant zijn de Concrete Projecten benoemd. De planuitwerking gaat met name over de vraag 'hoe en wanneer'. De invulling van de projecten Regionaal Mobiliteitsfonds is aan de regio overgelaten. De mobiliteitsprojecten uit het RSP komen in het provinciale MIT tot uitdrukking.	131.543	De mutaties hebben betrekking op projecten binnen de programma's Bereikbaarheid, Economie en Cultuur en maatschappij die verrekend met c.q. gedekt worden door de reserve Regiospecifiek Pakket ZZL.
Leefbaarheid krimpgebieden	Bestemmingsreserve Deze reserve is bedoeld om een bijdrage te leveren aan het voorkomen en oplossen van de negatieve effecten van bevolkingsdaling. Het gaat om vraagstukken op het terrein van wonen, onderwijs, zorg, cultuur, gezondheid, sociaaleconomische vitalisering, kwetsbare groepen en voorzieningen. Deze bijdrage is enerzijds ter ondersteuning van de uitvoering van de woon- en leefbaarheidsplannen die door de regio's zijn opgesteld. Anderzijds door het stimuleren en ondersteunen van innovatieve projecten en experimenten. Deze moeten gerelateerd zijn aan de krimp en worden aangedragen vanuit de samenleving. Ook dragen ze bij aan de doelen zoals genoemd in de Agenda Krimpbeleid Provincie Groningen 2015-2020. Wij zien het behoud van de leefbaarheid in gebieden met bevolkingsdaling als een majeure opgave, die de komende jaren extra inzet vereist omdat de huishoudingsdaling en vergrijzing echt gestalte krijgen in onze krimpregio.	652	De mutaties op deze reserve zijn nagenoeg conform begroting.
Programma Landelijk Gebied (PLG)	Bestemmingsreserve Het realiseren van het Natuurnetwerk Nederland (NNN). Dit betreft een meerjarig programma waarvan de bestedingen geen	48.934	De mutaties zijn het gevolg van verrekeningen met de projecten voor natuurontwikkeling, landschap en sociaal- economische vitalisering.

	jaarlijks vast patroon kennen waardoor de bestedingen per jaar behoorlijk uiteen kunnen lopen. Het PLG richt zich op de volgende thema's: - Behoud en ontwikkeling landschap. - Behoud en ontwikkeling natuur. - Beleven en bijdragen aan natuur en landschap. - Versterken van de sociaaleconomische vitaliteit van het landelijk gebied (LEADER).		In 2020 heeft de onderbesteding geleid tot een lagere onttrekking aan de reserve.
Bodemsanering	Bestemmingsreserve Het betreft het volledige Bodemsaneringsprogramma 2015 tot en met 2019 gebaseerd op het 2e Bodemconvenant met het Rijk. Dit betreft dus alle bodemsaneringsactiviteiten zoals voormalige gasfabrieken, spoedlocaties, waterbodems, stortplaatsen en overige locaties. Daarnaast heeft de provincie in het Meerjarenprogramma Bodem & Ondergrond 2015-2019 de ambitie uitgesproken: Efficiënt en duurzaam bodembeheer in de provincie Groningen te realiseren. Duurzaam bodembeheer is het zodanig beheren en gebruikmaken van de bodem dat de gezondheid van mens, dier en plant worden beschermd en de functionele eigenschappen van de bodem blijven behouden, terwijl er tegelijkertijd ruimte is voor maatschappelijke ontwikkelingen.	12.199	De lagere onttrekking dan begroot is het gevolg van een onderbesteding op de middelen voor bodemsaneringsprojecten.
Wabo	Egalisatiereserve Het doel van de reserve is het egaliseren van tekorten en overschotten van de heffing van de Wabo-leges.	0	De uitvoering van de Wabo heeft in 2020 tot een negatief resultaat geleid. Het saldo is onttrokken aan de reserve.
Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (ESFI)	Bestemmingsreserve Het doel van de bestemmingsreserve is om bijdragen te kunnen verstrekken in projecten voor een duurzame regionale ontwikkeling en het kunnen realiseren van eigen investeringsprojecten op het gebied van economische, sociale en fysieke infrastructuur. De bestemmingsreserve ESFI heeft een bestedingsfunctie voor verschillende uitvoeringsprogramma's. De reserve wordt gebruikt voor dekking van uitgaven in de programma's Ruimte en water, Bereikbaarheid, Economie en Cultuur en maatschappij.	7.008	De mutaties betreffen verrekeningen met de projecten voor infrastructuur en de bijdrage voor de Regio Groningen-Assen.
Provinciale Meefinanciering	Bestemmingsreserve Het provinciaal ruimtelijk-economisch stimuleringsbeleid heeft als doel het realiseren van een versterkte duurzame groei van economie en werkgelegenheid. Uitgangspunt daarbij is dat dit plaatsvindt in combinatie met het behoud of het verbeteren van de fysieke (leef)omgeving. Met betrekking tot de invulling van het stimuleringsbeleid wordt een voorkeur uitgesproken voor projecten met een aantoonbare spin-off richting het regionale mkb, voor projecten die bijdragen aan de regionale kennisinfrastructuur of voor projecten die bijdragen aan de versterking van de kwaliteit van het landelijk gebied. Overeenkomstig de systematiek van provinciale meefinanciering vindt een storting in de reserve plaats indien het jaarlijkse krediet niet volledig besteed wordt. Indien het jaarkrediet ontoereikend is, vindt een aanvulling plaats vanuit de reserve. In de tienjarige prognose van de reserve wordt ervan uitgegaan dat het krediet Provinciale meefinanciering jaarlijks volledig ingezet gaat worden.	10.393	De mutatie heeft betrekking op financiering van diverse projecten binnen de verschillende programma's (€ 4,4 miljoen).

Overboeking kredieten	Bestemmingsreserve Het waarborgen van kredieten na de jaarovergang voor de continuïteit in de uitvoering van beleid en het realiseren van de maatschappelijke ambities	12.166	De onderbestedingen op diverse budgetten heeft geleid tot een storting in deze reserves. De onttrekkingen zijn het gevolg van middelen die in eerdere jaren aan de reserve zijn toegevoegd en in de Begroting 2020 ter beschikking zijn gesteld.
Afschrijvingen	Bestemmingsreserve Dekken van afschrijvingen op investeringswerken.	82.193	De stortingen zijn het gevolg van het activeren van projecten waarover afgeschreven gaat worden. De onttrekkingen zijn conform de begroting en dienen ter dekking van de werkelijke afschrijvingslasten.
Automatisering	Het egaliseren van de lasten en baten in verband met de aanschaf, beheer en onderhoud van ICT-voorzieningen.	2.228	De onttrekking is hoger dan begroot, omdat de werkelijke uitgaven in 2020 hoger zijn uitgevallen.
Apparaatskosten personeel (AKP)	Egalisatiereserve Doel is het gedurende een collegeperiode beschikbaar houden van de budgetten Apparaatskosten personeel (AKP). De eventuele jaarlijkse over- en onderschrijdingen op de AKP-budgetten worden via deze reserve meegenomen naar een volgend jaar. De afspraak is dat eind 2022 de reserve AKP wordt afgerekend. Na opheffing van de voorziening Friciekosten (bij de Rekening 2017) zijn de resterende middelen uit die voorziening per 31 december 2017 toegevoegd aan de reserve AKP. Deze middelen blijven beschikbaar voor het oorspronkelijke doel: het afdekken van financiële risico's die nog annex zijn met de afronding van de bezuinigingstaakstelling 2011-2015.	6.901	De onttrekking dient ter dekking van de apparaatskosten. Het resultaat op de apparaatskosten is nadelig. Hierdoor is de onttrekking hoger dan begroot.
Actieprogramma WEL	Met de gemeenten Oldambt, Delfzijl en De Marne is een programma opgesteld dat als doel heeft een impuls te geven aan de ruimtelijke en economische ontwikkeling van Noord(oost)-Groningen, om er zo aan bij te dragen dat het in deze regio ook in de toekomst prettig wonen en werken is.	151	Geen mutaties in 2020.

2.4.2. Voorzieningen

Voorzieningen behoren tot het vreemd vermogen (schulden) van de provincie. Om die reden kunnen voorzieningen naar de situatie per ultimo verslagjaar geen negatieve stand kennen. Voorzieningen worden gewaardeerd op het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies.

Voorzieningen worden gevormd indien er sprake is van:

- Verplichtingen en verliezen waarvan de omvang op de balansdatum onzeker is, doch redelijkerwijs te schatten.
- Op de balansdatum bestaande risico's ter zake van bepaalde te verwachten verplichtingen of verliezen waarvan de omvang redelijkerwijs is te schatten.
- Kosten die in een volgend begrotingsjaar zullen worden gemaakt, mits het maken van die kosten zijn oorsprong vindt in het begrotingsjaar of in een voorafgaand begrotingsjaar en de voorziening strekt tot gelijkmatige verdeling van lasten over een aantal begrotingsjaren.
- Bijdragen (spaarcomponent) aan toekomstige vervangingsinvesteringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing wordt geheven.
- Middelen verkregen van derden, die specifiek besteed moeten worden, met uitzondering van de voorschotbedragen verkregen van Europese en Nederlandse overheidslichamen met een specifiek bestedingsdoel, die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren.

De vorming van een voorziening, dan wel een dotatie aan een reeds bestaande voorziening, is als een last in het betreffende boekjaar verantwoord. Alle aanwendungen aan voorzieningen zijn rechtstreeks ten laste van de voorziening gebracht en in het verslagjaar niet ten laste van de exploitatie verantwoord.

Voorzieningen worden niet gevormd voor jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume. Voor het bepalen van het 'jaarlijks vergelijkbaar volume' is een tijdsperiode van vier jaar gehanteerd.

Rentetoevoegingen aan voorzieningen zijn niet toegestaan.

Overzicht en verloop voorzieningen

(bedragen x € 1.000)					
Voorziening	Saldo per 1 januari 2020	Vrij- gevallen bedragen	Toevoe- gingen	Aan- wendingen	Saldo per 31 decem- 2020
Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's					
Nazorg stortplaatsen	27.608		881	372	28.117
Nazorg baggerspeciedepots	1.121		31	12	1.140
Appa	6.326		592	180	6.739
North Refinery	309		0	0	309
Voorzieningen ter egalisatie van kosten					
Ontgrondingen	669		0	17	652
Grondwaterheffing	680		147	0	827
Voorzieningen voor middelen van derden N.v.t.					
Totaal voorzieningen	36.713	0	1.651	580	37.784

Toelichting op voorzieningen

(bedragen x € 1.000)

Voorziening	Doel/Functie	Saldo ultimo 2020	Toelichting mutaties
Nazorg stortplaatsen en baggerspeciedepots	Voorziening voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots Op grond van de nazorgbepalingen in de Wet milieubeheer is de provincie bestuurlijk, organisatorisch en financieel verantwoordelijk voor de eeuwigdurende nazorg van gesloten stortplaatsen en baggerspeciedepots, waar op of na 1 september 1996 nog afval is gestort. Dit betekent dat, vanaf het moment dat ons college de stortplaats of baggerspeciedepot gesloten heeft verklaard, de provincie verantwoordelijk is voor de uitvoering van maatregelen, die waarborgen dat de stortplaats of het baggerspeciedepot geen nadelige gevolgen voor het milieu veroorzaakt.	29.257	De toevoeging heeft voornamelijk betrekking op de rente nazorg stortplaatsen. De aanwending is in lijn met de begroting.
Appa	Voorziening voor pensioenen van gedeputeerden Provincies zijn verplicht op grond van artikel 44, vierde lid, van het Besluit begroting en verantwoording (BBV) een voorziening in te stellen voor pensioenen van gedeputeerden. De reden voor deze voorziening is dat deze verplichtingen onvoorspelbaar zijn. Zij kunnen namelijk sterk fluctueren als gevolg van de mogelijkheid voor gewezen gedeputeerden om de gevormde pensioenrechten tussentijds op te eisen via waardeoverdracht. Het grote effect van waardeoverdrachten is dat de waarde van het pensioen op dat moment moet worden gekapitaliseerd en het bedrag van de voorzieningen direct vrijgemaakt moet worden om het pensioen over te dragen aan een ander bestuursorgaan of aan een pensioenfonds.	6.739	Uitgangspunt voor de toevoeging is de berekening van APG. Als gevolg van de lagere rekenrente hebben we moeten toevoegen om de voorziening op een toereikend niveau te houden. De onttrekkingen zijn de pensioenuitkeringen.
North Refinery	Voorziening voor verwachte kosten met betrekking tot handhaving bij North Refinery. De oorsprong van de kosten is toe te rekenen aan het verantwoordingsjaar 2016. Het gaat om de dekking van een verplichting voor het reinigen van tank 301 die voortvloeit uit de vaststellingsovereenkomst die in 2016 met de curator is opgesteld.	309	Geen mutaties in 2020

Ontgrondingen	Voorziening voor ontgrondingenheffing Onder de naam 'ontgrondingenheffing' wordt vanaf 2002 een directe belasting geheven ter bestrijding van: a. ten hoogste vijftig procent van de ten laste van de provincie komende kosten van werkzaamheden in verband met onderzoek en planning met betrekking tot ontgrondingen en van werkzaamheden, voortvloeiende uit de toepassing van artikel 7b van de (Ontgrondingen)wet; b. kosten van maatregelen, gericht op het bieden van compensatie in verband met de gevolgen van ingrijpende ontgrondingen ten behoeve van de grondstoffenvoorziening aan gebieden waar zodanige ontgrondingen plaats vinden of plaatsgevonden hebben; c. kosten met betrekking tot schadevergoedingen ingevolge artikel 26 van de wet.	652	De aanwending betreft de gemaakte personeelskosten voor ontgrondingen.
Grondwaterheffing	Met deze voorziening kunnen schommelingen in kosten en opbrengsten in de jaren en tussen verschillende legesopbrengsten worden uitgevlakt.	827	De toevoeging is het gevolg van het resultaat op grondwaterheffing in 2020.

2.4.3. Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

De vaste schulden zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde (hoofdsom) verminderd met het totaal van de gedane aflossingen. De vaste schulden hebben een rentetypische looptijd van één jaar of langer. Per 31 december 2020 zijn er geen vaste schulden.

2.5. Vlottende passiva

2.5.1. Netto-vlottende schulden met een rentetypische looptijd van korter van één jaar

De netto vlottende schulden met een rentetypische looptijd korter dan één jaar zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. De post netto vlottende schulden bestaat uit overige schulden:

	Boek- waarde 31 decem- ber 2020	Boek- waarde 31 decem- ber 2019
Diverse publiekrechtelijke lichamen		
Nog te betalen inzake PLG	153	260
Crediteuren en nog te betalen posten	35.764	50.277
Crediteuren en vooruitontvangen bedragen Prolander	408	240
Te verrekenen inzake diverse projecten	3.178	1.490
Saldi in rekening-courant met diverse instellingen:		
- Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN)	90.907	99.598
- Regio Groningen-Assen	10.215	9.229
- Innovatiefonds Noord-Nederland (IFNN)	0	15.600
- Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging	2.560	2.457
- Groningen Bereikbaar	-768	-955
- Omgevingsdienst Groningen (ODG)	3.025	3.050
Totaal overige schulden	145.442	181.246

(bedragen x € 1.000)

2.5.2. Overlopende passiva

De post overlopende passiva wordt onderscheiden in:

	Boek- waarde 31 decem- ber 2020	Boek- waarde 31 decem- ber 2019
De voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren, ontvangen van:		
- Europese overheidslichamen	1.876	1
- Rijk	203.798	181.751
- overige Nederlandse overheidslichamen	53.582	69.396
Overige vooruit ontvangen bedragen die ten bate van volgende begrotingsjaren komen	1.383	1.312
	260.639	252.460
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume		
- Nederlandse overheidslichamen	102.242	104.926
- Overige instellingen	43.263	31.861
	145.505	136.787
Totaal overlopende passiva	406.144	389.247

NB. De beginbalans 2020 is ten opzichte van de eindbalans 2019 gecorrigeerd met € 6,2 miljoen.

Zie ook de uitgebreide toelichting bij de uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar (paragraaf 2.3.2).

In onderstaand overzicht wordt het verloop weergegeven van de van EU, Rijk en overige openbare lichamen ontvangen voorschotbedragen voor specifieke uitkeringen over het jaar 2020.

	Saldo 31 decem- ber 2019	Ontvangen betalingen	Aanwen- dingen of terug- betalingen	Saldo 31 decem- ber 2020
Europese overheidslichamen				
Trans-European Transport Networks (TEN-T)	1	0	0	1
EU - Wunderline	0	4.923	3.047	1.876
Totaal Europese overheidslichamen	1	4.923	3.047	1.877
Rijk				
<i>Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat (IenW)</i>				
Regionaal Mobiliteitsfonds (RSP)	88.529	5.107	24.659	68.977
Planstudies	49	0	49	0
Uitvoering werkzaamheden Rijkswaterstaat	30.210	9.963	3.880	36.293
Externe veiligheid	40	0	0	40
MIRT 2017-2019 Beter Benutten	0	2.530	2.530	0
Eems-Dollard 2050	0	200	200	0
Nuttig toepassen slib	750	440	505	685
N-wegen	908	0	106	802
Snelfietsroutes	0	1.074	238	836
Slimme laadpleinen	0	269	0	269
Wunderline	0	1.720	214	1.506
Waterstofbussen	0	500	0	500
Spoorzone Groningen (middelen station Hoogkerk)	0	3.715	0	3.715
Totaal	120.486	25.518	32.381	113.623
<i>Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK)</i>				
Rodeschool-Eemshaven (RSEH)	62	0	0	62
Waardevermeerderingsregeling	1.113	1.193	0	2.306
Mkb-innovatiestimulering 2018-2019	0	1.085	0	1.085
Mkb-innovatiestimulering 2020	0	2.000	0	2.000
Regionale Investeringssteun Groningen (RIG) 2014-2018	0	79	24	55
Totaal	1.175	4.357	24	5.508
<i>Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW)</i>				
Erfgoedprogramma aardbevingsgebied	0	1.180	0	1.180
Totaal	0	1.180	0	1.180
<i>Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK)</i>				
Nationaal Programma Groningen	17.694	55.575	18.774	54.495
Maaatschappelijke organisaties	0	1.649	1.649	0
Ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed	0	641	0	641
Aardbevingsgerichte inzet	0	2.881	1.616	1.265
Culturele voorzieningen provincies	0	338	0	338
Flexibele inzet woningbouw	0	411	0	411
RSP Concrete Projecten	22.757	0	13.768	8.989
RSP Ruimtelijk Economisch Programma (REP)	4.193	0	474	3.719
Totaal	44.644	61.495	36.281	69.858
<i>Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij (LNV)</i>				
Kwaliteitsimpuls/Beheer natuur en landschap	1.970	0	472	1.498
Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland (IBP VP) Eems-Dollard	0	2.405	72	2.333
Interbestuurlijk Programma Vitaal Platteland (IBP VP) Westerkwartier	0	1.609	92	1.517
Impuls Veenweiden	0	2.875	0	2.875
Totaal	1.970	6.889	636	8.223
Nog te betalen bedragen / Vooruitontvangen bedragen	13.474	14.266	22.334	5.406
Totaal	13.474	14.266	22.334	5.406
Totaal Rijk	181.749	113.705	91.656	203.798

	Saldo 31 decem- ber 2019	Ontvangen betalingen	Aanwen- dingen of terug- betalingen	Saldo 31 decem- ber 2020
Overige Nederlandse overheidslichamen				
Natuurinclusieve landbouw	1.051	372	1.051	372
Spoorzone	3.365	361	3.366	360
Uitvoering werkzaamheden provincie Fryslân	45	60	46	59
Bijdrage regionale droogstudie	47	0	47	0
Terugploegkorting NOM	4.474	0	0	4.474
Bijdragen Noord-Willemskanaal	-245	0	0	-245
Bijdrage CPMR	18	0	0	18
Waddenfonds	2.377	744	2.983	138
Vooruitontvangen bedragen Prolander	435	125	448	112
RSP	54.609	1.082	10.469	45.222
Overige bijdragen	3.221	2.191	2.340	3.072
Totaal overige Nederlandse overheidslichamen	69.397	4.935	20.750	53.582
Totaal van de van EU en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor specifieke uitkeringen die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren	251.147	123.563	115.453	259.257

	Saldo 31 decem- ber 2019	Saldo 31 decem- ber 2020
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume		
- Nederlandse overheidslichamen	104.926	102.242
- Overige instellingen	31.861	43.262
	136.787	145.504
	387.934	404.761

(Bedragen x € 1.000)

2.6. Niet in de balans opgenomen verplichtingen

2.6.1. Borgstellingen en garantstellingen

Aan natuurlijke en rechtspersonen verstrekte borgstellingen of garantstellingen
Voor zover leningen door de provincie gewaarborgd zijn, is buiten de balansstelling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen.

De borgstellingen kunnen als volgt worden gespecificeerd:

Natuurlijke personen of rechtspersonen	Aard	Oorspronkelijk bedrag	Percentage leningsbedrag borgstelling	Restant 1 januari 2020	Afgelost gedurende 2020	Restant 31 december 2020	Door provincie gewaarborgd	Betaald inzake garantstelling
De Zijlen Nationaal Groenfonds	Borg Borg	4.084.022	4,2% gem. 5,56	681 44.504	136 9.200	545 35.304	545 2.401	771
Totaal		4.084.022		45.185	9.336	35.849	2.946	771

(bedragen x € 1.000)

2.6.2. Niet in de balans opgenomen belangrijke financiële verplichtingen waaraan de provincie voor toekomstige jaren is verbonden

Overeenkomsten

Op grond van artikel 53 van het BBV worden in de toelichting bij de balans opgenomen de niet in de balans opgenomen belangrijke financiële verplichtingen waaraan de provincie voor toekomstige jaren is gebonden.

Dienst/werken	Bedrag
Repro en multifunctionals	68
Catering	1.091
Koffieautomaten	62
Schoonmaak	265
Beplanting	34
Bouwkundig	80
Software	736
Accountantskosten	584
Nazorgwerkzaamheden stortplaatsen	1.396
Infrastructurale werken (wegen en waterwegen)	16.966
totaal diensten/werken	21.281
Natuurverplichtingen	Bedrag
Verplichtingen Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO, voorheen DR):	
- Agrarisch	26.709
- Natuur	21.717
- Landschap	1.310
- Functieverandering	16.915
totaal natuurverplichtingen	66.650
Totaal aan niet uit de balans blijvende verplichtingen	87.931

(bedragen x € 1.000)

Toelichting verplichtingen RVO

In de periode voorafgaand aan de ILG-periode 2007-2013 zijn de door de Dienst Regelingen (DR, nu RVO: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland), onderdeel van het ministerie van Economische Zaken, verplichtingen aangegaan naar particulieren en terrein behorende organisaties voor de inrichting en beheer van nieuwe natuur. Daarnaast zijn verplichtingen voor functieverandering aangegaan zodat agrarische grond kon worden omgezet naar natuur. Als gevolg van de afronding van het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG) en het aangaan van het bestuursakkoord Natuur zijn deze verplichtingen overgegaan de provincies. Dit betekent dat de provincie verantwoordelijk is voor de uitfinanciering van de door RVO aangegane verplichtingen, in plaats van het Rijk.

In april 2015 is door de Commissie BBV besloten dat:

1. De verantwoordingswijze van subsidies die zijn verstrekt vóór 2014 ongewijzigd blijft. Dit betekent dat de jaarlijks uitbetaalde jaarschijf wordt verantwoord als last en de resterende verplichting wordt toegelicht onder de niet in de balans opgenomen verplichtingen.
2. Verstrekte subsidies vanaf 2014: de last wordt verantwoord zodra en voor zover aan de subsidievoorwaarden is voldaan. Vanaf 2014 speelt de tussenkomst van het Rijk geheel geen rol meer en bestaat geen aanleiding meer om te spreken van een uitzonderingssituatie. Vanaf 2014 dienen de toegekende subsidies volledig als last te worden verwerkt in het toekenningsjaar, indien sprake is van een onvoorwaardelijke subsidie of subsidievoorwaarden die voor een onbeperkte tijd zijn aangegaan. In het laatste geval is het namelijk niet mogelijk om jaarlijks een toe te rekenen bedrag te bepalen. De last moet dan in één keer genomen worden bij toekenning met daartegenover een verplichting voor 'nog te betalen subsidies'.

Dit betekent dat alle subsidieverplichtingen uit hoofde van functieverandering, inrichting en beheer die vóór 2014 zijn aangegaan op basis van het kasstelsel dienen te worden verwerkt in de jaarrekening.

De (restant)verplichtingen die RVO voor ons is aangegaan maar nog niet als last zijn verantwoord (en dus nog niet zijn betaald) bedragen ultimo 2020 in totaal € 66,7 miljoen en zijn in bovenstaand overzicht nader gespecificeerd.

2.7. Gebeurtenissen na balansdatum

Bij het opmaken van de jaarrekening is geen sprake van gebeurtenissen na balansdatum die op grond van het BBV moeten worden verwerkt en/of toegelicht in de jaarrekening.

3. Controleverklaring

De accountantscontrole is nog niet afgerond. De verwachting is dat rond 7 mei 2021 de accountant de controle zal afronden en haar verklaring zal afgeven.

BIJLAGEN

Toelichting op de jaarrekening

1. Baten en lasten per taakveld

Taakveld		Gerealiseerde baten	Gerealiseerde lasten
0.	Algemene dekkingsmiddelen		
0.1	Uitkering provinciefonds	188.643	277
0.2	Opbrengst provinciale belastingen	58.794	0
0.3	Geldleningen en uitzettingen	19.186	559
0.4	Deelnemingen	7.494	648
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	447	1
0.6	Overhead	127	35.292
0.7	Vennootschapsbelasting		
0.8	Mutaties reserves	130.978	81.938
0.9	Resultaat	0	0
Totaal Taakveld 0.		405.669	118.715
1.	Bestuur		
1.1	Provinciale Staten	27	2.616
1.2	Gedeputeerde Staten	182	2.496
1.3	Kabinetszaken	0	545
1.4	Bestuurlijke organisatie	0	484
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	0	300
1.6	Openbare orde en veiligheid	20	278
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	2.304	7.910
Totaal Taakveld 1.		2.533	14.629
2.	Verkeer en vervoer		
2.1	Landwegen	24.065	55.578
2.2	Waterwegen	7.749	14.129
2.3	Openbaar vervoer	62.672	152.066
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	868	4.602
Totaal Taakveld 2.		95.354	226.375
3.	Water		
3.1	Waterkeringen	0	610
3.2	Kwantiteit oppervlaktewater		
3.3	Kwantiteit grondwater	441	512
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater		
3.5	Kwaliteit grondwater		
3.9	Water, overige baten en lasten	146	1.051
Totaal Taakveld 3.		587	2.173

Taakveld	Gerealiseerde baten	Gerealiseerde lasten
4. Milieu		
4.1 Bodembescherming	6.498	10.431
4.2 Luchtverontreiniging		
4.3 Geluidhinder		
4.4 Vergunningverlening en handhaving	616	9.561
4.5 Ontgronding	19	81
4.6 Duurzaamheid	1.097	5.664
4.9 Milieu, overige baten en lasten	22	1.562
Totaal Taakveld 4.	8.252	27.299
5. Natuur		
5.1 Natuurontwikkeling	16.511	34.922
5.2 Beheer natuurgebieden	1.093	16.720
5.3 Beheer flora en fauna	0	1.824
5.9 Natuur, overige baten en lasten		
Totaal Taakveld 5.	17.604	53.466
6. Regionale economie		
6.1 Agrarische aangelegenheden	1.004	6.152
6.2 Logistiek	0	207
6.3 Kennis en innovatie	6.332	35.689
6.4 Recreatie en toerisme	-53	1.475
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	561	2.230
Totaal Taakveld 6.	7.844	45.753
7. Cultuur en maatschappij		
7.1 Cultuur	7.326	19.748
7.2 Maatschappij	0	4.282
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	0	1.154
Totaal Taakveld 7.	7.326	25.184
8. Ruimte		
8.1 Ruimtelijke ordening	9.210	17.178
8.2 Volkshuisvesting	0	188
8.3 Stedelijke vernieuwing		
8.9 Ruimte, overige baten en lasten		
Totaal Taakveld 8.	9.210	17.366
Totaal	554.379	530.960

2. Single Information Single Audit (SISA)

Deze bijlage wordt in de definitieve versie van de Jaarstukken 2020 opgenomen.

3. Begrotingswijzigingen buiten P&C-cyclus

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de totaalbedragen op programmaniveau van de oorspronkelijke Begroting 2020 en de sindsdien vastgestelde begrotingswijzigingen. Over de begrotingswijzigingen via separate voordrachten zijn uw Staten reeds bij de Kadernota 2020-2024 en bij de Najaarsmonitor 2020 in meer detail geïnformeerd.

Totaaloverzicht begrotingswijzigingen

Programma	datum PS	2020	2021	2022	2023
1. Ruimte en water					
Stand Begroting 2020 bij besluitvorming 10 november 2019		4.343	4.222	4.235	4.325
- 1e begrotingswijziging: herprioritering wettelijke en autonome taken	5-2-2020	-89	-89	-89	-89
- 4e begrotingswijziging: Rekening 2019	10-6-2020	0	0	0	0
- 7e begrotingswijziging: Kadernota 2020-2024 en Voorjaarsmonitor 2020	1-7-2020	626	-203	-212	-220
- 8e begrotingswijziging: Najaarsmonitor 2020 en Begroting 2021	11-11-2020	-1.270	1.165	366	379
- begrotingswijzigingen onder mandaat van ons college		0	0	0	0
		3.609	5.094	4.300	4.394
2. Milieu en energie					
Stand Begroting 2020 bij besluitvorming 10 november 2019		19.252	15.623	15.274	17.510
- 1e begrotingswijziging: herprioritering wettelijke en autonome taken	5-2-2020	-64	-72	-72	-73
- 4e begrotingswijziging: Rekening 2019	10-6-2020	0	0	0	0
- 7e begrotingswijziging: Kadernota 2020-2024 en Voorjaarsmonitor 2020	3-7-2020	210	118	118	118
- 8e begrotingswijziging: Najaarsmonitor 2020 en Begroting 2021	11-11-2020	-1.401	1.371	-72	-120
- begrotingswijzigingen onder mandaat van ons college		50	0	0	0
		18.047	17.041	15.248	17.436
3. Platteland en natuur					
Stand Begroting 2020 bij besluitvorming 10 november 2019		35.578	35.286	32.678	31.621
- 1e begrotingswijziging: herprioritering wettelijke en autonome taken	5-2-2020	-675	-675	-675	-675
- 4e begrotingswijziging: Rekening 2019	10-6-2020	0	0	0	0
- 6e begrotingswijziging: ontwerp programmabegroting 2021 Prolander	27-5-2021	88	144	107	69
- 7e begrotingswijziging: Kadernota 2020-2024 en Voorjaarsmonitor 2020	3-7-2020	1.280	1.145	897	415
- 8e begrotingswijziging: Najaarsmonitor 2020 en Begroting 2021	11-11-2020	2.501	753	61	-298
- begrotingswijzigingen onder mandaat van ons college		-178	-480	-372	-115
		38.594	36.172	32.696	31.017
4. Bereikbaarheid					
Stand Begroting 2020 bij besluitvorming 10 november 2019		105.943	113.608	116.686	120.207
- 1e begrotingswijziging: herprioritering wettelijke en autonome taken	5-2-2020	-2.087	-2.087	-2.088	-2.088
- 3e begrotingswijziging: verkenning aanpak Ring West N370	30-9-2020	0	0	0	0
- 4e begrotingswijziging: Rekening 2019	10-6-2020	0	0	0	0
- 7e begrotingswijziging: Kadernota 2020-2024 en Voorjaarsmonitor 2020	3-7-2020	467	188	-211	-629
- 8e begrotingswijziging: Najaarsmonitor 2020 en Begroting 2021	11-11-2020	-931	-2.178	-2.917	-838
- begrotingswijzigingen onder mandaat van ons college		0	0	0	0
		103.392	109.532	111.472	116.653
5. Economie					
Stand Begroting 2020 bij besluitvorming 10 november 2019		31.711	14.432	14.546	14.609
- 1e begrotingswijziging: herprioritering wettelijke en autonome taken	5-2-2020	-50	-212	-412	-412
- 4e begrotingswijziging: Rekening 2019	10-6-2020	0	0	0	0
- 7e begrotingswijziging: Kadernota 2020-2024 en Voorjaarsmonitor 2020	3-7-2020	2.000	1.000	2.000	-5.000
- 8e begrotingswijziging: Najaarsmonitor 2020 en Begroting 2021	11-11-2020	-406	541	-19	-23
- begrotingswijzigingen onder mandaat van ons college		0	0	0	0
		33.255	15.761	16.114	9.174
6. Cultuur en maatschappij					
Stand Begroting 2020 bij besluitvorming 10 november 2019		22.673	25.004	25.237	26.383
- 1e begrotingswijziging: herprioritering wettelijke en autonome taken	5-2-2020	-15	-65	-590	-602
- 4e begrotingswijziging: Rekening 2019	10-6-2020	0	0	0	0
- 7e begrotingswijziging: Kadernota 2020-2024 en Voorjaarsmonitor 2020	3-7-2020	0	0	0	0
- 8e begrotingswijziging: Najaarsmonitor 2020 en Begroting 2021	11-11-2020	-2.225	2.738	540	93
- begrotingswijzigingen onder mandaat van ons college		-186	-186	-186	0
		20.248	27.492	25.001	25.873
7. Openbaar bestuur					
Stand Begroting 2020 bij besluitvorming 10 november 2019		10.760	10.050	10.330	10.603
- 1e begrotingswijziging: herprioritering wettelijke en autonome taken	5-2-2020	-83	-83	-83	-83
- 4e begrotingswijziging: Rekening 2019	10-6-2020	0	0	0	0
- 5e begrotingswijziging: begroting SNN 2020 en 2021	27-5-2020	336	0	0	0
- 7e begrotingswijziging: Kadernota 2020-2024 en Voorjaarsmonitor 2020	3-7-2020	0	39	38	37
- 8e begrotingswijziging: Najaarsmonitor 2020 en Begroting 2021	11-11-2020	565	52	19	21
- begrotingswijzigingen onder mandaat van ons college		42	0	0	0
		11.620	10.058	10.304	10.578
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering					
Stand Begroting 2020 bij besluitvorming 10 november 2019		-232.271	-219.284	-220.117	-226.461
- 1e begrotingswijziging: herprioritering wettelijke en autonome taken	5-2-2020	3.063	2.789	3.514	3.527
- 2e begrotingswijziging: realisatiebesluit doorfietsroute Groningen-Leek	10-6-2020	0	0	0	0
- 4e begrotingswijziging: Rekening 2019	10-6-2020	0	0	0	0
- 7e begrotingswijziging: Kadernota 2020-2024 en Voorjaarsmonitor 2020	1-7-2020	-2.995	-1.588	-1.822	6.197
- 8e begrotingswijziging: Najaarsmonitor 2020 en Begroting 2021	11-11-2020	3.166	-6.624	-159	-1.394
- begrotingswijzigingen onder mandaat van ons college		272	666	557	115
		-228.764	-224.042	-218.028	-218.017
Begrotingsruimte* na 8e begrotingswijziging		0	-2.892	-2.892	-2.892

* Een negatief bedrag betekent positieve begrotingsruimte.

bedragen x € 1.000

Detailoverzicht begrotingswijzigingen via door GS in mandaat genomen besluiten

					bedragen x € 1.000					
Programma / Productgroep	Toelichting/omschrijving	Dossier	Type wijziging	Lasten / Baten	2020	2021	2022	2023	2024	
1. Ruimte en water										
8100	OVB 2019-2020: Retailagenda	K17476	C	Lasten	798,5					
8100	Besteding rentesurplus lening OZG	K19919	C	Lasten	600,0					
8100	Grondexploitatie Blauwestad	K19921	A	Lasten	4.708,0					
8100	Grondexploitatie Blauwestad	K19921	A	Baten	4.708,0					
8200	DC PF 2019: DU Versnelling flexwonen	K7875	A	Lasten	250,0					
8200	OVB 2020-2021: DU Versnelling flexwonen	K19921	B	Lasten	-50,0	50,0				
3300	Verrekening lasten/baten in relatie tot grondwaterheffing	K19921	A	Lasten	8,5	0,0	0,0	0,0	0,0	
3300	Verrekening lasten/baten in relatie tot grondwaterheffing	K19921	A	Baten	8,5					
3900	OVB 2019-2020: DU Hydrologische maatregelen	K17476	B	Lasten	332,9					
3900	SPUK NPG 2019 (besteding in 2020)	K19921	A	Lasten	250,0					
3900	SPUK NPG 2019 (besteding in 2020)	K19921	A	Baten	250,0					
0801	DC PF 2019: reserve Overboeking kredieten	K7875	A	Baten	250,0					
0801	OVB 2019-2020: reserve Overboeking kredieten	K17476	B	Baten	332,9					
0801	OVB 2019-2020: reserve Overboeking kredieten	K17476	C	Baten	798,5					
0801	Reserve Leefbaarheid: besteding rentesurplus lening OZG	K19919	C	Baten	600,0					
0801	OVB 2020-2021: reserve Overboeking kredieten	K19921	B	Baten	-50,0	50,0				
					Totaal lasten	6.897,9	50,0	0,0	0,0	0,0
					Totaal baten	6.897,9	50,0	0,0	0,0	0,0
					Totaal saldo	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
2. Milieu en energie										
4102	SPUK Nationaal Programma Groningen (NPG) 2020	K15236	A	Lasten	4.200,0	800,0				
4102	OVB 2019-2020: DU NPG Participatie en projectorganisatie	K17476	B	Lasten	150,1					
* 4102	SPUK NPG 2020	K21607	A	Lasten		3.500,0	3.500,0	3.500,0	3.500,0	
* 4102	Gaswinning: lumpsum en financiering maatsch. organisaties	K13561	A	Lasten	4.441,0					
4102	SPUK NPG 2020	K15236	A	Baten	4.200,0	800,0				
* 4102	SPUK NPG 2020	K21607	A	Baten		3.500,0	3.500,0	3.500,0	3.500,0	
* 4102	Gaswinning: lumpsum en financiering maatsch. organisaties	K13561	A	Baten	4.441,0					
4400	OVB 2019-2020: DU Opruiming drugsafval	K17476	B	Lasten	40,2					
4602	Procesbegeleider Net op Zee ten noorden van de Waddenzee	K1262	A	Lasten	50,0					
4602	SPUK NPG 2019 (besteding in 2020)	K19919	A	Lasten	1.240,0					
4602	SPUK NPG 2019 (besteding in 2021)	K19921	A	Lasten	-125,0	125,0				
* 4602	SPUK NPG 2020	K21607	A	Lasten	280,0	576,0	576,0	576,0	502,0	
4602	SPUK NPG 2019 (besteding in 2020)	K19919	A	Baten	1.240,0					
4602	SPUK NPG 2019 (besteding in 2021)	K19921	A	Baten	-125,0	125,0				
* 4602	SPUK NPG 2020	K21607	A	Baten	280,0	576,0	576,0	576,0	502,0	
0802	OVB 2019-2020: reserve Overboeking kredieten	K17476	B	Baten	190,3					
					Totaal lasten	10.276,3	5.001,0	4.076,0	4.076,0	4.002,0
					Totaal baten	10.226,3	5.001,0	4.076,0	4.076,0	4.002,0
					Totaal saldo	50,0	0,0	0,0	0,0	0,0
3. Platteland en natuur										
5100	Natuurontwikkeling: inzet Tennet-bijdrage 380 kV	K319	A	Lasten	280,0	-70,0	-70,0	-70,0		
5100	Natuurontwikkeling: bijdrage Tennet 380 kV	K319	A	Baten	280,0	-70,0	-70,0	-70,0		
5202	DC PF 2019: DU Meerjarenprogramma Eems-Dollard 2050	K7875	A	Lasten	83,0					
5202	DC PF 2019: DU Ecologie en Economie in Balans	K7875	A	Lasten	21,0					
5202	OVB 2019-2020: DU Meerjarenprogramma Eems-Dollard 2050	K17476	B	Lasten	278,0					
5202	Eems-Dollard 2050: rijksbijdrage incl. projectsubsidie LIFE IP	K19921	A	Lasten	318,5					
* 5202	SPUK IBP Voed: Eems-Dollardgebied	K21885	A	Lasten	148,3	1.128,4	1.128,3			
5202	Eems-Dollard 2050: rijksbijdrage incl. projectsubsidie LIFE IP	K19921	A	Baten	318,5					
* 5202	SPUK IBP Voed: Eems-Dollardgebied	K21885	A	Baten	148,3	1.128,4	1.128,3			
5300	Personele inzet Stikstof/biodiversiteit	K19921	C	Lasten	-240,2	-480,4	-371,5	-115,0		
6100	OVB 2019-2020: DU Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw	K17476	B	Lasten	953,0					
6100	SPUK NPG 2019 (besteding in 2020)	K19919	A	Lasten	2.072,5					
6100	Regiodeal Natuurinclusieve landbouw: bijdr. Drenthe en Fryslân	K19921	A	Lasten	834,2					
6100	SPUK NPG 2019 (besteding in 2021)	K19921	A	Lasten	-1.850,0	1.850,0				
6100	OVB 2019-2020: DU Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw	K19921	B	Lasten	-1.371,6	1.371,6				
* 6100	SPUK IBP Vitaal Platteland: Westerkwartier	K21885	A	Lasten	110,1	749,5	749,4			
* 6100	DC PF 2020: DU Agro Groningen	K7875	A	Lasten	62,0					
6100	SPUK NPG 2019 (besteding in 2020)	K19919	A	Baten	2.072,5					
6100	Regiodeal Natuurinclusieve Landbouw: bijdr. Drenthe en Fryslân	K19921	A	Baten	834,2					
6100	SPUK NPG 2019 (besteding in 2021)	K19921	A	Baten	-1.850,0	1.850,0				
* 6100	SPUK IBP Vitaal Platteland: Westerkwartier	K21885	A	Baten	110,1	749,5	749,4			
0803	OVB 2020-2021: Reserve Overboeking kredieten	K19921	B	Lasten	418,6					
0803	DC PF: reserve Overboeking kredieten	K7875	A	Baten	104,0					
0803	OVB 2019-2020: reserve Overboeking kredieten	K17476	B	Baten	1.231,0					
0803	OVB 2020-2021: reserve Overboeking kredieten	K19921	B	Baten	-953,0	1.371,6				
					Totaal lasten	2.117,4	4.549,1	1.436,2	-185,0	0,0
					Totaal baten	2.295,6	5.029,5	1.807,7	-70,0	0,0
					Totaal saldo	-178,2	-480,4	-371,5	-115,0	0,0

					bedragen x € 1.000				
Programma / Productgroep	Toelichting/omschrijving	Dossier	Type wijziging	Lasten / Baten	2020	2021	2022	2023	2024
4. Bereikbaarheid									
* 2100	Beschikking kortsluitpoot Winsum-Noord (RSP-project)	K8367	C	Lasten	5.700,0	-5.700,0			
* 2100	Beschikking kortsluitpoot Winsum-Nrd, rijks- en gemeent. bijdr.	K8367	C	Baten	3.313,4	-3.313,4			
2201	Aanpassing oevers Noord-Willemskanaal	K19921	A	Lasten	111,0				
2201	Aanpassing oevers Noord-Willemskanaal	K19921	A	Baten	111,0				
2900	Hive.mobility (v/h Mobility Innovation Center)	K19919	A	Lasten	256,2	414,2	421,9		
2900	Hive.mobility	K19921	A	Lasten	45,7	-20,9	-152,8	310,5	
2900	Hive.mobility	K19919	A	Baten	256,2	414,2	421,9		
2900	Hive.mobility	K19921	A	Baten	45,7	-20,9	-152,8	310,5	
2300	Beschikking busstation Norg (RSP-project)	K1574	C	Lasten	78,9				
2300	Beschikking transferium De Punt (RSP-project)	K1574	C	Lasten	5.410,0				
2300	SPUK NPG 2019 (besteding in 2020)	K19919	A	Lasten	1.500,0				
2300	Beschikking project Norgervaart (RSP-project)	K1574	C	Lasten	1.151,3				
2300	Bijdrage ProRail proef waterstofrein	K19921	A	Lasten	109,4				
2300	Beschikking busstation Norg, rijks- en gemeentelijke bijdr.	K1574	C	Baten	55,4				
2300	Beschikking transferium De Punt, rijks- en gemeentelijke bijdr.	K1574	C	Baten	3.800,5				
2300	SPUK NPG 2019 (besteding in 2020)	K19919	A	Baten	1.500,0				
2300	Beschikking project Norgervaart, rijks- en gemeentelijke bijdr.	K1574	C	Baten	808,8				
2300	Bijdrage ProRail proef waterstofrein	K19921	A	Baten	109,4				
0804	Reserve RSP: beschikking busstation Norg	K1574	C	Baten	23,5				
0804	Reserve RSP: beschikking transferium De Punt	K1574	C	Baten	1.609,5				
0804	Reserve RSP: beschikking project Norgervaart	K1574	C	Baten	342,5				
* 0804	Reserve RSP: beschikking kortsluitpoot Winsum-Noord	K8367	C	Baten	2.386,6	-2.386,6			
Totaal lasten					14.362,6	-5.306,7	269,1	310,5	0,0
Totaal baten					14.362,6	-5.306,7	269,1	310,5	0,0
Totaal saldo					0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
5. Economie									
6300	OVb 2019-2020: DU NPG RIG Groningen	K17476	B	Lasten	4.441,0				
6302	Cofinanciering proceskosten Groene Motor	K13167	-	Lasten	75,0				
6302	DC PF 2019: DU Innovatiestimulering Topsectoren	K7875	A	Lasten	1.600,0				
6302	SPUK NPG 2020	K13560	A	Lasten	1.143,2				
6302	SPUK NPG 2019 (besteding in 2020)	K19919	A	Lasten	4.001,0				
6302	SPUK NPG 2020	K13560	A	Baten	1.143,2				
6302	SPUK NPG 2019 (besteding in 2020)	K19919	A	Baten	4.001,0				
6303	Cofinanciering proceskosten Groene Motor	K13167	-	Lasten	-75,0				
6901	SPUK NPG 2020	K13560	A	Lasten	425,0				
6901	SPUK NPG 2020	K13560	A	Baten	425,0				
0805	DC PF 2019: reserve Overboeking kredieten	K7875	A	Baten	1.600,0				
0805	OVb 2019-2020: reserve Overboeking kredieten	K17476	B	Baten	4.441,0				
Totaal lasten					11.610,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal baten					11.610,2	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal saldo					0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
6. Cultuur en maatschappij									
7100	OVb 2019-2020: DU Proeftuinen cultuurprofielen	K17476	B	Lasten	93,8				
7100	Bijdr. derden We the North, NNO en proeftuin cultuurprofielen	K19921	A	Lasten	589,6				
* 7100	SPUK Coronasteunpakket cultuur en vrijetijdseconomie	K22844	A	Lasten		337,9			
7100	Bijdr. derden We the North, NNO en proeftuin cultuurprofielen	K19921	A	Baten	589,6				
* 7100	SPUK Coronasteunpakket cultuur en vrijetijdseconomie	K22844	A	Baten		337,9			
7101	OVb 2019-2020: DU Erfgoed en ruimte	K17476	B	Lasten	99,9				
7102	DC PF 2019: DU Erfgoedloket	K7875	A	Lasten	100,0				
7102	DC PF 2019: DU Erfgoedprogramma algemeen	K7875	A	Lasten	959,3				
7102	SPUK NPG 2020	K13560	A	Lasten	210,0				
7102	OVb 2019-2020: DU NPG Pilots erfgoedprogramma	K17476	B	Lasten	2.000,0				
7102	OVb 2019-2020: DU opleiding/innovatie/duurzaamheid ERL	K17476	B	Lasten	702,9				
7102	OVb 2019-2020: DU Erfgoed en aardbeving	K17476	B	Lasten	115,0				
7102	Erfgoedloket en Erfgoedadviesteam (NCG)	K5733	A	Lasten	149,0				
7102	Middelen NCG en OCW voor subs.regelingen GRRG/RORG	K21629	A	Lasten	5.800,0				
7102	OVb naar 2021: pilot erfgoedprogramma Overschild	K19921	B	Lasten	-1.950,2	1.950,2			
* 7102	SPUK NPG 2020	K21607	A	Lasten		19.895,0			
* 7102	Middelen NCG en OCW voor subsidieregelingen GRRG/RORG	K16340	A	Lasten		5.800,0			
* 7102	SPUK NPG: subsidieregeling erfgoedprojecten gebiedsaanpak	K19843	A	Lasten		-4.500,0	4.500,0		
7102	SPUK NPG 2020	K13560	A	Baten	210,0				
7102	Erfgoedloket en Erfgoedadviesteam (NCG)	K5733	A	Baten	149,0				
7102	Middelen NCG en OCW voor subs.regelingen GRRG/RORG	K21629	A	Baten	5.800,0				
* 7102	SPUK NPG 2020	K21607	A	Baten		19.895,0			
* 7102	Middelen NCG en OCW voor subsidieregelingen GRRG/RORG	K16340	A	Baten		5.800,0			
* 7102	SPUK NPG: subsidieregeling erfgoedprojecten gebiedsaanpak	K19843	A	Baten		-4.500,0	4.500,0		
8101	SPUK NPG 2019 (besteding in 2020)	K19919	A	Lasten	192,0				
8101	SPUK NPG 2019 (besteding in 2020)	K19919	A	Baten	192,0				
8102	SPUK NPG 2020	K15236	A	Lasten	1.330,0				
* 8102	SPUK NPG 2020	K21607	A	Lasten	1.518,3	2.400,0	2.000,0	2.000,0	1.911,7
* 8102	SPUK NPG 2020	K20393	A	Lasten	-250,0	250,0			
8102	SPUK NPG 2020	K15236	A	Baten	1.330,0				
* 8102	SPUK NPG 2020	K21607	A	Baten	1.518,3	2.400,0	2.000,0	2.000,0	1.911,7
* 8102	SPUK NPG 2020	K20393	A	Baten	-250,0	250,0			

					bedragen x € 1.000				
Programma / Productgroep	Toelichting/omschrijving	Dossier	Type wijziging	Lasten / Baten	2020	2021	2022	2023	2024
6. Cultuur en maatschappij (vervolg)									
8103	Personeelskosten t.l.v. Leefbaarheidsprogramma 2020-2023	K17513	C	Lasten	-185,6	-185,6	-185,6		
8103	OVb 2019-2020: DU NPG gem.teams luisterend oor	K17476	B	Lasten	50,0				
8103	OVb 2019-2020: DU NPG geb.gerichte aanpak/leefb.	K17476	B	Lasten	370,1				
8103	OVb 2019-2020: DU NPG bewonersinitiatieven	K17476	B	Lasten	205,2				
8103	OVb 2019-2020: DU NPG interlev.beschouwend team	K17476	B	Lasten	100,0				
8103	OVb naar 2021: gebiedsgerichte aanpak NPG	K19921	B	Lasten	-241,0	241,0			
0806	DC PF 2019: reserve Overboeking kredieten	K7875	A	Baten	1.059,3				
0806	OVb 2019-2020: reserve Overboeking kredieten	K17476	B	Baten	3.736,9				
0806	OVb 2020-2021: reserve Overboeking kredieten	K19921	B	Baten	-2.191,2	2.191,2			
Totaal lasten					11.958,3	26.188,5	6.314,4	2.000,0	1.911,7
Totaal baten					12.143,9	26.374,1	6.500,0	2.000,0	1.911,7
Totaal saldo					-185,6	-185,6	-185,6	0,0	0,0
7. Openbaar bestuur									
1400	Provinciedaal Digitale Democratie	K22543	A	Lasten	75,0	25,0			
* 1400	DC PF. 2020: DU Weerbaar bestuur	K7875	A	Lasten		41,7			
1400	Provinciedaal Digitale Democratie	K22543	A	Baten	75,0	25,0			
1600	OVb 2019-2020: DU Impuls omgevingsveiligheid	K17476	B	Lasten	-5,8				
* 0807	DC PF 2020: reserve Overboeking kredieten	K7875	A	Lasten	41,7				
0807	OVb 2019-2020: reserve Overboeking kredieten	K17476	B	Baten	-5,8				
* 0807	DC PF 2020: reserve Overboeking kredieten	K7875	A	Baten		41,7			
Totaal lasten					110,9	66,7	0,0	0,0	0,0
Totaal baten					69,2	66,7	0,0	0,0	0,0
Totaal saldo					41,7	0,0	0,0	0,0	0,0
8. Algemene dekkingmiddelen en bedrijfsvoering									
0501	Personeelskosten t.l.v. Leefbaarheidsprogramma 2020-2023	K17513	C	Lasten	185,6	185,6	185,6		
0501	Opleidingskosten (alg. en Omgevingswet) t.l.v. reserve AKP	K19919	E	Lasten	385,0	445,0	400,0		
0501	Personele inzet Stikstof/biodiversiteit	K19921	C	Lasten	240,2	480,4	371,5	115,0	
0100	DU Procesbegeleider Net op Zee	K1262	A	Baten	50,0				
* 0100	DC PF 2020	K7875	A	Baten	103,7				
0808	Reserve AKP: opleidingskosten (algemeen en Omgevingswet)	K19919	E	Baten	385,0	445,0	400,0		
Totaal lasten					810,8	1.111,0	957,1	115,0	0,0
Totaal baten					538,7	445,0	400,0	0,0	0,0
Totaal saldo					272,1	666,0	557,1	115,0	0,0
Eindtotaal lasten					58.144,3	31.659,5	13.052,8	6.316,5	5.913,7
Eindtotaal baten					58.144,3	31.659,5	13.052,8	6.316,5	5.913,7
Eindtotaal saldo					0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

De met * gemerkte mutaties zijn niet eerder (tot en met Najaarsmonitor 2020/Begroting 2021) aan uw Staten verantwoord.

DC PF = Decemercirculaire Provinciefonds
 OVb = Overboeking
 DU = Decentralisatie-uitkering
 SPUK = Specifieke uitkering

Type wijziging:

- A bijdragen van derden met een specifiek doel
- B overboeken naar volgende begrotingsjaren (categorie 1 en decentralisatie-uitkeringen)
- C reeds genomen Statenbesluiten
- D incidentele begrotingswijzigingen tot € 50.000
- E reserve Automatisering en reserve Apparaatskosten Personeel
- verschuivingen tussen productgroepen binnen een programma

Onderstaande tabel geeft voor de afgelopen vier jaar een samenvatting van het aantal begrotingswijzigingen die wij in mandaat hebben vastgesteld en van de totale omvang van de wijziging van de lasten, uitgedrukt in euro's en in het percentage van de begroting na wijziging van het betreffende jaar.

Jaar	Aantal wijzigingen	Totale wijziging lasten	% van begrotingsomvang
2017	7	€ 30.992.894	7%
2018	7	€ 131.863.650	31%
2019	10	€ 53.517.642	10%
2020	22	€ 79.609.444	16%

4. Inhuur personeel

Tijdens de Dag van de Verantwoording 2009 is afgesproken dat voortaan in de programmarekening een overzicht wordt verstrekt met inhuur van personeel. In onderstaand overzicht wordt inzicht verschaft in de inhuur van personeel, adviezen van derden en accountantskosten.

Inhuur in 2020 verantwoord op:	Waarborgen capaciteit bedrijfsvoering cat. 1	Uitvoerings- en capaciteits-kredieten cat. 2	Overige adviezen en inhuur cat. 3	Accountancy	Totaal
Apparaatskosten personeel	€ 4.202.843	€	247.647	€	4.450.490
Projecten	€ 1.647.495	€	1.093	€	1.648.588
Overige apparaatskosten	€ 15.916	€	440.622	€ 238.438	€ 694.976
Totaal apparaatskosten	€ 5.866.254	€ -	€ 689.362	€ 238.438	€ 6.794.054
Programmakosten		€ 3.222.238	€ 4.008.640	€ 55.279	€ 7.286.156
Investeringskosten		€ 185.315	€ 511.780	€ 16.965	€ 714.060
Totaal 2020	€ 5.866.254	€ 3.407.552	€ 5.209.782	€ 310.682	€ 14.794.269
Totaal 2019	€ 6.248.718	€ 3.527.443	€ 5.010.532	€ 275.649	€ 15.062.341
Totaal 2018	€ 5.806.134	€ 3.752.890	€ 5.625.776	€ 238.370	€ 15.423.170
Totaal 2017	€ 7.346.316	€ 3.886.594	€ 5.725.837	€ 348.031	€ 17.306.778
Totaal 2016	€ 7.037.503	€ 4.700.285	€ 10.374.201	€ 159.846	€ 22.271.834
Totaal 2015	€ 5.019.137	€ 4.597.171	€ 9.311.341	€ 178.378	€ 19.106.027
Totaal 2014	€ 4.665.085	€ 4.173.287	€ 9.449.779	€ 157.451	€ 18.445.602
Totaal 2013	€ 7.295.642	€ 4.392.469	€ 6.695.252	€ 130.818	€ 18.514.182
Totaal 2012	€ 9.982.015	€	€ 11.471.569	€ 139.590	€ 21.593.174
Totaal 2011	€ 7.660.142	€	€ 8.411.673	€ 86.489	€ 16.158.304
Totaal 2010	€ 5.848.636	€	€ 7.391.041	€ 134.905	€ 13.374.582
Totaal 2009	€ 7.678.116	€	€ 5.810.995	€ 256.423	€ 13.745.534

NB. Bedragen 2019 zijn gecorrigeerd. In de Jaarrekening 2019 is de inhuur van een publieke organisatie niet opgenomen, terwyl dit in voorgaande jaren wel was opgenomen. Bedragen 2020 zijn inclusief inhuur van een publieke organisatie.

De totale inhuur vertoont sinds 2016 een dalende trend, ook in 2020 zet deze trend zich voort. De inhuurkosten voor de categorieën 1 en 2 zijn gedaald, de inhuurkosten voor categorie 3 en de accountantskosten zijn daarentegen gestegen. Op totaalniveau zijn de kosten echter lager dan in 2019. Onder waarborgen capaciteit wordt verstaan het inhuren van personeel als gevolg van tijdelijk capaciteitsgebrek. Deze vorm van inhuur wordt gedekt uit de AKP.

De totale realisatie op de apparaatskosten bedraagt € 88,7 miljoen. Zie onderstaande tabel waarin deze kosten zijn opgenomen alsmede de totale lasten van de provincie van 2009 tot en met 2020.

Jaar	Totale lasten	waarvan apparaatskosten
2009	€ 382.139.892	€ 78.215.535
2010	€ 353.698.307	€ 75.782.990
2011	€ 374.529.319	€ 77.001.477
2012	€ 454.076.687	€ 80.541.336
2013	€ 399.143.356	€ 80.771.925
2014	€ 405.051.924	€ 74.299.463
2015	€ 499.391.650	€ 74.342.600
2016	€ 465.633.318	€ 71.148.133
2017	€ 453.607.288	€ 75.306.097
2018	€ 374.938.045	€ 78.176.380
2019	€ 455.219.302	€ 84.559.392
2020	€ 449.020.548	€ 88.688.207

De loonkosten bedragen € 68,2 miljoen excl. vergoedingen PS. Binnen de totale apparaatskosten is voor een bedrag van ca. € 6,8 miljoen aan personeel/advies ingehuurd. Hiervan is € 5,9 miljoen ten laste van de AKP-budgetten van de afdelingen ingehuurd. De totale inhuur personeel voor de categorieën 1 en 2 is ca. € 9,3 miljoen.

Het percentage 'inhuur' wordt berekend volgens de normen die door het IPO zijn afgegeven. Dit percentage komt voor 2020 uit op 12,3%. Omdat inhuur duurder is dan eigen personeel (twee derde van inhuur) is bepaald dat het percentage met twee derde vermenigvuldigd moet worden.

Het inhuurpercentage is daarmee 8,2%, dit is lager dan vorig jaar (8,6%). De afspraken die de directie met de OR heeft gemaakt (maximaal 10%) worden hiermee in 2020 gehaald.

5. Subsidiestaat

Programma	Deelprogramma	Product- groepnr.	Omschrijving	Oorspronkelijke raming 2020	Bijgestelde raming 2020	Realisatie 2020		
Milieu en energie	Milieu	4400	<u>Vergunningverlening, toezicht en handhaving</u>					
			Omgevingsdienst Groningen (ODG)	5.946.209	5.946.209	5.849.504		
			subtotaal	5.946.209	5.946.209	5.849.504		
		4900	<u>Milieubeleid</u>					
			Stichting Milieufederatie Groningen	238.600	238.600	238.600		
			Consulentschap NME	118.100	118.100	119.000		
			Stichting Noorderbreedte	8.300	8.300	8.300		
			subtotaal	365.000	365.000	365.900		
		Platteland en natuur	Natuur en landschap	5200	<u>Natuurbeheer</u>			
					Stichting Het Groninger Landschap	436.300	436.300	436.300
Stichting Landschapsbeheer Groningen	365.300			365.300	365.300			
	subtotaal			801.600	801.600	801.600		
5201	<u>Landschap</u>							
	Nationaal Park Lauwersmeer			50.000	50.000	50.000		
	subtotaal		50.000	50.000	50.000			
5300	<u>Beheer flora en fauna</u>							
	Faunabeheereenheid (FBE)		150.000	150.000	131.805			
	subtotaal		150.000	150.000	131.805			
Bereikbaarheid	Openbaar vervoer		2300	<u>Collectief personenvervoer</u>				
				Exploitatiebijdrage busvervoer (via OV-bureau)	41.501.000	40.091.400	40.091.607	
		Exploitatiebijdrage regionale treindiensten		15.028.800	15.039.400	15.028.800		
		subtotaal		56.529.800	55.130.800	55.120.407		
Economie	Economie en werkgelegenheid	6301	<u>Provinciale bedrijven</u>					
			NOM (clusterorganisaties)	750.000	750.000	408.333		
		subtotaal	750.000	750.000	408.333			
Cultuur en maatschappij	Cultuur	7100	<u>Cultuur</u>					
			Exploitatie- en budgetsubsidies					
			<i>Kunstinstellingen</i>					
			Groninger Museum	1.050.200	1.050.200	1.050.200		
			Noorderlicht	118.800	118.800	116.100		
			Haydn Jeugd Strijkorkest (HJSO)	15.300	15.300	15.300		
			Noord Nederlands Orkest (NNO)	51.200	51.200	51.200		
			Noordpool Orkest	20.500	20.500	20.500		
			Peter de Grote Festival	38.400	38.400	38.400		
			Stichting Literaire Activiteiten Groningen (SLAG)	30.700	30.700	30.700		
			Eurosonic/Noorderslag	114.000	114.000	114.000		
			Prime	13.800	13.800	13.800		
			Urban House (New Attraction)	30.700	30.700	30.700		
			Club Guy & Roni	32.700	32.700	32.700		
			Het Houten Huis	15.300	15.300	15.300		
			Jonge Harten	20.500	20.500	20.500		
			De Noordelingen	102.300	102.300	102.300		
			Noorderzon	114.600	114.600	114.600		
			Groninger Forum / Liga 68	58.000	58.000	58.000		
				subtotaal kunstinstellingen	1.827.000	1.827.000	1.824.300	
				<i>Steuninstellingen</i>				
				VRJJDAG	306.900	306.900	306.900	
				Bureau Groninger Taal en Cultuur/Huis Groninger Cultu	358.100	358.100	358.100	
				K&C Cultuuronderwijs	409.200	409.200	409.200	
				subtotaal steuninstellingen	1.074.200	1.074.200	1.074.200	
				<i>Overige instellingen</i>				
				De Verhalen van Groningen	306.900	306.900	306.900	
				Kunstraad	143.200	143.200	143.200	
				subtotaal overige instellingen	450.100	450.100	450.100	
				Vaste bijdragen				
				<i>Overige middelen</i>				
				Professionele kunsten	266.600	266.600	266.600	
				Cultuureducatie	211.000	211.000	211.000	
				subtotaal overige middelen	477.600	477.600	477.600	
				subtotaal Cultuur	3.828.900	3.828.900	3.826.200	

Programma	Deelprogramma	Product-groepnr.	Omschrijving	Oorspronkelijke raming 2020	Bijgestelde raming 2020	Realisatie 2020
Cultuur en maatschappij (vervolg)	Erfgoed en archeologie	7101	<u>Cultureel erfgoed</u>			
			Exploitatie- en budgetsubsidies			
			<i>Erfgoedinstellingen</i>			
			Folkingestraat Synagoge	10.200	10.200	10.200
			Stichting Beeldlijn	17.400	17.400	17.400
			Noordelijk Scheepvaartmuseum	117.600	117.600	117.600
			Oorlogs- en Verzetscentrum Groningen (OVCG)	15.300	15.300	15.300
			Stichting Oude Groninger Kerken (SOGK)	100.300	100.300	100.300
			Fraeylemaborg	153.500	153.500	153.500
			Stichting Het Groninger Landschap	40.900	40.900	40.900
			Klooster Ter Apel	112.500	112.500	112.500
			Borg Verhildersum	153.500	153.500	153.500
			Menkemaborg	194.400	194.400	194.400
			Museum Nienoord	102.300	102.300	102.300
			Museum Stad Appingedam	61.400	61.400	61.400
			Openluchtmuseum Het Hoogeland	116.600	116.600	116.600
			Veenkoloniaal Museum	138.100	138.100	138.100
			RHC Groninger Archieven	147.000	147.000	147.000
			<i>subtotaal erfgoedinstellingen</i>	<i>1.481.000</i>	<i>1.481.000</i>	<i>1.481.000</i>
			<i>Steuninstellingen</i>			
			Erfgoedpartners (Museumhuis + Molenhuis)	434.800	434.800	434.800
			Libau Steunpunt	204.900	204.900	189.800
			Monumentenwacht	204.500	204.500	204.500
			<i>subtotaal steuninstellingen</i>	<i>844.200</i>	<i>844.200</i>	<i>829.100</i>
			<i>Overige instellingen</i>			
			NAD Nuis exploitatie (excl. aandeel apparaatskosten)	105.400	91.400	91.582
			<i>subtotaal overige instellingen</i>	<i>105.400</i>	<i>91.400</i>	<i>91.582</i>
			<i>subtotaal Cultureel erfgoed</i>	<i>2.430.600</i>	<i>2.416.600</i>	<i>2.401.682</i>
	Maatschappij	7200	<u>Bibliotheken</u>			
			Biblionet Groningen	1.329.900	1.329.900	1.329.900
			<i>subtotaal</i>	<i>1.329.900</i>	<i>1.329.900</i>	<i>1.329.900</i>
		7202	<u>Welzijnsbeleid</u>			
			CMO STAMM	1.027.200	1.027.200	1.027.200
			<i>subtotaal</i>	<i>1.027.200</i>	<i>1.027.200</i>	<i>1.027.200</i>
		7904	<u>Zorg en hulpverlening</u>			
			Patiënten- en cliëntenorganisaties	138.800	138.800	138.800
			Stichting Zorgbelang Groningen	626.000	626.000	626.000
			<i>subtotaal</i>	<i>764.800</i>	<i>764.800</i>	<i>764.800</i>
	Versterking leefbaarheid	8101	<u>Gebiedsgericht werken</u>			
			Vereniging Groninger Dorpen	262.000	262.000	262.000
			<i>subtotaal</i>	<i>262.000</i>	<i>262.000</i>	<i>262.000</i>
Openbaar bestuur	Provinciale Staten	1100	<u>Ondersteuning Provinciale Staten</u>			
			Noordelijke Rekenkamer	284.000	284.000	284.000
			<i>subtotaal</i>	<i>284.000</i>	<i>284.000</i>	<i>284.000</i>
	Bestuurlijke samenwerking en toezicht	1901	<u>Bestuurlijke samenwerking</u>			
			Bijdrage IPO	609.200	680.600	689.345
			Bijdrage SNN	704.847	1.040.847	1.039.000
			<i>subtotaal</i>	<i>1.314.047</i>	<i>1.721.447</i>	<i>1.728.345</i>
	Communicatie	1903	<u>Promotie en relatiemanagement</u>			
			Evenementenbeleid (verdeling bij begroting 2020 nog niet bekend):			
			- Zomer Jazz Fietstour			15.000
			- Winterwelvaart			35.000
			- Tocht om de Noord			25.000
			- Terug naar het Begin			25.000
			- Eurosonic Air			30.000
			- Festival Hongerige Wolf			15.000
			- Festival Op Roakeldais			12.500
			- Pura Vida Blauwestad			10.000
			- Middeleeuws Ter Apel			10.000
			- Swingin' Groningen			15.000
			- Bie Daip			10.000
			- Clash XXL			10.000
			- Grasnapolsky			20.000
			<i>subtotaal</i>	<i>200.000</i>	<i>232.500</i>	<i>232.500</i>
			totaal	76.034.056	75.060.956	74.584.176

Programma, deelprogramma en productgroep				Rekening 2019			Primitieve begroting 2020			Begroting na wijziging			Rekening 2020			Verschil		
				Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Lasten
1. Ruimte en water																		
1.1 Ruimtelijke ontwikkeling																		
8100	Ruimtelijk beleid en ontwikkeling			1.652	4.878	3.226	3.149	587	-2.562	9.320	5.694	-3.626	7.159	5.903	-1.256	2.161	209	2.370
8200	Wonen			117	0	-117	114	0	-114	329	0	-329	188	0	-188	141	0	141
	subtotaal			1.769	4.878	3.109	3.263	587	-2.676	9.649	5.694	-3.955	7.347	5.903	-1.444	2.302	209	2.511
1.2 Waterbeheer																		
3100	Waterkeringen en waterberging			657	45	-612	660	0	-660	605	0	-605	610	0	-610	-5	0	-5
3300	Grondwater			438	441	3	510	368	-142	566	428	-138	512	441	-71	54	13	67
3900	Waterhuishouding			654	0	-654	864	0	-864	1.364	250	-1.114	1.051	146	-905	313	-104	209
	subtotaal			1.749	486	-1.263	2.034	368	-1.666	2.535	678	-1.857	2.173	587	-1.586	362	-91	271
Reservemutaties programma 1																		
0801	Mutaties reserves P01			7.268	3.210	-4.058	0	0	0	3.970	6.171	2.201	6.001	6.074	73	-2.031	-97	-2.128
	subtotaal			7.268	3.210	-4.058	0	0	0	3.970	6.171	2.201	6.001	6.074	73	-2.031	-97	-2.128
Totaal 1. Ruimte en water				10.786	8.574	-2.212	5.297	955	-4.342	16.154	12.543	-3.611	15.521	12.564	-2.957	633	21	654
2. Milieu en energie																		
2.1 Milieu																		
4100	Bodemsanering			1.511	5	-1.506	3.501	0	-3.501	4.902	0	-4.902	2.798	306	-2.492	2.104	306	2.410
4101	Afval en duurzaam bodembeheer			2.987	410	-2.577	1.007	389	-618	1.014	389	-625	1.491	397	-1.094	-477	8	-469
4102	Gaswinning			13.927	621	-13.306	681	100	-581	9.768	8.741	-1.027	6.142	5.796	-346	3.626	-2.945	681
4400	Vergunningverlening, toezicht en handhaving			8.700	1.003	-7.697	9.581	826	-8.755	9.494	815	-8.679	9.561	616	-8.945	-67	-199	-266
4500	Ontgrondingen			118	35	-83	52	63	11	51	63	12	81	19	-62	-30	-44	-74
4600	Zuigzame ontwikkeling			292	0	-292	441	0	-441	407	0	-407	251	1	-250	156	1	157
4900	Milieubeleid			945	0	-945	2.248	0	-2.248	1.367	0	-1.367	1.562	22	-1.540	-195	22	-173
	subtotaal			28.480	2.074	-26.406	17.511	1.378	-16.133	27.003	10.008	-16.995	21.886	7.157	-14.729	5.117	-2.851	2.266
4601	Energie en klimaat			819	4	-815	273	0	-273	510	0	-510	777	-1	-778	-267	-1	-268
4602	Energietransitie			16.451	2.571	-13.880	3.735	0	-3.735	5.028	1.436	-3.592	4.636	1.097	-3.539	392	-339	53
	subtotaal			17.270	2.575	-14.695	4.008	0	-4.008	5.538	1.436	-4.102	5.413	1.096	-4.317	125	-340	-215
Reserv																		

Programma, deelprogramma en productgroep	Rekening 2019			Primitieve begroting 2020			Begroting na wijziging			Rekening 2020			Verschil		
	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Lasten
6. Cultuur en maatschappij															
6.1 Cultuur															
7100 Cultuur	7.351	790	-6.561	6.313	0	-6.313	7.332	590	-6.742	7.421	868	-6.553	-89	278	189
subtotaal	7.351	790	-6.561	6.313	0	-6.313	7.332	590	-6.742	7.421	868	-6.553	-89	278	189
6.2 Erfgoed en archeologie															
7101 Cultureel erfgoed	2.891	130	-2.761	2.811	96	-2.715	3.079	124	-2.955	2.997	190	-2.807	82	66	148
7102 Erfgoed, Ruimtelijke kwiteit en Landschap	11.838	1.588	-10.250	3.585	101	-3.484	12.228	6.260	-5.968	9.330	6.267	-3.063	2.898	7	2.905
subtotaal	14.729	1.718	-13.011	6.396	197	-6.199	15.307	6.384	-8.923	12.327	6.457	-5.870	2.980	73	3.053
6.3 Maatschappij															
7200 Bibliotheken	2.133	0	-2.133	2.284	0	-2.284	2.286	0	-2.286	2.272	0	-2.272	14	0	14
7202 Welzijnsbeleid	1.311	0	-1.311	1.613	0	-1.613	1.425	0	-1.425	1.523	0	-1.523	-98	0	-98
7203 Sportbeleid	560	0	-560	352	0	-352	420	0	-420	488	0	-488	-68	0	-68
7901 Asielzoekers	148	0	-148	65	0	-65	74	0	-74	44	0	-44	30	0	30
7902 Stichting Provinciaal Groninger Studiefonds	185	0	-185	207	0	-207	207	0	-207	235	0	-235	-28	0	-28
7904 Zorg en hulpverlening	1.220	0	-1.220	793	0	-793	797	0	-797	875	0	-875	-78	0	-78
subtotaal	5.557	0	-5.557	5.314	0	-5.314	5.209	0	-5.209	5.437	0	-5.437	-228	0	-228
6.4 Versterking leefbaarheid															
8101 Gebiedsgericht werken	3.558	1.218	-2.340	3.181	611	-2.570	3.152	678	-2.474	2.897	719	-2.178	255	41	296
8102 Sociaal-economische vitalisering	1.223	553	-670	754	0	-754	3.357	2.598	-759	3.223	2.578	-645	134	-20	114
8103 Leefbaarheid (groei en krimp)	16.257	47	-16.210	5.251	0	-5.251	5.281	0	-5.281	3.899	10	-3.889	1.382	10	1.392
subtotaal	21.038	1.818	-19.220	9.186	611	-8.575	11.790	3.276	-8.514	10.019	3.307	-6.712	1.771	31	1.802
Reservemutaties programma 6															
0806 Mutaties reserves P06	4.796	23.532	18.736	0	3.727	3.727	0	9.141	9.141	1.509	8.370	6.861	-1.509	-771	-2.280
subtotaal	4.796	23.532	18.736	0	3.727	3.727	0	9.141	9.141	1.509	8.370	6.861	-1.509	-771	-2.280
Totaal 6. Cultuur en maatschappij	53.471	27.858	-25.613	27.209	4.535	-22.674	39.638	19.391	-20.247	36.713	19.002	-17.711	2.925	-389	2.536
7. Openbaar bestuur															
7.1 Provinciale Staten															
1100 Provinciale Staten	2.761	30	-2.731	2.940	0	-2.940	2.960	0	-2.960	2.616	27	-2.589	344	27	371
subtotaal	2.761	30	-2.731	2.940	0	-2.940	2.960	0	-2.960	2.616	27	-2.589	344	27	371
7.2 Overige bestuursorganen															
1200 Gedeputeerde staten	3.272	158	-3.114	2.222	153	-2.069	2.547	180	-2.367	2.496	182	-2.314	51	2	53
1300 Kabinetszaken	453	0	-453	679	0	-679	781	0	-781	545	0	-545	236	0	236
subtotaal	3.725	158	-3.567	2.901	153	-2.748	3.328	180	-3.148	3.041	182	-2.859	287	2	289
7.3 Bestuurlijke samenwerking															
1400 Bestuurlijke organisatie	467	0	-467	549	0	-549	686	75	-611	484	0	-484	202	-75	127
1500 Interbestuurlijk en financieel toezicht	217	0	-217	419	0	-419	458	0	-458	300	0	-300	158	0	158
1600 Openbare orde en veiligheid	280	21	-259	310	0	-310	313	0	-313	278	20	-258	35	20	55
1900 Uitvoering van wettelijke regelingen	22	0	-22	90	0	-90	128	0	-128	25	0	-25	103	0	103
1901 Bestuurlijke samenw erking	1.651	87	-1.564	1.426	0	-1.426	1.845	0	-1.845	1.778	0	-1.778	67	0	67
1908 Archiefinspectie	417	0	-417	609	0	-609	631	0	-631	481	0	-481	150	0	150
subtotaal	3.054	108	-2.946	3.403	0	-3.403	4.061	75	-3.986	3.346	20	-3.326	715	-55	660
7.4 Communicatie															
1902 Communicatie	1.340	1	-1.339	1.025	1	-1.024	1.039	1	-1.038	1.427	0	-1.427	-388	-1	-389
1903 Promotie en relatiemanagement	678	5	-673	643	0	-643	557	0	-557	415	0	-415	142	0	142
subtotaal	2.018	6	-2.012	1.668	1	-1.667	1.596	1	-1.595	1.842	0	-1.842	-246	-1	-247
Reservemutaties programma 7															
0807 Mutaties reserves P07	-6	763	769	0	0	0	42	111	69	42	111	69	0	0	0
subtotaal	-6	763	769	0	0	0	42	111	69	42	111	69	0	0	0
Totaal 7. Openbaar bestuur	11.552	1.065	-10.487	10.912	154	-10.758	11.987	367	-11.620	10.887	340	-10.547	1.100	-27	1.073
8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrijfsvoering															
8.1 Bedrijfsvoering															
0501 Stelposten bedrijfsvoering	0	0	0	2.351	0	-2.351	1.273	0	-1.273	0	0	0	1.273	0	1.273
0600 Toegerekende overhead	35.637	234	-35.403	35.259	0	-35.259	37.919	0	-37.919	35.292	127	-35.165	2.627	127	2.754
1904 Voorzieningen personeel	96	21	-75	120	24	-96	120	24	-96	84	22	-62	36	-2	34
1905 Verhuur gebouw en	214	259	45	277	265	-12	266	265	-1	236	221	-15	30	-44	-14
1906 Diensten voor derden	3.233	2.352	-881	1.701	1.003	-698	2.041	1.593	-448	3.530	2.058	-1.472	-1.489	465	-1.024
1909 Diverse lasten en baten	-95	-4	91	0	0	0	0	0	0	-67	4	71	67	4	71
subtotaal	39.085	2.862	-36.223	39.708	1.292	-38.416	41.619	1.882	-39.737	39.075	2.432	-36.643	2.544	550	3.094
8.2 Algemene dekkingsmiddelen															
0100 Uitkering provinciefonds	258	194.265	194.007	300	182.827	182.527	300	188.893	188.593	277	188.643	188.366	23	-250	-227
0200 Opbrengst provinciale belastingen	0	57.271	57.271	0	57.777	57.777	0	58.379	58.379	0	58.794	58.794	0	415	415
0300 Geldleningen en uitbetalingen	406	14.690	14.284	837	15.918	15.081	405	19.159	18.754	559	19.186	18.627	-154	27	-127
0400 Deelnemingen	957	9.290	8.333	101	7.137	7.036	104	7.509	7.405	648	7.494	6.846	-544	-15	-559
0500 Onvoorzien	0	119	119	-1.899	0	1.899	5.250	0	-5.250	1	447	446	5.249	447	5.696
0900 Resultaat	0	0	0	2.012	0	-2.012	0	0	0	0	0	0	0	0	0
subtotaal	1.621	275.635	274.014	1.351	263.659	262.308	6.059	273.940	267.881	1.485	274.564	273.079	4.574	624	5.198
Reservemutaties programma 8															
0808 Mutaties reserves P08	49.904	38.643	-11.261	22.996	29.363	6.367	38.844	39.463	619	40.067	42.376	2.309	-1.223	2.913	1.690
subtotaal	49.904	38.643	-11.261	22.996	29.363	6.367	38.844	39.463	619	40.067	42.376	2.309	-1.223	2.913	1.690
Totaal 8. Algemene dekkingsmiddelen en bedrij	90.610	317.140	226.530	64.055	294.314	230.259	86.522	315.285	228.763	80.627	319.372	238.745	5.895	4.087	9.982
	546.258	561.719	15.461	440.697	440.699	2	564.821	564.818	-3	530.961	554.378	23.417	33.860	-10.440	23.420

NB. Als gevolg van afronding kunnen bedragen in dit overzicht iets afwijken van bedragen opgenomen bij het onderdeel Lasten en baten in de programmaverantwoording (deel 2).

Afkortingenlijst

3E	Education, Engineering en Enforcement
AB	Algemeen Bestuur
ACM	Autoriteit Consument & Markt
AED	Automatische Externe Defibrillator
AKP	Apparaatskosten Personeel
APG	Algemene Pensioen Groep
Appa	Algemene pensioenwet politieke ambtsdragers
Arbo	arbeidsomstandigheden
arhi	(Wet) algemene regels herindeling
ARZ	Aanpak Ring Zuid
ASV	Aanvullende Strategische Voorraden
ATO	Automatic Train Operation
ava	algemene vergadering van aandeelhouders
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming
B en W	Burgemeester en Wethouders
Bbk	Besluit bodemkwaliteit
BBT	Beste Beschikbare Technieken
BBV	Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten
BIO	Baseline Informatiebeveiliging Overheid
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOA	Buitengewoon opsporingsambtenaar
BO	Bestuurlijk Overleg
BOG	Bestuurlijk Overleg Groningen
BR+	Basisrenovatie Plus (project)
BRIKS	bouwen, reclame, in-/uitritten, kappen en slopen
BRP	bruto regionaal product
Brzo	Besluit risico's zware ongevallen
btw/BTW	belasting over de toegevoegde waarde
BVOV	Beschikbaarheidsvergoeding Openbaar Vervoer
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (ministerie)
CA 19-23	Coalitieakkoord 2019-2023
cao	collectieve arbeidsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CdK	commissaris der Koning
CE	Circulaire Economie
CIAN	Culturele Infrastructuur Aard- en Nagelvast provincie Groningen (subsidieregeling)
COL	Corona-OverbruggingsLening
CP	Concrete Projecten
CPMR	Conference of Peripheral Maritime Regions
CROW	Centrum voor Regelgeving en Onderzoek in de Grond-, Water- en Wegenbouw en de Verkeerstechniek
CvO	Certificaat van Onderzoek
DAW	Deltaplan Agrarisch Waterbeheer
DB	Dagelijks Bestuur
DLC	Digital Literacy Coalition
DLG	(voorheen) Dienst Landelijk Gebied
DR	(voormalige) Dienst Regelingen
DRIS	Dynamisch Reizigersinformatiesysteem
DSO	Digitaal Stelsel Omgevingswet
DU/du	Decentralisatie-uitkering
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
DVvG	De Verhalen van Groningen (stichting)

E&E	Ecologie en Economie (in balans)
EBG	Economic Board Groningen
ECB	Europese Centrale Bank
ED(2050)	Eems-Dollard (2050)
EDR	Eems Dollard Regio
EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EMU	Europese Monetaire Unie
EONIA	Euro OverNight Index Average
ERL	Erfgoed, Ruimtelijke kwaliteit en Landschap (opgave)
ERTMS	European Rail Traffic Management System
ESF	Europees Sociaal Fonds
ESFI	Economische, Sociale en Fysieke Infrastructuur (reserve)
ETS	Emissions Trading System
EU	Europese Unie
(PH)EV	(plugin hybrid) electric vehicle/elektrisch voertuig
EZK	Economische Zaken en klimaat (ministerie)
FAQ's	Frequently Asked Questions (veelgestelde vragen)
FATO	Final approach and take-off area
fido	financiering decentrale overheden (wet)
FND	Fonds Nieuwe Doen
FO	Functioneel Overleg
fte	fulltime-equivalent
GAE	Groningen Airport Eelde
GCA	Global Centre on Adaptation
GD	Groningen Drenthe
GEP	gewenst ecologisch potentieel
GIS	geografisch informatiesysteem
GLB	Gemeenschappelijk Landbouwbeleid
GO	Groninger Ondernemersregeling
GOA	Gemeenschappelijke Opleidingsactiviteit (Publiek)
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GrAS	Groninger Aanpak Stikstof
GRRG	Groot Onderhoud en Restauratie Rijkmonumenten Groningen
GREX	Grondexploitatie
GROS	grensoverschrijdende samenwerking
GS	Gedeputeerde Staten
GSP	Groningen Seaports
GWO	gemeenschappelijk werkorganisatie (BIJ12)
ha	hectare
HEAVENN (project)	Hydrogen Energy Applications for Valley Environments in Northern Netherlands
HOV	Hoogwaardig Openbaar Vervoer
HRM	humanresourcesmanagement
HT	Horizontaal Toezicht
HVO	hydrotreated vegetable oil
IAG	Innovatief Actieprogramma
IBOI	Index Bruto Overheidsinvesteringen
IBP	Interbestuurlijk Programma
IBT	Interbestuurlijk Toezicht
IC	intercity
ICT	Informatie- en communicatietechnologie
lenD	Innovatie en Duurzaamheid
lenM	Infrastructuur en Milieu (voormalig ministerie)
lenW	Infrastructuur en Waterstaat (ministerie)
IFG	Investeringsfonds Groningen
IFNN	Innovatiefonds Noord-Nederland

ILG	Investeringsbudget Landelijk Gebied
ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport
IMG	Instituut Mijnbouwschade Groningen
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
Interreg	Interregionaal (Europees subsidieprogramma)
IPI	Informatiebeveiliging, privacy en informatiebeheer
IPO	Interprovinciaal Overleg
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
ITS	Intelligente transportsystemen
JTF	Just Transition Fund
KLOV	Kleinschalig Openbaar Vervoer
KOB	Kwaliteit Openbaar Bestuur
KPI	kritieke prestatie-indicator
KRW	Kaderrichtlijn Water
LAP	Landelijk Afvalbeheerplan
LAT (RB)	Landelijke Aanpak Toezicht Risicovolle Bedrijven
LEADER	Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale
LEM	Luchthaven Exploitatie Maatschappij
LHB	Luchthavenbesluit
LHR	Luchthavenregeling
LISA	Landelijk Informatiesysteem van Arbeidsplaatsen
LMA	Landelijk Meldpunt Afvalstoffen
LNv	Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (ministerie)
LTO	Land- en Tuinbouworganisatie
MEDAL	(gemeenten) De Marne, Eemmond, Delfzijl, Appingedam en Loppersum
MER	milieueffectrapport
MFK	meerjarig financieel kader
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport
MIT	Meerjarenprogramma Infrastructuur en Transport
MJOP	Meerjarenonderhoudsplan
mkb	midden- en kleinbedrijf
mrh	motorrijtuigenbelasting
MUP	Meerjarenuitvoeringsprogramma (verkeersveiligheid provinciale wegen)
MVI	Maatschappelijk Verantwoord Inkopen
MW(p)	megawatt(piek)
NABO	Niet Actief Beveiligde Overwegen
NAD	Noordelijk Archeologisch Depot
NAM	Noordelijke Aardolie Maatschappij
NCG	Nationaal Coördinator Groningen
NDFF	Nationale Databank Flora en Fauna
NEN	Nederlands Normalisatie Instituut
NJM	Najaarsmonitor
NL	Nederland
n.n.b.	nog niet bekend
NNN	Natuurnetwerk Nederland
NNO	Noord Nederlands Orkest
NOA	Noordelijk Overleg Afvaltransporten
NOM	Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij
NOVI	Nationale Omgevingsvisie
NPG	Nationaal Programma Groningen
NOVB	Nationaal Openbaar Vervoer Beraad
n.v.t.	niet van toepassing
NWB	Nederlandse Waterschapsbank

OCW	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (ministerie)
ODG	Omgevingsdienst Groningen
OTB	Ontwerp-Tracébesluit
OV/ov	Openbaar vervoer
OVB	overboeking
OZG	Ommelander Ziekenhuis Groningen
P&C	Planning & Control
P+R	Parkeer- en Reisvoorziening
PAS	Programma aanpak Stikstof
PBE	Publiek Belang Elektriciteitsproductie
PBL	Planbureau voor de Leefomgeving
PBO	Portefeuille Breed Overleg
PDCA	Plan-Do-Check-Act
PFAS	poly- en perfluoralkylstoffen
PLG	Programma Landelijk Gebied
PMPG	Programma Mobiliteit Provincie Groningen
PO	PortefeuillehoudersOverleg
POB	Persoonlijk Ontwikkelbudget
POG	Preventie Overleg Groningen
POP(3)	Plattelandsontwikkelingsprogramma (2014-2020)
POV	Provinciale Omgevingsverordening
PS	Provinciale Staten
PV	Photo Voltaic
RAS	Regionale Adaptatiestrategie
REP	Ruimtelijk-economisch programma (onderdeel RSP-ZZL)
RG	Regio Groningen-Assen
RHC	Regionaal Historisch Centrum
RIF	Regionaal Investeringsfonds
RIG	Regionale Investeringssteun Groningen
RMP	Regionaal Mobiliteitsplan
ROB	Raad voor het Openbaar Bestuur
ROM	regionale ontwikkelingsmaatschappij
RORG	Regulier Onderhoud Rijksmonumenten
RSP(-ZZL)	Regiospecifiek Pakket (Zuiderzeelijn)
RUG	Rijksuniversiteit Groningen
rv	raad van commissarissen
RVO	Rijksdienst voor Ondernemend Nederland
RWLP	Regionaal Woon- en Leefbaarheidsplan
RWS	Rijkswaterstaat
SBE	Samenwerkende Bedrijven Eemsdelta
SER	Sociaal Economische Raad
SES	sociaal-economische status
SiC	siliciumcarbide
SIH-NN	Smart Industry Hub Noord-Nederland
SISA	Single Information Single Audit
SLB	Stichting Landinrichting en Bodemverontreiniging
SMART	Specifiek, Meetbaar, Acceptabel, Realistisch en Tijdsgebonden
SNN	Samenwerkingsverband Noord-Nederland
SOK	samenwerkingsovereenkomst
SPUK	specifieke uitkering
SPV	'Special Purpose'-vennootschap
SPV2030	Strategisch Plan Verkeersveiligheid 2030
SROI	Social Return on Investment
STAR	(stichting) Stadskanaal Rail
SVn	Stimuleringsfonds Volkshuisvesting Nederlandse gemeenten
SVO	Structuurvisie Ondergrond

TB	Tracébesluit
TEN-T	Trans-European Transport Network
TUG	tijdelijk en uitzonderlijk gebruik
Twh	terrawattuur
UMCG	Universitair Medisch Centrum Groningen
VJM	Voorjaarsmonitor
VN	Verenigde Naties
VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VOG	Versterkingsoverleg Groningen
vpb	vennootschapsbelasting
(i)VRI	(intelligente) verkeersregelininstallatie
VTH	Vergunningverlening, Toezicht, Handhaving
VTU	voorbereiding, toezicht en uitvoering
(du)VV	(reserve) Verkeer en Vervoer
VVB	Verkeer- en Vervoerberaad
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
Wbb	Wet bodembescherming
WEL	Werk, Energie, Leefbaarheid (programma)
Whvzbz	Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden
WKO	Warmte- en koudeopslag
WKR	Werkkostenregeling
Wnb	Wet natuurbescherming
Wob	Wet openbaarheid van bestuur
WVL	Water, Verkeer en Leefomgeving (Dienst RWS)
YfCA	Youth for Climate Adaptation
ZZS	Zeer zorgwekkende stoffen